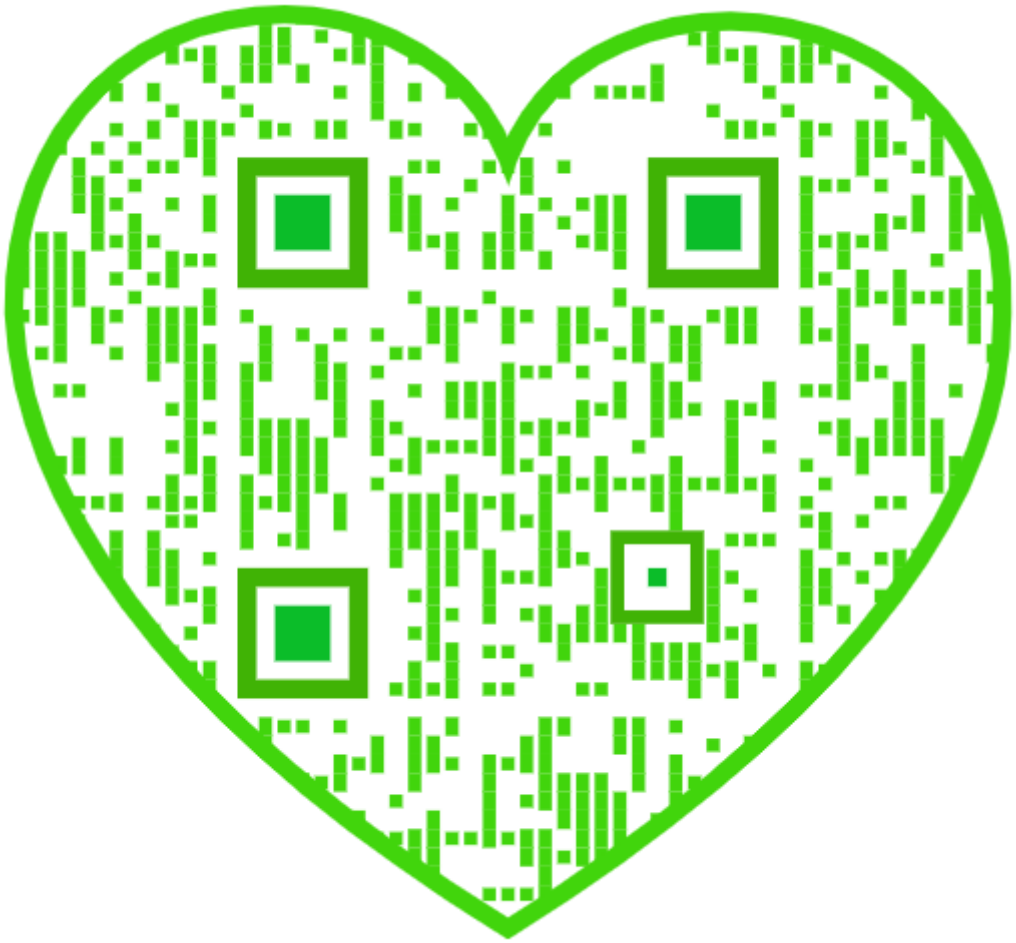

SHAKESPEARE.

DE WERKEN

VAN

WILLIAM SHAKESPEARE

VERTAALD

DOOR

Dr. L. A. J. BURGERSDIJK

ZEVENDE DEEL

HAMLET — JULIUS CÆSAR — MAAT VOOR MAAT

LEIDEN — E. J. BRILL
1887

Het recht van opvoering voorbehouden volgens de wet van 28 Juli 1881
(Staatsblad No. 124).

Snelpersdruk van P. Beitsma — Deventer.

HAMLET,

PRINS VAN DENEMARKEN.

PERSONEN:

Claudius, koning van Denemarken.
Hamlet, zoon van den vorigen en neef van den tegenwoordigen koning.
Horatio, vriend van Hamlet.
Polonius, opperkamerheer.
Laërtes, zoon van Polonius.
Voltimand, *Cornelius*, *Rosencrantz*, *Guildenstern*, *Osrik*, } hovelingen.
Een Edelman,
Een Priester.
Marcellus, *Bernardo*, } officieren.
Francisco, een soldaat.
Rinaldo, bediende van Polonius.
Een Hopman.
Engelsche Gezanten.
De Geest van Hamlets vader.
Fortinbras, prins van Noorwegen.
Tooneelspelers.
Twee Doodgravers.

Geertruida, koningin van Denemarken en moeder van Hamlet.
Ophelia, dochter van Polonius.

Hovelingen, Hofdames, Officieren, Soldaten, Zeelieden, Boden en Anderen.

Het tooneel is in Denemarken, te Elseneur.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Elseneur. *Een terras voor het kasteel.*

FRANCISCO *op post.* BERNARDO *komt op.*

Bernardo.

Wie daar?

Francisco.

Aan mij die vraag; gij, sta, maak u bekend.

Bernardo.

Lang leev' de vorst!

Francisco.

Zijt gij 't, Bernardo?

Bernardo.

Ja.

Francisco.

Gij komt wel stipt op 't uur van uwe wacht.

Bernardo.

Het sloeg daar twaalf; ga gij te bed, Francisco.

Francisco.

Dank dat gij 't overneemt; 't is bitter koud,
En ik ben moe en mat.

Bernardo.

Hadt gij een stille wacht?

Francisco.

Geen muisjen piepte.

Bernardo.

Nu, goede nacht.
Komt gij Horatio tegen en Marcellus,
Mijn wachtgenooten, drijf hen aan tot spoed.

(Horatio *en* Marcellus *komen op.*)

Francisco.

Mij dunkt, ik hoor ze reeds. — Hé, staat, wie daar?

Horatio.

Landskind'ren.

Marcellus.

Dienaars van der Denen vorst.

Francisco.

Nu, goede nacht.

Marcellus.

Vaarwel dan, brave krijger;
Wie loste u af?

Francisco.

Bernardo heeft mijn wacht.
Thans goede nacht.

(Francisco *af.*)

Marcellus.

Hola, Bernardo!

Bernardo.

Zeg —
Zoo, is Horatio daar?

Horatio.

Een stuk van hem.

Bernardo.

Welkom, Horatio; welkom, vriend Marcellus!

Horatio.

Nu, is dat ding ook deze nacht verschenen?

Bernardo.

'k Heb niets gezien.

Marcellus.

Horatio houdt het enkel voor verbeelding,
En laat niet toe, dat hem 't geloof bevangt
Aan 't schrikbeeld, dat ons tweemaal is verrezen.
Dies overreedde ik hem, dat hij met ons
De slepende uren dezer nacht zou waken,
Opdat, wanneer het spooksel weer verschijnt,
Hij onzen oogen recht doe en het toespreek'.

Horatio.

Kom, kom, 't verschijnt niet.

Bernardo.

Zet een wijl u neder,
En laat ons hier nog eens uw oor bestormen,
Dat zich verschanste en toesloot voor 't bericht
Van wat twee nachten ons verscheen.

Horatio.

Het zij;
Wij zetten ons; Bernardo doe 't verhaal.

Bernardo.

De jongstverloopen nacht,

Toen gindsche ster, daar westwaarts van de pool,
Dat deel des hemels in haar loop verlichtte,
Waar thans haar flikk'ring straalt, daar zag Marcellus
Met mij, bij 't slaan van één, —

Marcellus.

O stil, houd op, zie, hoe 't op nieuw daar komt!

(De Geest komt op.)

Bernardo.

Geheel het wezen des gestorv'nen konings.

Marcellus.

Gij zijt geletterd; spreek gij 't toe, Horatio.

Bernardo.

Niet waar, 't gelijkt den koning? zie, Horatio!

Horatio.

Geheel, het slaat met angst mij, met ontzetting.

Bernardo.

't Mocht toegesproken zijn.

Marcellus.

Beproef 't, Horatio.

Horatio.

Wie zijt gij, die dit nachtuur stout u eigent,
Met de eed'le krijgsmansleest, waarmee de hooge
Begraven Denenvorst deze aard weleer
Betrad? 'k Bezweer u bij den hemel, spreek!

Marcellus.

Het is beleedigd.

Bernardo.

Zie, 't schrijdt voort en weg.

Horatio.

Blijf, spreek, spreek, ik bezweer u, spreek!
(De Geest gaat heen.)

Marcellus.

't Is weg; het geeft geen antwoord.

Bernardo.

Hoe is 't, Horatio? gij ziet bleek en siddert;
Zou dit verbeelding wezen of iets meer?
Wat denkt gij thans?

Horatio.

'k Betuig voor God, 'k had nimmer dit geloofd;
Maar nu mijn oogen 't zeker, tastbaar zagen,
Geen twijfel meer!

Marcellus.

Niet waar, 't geleek den koning?

Horatio.

Als gij uzelf.
't Was de eigen wapenrusting die hij droeg,
Toen hij met den eergier'gen Noorman streed;
Zoo was zijn fronsblik, toen zijn gramme vuist
Den Pool, zijn slede ontbonsd, het ijs deed meten.
't Is vreemd.

Marcellus.

Reeds tweemaal schreed hij, in deez' doodsche stonde,
Aldus in krijgsdos onze wacht voorbij.

Horatio.

Ik weet niet, wat en hoe ik moet vermoeden;
Maar dit staat in mijn geest toch vast: het spelt
Aan onzen staat beroering, vreemde dingen.

Marcellus.

Kom, zet u neer, en zegg' mij, wie het weet,
Waartoe een wacht, zoo stipt, zoo hoogst nauwlettend,

Den onderdaan hier nacht op nacht bezwaart?
Waartoe dat daaglijksch gieten van geschut,
Dat krijgsbehoeften koopen in den vreemde?
Waartoe die scheepsbouw, en 't gepreste volk
Bij 't zure werk geen zondag ooit gegund?
Wat is er gaande, dat een haast, zoo zwoegend,
De nacht tot arbeid ketent aan den dag?
Wie kan mij dit verklaren?

Horatio.

Dit kan ik;
Ten minste naar 't gerucht. De voor'ge koning,
Wiens schim zooeven hier aan ons verscheen,
Werd, als gij weet, door Fortinbras den Noorman,
Wien trots vol ijverzucht dit deed bestaan,
Ten strijd getart; maar onze dapp're Hamlet, —
Want heel deez' zijde der bekende wereld
Geeft hem dien roem, — versloeg dien Fortinbras,
Die, bij verdrag, gezegeld en bekrachtigd
Door wet en kamprecht, met het leven tevens
Den overwinnaar heel zijn land verbeurde,
Waartegen onze vorst een billijk deel
Van 't zijn' verpand had, dat aan Fortinbras,
Had hij de zegepraal behaald, ten deel
Gevallen waar', gelijk alsnu geheel
Zijn land, naar zin en letter van 't verdrag,
Aan Hamlet kwam. De jonge Fortinbras
Heeft, van ontoomb'ren, vuur'gen moed vervuld,
Thans op de Noorsche grenzen, hier en daar,
Voor kost en onderhoud, een dolle bende
Van schooiers aangeworven, voor een stuk,
Dat moed vereischt, en op niets minder doelt, —
Als ons bestuur wel inziet, — dan 't heroov'ren,
Door wapenmacht en fellen strijd, van 't land,
Dat door zijn vader, als ik heb herdacht,

Verloren werd. En dit, vermoed ik, is
De ware grond, dat wij ten krijg ons rusten,
De reden dezer nachtwaak, en de bron
Van al dien spoed en omkeer in den lande.

Bernardo.

Mij dunkt, het kan niets anders zijn dan dit;
En dies komt wis dit schrikbeeld onze wacht
Bezoeken, zoo gelijkend op den koning,
Die de oorsprong dezer waap'ning was en is.

Horatio.

Een spooksel is 't, om 's geestes oog te ontrusten.
In Rome, toen zijn roem in 't toppunt was,
Kort voor den val des grooten Julius, stonden
De graven leêg, de omhulde dooden kreten
En krijschten aak'lig schril door Rome's straten;
En juist zulk vrees'lijk voorspel van wat dreigt, —
Als boden, die het komend lot verkonden,
En voorspook van wat schrikverwekkend naakt, —
Heeft aarde en hemel thans vereend getoond
Aan onze hemelstreek en landgenooten:
Een ster met vuur'gen staart, bedauwd met bloed,
De zon met vlekken; en het bleek gesternt',
Dat door zijn macht Neptunus' rijk beheerscht,
Kwijnde als voor de' oordeelsdag en werd gedoofd;

(De Geest komt weder.)

Maar stil, ziet, 't komt daar weer! Ik treed het tegen,
Al zij 't ook mijn verderf. — Gij, schijnbeeld, sta!
Is er geluid in u en hebt ge een stem,
Zoo spreek mij toe;
En is er een'ge goede daad te doen,
Die rust aan u kan brengen, roem aan mij,
Zoo spreek mij toe;

Weet gij van onheil, dat ons land bedreigt,
En dat vóórwetenschap nog keeren kan,
O spreek!
Of hebt ge in 't leven schatten afgeperst,
En opgestapeld in der aarde schoot, —
Wat, zoo men zegt, vaak geesten waren doet, —
(De haan kraait.)
Zoo spreek daarvan; — sta, spreek! — Weerhoû 't,
[Marcellus!

Marcellus.

Zal ik er met mijn hellebaard naar slaan?

Horatio.

Houdt het geen stand, dan ja.

Bernardo.

't Is hier!

Horatio.

't Is hier!
(De Geest af.)

Marcellus.

Het is verdwenen!
Wij krenken 't in zijn grootsche majesteit,
Door 't met geweldvertoon te willen dwingen;
Want onverwondbaar is het als de lucht,
Onze ijd'le slagen booze spotternij.

Bernardo.

Het wilde spreken, toen de haan daar kraaide.

Horatio.

En toen ontstelde 't, als een schuldig wezen
Bij schrikbaar opontbod. Ik hoorde vaak:
De haan, des dageraads trompetter, wekt

Met zijnen roep, zoo fier en helder klinkend,
Den god des dags; dan ijlt, op zijn vermaan,
Wát geest in zee of vuur, in aarde of lucht
Tehuis behoort, maar 's nachts onrustig waart,
Elk naar zijn stede; en dat dit waarheid is,
Werd door wat wij daar zagen ons getuigd.

Marcellus.

't Verbleekte en zwond bij 't kraaien van den haan.
Men zegt, dat telkens in dien tijd van 't jaar,
Waarin wij 's Heilands komst op aarde vieren,
De daag'raadsvogel gansche nachten kraait,
En dan, zoo zegt men, waagt geen geest te waren;
De nacht is veilig, geen planeet brengt kwaad,
Geen elf verlokt, geen heks heeft toovermacht,
Zoo heilig, heilaanbrengend is die tijd.

Horatio.

Zoo hoorde ik ook en ik geloof 't ten deele.
Maar ziet, in purperen gewaad betreedt
In 't oost de morgen ginds den dauw der heuv'len.
De nachtwaak is ten eind; wij deelen, raad ik,
Wat deze nacht door ons gezien is, heden
Den jongen Hamlet mee; want, bij mijn leven,
Hem spreekt de geest, hoe stom voor ons, wel toe.
Keurt gij het goed, hem alles kond te doen,
Gelijk de trouw ons dringt en plicht gebiedt?

Marcellus.

Ja, 'k bid u, doen we aldus; ik vorsch wel uit,
Waar wij het best hem heden morgen vinden.

(Allen af.)

I. 1. 151.

TWEEDE TOONEEL.

Eene zaal in het slot.

De KONING, *de* KONINGIN, HAMLET, POLONIUS, LAËRTES, VOLTIMAND, CORNELIUS, *Hovelingen en Gevolg komen op.*

Koning.

Schoon Hamlet's, onzes waarden broeders, dood
Nog versch in heug'nis ligt, en schoon 't betaamde,
Dat rouw ons hart vervulde en heel ons rijk
't Gelaat tot éene frons'ling samentrok,
Heeft rede toch natuur zoo ver bedwongen,
Dat wij, met wijzen kommer zijns gedachtig,
Erkennen, wat we onszelven zijn verplicht.
Dies hebben wij de hooge troonbezitster
Van deez' krijgshaften staat, eens zuster ons,
Thans gade, met beklemde vreugd als 't waar', —
Met heil in 't eene en wee in 't andere oog,
Met rouwgejubel en met bruiloftsklachten,
Met even zwaar gewogen lust en leed, —
Gehuwd; maar daarbij werd uw rijp're wijsheid
Geenszins miskend, en gansch uit vrijen wil
Stondt ge ons ter zij; dank voor dit alles, dank.
Thans verder; weet: de jonge Fortinbras
Heeft, met miskenning onzer kracht, of wanend,
Dat, door den dood van onzen dierb'ren broeder,
De staat, ontbonden, uit zijn banden sprong,
En steunend op dien droom van goede kans,
Niet nagelaten ons den eisch te doen,
Dat wij de landen weder afstaan, die
Zijn vader eens aan onzen dapp'ren broeder
Naar wet en recht verloor. — Zoo veel van hem.
Thans van ons zelf en 't doel der samenkomst.

Dit is de zaak. Wij schreven hier den vorst
Der Noren, oom des jongen Fortinbras, —
Die zwak, bedleeg'rig, van dit plan zijns neefs
Wellicht niets weet, — dat hij diens verd'ren voortgang
Verhind're, stuite, daar de keur der manschap
En werving uit zijn eigen volk geschiedt;
En zenden nu als welbetrouwb're boden
U, vriend Cornelius, en u, Voltimand,
Met dezen onzen groet tot de' ouden Noorman;
Doch verd're volmacht geven wij u niet
Tot hand'len met den vorst, dan in de omschreven
Verdragsartik'len hier u is vergund.
Vaartwel en dat uw trouw door spoed zich toon'.

Cornelius *en* Voltimand.

En thans en immer toonen we onze trouw.

Koning.

Wij twijf'len niet; vaart nu van harte wel.
(Voltimand *en* Cornelius *af.*)
En nu, Laërtes, wat is uwe zaak?
Gij hadt een bede; spreek haar uit, Laërtes.
Vraag, wat de rede billijkt, van uw koning,
En niet vergeefsch is 't woord; wat kunt gij wenschen,
Dat ik niet eer u aanbied, dan gij 't vraagt?
Niet nader is het hoofd aan 't hart verwant,
Dienstvaardiger de hand niet voor den mond,
Dan Denemarkens troon voor uwen vader.
Wat is uw wensch, Laërtes?

Laërtes.

Hooge vorst,
Uw oorlof om naar Frankrijk weer te keeren,
Van waar ik gaarne herwaarts kwam, om mij
Bij uwe kroning van mijn plicht te kwijten;
Die is vervuld; thans streven mijn gedachten

En wenschen, ik erken 't, naar Frankrijk weer,
En buigen need'rig om een gunstig antwoord.

Koning.

En keurt uw vader 't goed? wat zegt Polonius?

Polonius.

Hij heeft mij, vorst, het traag verlof ontwrongen
Door dringend vragen; en ik heb ten laatste
Mijns ondanks 't zegel op zijn wil gedrukt,
En smeek nu zelf, dat gij hem oorlof schenkt.

Koning.

't Uur lacht u toe, Laërtes; 't zij het uwe;
Gebruik uw tijd naar wensch en naar uw gaven! — —
Maar nu, mijn Hamlet, waarde neef en zoon, —

Hamlet *(ter zijde).*

Wat meer dan neef, doch niet in 't minst uw zoon.

Koning.

Van waar, dat over u steeds wolken hangen?

Hamlet.

Toch niet, mijn vorst, te veel sta 'k in de zon.

Koningin.

Mijn Hamlet, schud uw nachtkleur van u af,
En blik als vriend tot uwen koning op.
Zoek eeuwig niet met neergeslagen wimpers
Uw eed'len vader in het stof; gij weet,
Ons allen is 't gemeen; wat leeft, moet sterven,
En 't eeuw'ge door het tijd'lijke beërven.

Hamlet.

Ja, eed'le vrouw, gemeen is 't.

Koningin.

Is dit waar,
Wat schijnt het u zoo vreemd en wonderbaar?

Hamlet.

Schijnt, eed'le vrouw, neen, 't is 't; ik ken geen „schijnt."
't Is niet alleen mijn donk're mantel, moeder,
Noch die gewone dracht van plechtig zwart,
Noch diepe zuchten van beklemden adem,
Neen, noch de tranenrijke beek van 't oog,
Noch 't somber, naar den grond gekeerd gelaat,
Noch een'ge droefheidsvorm en rouwvertoon,
Dat mij naar waarheid uitdrukt; die zijn schijn,
Gebaren zijn 't, die iemand spelen kan;
Wat meer is dan vertoon, draag ik in 't hart;
Dit is de tooi slechts en 't gewaad der smart.

Koning.

Het is zeer goed en prijslijk in u, Hamlet,
Dat gij dien diepen rouw uw vader wijdt;
Maar weet, ook uwen vader stierf zijn vader,
Dien vader ook de zijne; kinderplicht
Dringt den verweesde, ja, voor zeek'ren tijd,
Tot echten rouw; maar in halsstarrig treuren
Steeds te volharden is onbuigzaamheid,
Die zondig is; het is onmann'lijk weenen;
Het toont een wil, die 's Hemels wil trotseert,
Een hart, dat sterkte, een ziel, die zelfbeheersching,
Een geest, die oordeel en ervaring mist;
Want weten wij, iets moet zijn, 't is gewoon,
Gewoon als het gewoonste, dat wij zien,
Wat blijven wij, met wrokkend hart, dwaas morren?
Foei, dit is zich vergrijpen aan den Hemel,
Vergrijpen aan de dooden, aan natuur,
Verlooch'ning van de rede, die steeds predikt,
Dat vaders sterven, en die staâg verkondde,
Van 't eerste lijk tot hem, die heden stierf:
„Dit moet zoo zijn." Wij smeeken, werp ter aard
Dit nutt'loos leed, en denk en spreek van ons

Als van een vader, want de wereld wete,
Dat gij aan onzen troon het naaste staat;
En mijne liefde zal zoo hoog u stellen,
Als ooit de beste vader 't zijnen zoon
Vermag te doen. Doch wat uw plan betreft,
Om weer ter hoogeschool van Wittenberg
Te keeren, 't strijdt geheel met ons verlangen;
Wij bidden dringend, schik u en blijf hier,
Hier, waar ons oog u troost en vreugd kan schenken,
Als eerste hoov'ling, onze neef en zoon.

Koningin.

Uw moeder's bede zij niet ijdel, Hamlet;
Ik bid u, blijf bij ons, ga niet naar Wittenberg.

Hamlet.

Aan uwen wensch voldoe ik gaarne, moeder.

Koning.

Voorwaar, dit is een vriend'lijk, liefd'rijk zeggen;
Wees als wijzelf voortaan in Denemarken. —
Mijn gade, kom! Dit zacht, toegevend antwoord
Van Hamlet streelt mij 't hart, en dies zal heden,
Bij elken heildronk van der Denen vorst,
Het grof geschut dien aan de wolken melden;
Des hemels dreunen spreek' des konings juichtoon
En de' aardschen donder na. Komt, laat ons gaan.

(*Trompetgeschal. De* KONING, *de* KONINGIN, *de Hovelingen en het Gevolg, alsmede* POLONIUS *en* LAËRTES, *af.*)

Hamlet.

O, dat dit al te vaste vleesch versmolt,
Vervloeide en tot een dauw verging! Of dat
Nooit de Eeuw'ge zijn onwrikbaar hoog gebod
Gericht had tegen zelfmoord! — O God! O God!
Hoe voos, vermoeiend, laag en troosteloos

Komt mij al 't woelen dezer wereld voor!
'k Verfoei, verfoei haar! Ze is een woeste hof,
Die in het zaad schiet; geil, afschuwlijk onkruid
Neemt ieder plekjen in. Moest het zoo ver komen?
Twee maand pas dood! — neen, niet zoo lang, niet
[twee;
En zulk een treff lijk koning! nevens dezen
Een zongod bij een sater; zoo teeder voor mijn moeder,
Dat hij niet toeliet, dat des hemels adem
Te ruw haar in 't gelaat blies. Aarde en hemel!
Moet ik 't herdenken? wat, hing zij niet hem aan,
Alsof door de bevrediging 't verlangen
Te groeien scheen; en toch, niet eens een maand, —
Weg die gedachten! — zwakheid, uw naam is vrouw; —
Een korte maand; eer 't schoeisel was veroud,
Waarop zij 't lijk mijns armen vaders volgde,
Betraand als Niobe; — nam zij, ja zij, —
O God, een beest, een reed'loos beest had langer
Dan zij getreurd! — tot gâ mijn oom, den broeder
Mijns vaders, maar niet meer op hem gelijkend,
Dan ik op Hercules; niet eens een maand;
Eer 't zilt van die aartssnoode tranen afliet
Haar krank gewreven oogen rood te kleuren,
Was zij gehuwd. — O allersnoodste drift,
Die zoo zich haast tot een bloedschendig bed!
Het is niet, en het wordt ook nimmer goed;
Doch breek, mijn hart, want zwijgen moet mijn mond!

(HORATIO, BERNARDO *en* MARCELLUS *komen op.*)

Horatio.

Uw hoogheid heil!

Hamlet.

't Verheugt me u wel te zien;
Horatio, — indien 'k mijzelf nog ken.

Horatio.

Die ben ik, heer, en steeds uw arme dienaar.

Hamlet.

Mijn waarde vriend, — want zoo zij 't tusschen ons, —
Wat drijft u hier van Wittenberg, Horatio? —
Marcellus?

Marcellus.

Eed'le prins, —

Hamlet.

't Verheugt mij u te zien. — (*Tot* Bernardo.) Ook gij [gegroet!
Maar zeg, wat voert u hier van Wittenberg?

Horatio.

Wat zucht tot lediggang, mijn waarde prins.

Hamlet.

'k Zou dit niet van uw vijand willen hooren;
Doe gij daarom mijn oor den dwang niet aan,
Geloof te moeten slaan, aan wat ge uzelf
Te last legt; 'k weet, gij zijt geen ledigganger;
Maar wat hebt gij in Elseneur te doen?
Voor gij weer gaat, ontvangt gij les in 't drinken.

Horatio.

Mijn prins, ik kwam uws vaders uitvaart zien.

Hamlet.

Kom, drijf den spot niet met mij, studiemakker;
Ik denk, gij kwaamt mijn moeder's bruiloft zien.

Horatio.

't Is waar, mijn prins, die volgde kort er op.

Hamlet.

Slechts zuinig-, zuinigheid, Horatio! 't Restjen
Van 't uitvaartmaal kon dienst doen voor de bruiloft.

'k Had liever mijn aartsvijand in den hemel
Ontmoet, dan dien dag ooit gezien, Horatio! —
Mijn vader, — 't is me, als zie 'k mijn vader. . . .

Horatio.

O waar, prins?

Hamlet.

In mijns geestes oog, Horatio.

Horatio.

Ik zag hem eens, hij was een waardig vorst.

Hamlet.

Hij was een man, neem woord en daad, neem alles,
Mijn oog ziet nimmer zijns gelijke weer.

Horatio.

'k Geloof, prins, dat ik gist'ren nacht hem zag.

Hamlet.

Zaagt, wien?

Horatio.

Mijn prins, den koning uwen vader.

Hamlet.

Den koning mijnen vader!

Horatio.

Prins, temper uw verbazing voor een wijl
Door uw aandachtig luist'ren, tot ik 't wonder,
Waarvoor deez' twee hier mijn getuigen zijn,
U heb ontvouwd.

Hamlet.

Om Gods wil, laat mij hooren.

Horatio.

Twee nachten achtereen was aan hun tweeën,
Marcellus en Bernardo, op hun nachtwaak,

In 't doodsch en eenzaam midden van de nacht,
Dit wedervaren: voor hun blikken rees,
Geheel geharnast en gewapend, een gedaante
Als die uws vaders; langzaam gaat hij, statig
En plechtig hun voorbij; driemalen schrijdt hij
Voor hun ontzet, van schrik verbijsterd oog,
Op korter afstand dan zijn staf kon reiken.
Zij staan, door schrik schier tot gelei gestold,
Verstomd, en spreken hem niet toe, maar deelen
Als diep en bang geheim 't mij mede, en ik
Betrok de derde nacht met hen de wacht;
Waar juist op 't uur, gewapend, in gestalte
Zooals bericht was, zoo, juist zoo, het spooksel
Weer komt. Ik kende uw vader. Deze hand
Gelijkt niet meer op de and're.

Hamlet.

Waar gebeurde 't?

Marcellus.

Op het terras, heer, waar de wachtpost is.

Hamlet.

Hebt gij 't niet toegesproken?

Horatio.

'k Deed het, heer;
Maar antwoord gaf het niet; toch hief het eens,
Zooals mij voorkwam, 't hoofd omhoog, en maakte
Een handgebaar, alsof het wilde spreken;
Daar kraaide juist de haan zijn morgenroep,
En plots'ling deinsde 't op dien kreet terug,
Verbleekte, en was verdwenen.

Hamlet.

Vreemd, zeer vreemd.

Horatio.

Zoo waar ik leef, vereerde vorst, 't is waar;
Wij achtten 't als een voorgeschreven plicht
U dit te melden.

Hamlet.

Goed, goed, mijn vrienden; maar 't verbijstert mij.
Hebt gij van nacht de wacht?

Marcellus *en* Bernardo.

Ja, eed'le prins.

Hamlet.

Geharnast, zegt gij?

Marcellus *en* Bernardo.

Ja, in 't harnas, heer.

Hamlet.

Van top tot teen?

Marcellus *en* Bernardo.

Ja, heer, van top tot teen.

Hamlet.

Maar zijn gelaat, dit zaagt gij niet?

Horatio.

O ja, mijn prins; 't vizier was opgeslagen.

Hamlet.

En was 't gelaat gefronst?

Horatio.

Het drukte eer diepe droef'nis uit dan toorn.

Hamlet.

Was 't bleek of blozend?

Horatio.

Zeer bleek.

Hamlet.

En was zijn blik op u gevest?

Horatio.

Onafgewend.

Hamlet.

Ware ik daar ook geweest!

Horatio.

't Had wis u zeer ontzet.

Hamlet.

Waarschijnlijk, zeer waarschijnlijk. Toefde 't lang?

Horatio.

Men kon wel, zonder haast, tot honderd tellen.

Marcellus *en* Bernardo.

Neen, langer, langer.

Horatio.

Niet toen ik het zag.

Hamlet.

Zijn baard was, denk ik, grijs gesprenkeld?

Horatio.

Juist als ik bij zijn leven heb gezien,
Doorzilverd zwart.

Hamlet.

'k Houd met u saâm de wacht;
Misschien verschijnt het weer.

Horatio.

Ik sta er borg voor.

Hamlet.

Wanneer 't de leest mijns eed'len vaders heeft,
Dan spreek ik 't toe, al spert de hel haar kaken

En legt mij 't zwijgen op. Ik bid u allen,
Hebt gij tot dusver dit gezicht verzwegen,
Zoo houdt het steeds besloten in uw ziel.
En wat de nacht ons verder brengen moog',
Uw geest ontvang' 't bericht, maar leen' 't geen tong.
Uw trouwe loon ik. Vaart nu wel. 'k Bezoek
U tusschen elve' en twaalven op uw wacht.

Allen.

Uw hoogheid is ons plichtbetoon gewijd.

Hamlet.

Uw liefde zij 't, als u de mijne. Dank!

(Horatio, Marcellus *en* Bernardo *af.*)

Mijns vaders geest in 't harnas! 't Is niets goeds;
'k Vermoed een euveldaad; o waar 't reeds nacht!
Tot zoo lang kalm, mijn ziel! Wat snoods verricht
En diep in de aard' bestelpt zij, 't komt aan 't licht!

(Hamlet *af.*)

DERDE TOONEEL.

Een kamer in Polonius' *huis.*

Laërtes *en* Ophelia *komen op.*

Laërtes.

Mijn reisgoed is reeds scheep; 't is tijd; vaarwel!
Maar zuster, zijn de winden gunstig, en
Vindt gij gelegenheid, slaap niet, maar laat mij
Van u iets hooren.

Ophelia.

Twijfelt gij hieraan?

Laërtes.

Wat Hamlet en zijn mingekeuvel aangaat,
Acht dit een modegril, een spel van 't bloed,

Een veldviooltje' in 's levens prille jeugd,
Vroeg, niet langlevend, lieflijk, niet bestendig,
De geur en 't siersel van een oogenblik,
Niets meer.

Ophelia.

Niets meer dan dat?

Laërtes.

Tel 't niet voor meer.
De wasdom van natuur maakt niet alleen
Het lichaam sterker, grooter; groeit deez' tempel,
Dan stelt ook de eerdienst meer en zwaarder eischen
Aan geest en ziel. 'k Neem aan, hij mint u thans;
En nog besmet geen vlekjen en geen arglist
De reinheid van zijn wil; maar ducht gij toch,
Dat, door zijn grootheid, hij geen eigen wil heeft,
Want hij is onderdaan van zijn geboorte;
Hij mag niet, als personen zonder rang,
Vrij kiezen voor zich zelf; want op zijn keus
Berust de veiligheid en 't heil des staats;
En daarom moet zijn keus beperkt zijn door
Den wensch en wil van dat geheel, waarvan
Hij 't hoofd is. Dus, betuigt hij u zijn liefde,
Geloof het, wilt gij wijs zijn, voor zoover
Als hij, naar zijn bijzond'ren plicht en stand,
Zijn woord tot daad kan maken; en dit gaat
Niet verder dan de volksstem hier 't vergunt.
Bedenk, wat schade uw eer kan lijden, als
Gij naar zijn zangen te geloovig luistert,
Uw hart hem schenkt, uw kuischheidsschat ontsluit
Voor zijn onstuim'gen, onbescheiden dwang.
O ducht dit, mijn Ophelia, ducht dit, zuster;
Al drijft u neiging voort, weerhoû den voet,
Blijf verre van 't gevaar van vuur'ge drift.
Het karigst meisje' is reeds te gul, verkwistend,

Als zij haar schoon ontsluiert voor de maan.
De deugd, zijzelf, staat bloot aan 's lasters pijlen;
En vaak, zelfs éér de knoppen zich ontsluiten,
Knaagt aan der lente kind'ren reeds de worm;
En voor den vroege' en frisschen dauw der jeugd
Is booze giftwalm allermeest te duchten.
Zie dus rondom u; vrees schenkt zekerheid;
Jeugd zelf verlokt, schoon niemand ons verleid':

Ophelia.

'k Beloof u, 'k houd uw goeden raad in eere,
Als wachter bij mijn hart. Maar, beste broeder,
Toon niet, als menig godd'loos zedepreêker,
Aan and'ren 't steil en doornig pad ten hemel,
Om zelf als eervergeten, drieste woest'ling
Het bloemenpad der zonde te betreên,
Voor eigen leering doof.

Laërtes.

O, ducht dit niet. —
Ik toef te lang reeds; — doch daar komt mijn vader.

(Polonius *komt op.*)

Een dubb'le zeeg'ning is een dubbel heil;
Het toeval lacht mij toe door dubbel afscheid.

Polonius.

Nog hier, Laërtes? snel aan boord, aan boord!
Uw zeilen staan gespannen door den wind;
Men wacht u reeds. Hier, neem mijn zegen met u;
(Hij legt de hand op Laërtes' *hoofd.)*
En zorg, dat gij mijn regels in 't geheugen
U grift. Houd uw gedachten voor uzelf,
En leg er geen ten uitvoer, die nog hinkt.
Wees altijd minzaam, nimmer te gemeenzaam;
Hebt gij een vriend beproefd en trouw bevonden,

Zoo klem hem aan uw ziel met stalen band;
Maar maak uw hand niet hard, door ze ied'ren nieuwen,
Onrijpen kameraad te reiken. Mijd
U in een twist te wikk'len; raakt ge er in,
Weer u dan zoo, dat het uw vijand heug'.
Leen ieder 't oor, geef weinigen uw woord;
Hoor ieders meening, doch bewaar uw oordeel.
Kleed u zoo kostbaar als uw beurs het lijdt,
Maar gekk'lijk nooit, wel rijk, nooit overladen;
Want aan de kleed'ren kent men vaak den man;
En die van de' eersten rang en stand in Frankrijk,
Zijn keurig op hun kleeding, fijn van smaak.
Leen niemand geld, maar borg het ook van niemand;
Wie leent, verliest den vriend vaak, mét het geld,
En 't borgen maakt den lust tot sparen bot.
Maar bovenal, blijf aan uzelven trouw;
En hieruit volgt, als op den dag de nacht,
Dat gij dan jegens niemand valsch kunt zijn.
Vaarwel, mijn zegen doe u dit gedijen!

Laërtes.

Vol eerbied neem ik afscheid van u, heer.

Polonius.

Reeds dringt de tijd; ga, uw bedienden wachten.

Laërtes.

Vaarwel, Ophelia; blijf gestaâg indachtig
Aan wat ik zeide.

Ophelia.

'k Sloot het in mijn binnenst,
En geef aan u den sleutel er van mee.

Laërtes.

Vaartwel.

(Laërtes *af.*)

Polonius.

Wat heeft hij u op 't hart gedrukt, Ophelia?

Ophelia.

Met uw verlof, 't betrof prins Hamlet, vader.

Polonius.

Voorwaar, een woordjen op zijn pas;
Ik hoorde, dat hij in den laatsten tijd
Zeer vaak vertrouwlijk met u sprak, en dat
Gijzelf hem voet gaaft en voorkomend waart.
Als dit zoo is, — men heeft het mij verteld,
En met het beste doel, — dan moet ik zeggen,
Dat gij nog niet recht weet, wat ge als mijn dochter
Verplicht zijt aan uzelf en aan uw eer.
Wat is er tusschen u? zeg mij de waarheid.

Ophelia.

Vaak heeft hij me in den laatsten tijd getoond,
Dat hij mij lief had, vader.

Polonius.

U lief had? poe! gij spreekt daar dwaze taal,
Als een onnoozel, onervaren ding.
En hecht ge aan dit vertoon, zooals gij 't noemt?

Ophelia.

Ik weet niet, wat ik denken moet, mijn vader.

Polonius.

Ik zal 't u zeggen: acht uzelf een kind,
Wanneer gij die verklaringen van toonder
Als echte munt ontvangt. Toon, dat ge uzelf
Op prijs stelt, of gij toont mij, — 'k laat nu 't spelen
Met woorden varen, — dat ge een kuiken zijt.

Ophelia.

Hij gaf mij blijken van zijn vuur'ge liefde,
En in alle eer en deugd.

Polonius.

Deugd! ja maar 't deugt toch niet; ga voort, ga voort!

Ophelia.

Hij heeft betuigd, dat hij mij lief heeft, vader,
Met eed op eed, bij al wat heilig is.

Polonius.

Ja, sprenkels voor de snippen! 'k Weet te goed,
Hoe mild, als 't bloed aan 't zieden is, de ziel
Der tong die eeden leent. 't Is een geflikker,
Meer licht dan warmte gevend, en dat reeds
Bij 't doen zelfs der geloften is gebluscht;
Houd gij 't toch niet voor vuur. Wees, kind, voortaan
Wat minder kwistig met uw maagd'lijk bijzijn;
Wees niet meer op een wenk tot onderhoud
Bereid, maar stel uw gunst op hooger prijs.
Wat Hamlet aangaat, reken, hij is jong;
Zijn leiband laat hem grooter ruimte vrij,
Dan u wordt toegestaan. Kortom, Ophelia,
Geloof zijn eeden niet, want zij zijn kopp'laars,
Gansch anders dan hun uiterlijk verkondt;
Zij smeeken om wat zondig is en schand'lijk,
Maar lisp'len vrome en heilige geloften,
Om beter te verschalken. Kort en goed,
Voor eens en voor altijd gezegd, 'k verlang,
Dat gij voortaan geen oogenblik misbruikt
Tot onderhoud of praatjes met prins Hamlet.
Onthoudt dit, 't is mijn wil. Kom, gaan wij nu.

Ophelia.

Mijn heer en vader, ik gehoorzaam.

(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Het terras.

HAMLET, HORATIO *en* MARCELLUS *komen op.*

Hamlet.

De lucht schrijnt vinnig; het is bitter koud.

Horatio.

Het is een felle, snijdend scherpe lucht.

Hamlet.

Hoe laat is 't nu?

Horatio.

Ik denk niet ver van twaalf.

Marcellus.

Neen, 't is geslagen.

Horatio.

Zoo? 'k hoorde 't niet; dan is de tijd nabij,
Waarop de geest gewoon is rond te waren.
(Trompetgeschal en kanonschoten achter het tooneel.)
Wat wil dat zeggen, prins?

Hamlet.

De koning nachtbraakt en houdt drinkgelag,
En slempt, en waggelt dansend, stampend rond;
En als hij volle teugen Rijnwijn zwelgt,
Dan balken pauken en trompetten luid
Zijn drinktriomf den volke.

Horatio.

Is dat gebruik?

Hamlet.

Ja, zeker is het dat;

Maar naar ik acht, — al ben ik hier geboren
En er bij opgevoed, — is 't een gebruik,
Meer eervol voor die 't schendt, dan voor die 't volgt.
Dit breinbeneev'lend drinken maakt alom
Bij and're volken ons gesmaad, veracht;
Men noemt ons dronkaards, voegt een borstlig scheld-
[woord
Bij onzen volksnaam, en voorwaar, dit euvel
Ontneemt aan onze daden, hoe roemruchtig,
Het merg, de pit, haar wezen en haar waarde.
Zoo gaat het dikwerf ook met enk'le menschen,
Dat zij, òf door een aangeboren smet, —
Hun niet als schuld te reek'nen, daar natuur
Niet zelf haar oorsprong kiezen mag of kan, —
Zoo die in hun natuur te machtig werkt
En 't bolwerk van de rede doet bezwijken, —
Of door de kracht van kwade, voor de zeden
Verderf'lijke gewoonten, — dat die menschen, zeg ik,
Door een gebrek geteekend, vanf geboorte,
Of later van het lot hun meegedeeld,
Al waren ook alle and're deugden vlekk'loos
En in den hoogsten graad hun eigendom,
Naar ieders oordeel door die eene feil
Geheel verdorven zijn; een enkel grein
Van boosheid steekt vaak met zijn eigen schande
Alle eed'le gaven aan.

(De Geest komt op.)

Horatio.

Zie, prins, het komt!

Hamlet.

O eng'len en genadeboden, hoedt ons!
Wees gij een geest van zegen of van vloek,
Breng met u hemellucht of hellesmook,

Zij uw bedoeling boos of liefderijk,
Tot vragen lokt mij uw gestalt'nis uit,
En 'k richt het woord tot u. Ik noem u Hamlet,
Vorst, vader, Denenkoning; o, geef antwoord,
Laat mij niet door onzekerheid vergaan,
Maar meld, waarom uw diep vereerd gebeent',
Aan de aard vertrouwd, zijn lijkwâ heeft verscheurd,
En waarom 't graf, waarin we u rusten zagen,
Zijn zwaren marmermuil heeft opgesperd
Om u weer uit te werpen. Wat is dit,
Dat gij, een lijk, op nieuw, geheel in 't staal,
Den schemerschijn der maan bezoekt, de nacht
Afgrijslijk maakt, en ons, met wie natuur
Haar spel drijft, rillen doet door schrikgedachten,
Die buiten het bereik zijn onzer ziel?
Spreek, waarom dit? waartoe? wat eischt gij van ons?
(*De Geest wenkt* HAMLET.)

Horatio.

Het wenkt u toe, dat gij het volgt, als wilde
Het u alleen een mededeeling doen.

Marcellus.

Zie, hoe het, met een vriendelijk gebaar,
Naar een meer afgelegen plek u wijst;
Doch ga niet mede.

Horatio.

Neen, om alles niet.

Hamlet.

Het wil niet spreken; daarom wil ik 't volgen.

Horatio.

Doe 't niet, mijn prins!

Hamlet.

En wat dan zou ik duchten?
Ik acht mijn leven zelfs geen stroohalm waard,

En mijne ziel, wat zou 't haar kunnen schaden?
Zij is onsterflijk als dit wezen zelf.
Het wenkt op nieuw mij heen; — ik wil het volgen.

Horatio.

Wat, als het naar den stroom u lokte, prins,
Of naar den gruwb'ren top van gindsche klip,
Die van haar voet naar zee voorover helt,
En daar een and're schrikgestalt' zich koos,
Die aan uw geest de heerschappij ontroofde
En u tot waanzin dreef? O wees omzichtig;
De plaats zelf wekt ook zonder verdere oorzaak,
Reeds waanzinsgrillen op in 't brein van elk,
Die zooveel vadems neerziet in de diepte
En 't golfgehuil verneemt.

Hamlet.

Het wenkt nog steeds; — ga voor, ik zal u volgen.

Marcellus.

Gij moogt niet gaan, mijn prins.

Hamlet.

Uw handen weg!

Horatio.

Hoor toch, gij moogt niet gaan.

Hamlet.

Mijn noodlot roept,
En maakt de kleinste vezel van dit lichaam
Sterk als de spieren van Nemea's leeuw.
(De Geest wenkt.)
Het roept mij nogmaals. — Laat mij los, gij tweeën! —
Bij God, ik maak tot geest wie 't mij belet.
Weg, zeg ik, weg; — *(Hij rukt zich los.)*
Ga voor, ik zal u volgen.
(De Geest en HAMLET *af.)*

Horatio.

Zijn overspannen geest maakt hem waanzinnig.

Marcellus.

Hem na! thans mogen wij zijn wil niet doen.

Horatio.

Ja, gaan wij! — Tot welk einde zal dit voeren?

Marcellus.

Er schuilt verderf in Denemarkens staat.

Horatio.

De hemel geev' hier uitkomst.

Marcellus.

Voort, hem na!

(Beiden af.)

VIJFDE TOONEEL.

Een meer afgelegen deel van het terras.

De Geest en HAMLET *komen op.*

Hamlet.

Spreek, waarheen voert gij mij? Ik volg niet verder.

Geest.

Hoor mij!

Hamlet.

Ik hoor.

Geest.

Mijn stonde is reeds nabij,
Dat ik mij aan de wreede solfervlammen
Weer overleev'ren moet.

Hamlet.

Ach, arme geest!

Geest.

Beklaag mij niet, maar leen aandachtig 't oor,
Aan wat ik u ontvouw.

Hamlet.

Spreek, hooren is mij plicht.

Geest.

En wreken ook, nadat gij hebt gehoord.

Hamlet.

Wat?

Geest.

Ik ben uws vaders geest,
Gedoemd een zeker tijdperk 's nachts te waren,
En 's daags te smachten in der vlammen gloed,
Tot ied're wandaad van mijn aardsch bestaan
Verbrand, gelouterd is. Waar' 't mij vergund,
't Geheim van mijnen kerker u te onthullen,
Van wat ik meldde zou 't geringste woord
De ziel u openrijten, 't bloed doen stollen,
Als starren de oogen uit hun kas doen schieten,
Uw dichte en saamgevlochten lokken scheiden,
En ieder haar te berge rijzen doen,
Als pennen van 't verbolgen stekelzwijn;
Maar zulk verhaal van de eeuwigheid is niet
Voor sterflijke ooren. — Luister, Hamlet, luister!
Als gij uw waarden vader ooit bemind hebt, —

Hamlet.

O, God!

Geest.

Zoo wreek zijn snooden, ongehoorden moord.

Hamlet.

Zijn moord?

Geest.

Een moord, zoo snood als een; de minste is snood,
Deze allersnoodst, afschuwlijk, onnatuurlijk.

Hamlet.

O, meld het ras, opdat ik met een vlucht,
Snel als gedachten zijn of liefdedroomen,
Ter wrake stormen moog'.

Geest.

'k Vind u bereid;
Maar trager waart ge ook dan het vadsig kruid,
Dat langzaam wegrot aan het strand der Lethe,
Bracht dit u niet tot hand'len. Hoor nu, Hamlet!
't Werd uitgestrooid, dat toen ik in mijn hof
Te slapen lag, een slang mij stak; zoo werd
Door een verdicht verhaal heel 't oor van 't land
Omtrent mijn dood misleid; weet, edel jong'ling,
De giftslang, die uws vaders leven stak,
Draagt thans zijn kroon.

Hamlet.

O, mijn voorspellend hart!
Mijn oom!

Geest.

Ja, dat bloedschendig, overspelig monster,
Betoov'rend door vernuft en snoodheidsgaven,
O vloekb're geest en gaven, wier vermogen
Zoo snood verleidt! — won voor zijn vuigen lust
Mijn schijnbaar engelreine koningin.
O Hamlet, zij viel af, en welk een afval!
Van mij, die de echtheid van mijn liefde toonde,
Want die ging hand in hand met de' eed, dien 'k haar
Aan 't outer zwoer; en toch, zij wierp zich weg

Aan een ellend'ling, die, bij mij geleken,
Natuurs verstootling was!
Maar even als de deugd onwrikbaar blijft,
Schoon ontucht met een englenleest haar vlei',
Wordt wellust, schoon zij aan een stralende' engel
Verbonden zij, het hemelsch leger moe,
En gaat op ontuig uit.
Maar stil, mij dunkt, ik ruik de morgenlucht;
'k Moet kort zijn. Toen ik in mijn lusthof sliep,
Zooals ik in 't namiddaguur gewoon was,
Besloop uw oom mijn zorgelooze rust,
Met giftig, vloekbaar ebbensap gewapend,
En goot dat van melaatschheid zwang're vocht
In de' ingang van mijn oor; zijn werking is
Aan 's menschen bloed zoo fel vijandig, dat
Het snel als levend kwik zich allerwege
Verspreidt door de aad'ren van het lichaam, en
Met plotseling geweld des levens vocht
Doet stremmen, stollen, als de zure leb
De melk verdikt; zoo wedervoer 't ook mij;
En op den eigen oogwenk heeft me een uitslag
Als een melaatsche 't zuiv're lijf omschorst,
Ruw, dik, van aanzien walg'lijk.
Dus werd ik slapend, door eens broeders hand,
Van leven, kroon en gade op eens beroofd,
In mijner zonden volheid afgesneden,
En zonder biecht, ontheffing, sacrament
Met ongesloten reek'ning, ten gerecht,
Met heel mijn schuldlast op mijn hoofd, gezonden;
O gruwlijk! gruwlijk! boven alles gruwlijk!
O, spreekt natuur in u, zoo duld het niet;
Duld niet, dat Denemarkens koningssponde
Bloedschande en diep vervloekten wellust zie.
Maar hoe gij ook uw taak volbrengen wilt,
Bevlek uw ziel niet; nooit berame uw geest

Iets tegen uwe moeder; laat die wrake
Den Hemel en den scherpgepunten dorens,
Die in haar boezem huizen. Thans, vaarwel!
De glimworm toont de naad'ring van den morgen,
En bleek wordt reeds zijn gloedloos, ijdel vuur;
Vaarwel, vaarwel; wees, Hamlet, mijns indachtig!
(De Geest af.)

Hamlet.

O hemelmachten! o gij aard'! Wat meer?
Of hel, uw hulp? Wee mij! — Wees sterk, mijn hart!
En gij, mijn spieren, wordt niet plots'ling oud,
Maar houdt mij krachtig staande! — Uws indachtig!
Ja, arme geest, zoolang geheugen huist
In dezen waanzins-speelbal! Uws indachtig!
O! weg uit het gedenkboek van 't geheugen,
Die dwaze, die nietswaarde erinneringen,
Die boekenspreuken allen, ied'ren indruk,
Door jeugd of zucht naar kennis daar gegrift;
Want uw bevel, en dit alleen, zal leven
In 't boek mijns breins, alleen, en onvermengd
Met minder hooge dingen! ja, bij God!
O vrouw, gij onheilbrengster!
O schurk! schurk! lachende en vervloekte schurk!
Ik teeken 't aan, —
(Hij haalt een aanteekenboekjen te voorschijn.)
ja recht, ik schrijf het neer,
Dat een, die lacht, en weer lacht, schurk kan zijn;
In Denemarken, zeker, kan 't zoo zijn;
(Hij schrijft.)
Daar staat gij, oom! Maar nu, maar nu, mijn wachtwoord,
Het is: „Vaarwel, vaarwel! wees mijns indachtig!"
Ik heb 't gezworen.

Horatio *(achter het tooneel).*

Mijn prins, mijn prins!

Marcellus *(achter het tooneel).*

Prins Hamlet!

Horatio *(achter het tooneel).*

God bewaar' hem!

Marcellus *(achter het tooneel).*

Zoo zij 't!

Horatio *(achter het tooneel).*

Waar? waar? Ho, ho, mijn prins!

Hamlet.

Ho ho! ha, ha! mijn valk! kom, vogel, kom!

(Horatio *en* Marcellus *komen op.*)

Marcellus.

Hoe is 't u, eed'le prins?

Horatio.

Wat is er, prins?

Hamlet.

O, wonderbaar!

Horatio.

Verhaal 't ons, beste prins!

Hamlet.

Neen, 't wierd bekend.

Horatio.

Door mij niet, heer, bij God.

Marcellus.

Prins, noch door mij.

Hamlet.

Wat zegt gij, mag een menschenziel dit denken? —
Doch, gij wilt zwijgen?

Horatio *en* Marcellus.

Ja, wij zweren 't, prins!

Hamlet.

Daar leeft geen sluwe schurk in Denemarken,
Die niet een booswicht is.

Horatio.

Geen geest behoeft, prins, uit het graf te rijzen,
Om dit te melden.

Hamlet.

Juist; gij hebt gelijk;
Dus, zonder verd'ren omhaal, 'k acht het best:
Wij schudden thans de hand elkaâr en scheiden;
Gij gaat, waar u òf plicht òf neiging roept,
Want plicht of neiging, hoe dan ook, heeft elk;
En ik, voor mijn armzalig deel, nu, ziet,
Ik wil gaan bidden.

Horatio.

Dat zijn maar wilde warrelwoorden, prins.

Hamlet.

Het doet mij leed, dat zij u erg'ren, diep;
Ja waarlijk, diep.

Horatio.

Neen, prins, geen ergernis.

Hamlet.

'k Zeg bij Sint Patrik! ze is er wel, Horatio,
Groote ergernis. Wat deez' verschijning aangaat,
't Is een rechtschapen geest, gelooft mij, 't is zoo;
Maar wat uw lust betreft om meer te weten,
Betoomt dien, als gij kunt. En, goede vrienden,
Staat mij als vrienden, krijgers, studiemakkers
Eén kleine bede toe.

Horatio.

Wat, prins? wij zijn bereid.

Hamlet.

Maakt nooit bekend; wat gij van nacht gezien hebt.

Horatio *en* Marcellus.

Nooit, waarde prins!

Hamlet.

Goed, zweert het.

Horatio.

Prins,
Nooit, op mijn woord.

Marcellus.

Noch ik, prins, op mijn woord.

Hamlet.

Hier, op mijn zwaard.

Marcellus.

Wij zwoeren 't reeds, mijn prins.

Hamlet.

Neen, op mijn zwaard hier, plechtig!

Geest *(uit den grond).*

Zweert!

Hamlet.

Ha, ha, vriend! spreekt gij mee? Zijt gij daar, aard-
[geest?
Komt nu — gij hoort, die kelderknaap verlangt het, —
Komt, doet den eed.

Horatio.

Zeg ons den eed, mijn prins.

Hamlet.

Nooit iets te melden, van wat gij hier zaagt;
Zweert, op mijn zwaard!

Geest *(uit den grond).*

Zweert!

Hamlet.

Hic et ubique? gaan wij elders heen!
Komt hierheen, vrienden!
En legt uw handen weder op mijn zwaard:
Nooit iets te melden van wat gij hier hoordet;
Zweert, op mijn zwaard!

Geest *(uit den grond).*

Zweert!

Hamlet.

Braaf, oude mol, graaft gij zoo snel in de aard?
Een wakker delver! — Nog eens elders, vrienden!

Horatio.

O hemel, aard! 't is wonderbaar en vreemd!

Hamlet.

Zoo heet het welkom, als ge een vreemd'ling doet.
In aarde en hemel is er meer, Horatio,
Dan door uw schoolsche wijsheid wordt gedroomd.
Maar komt, zweert hier, zooals gij vroeger zwoert,
Zoo waarlijk God u helpe, dat gij nimmer,
Hoe wonderlijk en vreemd ik mij gedraag', —
Daar 't in 't vervolg wellicht mij dienstig schijnt,
Mij grillig, wonderbaarlijk aan te stellen, —
Dat gij, alsdan mij ziende, nimmermeer,
Dùs de armen kruisend, of aldus het hoofd
Wijs schuddend, of met dubbelzinnig spreken,
Als: „Nu, wij weten", — of: „Ja, als wij wilden", —
Of: „Durfden wij", — of: „Nu, er zijn er, die" —

Of zoo iets veelbeteek'nends, aan zult duiden,
Dat ge iets, iets van mij weet; — dit nooit te doen,
Zoo waar ge op troost en heil in doodsnood hoopt,
Zij uw gelofte; zweert!

Geest *(uit den grond).*

Zweert!

Hamlet.

Rust, rust, gestoorde geest! — *(Zij zweren.)* En nu,
[mijn vrienden,
Met alle vriendschap vraag ik uwe trouw;
En wat een man, zoo arm als Hamlet, doen kan,
Om u zijn liefde en vriendschap te betuigen,
Dit blijft niet uit, als God wil. Laat ons gaan;
En, 'k bid u, steeds den vinger op uw lippen!
De tijd sprong uit den band; — o, schrikbevel,
Dat ik de man zij, die het kwaad herstell'!
Komt, vrienden, laat ons gaan!

(Allen af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een kamer in Polonius' *huis.*

POLONIUS *en* REINOUD *komen op.*

Polonius.

Geef hem dit geld en deze brieven, Reinoud.

Reinoud.

Het zal geschieden, heer.

Polonius.

En gij zoudt wonderwijs doen, goede Reinoud,
Voor dat gij bij hem komt eens rond te hooren
Naar zijn gedrag.

Reinoud.

Heer, 'k was dit reeds van plan.

Polonius.

Zeer goed bedacht, zeer goed. Doch zie nu, vriend,
Spoor eerst na, welke Denen in Parijs zijn,
Wie 't zijn, en wat, en hoe, en waar zij leven,
Met wie, wat zij verteren; als die omweg

U in den loop van 't vragen zien doet, dat zij
Mijn zoon wel kennen, zijt ge al vrij wat verder,
Dan als gij op den man af hadt gevraagd;
Maar doe, als waar' hij weinig u bekend,
Zooals: „Ik ken zijn vader en zijn vrienden,
En, eenigszins, ook hem;" — begrepen, Reinoud?

Reinoud.

Volkomen, heer.

Polonius.

„Hem eenigszins," maar voeg er bij, „niet veel;
„Maar is hij 't, dien ik meen, dan leeft hij los,
„Doet zus en zoo"; en dicht hem dan vrij toe
Wat gij maar wilt; natuurlijk niets zoo ergs,
Dat het hem schande bracht, pas hiervoor op;
Maar, ziet ge, zulke dart'le, wilde streken,
Die ieder kent als het gewoon gevolg
Van jeugd en vrijheid.

Reinoud.

Zooals spelen, heer.

Polonius.

Ja, of ook drinken, twisten, vloeken, vechten,
Lichtmisserij, ja, zoover moogt gij gaan.

Reinoud.

Dit bracht hem toch wel schande, heer.

Polonius.

Wel neen, als gij 't maar goed weet op te smukken,
En hem niet zoo in opspraak brengt, alsof
Hij aan losbandigheid verslaafd zich toonde;
Dit meen ik niet; schets zijn gebreken sierlijk,
Zoodat zij smetjes schijnen van zijn vrijheid,
De gloed en vonk'ling van een vuur'gen geest,
De woeste drang van 't onbetoomde bloed,
Waar niemand aan ontsnapt.

Reinoud.

Maar, beste heer, —

Polonius.

Waartoe dit alles, wilt gij zeggen?

Reinoud.

Juist;

Dit wilde ik vragen, heer.

Polonius.

Nu, dit is 't doel: —
En 't is, naar 'k meen, een looze vond, die steek houdt, —
Als gij mijn zoon bespat met zulke vlekjes,
Gelijk een ding, zoodra 't gebruikt wordt, krijgt,
Let wel,
Heeft dan de man, dien gij zoo keuv'lend uithoort,
Den jong'ling, waar gij 't over hebt, wel eens
Op zulk een wangedrag betrapt, geloof me,
Dan stemt hij met u in op dezen trant:
„Mijn beste heer", „mijn waarde", of zoo, of „vriend",
Al naar gelang de menschen in dat land
Gewoon zijn toe te spreken, —

Reinoud.

Juist, heer, juist.

Polonius.

En dan, vriend, doet hij dit, — hij doet —
Wat wilde ik ook weer zeggen? — Wel verduiveld,
Ik wilde iets zeggen; — waar ben ik gebleven?

Reinoud.

Bij: „hij stemt met u in op dezen trant,"
Bij: „vriend of zoo" en „beste heer".

Polonius.

Bij „hij stemt in op dezen trant," ja, ja;
Dus stemt hij met u in: „Ik ken dien heer;

Ik zag hem gist'ren, of den dag te voren,
Of toen, of toen, met dien of dien; en, als gij zegt,
Hij was aan 't spelen, of, hij had een roes,
Of, hij kreeg twist bij 't kaatsen, of, misschien,
Ik zag hem een verkoophuis binnengaan,"
Wel te verstaan een knip, of zoo wat meer; —
Nu, ziet gij,
Uw leugenlokaas vangt dien waarheidskarper
Zoo loopen wij, die slim en bij de hand zijn,
Langs achterafsche paden, schuins beglurend,
Op kronkelwegen recht op de' eindpaal aan;
En zoo komt gij, naar mijnen raad en leiding,
Mijn zoon op 't spoor. Gij vat mij, doet gij niet?

Reinoud.

Volkomen, heer.

Polonius.

God zegene u; vaarwel!

Reinoud.

Mijn beste heer!

Polonius.

Sla, zonder dat hij 't merkt, zijn neiging gade.

Reinoud.

Dit zal ik, heer.

Polonius.

En laat hem naar zijn zin begaan.

Reinoud.

Goed, heer.

Polonius.

Vaarwel!

(Reinoud *af.*)

(Ophelia *komt op.*)

Gij daar, Ophelia? wel, wat is er?

Ophelia.

O lieve vader, ik ben zoo geschrikt!

Polonius.

Waarvan, in 's hemels naam?

Ophelia.

Toen 'k op mijn kamer zat te naaien, vader,
Komt daar prins Hamlet, met ontknoopt gewaad,
Geen hoed op 't hoofd, zijn hozen gansch bespat,
Niet vastgebonden, op zijn enkels hangend,
Bleek als zijn hemd, de knieën rillend, schokkend,
En met een blik, waar zooveel wee uit sprak,
Als zond de hel hem uit, om haar verschrikking
Aan de aarde kond te doen, — zoo treedt hij voor mij.

Polonius.

Waanzinnig van verliefdheid?

Ophelia.

'k Weet niet, vader;
Maar inderdaad, ik vrees het.

Polonius.

En wat zeî hij?

Ophelia.

Hij greep mij bij de pols en hield mij vast,
En trad terug ter lengte van zijn arm,
En legde de and're hand dus over de oogen,
En staarde aandachtig me in 't gelaat, alsof
Hij 't af moest teek'nen. Lang bleef hij zoo staan;
In 't eind deed hij mijn arm een weinig trillen,
En boog en hief aldus driemalen 't hoofd,
En loosde toen zoo droef en diep een zucht,
Dat die, naar 't scheen, zijn borst verbrijzelde en
Hem 't leven roofde. Toen liet hij mij los,
En met een achterwaarts gekeerd gelaat,

Scheen hij zijn weg te vinden zonder oogen,
Want zonder hunne hulp ging hij van daar,
En tot het laatste toe zag hij mij aan.

Polonius.

Kom mede, kom; ik ga den koning spreken.
Dit is de ware liefdewaanzin, die,
Geweldig van natuur, zichzelf verdervend,
Den geest tot daden van vertwijfling drijft,
Gelijk zoo menige and're hartstocht, die
Op aarde ons menschen schokt. Het doet mij leed, —
Zeg! hebt gij hem sinds kort ook hard bejegend?

Ophelia.

Neen, vader, 'k wees alleen naar uw bevel
Zijn brieven af, en heb hem ook den toegang
Tot mij ontzegd.

Polonius.

Dit dreef hem tot dien waanzin.
Het doet mij leed, dat ik niet beter, fijner,
Hem heb beoordeeld; 'k vreesde, 't was een spel,
En 't doel was uw verderf; ellendige argwaan!
Het schijnt, het is aan onzen leeftijd eigen,
Dat wij te ver gaan met onze achterdocht,
Terwijl bij 't jonger volkjen meest het doorzicht
Geheel ontbreekt. Kom, gaan wij tot den koning;
Wij deelen 't mee; 't verbergen baart meer kwaad,
Dan 't openbaren dezer liefde haat.
Kom!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een kamer in het kasteel.

De KONING, *de* KONINGIN, ROSENCRANTZ, GUILDENSTERN *en Gevolg komen op.*

Koning.

Weest welkom, Rosencrantz en Guildenstern,
Wel wenschten wij ook hartlijk u te zien,
Maar toch, behoefte aan uwe hulp was oorzaak
Van 't haastig opontbod. Gij hoordet wis,
Hoe Hamlet gansch veranderd is. Ja, 't is zoo,
Is niets, in uiterlijk noch in zijn geest,
Gelijkt hij op zichzelf. En wat, behalve
Zijns vaders dood, het zijn kan, dat aldus
Hem van zijn eigen wezen heeft vervreemd,
Is ons een raadsel; 'k bid daarom u beiden,
Die van jongs af met hem zijt opgevoed,
En steeds verbonden bleeft door jeugd en inborst,
Dat gij voor een'gen tijd hier aan ons hof
Vertoeven wilt en door uw omgang hem
Verstrooiing zoeken doet, en tevens uitvorscht,
Zoo ver gelegenheid u gunstig is,
Of eenig ons verborgen leed hem drukt,
Dat, eens bekend, door ons verlicht kan worden.

Koningin.

Vaak, waarde heeren, heeft hij u genoemd;
'k Weet zeker, dat er geen twee menschen leven,
Aan wie zijn hart meer hangt. Zijt gij bereid
Welwillend ons die vriendschap te betoonen,
Dat gij een poos hier aan ons hof vertoeft,
Tot steun en tot versterking onzer hoop,

Dan zal de dank voor uw verblijf zich uiten,
Zooals het vorsten past.

Rosencrantz.

Uw vorstlijk machtwoord
Hadd' recht, aan uw ootmoedige onderdanen,
Uw hoogen wil gebiedend te doen kennen,
En geen verzoek te doen.

Guildenstern.

Gehoorzaam bieden
Wij gaarne beide' al onze krachten aan,
En leggen die voor uwen troon, opdat
Het u behage er over te beschikken.

Koning.

Dank, Rosencrantz en waarde Guildenstern!

Koningin.

Dank, Guildenstern en waarde Rosencrantz!
En 'k bid u, toeft niet en bezoekt mijn zoon,
Helaas! te zeer veranderd. — Een geleide
Breng' deze heeren, waar prins Hamlet is.

Guildenstern.

De Hemel moge ons bijzijn en ons pogen
Hem lief doen zijn en heilzaam!

Koningin.

Amen, ja.

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *met eenigen uit het Gevolg af.*)

(POLONIUS *komt op.*)

Polonius.

Genadig vorst, uw Noorweegsche afgezanten
Zijn zeer voldaan teruggekeerd.

Koning.

Gij zijt de vader steeds van goede tijding.

Polonius.

Niet waar? Ja, wees verzekerd, vorst en heer,
Ik wijd mijn plicht, zooals mijn ziel, gelijklijk
Aan God en mijnen eed'len koning toe.
Ook meen ik thans, — of anders jaagt dit brein
Niet meer zoo zeker in het spoor der loosheid,
Als 't vroeger plach, — dat ik den waren grond
Van Hamlet's waanzin werk'lijk heb ontdekt.

Koning.

O meld het; zeer verlang ik dit te hooren.

Polonius.

Hoor uw gezantschap eerst; en laat mijn nieuws
Het nagerecht van 't groote feestmaal zijn.

Koning.

Verwelkom 't zelf en leid het tot ons in. —
(Polonius *af.*)
Hij zegt daar, mijn Geertruide, dat hij thans
De bron heeft opgespoord der kwaal uws zoons.

Koningin.

Ik vrees, die is niet anders dan de hoofdbron:
Zijns vaders dood, ons óverhaastig huwlijk.

Koning.

Wij zullen hooren.

(Polonius *komt weder op, met* Voltimand *en* Cornelius.)

Welkom, goede vrienden!
Spreek, Voltimand, wat nieuws van broeder Noorman?

Voltimand.

Een hoflijk antwoord op uw groet en wenschen.

Nauw had hij uwe klacht vernomen, of
Hij gaf bevel tot staking van de werving
Zijns neefs; hij waande, dat zij tegen Polen
Gericht was, maar bevond bij scherper toezien,
Dat zij uw hoogheid gold; en, diep gegriefd,
Dat zoo zijn ziekte en ouderdom en zwakte
Bedrogen waren, daagt hij Fortinbras
Vóór zich ter rekenschap; die geeft gehoor,
Ontvangt een scherp verwijt en zweert in 't eind
Aan zijnen oom, van nimmermeer de waap'nen
Te voeren tegen uwe majesteit;
Waarop hem de oude vorst, geheel voldaan,
Drieduizend kronen jaargeld schenkt in land,
Met volmacht om met de aangeworven krijgers
Den oorlog tegen Polen te gaan voeren;
En zijn verzoek, hier nader uitgedrukt,

(Hij overhandigt een papier.)

Is, dat het u behage, voor dien krijgstocht
Door uw gebied hem doortocht toe te staan,
Met zulken waarborg en vergoeding, als
Dit schrijven u ontvouwt.

Koning.

Wij zijn tevreden,
En zullen te geleeg'ner tijd dit lezen
En, rijplijk overwegend, antwoord geven.
Inmiddels dank voor uw volbrachten last.
Rust uit en viert deze' avond met ons feest;
Hoogst welkom t'huis.

(Voltimand *en* Cornelius *af.*)

Polonius.

Die zaak liep gunstig af.
Mijn vorst en mijn gebiedster, hier te ontvouwen,
Wat koningsrecht, wat onderdanenplicht is,
Waarom dag dag, nacht nacht is en tijd tijd,

Waar' niets dan nacht en dag en tijd verkwisten.
Wijl kortheid steeds de ziel is van 't vernuft,
Breedsprakigheid zijn lichaam en zijn tooi,
Zeg ik kortweg: uw eed'le zoon is dol.
Dol noem ik het, want dolheid, wel omschreven,
Wat is zij dan: niets anders zijn dan dol?
Doch laat dit daar.

Koningin.

Meer zaaks en minder kunst!

Polonius.

Vorstin, ik zweer, 't is waarheid en geen kunst.
Waar is het, dat hij dol, waar, dat het jammer,
En jammer, dat het waar is; dwaze zin,
Maar weg er mee; 'k ga zonder kunst te werk.
We erkennen dat hij dol is; nu blijft oov'rig,
Dat wij de reden vinden van 't effect,
Of, juister nog, de reden van 't defect;
Dit defectief effect toch heeft een reden.
't Blijft oov'rig; nu, dit oov'rige is aldus.
Verleent gehoor:
Ik heb een dochter; 'k heb ze, ze is nog mijn;
Die mij, in haar gehoorzaamheid, let wel,
Dit heeft gegeven; hoort en overweegt. *(Hij leest.)*
„Aan de hemelsche, de afgod mijner ziele, de schoonheidrijkste Ophelia," —
Dat is een leelijke uitdrukking, een slechte uitdrukking; „schoonheidrijkste" is een slechte uitdrukking; maar hoort nu verder. Er volgt: *(Hij leest.)*
„Voor haren uitnemend blanken boezem, dit." enz.

Koningin.

Zond Hamlet dit aan haar?

Polonius.

Een oogenblik, vorstin; ik meld u alles. *(Hij leest.)*

„Twijfel aan der sterren klaarheid,
Twijfel aan den zonneschijn,
Twijfel aan de waarste waarheid,
Maar onbetwijfelbaar moog' steeds mijn liefde u zijn!

„O, dierbare Ophelia, met de maat kan ik slecht overweg; ik versta de kunst niet mijn zuchten te tellen; maar geloof mij, dat ik, o innig lieve, u innig lief heb. Vaarwel.

„Voor immer, dierbaarste jonkvrouw,
de uwe, zoolang dit samenstel hem
toebehoort, HAMLET."

Dit heeft, naar plicht, mijn dochter mij getoond,
En bovendien mij van zijn liefdebeden,
Geuit, zoo dikwerf plaats en tijd hem dienden,
Getrouw verslag gedaan.

Koning.

En hoe nam zij
Dit alles op?

Polonius.

Heer, waarvoor houdt gij mij?

Koning.

Ik acht u man van eer, uw plicht getrouw.

Polonius.

'k Hoop dit te blijken. Maar wat zoudt gij denken,
Als ik die vuur'ge liefde had zien vlammen, —
En 'k zag dit reeds, geloof mij, eer mijn dochter
't Mij zeide, — wat zoudt gij of uw vorstin,
Mijn dierbare gebiedster, denken, zoo ik
Voor lessenaar of brieventasch gespeeld had,
Mijn hart in slaap en stom en doof gesust,
Of wezenloos gestaard had op die liefde;
Wat zoudt gij denken? Neen, 'k ging rond te werk,
En sprak als volgt de jonge dochter toe:

„Prins Hamlet is een vorst, te hoog voor u;
Dit mag niet zijn"; en toen schreef ik haar voor,
Dat zij hem streng den toegang zou versperren,
Geen boden of geschenken meer ontvangen.
Zoo sprak ik, en zij volgde mijnen raad;
En hij, teruggewezen, — 'k maak het kort, —
Verviel tot droevig mijm'ren, toen tot vasten,
Daarop tot slapeloosheid, toen tot zwakte,
Toen tot verstrooidheid, en daarna, verergerd,
Tot deze dolheid, die hem thans bevangt
En die ons allen grieft.

Koning.

Denkt gij, dat dit het is?

Koningin.

't Kan zijn, zeer moog'lijk.

Polonius.

Gebeurde 't ooit, — 'k wensch zeer, dat gij 't getuigt, —
Dat ik met overtuiging sprak: „Zoo is het,"
En dat het anders bleek?

Koning.

Niet, dat ik weet.

Polonius *(op zijn hoofd en schouder wijzend).*

Scheid dit van dat, indien dit anders is.
Heb ik een draad in handen, 'k vind de waarheid,
Waar zij ook schuil', al school zij diep in de aard',
In 't middelpunt.

Koning.

Maar hoe dit uit te vorschen?

Polonius.

Gij weet, hij wandelt somtijds uren lang
Hier in de voorzaal.

Koningin.

Inderdaad, dit doet hij.

Polonius.

Op zulk een tijd zend ik mijn dochter daar;
Gij plaatst u met mij achter 't wandtapijt,
En slaat hen gade. Als hij haar niet bemint,
En niet daardoor tot waanzin is vervallen,
Laat mij niet langer raadsman zijn der kroon,
Maar boer- of karreknecht.

Koning.

Het zij beproefd.

Koningin.

Daar komt hij, de arme, mijm'rend, lezend, ziet!

Polonius.

O, 'k bid u, gaat gij beiden, beiden heen;
Laat mij eens met hem spreken. — Gij vergunt dit? —
(De Koning, *de* Koningin *en Gevolg af.)*

(Hamlet *komt op, lezende.*)

Hoe gaat het mijn vereerden vorst, prins Hamlet?

Hamlet.

Zeer wel, Goddank!

Polonius.

Gij kent mij immers, waarde prins?

Hamlet.

Zeer goed; gij zijt een vischhandelaar.

Polonius.

Dat niet, mijn prins.

Hamlet.

Dan wilde ik wel, dat gij zulk een eerlijk man waart.

Polonius.

Eerlijk, prins?

Hamlet.

Ja, heer, want een eerlijk man te wezen, is, zooals het in de wereld gaat, één uit tienduizend te zijn.

Polonius.

Zeer waar, prins.

Hamlet.

Want zoo de zon maden verwekt in een dooden hond, als een aas, dat goed is om te kussen, — hebt gij een dochter?

Polonius.

Ja, prins.

Hamlet.

Laat haar dan niet in de zon wandelen; ontvangen is een zegen, maar niet zooals uw dochter zou kunnen ontvangen, — vriend, wees op uw hoede.

Polonius.

Wat wilt gij daarmee zeggen? — *(Ter zijde.)* Altijd aan 't malen over mijn dochter; toch kende hij mij eerst niet, en zeide, dat ik een vischhandelaar was; hij is ver heen, ver heen; en toch, waarlijk, in mijn jeugd leed ik ook ontzettende liefdesmarten, bijna zooals hij. Ik wil hem nogmaals toespreken. — Wat leest gij, prins?

Hamlet.

Woorden, woorden, woorden.

Polonius.

Maar waar handelt het over?

Hamlet.

Wie met wie?

Polonius.

Ik meen, waar dat boek over handelt, prins.

Hamlet.

't Zijn lasteringen, heer; want die satyrieke schurk hier zegt, dat oude mannen grijze baarden hebben, dat hun gelaat gerimpeld is, hun oogen van dikke boomhars en kersengom druppen, en dat zij een overvloedig gebrek aan verstand paren met uiterst zwakke knieën; en hoewel ik, heer, dit alles vast en zeker geloof, acht ik het toch niet betamelijk, het zoo neer te schrijven, want gij, gijzelf, heer, zoudt even oud zijn als ik ben, indien gij als een kreeft achteruit kondt loopen.

Polonius *(ter zijde).*

Al is dit krankzinnigenpraat, redeneering zit er toch in. — Wilt gij niet uit den tocht gaan, prins?

Hamlet.

In mijn graf?

Polonius.

Dat zou inderdaad uit den tocht zijn. — *(Ter zijde.)* Hoe gevat zijn somtijds zijn antwoorden! Dit is een gave, dat dikwijls waanzin dadelijk iets treft, wat verstand en gezonde zinnen niet zoo voorspoedig kunnen vinden. Ik ga hem verlaten en onmiddellijk maatregelen nemen, om hem mijn dochter te doen ontmoeten. — *(Luid.)* Mijn geëerbiedigde prins, ik wensch onderdanigst afscheid van u te nemen.

Hamlet.

Gij kunt, heer, niets van mij nemen, wat ik liever zou willen geven, mijn leven uitgezonderd, mijn leven uitgezonderd, mijn leven uitgezonderd.

Polonius.

Vaarwel, mijn prins.

Hamlet.

Die ondraaglijke oude narren!

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *komen op.*)

Polonius.

Gij komt prins Hamlet zoeken; ziet, daar is hij.

Rosencrantz.

Gods zegen, heer!

(POLONIUS *af.*)

Guildenstern.

Vereerde prins!

Rosencrantz.

Mijn waarde prins!

Hamlet.

Mijn beste goede vrienden! Hoe gaat het u, Guildenstern? Ah, Rosencrantz! — Beste jongens, hoe gaat het u beiden?

Rosencrantz.

Zooals het middelsoort-stervelingen gaat.

Guildenstern.

Gelukkig door de middelmaat van 't lot,
Geen pronkjuweelen op Fortuna's muts.

Hamlet.

En ook niet de zolen van haar schoenen?

Rosencrantz.

Dat ook niet, heer.

Hamlet.

Dus gij zit zoo omstreeks haar gordel, of in het midden van haar gunst?

Guildenstern.

Waarlijk, wij zijn slechts haar lijfeigenen.

Hamlet.

Met uw lijf aan Fortuna behoorend? O! 't is waar, zij is een sloor. Wat is er voor nieuws?

Rosencrantz.

Niets, prins, dan dat de wereld braaf is geworden.

Hamlet.

Dan is de oordeelsdag nabij, doch uw nieuws is niet waar. Maar laat mij u wat meer op den man af vragen: wat hebt gij, mijn goede vrienden, Fortuna toch gedaan, dat zij u hier in de gevangenis zendt?

Guildenstern.

In de gevangenis, prins?

Hamlet.

Denemarken is een gevangenis.

Rosencrantz.

Dan is de wereld er ook een.

Hamlet.

Dat is zij, en een van belang, met vele afdeelingen, cellen en krochten, waarvan Denemarken een der ergste is.

Rosencrantz.

Wij zijn niet van die gedachte, prins.

Hamlet.

Nu, dan is het voor u niet zoo; want er is niets, 'tzij goed, 'tzij kwaad, of eerst onze gedachte maakt het er toe; voor mij is het een gevangenis.

Rosencrantz.

Nu, dan maakt uw eerzucht het er toe; het is te eng voor uwen geest.

Hamlet.

O God, ik kon in een notedop besloten zijn en mij

koning van een onbegrensde ruimte rekenen, als ik maar geen booze droomen had.

Guildenstern.

Welke droomen inderdaad eerzucht zijn; want het eigenlijk wezen van den eerzuchtige is slechts de schim van een droom.

Hamlet.

Een droom zelf is maar een schim.

Rosencrantz.

Dat is waar, maar ik acht eerzucht van zulk een vluchtige en ijle geaardheid, dat zij slechts de schim van een schim is.

Hamlet.

Dan zijn onze bedelaars lichamen en onze vorsten en onze wijdvermaarde helden de schimmen der bedelaars. Willen wij ons bij het hof voegen? want, op mijn woord, redeneeren kan ik niet.

Rosencrantz *en* Guildenstern.

Wij zijn tot uw dienst.

Hamlet.

Neen, dit volstrekt niet; ik wil u niet tot mijne andere dienaars rekenen, want om u de rechte waarheid te zeggen, ik heb afschuwelijke bedienden. Maar, om den grooten rechten weg der vriendschap te betreden, wat komt gij te Elseneur doen?

Rosencrantz.

U bezoeken, prins, niets anders.

Hamlet.

Ach, ik ben een bedelaar, en zelfs arm aan dank. Maar ik dank u; doch mijn dank, lieve vrienden, is zelfs geen oortjen waard. Heeft men u niet ontboden?

Heeft uw eigen verlangen u gedreven? Is het een bezoek uit uzelven? Komaan, weest oprecht jegens mij; komaan, nu, komt er voor uit.

Guildenstern.

Wat zullen wij zeggen, prins?

Hamlet.

Wat gij wilt, maar ter zake. Gij zijt ontboden geworden, en in uwe blikken lees ik een soort van bekentenis, die uwe eerlijkheid niet bij machte is te verbergen; ik weet, dat de goede koning en koningin u ontboden hebben.

Rosencrantz.

Waartoe, prins?

Hamlet.

Ziedaar, wat gij mij vertellen moet. Maar laat ik u bezweren, bij de rechten onzer kameraadschap, bij de samenstemming onzer jeugd, bij de verplichting onzer beproefde vriendschap, en bij alle nog heiliger zaken, waar een beter woordvoerder dan ik u mee zou kunnen nopen, weest rond en oprecht met mij, of gij ontboden zijt of niet.

Rosencrantz (*ter zijde tot* Guildenstern).

Wat zegt gij?

Hamlet.

Zoo, nu heb ik u in 't oog. — Als gij mij lief hebt, dan geen ontwijking.

Guildenstern.

Prins, wij zijn ontboden geworden.

Hamlet.

Ik zal u zeggen, waarom; dan zal mijn mededeeling uw onthulling voor zijn, en uw belofte van geheimhouding aan den koning en de koningin geen veertjen laten. Ik heb in den laatsten tijd, — maar waardoor, weet ik

zelf niet, — al mijn opgeruimdheid verloren, al mijn gewone oefeningen laten varen; en mijn stemming is werkelijk zoo zwaarmoedig, dat dit schoon samenstel, de aarde, mij als een kale klip voorkomt, dit heerlijk luchtgewelf, dit grootsche, uitgestrekte uitspansel, dat statig rijzende dak met gouden vuurvonken ingelegd, ziet, mij niets anders toeschijnt dan een onzuivere en verpeste opeenhooping van dampen. — Welk een meesterwerk is de mensch! hoe edel door de rede! hoe oneindig rijk in vermogens! in vorm en beweging hoe verwonderlijk en vol uitdrukking! in houding, hoe gelijk aan een engel! in begrip, hoe gelijk aan een god! het hoogste sieraad der wereld! het voortreffelijkst van al wat leeft! En toch, wat is mij die edelste geur der stof? Ik, ik vind geen genot noch in den man, noch ook in de vrouw, hoewel gij met uw glimlach schijnt te willen beweren van ja.

Rosencrantz.

Prins, zoo iets kwam volstrekt niet in mijne gedachten op.

Hamlet.

Waarom hebt gij dan gelachen, toen ik zeide, dat ik geen genot vond in den man?

Rosencrantz.

Ik dacht, prins, als gij geen genot vindt in den man, welk een schraal onthaal de tooneelspelers van u te wachten hebben; wij kwamen onder weg hun op zijde; en zij zijn op reis hierheen om u hunne diensten aan te bieden.

Hamlet.

Die voor koning speelt zal welkom zijn, zijne majesteit zal schatting van mij ontvangen; de dolende ridder zal zijn kling en schild kunnen voeren; de minnaar zal niet

voor niets zuchten; de luimige snaak zal zijn rol in vrede ten einde kunnen spelen; de grappenmaker zal zijn aardigheden aan den man kunnen brengen, daar zelfs de eeuwige kuchers zullen lachen; en de minnares zal haar hart vrij mogen uitstorten, al moest ook het vers er door aan 't hinken komen. Welke tooneelspelers zijn het?

Rosencrantz.

Dezelfden, prins, waar gij vroeger zooveel behagen in hadt, de treurspelers uit de hoofdstad.

Hamlet.

Hoe komt het, dat zij reizen? Een vast verblijf was veel beter, zoowel voor hun naam als voor hun voordeel.

Rosencrantz.

Ik denk, dat hun schorsing het gevolg is van de pas ingevoerde nieuwigheid.

Hamlet.

Staan zij nog evenzoo in aanzien, als toen ik in de stad was? Hebben zij nog evenveel toeloop?

Rosencrantz.

Neen voorwaar niet.

Hamlet.

Hoe komt dat? beginnen zij wat te roesten?

Rosencrantz.

Neen, hun ijver is nog even vurig; maar, prins, er is een kindergebroedsel gekomen, kleine nestelingen, die in het vuur van een gesprek gaan krijschen, en daarvoor allergruwelijkst worden toegejuicht; die zijn nu in den smaak en ze snateren zóó tegen de gemeene schouwburgen, — zooals zij ze noemen, — dat velen, die een rapier dragen, bang zijn voor ganzeschachten en er nauwlijks heen durven gaan.

Hamlet.

Wat! kinderen zijn het? wie onderhoudt ze? en hoe worden zij bezoldigd? Zullen zij niet langer bij de kunst blijven, dan hun hooge stemmen duren? zullen zij later niet zeggen, als zij tot „gemeene" tooneelspelers opgegroeid zijn, — en dit zal al heel licht gebeuren, als zij zij niet meer middelen bezitten, — dat hun tooneelschrijvers kwalijk deden met hen tegen hun eigen toekomst te laten uitvaren?

Rosencrantz.

Er is inderdaad aan weerszijde veel leven gemaakt, en het volk ziet er volstrekt geen zonde in, ze tegen elkander op te hitsen, en er was een poos lang geen geld voor een stuk te bedingen, als de dichter en de speler het niet met uitvallen over deze zaak kruidden.

Hamlet.

Is het mogelijk?

Guildenstern.

O daar is heel wat hersenverspilling over geweest.

Hamlet.

En dragen de knapen de overwinning weg?

Rosencrantz.

O ja, prins, Hercules met zijn vracht en al.

Hamlet.

Het is niets vreemds; want mijn oom is koning van Denemarken, en diezelfden, die den neus voor hem optrokken, toen mijn vader nog leefde, geven nu twintig, veertig, vijftig, ja honderd stuks ducaten voor een miniatuurportret van hem. Verduiveld, daar ligt iets bovennatuurlijks in, als de bovennatuurkunde het maar wist te vatten!

(Trompetgeschal achter het tooneel.)

Guildenstern.

Daar zijn de tooneelspelers.

Hamlet.

Heeren, weest welkom te Elseneur. Geeft mij de hand, komaan; bij 't verwelkomen behooren manieren en plichtplegingen; laat mij toe, u op die wijze te begroeten, opdat niet mijne bejegening van de tooneelspelers, die, zeg ik u, een goed vertoon moet maken, méér op een vriendelijk onthaal gelijke dan de ontvangst van u. Gij zijt welkom; maar mijn oom-vader en mijne moei-moeder hebben het glad mis.

Guildenstern.

In welk opzicht, prins?

Hamlet.

Ik ben alleen bij noord-noordwesten-wind aan 't malen; als de wind zuidelijk is, kan ik een valk van een reiger onderkennen.

(Polonius *komt op.*)

Polonius.

God zegen' u, heeren!

Hamlet.

Luister, Guildenstern; en gij ook; — aan ieder oor een hoorder; — die groote zuigeling, dien gij daar ziet, is nog niet uit de windsels.

Rosencrantz.

Misschien is hij er voor de tweede maal in gestoken, want oude menschen, zegt men, worden voor den tweeden keer kind.

Hamlet.

Ik voorspel u, hij komt mij van de tooneelspelers ver-

tellen; let maar op. — Gij hebt gelijk, heer, het was op een maandag morgen, 't was zoo, inderdaad.

Polonius.

Edel heer, ik heb u iets nieuws te vertellen.

Hamlet.

Edel heer, ik heb u iets nieuws te vertellen. Toen Roscius tooneelspeler te Rome was, —

Polonius.

De tooneelspelers zijn aangekomen, prins.

Hamlet.

Lala! lala!

Polonius.

Op mijn eer, —

Hamlet.

„Toen reden de spelers op ezels steeds," —

Polonius.

De beste spelers ter wereld, hetzij voor treurspel, blijspel, historiespel, herdersspel, herders-kluchtspel, historie-herdersspel, treur-historiespel, treur-klucht-historie-herdersspel, onverdeelde vertooning of onbeperkt dichttafereel; Seneca kan hun niet te zwaarmoedig, en Plautus niet te luchthartig zijn. In het spelen naar een geschreven rol en voor de vuist hebben zij huns gelijken niet.

Hamlet.

„O Jeftha, Israels richter," welk een schat hadt gij!

Polonius.

Welk een schat had hij dan, prins?

Hamlet.

Wel:

„Een schoone dochter, één, niets meer,
Bemind, o uitermate zeer."

Polonius *(ter zijde).*

Altijd over mijn dochter.

Hamlet.

Is het zoo niet, oude Jeftha?

Polonius.

Als gij mij Jeftha noemt, prins, ja, ik heb een dochter, die ik uitermate zeer bemin.

Hamlet.

Neen, dat volgt niet.

Polonius.

Wat volgt dan, Prins?

Hamlet.

Wel:

„Naar het lot en Gods gebod" --

en dan, zooals gij weet,

„Gebeurde alras, wat te vermoeden was", —

zie het overige maar na in het eerste vers van dit stichtelijk lied; want zie, daar komen mijn tijdkorters.

(Vier of vijf Tooneelspelers komen op.)

Gij zijt welkom, mannen; allen welkom. — Het verheugt mij u wel te zien; — welkom, mijn vrienden. — Ah! oude vriend! wel, wel, wat een franjes om uw gelaat, sinds ik u het laatst zag; komt gij naar Denemarken om mij te laten zien, dat gij haar op de tanden hebt? — Kijk, ziedaar mijne jonge dame en gebiedster! Bij onze lieve vrouwe, vrouwtjen, gij zijt wel een hooge schoen nader bij den hemel, sinds ik u het laatst zag. God geve, dat uw stem niet als een ingescheurd goudstuk haar helderen klank kwijt zij! Mannen, gij zijt allen welkom. Wij willen dadelijk, als de Fransche valkeniers, den vogel laten vliegen op het eerste het beste; laat ons hier fluks

iets hooren. Komt, geeft ons een proefjen van uw kunst; komaan, een roerende alleenspraak!

Eerste Tooneelspeler.

Welke verlangt gij, geëerde prins?

Hamlet.

Ik hoorde u eens een alleenspraak voordragen, — maar het stuk werd nooit opgevoerd, of, als het gebeurde, niet meer dan eens; want ik herinner mij, het beviel den grooten hoop niet, 't was kaviaar voor het gemeen; maar het was, — zooals het mij voorkwam, en ook anderen, wier oordeel in zulke zaken boven het mijne stond, — een voortreffelijk stuk, met goed doordachte tooneelen, met evenveel eenvoud als kunst uitgewerkt. Ik herinner mij, dat er een was, die zeide: de verzen waren niet sterk gekruid, om het onderwerp smakelijk te maken, en de gezegden bevatten niets, wat den schrijver gezochtheid kon doen verwijten; maar hij noemde dit een degelijke manier van doen, even gezond als aangenaam, en veel meer schoon dan sierlijk. Eén plaats daarvan beviel mij bij uitstek goed; het was het verhaal van Æneas aan Dido; en dit wel vooral, als hij van de vermoording van Priamus spreekt: als gij het nog in uw geheugen hebt, begin dan eens bij dezen regel: — laat zien, laat zien!

„De woeste Pyrrhus, als 't Hyrkaansche monster," — neen, zoo niet; maar het begint toch met Pyrrhus: —

„De woeste Pyrrhus, — hij, wiens saab'len rusting,
Zwart als zijn opzet, op de nacht geleek,
Dat hij in 't onheilpaard verscholen lag,
Heeft nu zijn zwarte schrikgestalt' besmeerd
Met gruwb'rer wapenkleur; van top tot teen
Is hij gansch keel, afschuwlijk geschakeerd
Met bloed van vaders, moeders, dochters, zonen,
Gedroogd, verhard door 't schroeien van de straten,
Die 't bloedbad met hun wreeden, vloekb'ren gloed

Bestraalden; dus, ontvlamd in woede en vuur,
En met geronnen bloed bedekt, zoekt Pyrrhus,
Die zoon der hel, met oogen als karbonkels,
Oudvader Priamus." —
Ga gij nu voort.

Polonius.

Bij God, prins, schoon voorgedragen, op goeden toon en met veel klem.

Eerste Tooneelspeler.

„Hij vindt hem fluks,
Vergeefs 't aloude zwaard verheffend; 't weigert
Zijn arm gehoorzaamheid, het ligt, waar 't neerkwam,
Ontilbaar voor zijn wil. Daar stort zich Pyrrhus
Op Priamus; hoog heft zijn woede 't zwaard,
En reeds door 't suizen van zijn felle kling
Zinkt de oude neer. 't Gevoelloos Ilium
Voelt meê den slag en buigt zijn vlammend hoofd
Neer tot zijn voet, en boeit met schrikk'lijk dreunen
Het oor van Pyrrhus, want, zie, 't zwaard, dat reeds
De' eerwaarden Priamus het melkwit hoofd
Te klieven dreigde, stokte in volle vaart.
Zoo stond daar Pyrrhus, als eens woest'lings beeld,
En roerde, als bij zijn wil en taak partijloos,
Zich niet.
Maar evenals wij dikwerf voor een storm
Den hemel zwijgen zien, het zwerk in rust,
De stoute winden spraakloos, en het aardrijk
Stom als de dood, tot plotsling schrikb're donder
De lucht verscheurt, zoó drijft, na Pyrrhus' toeven,
De wraak, gewekt, hem weer tot gruw'len aan;
En der Cyclopen hamers troffen nooit
Mars' wapentuig, gesmeed voor de eeuwigheid,
Met minder meêlij, dan het bloedig zwaard
Van Pyrrhus Priamus verslaat. —

Fij, fij, Fortuna, veile vrouw! Gij goden,
Ontneme uw volle raad dier vrouw haar macht!
Breekt velg en spaken, alles, van haar wiel,
En rolt de naafschijf van den hemelberg
Tot in het diepst der hel!"

Polonius.

Dit is te lang.

Hamlet.

Dan moet het naar den barbier, met uw baard. — Ik bid u, ga voort; — hij moet zang- en danskluchten of ontucht-geschiedenissen hebben, of hij valt in slaap. — Ga voort; kom tot Hecuba.

Eerste Tooneelspeler.

„Maar wie, o jammer,
„De schaars omhuifde koningin gezien had," —

Hamlet.

De schaars omhuifde koningin?

Polonius.

Dat is goed; schaars omhuifde koningin is goed.

Eerste Tooneelspeler.

„Die barr'voets rondliep en den gloed bedreigde
Met oogverdervend vocht; een lap om 't hoofd,
Dat pas een kroon nog droeg; en voor gewaad,
Rondom de maag're en uitgeputte lenden,
Een deken, in de haast van de' angst gevat;
Die had met woorden van venijn Fortuna
Geschandvlekt als der heerschappij onwaard;
Ja, hadden zoo de goden haar gezien,
Terwijl zij Pyrrhus' lagen hoon aanschouwde,
Die 't lijk haars echtgenoots in stukken korf,
Dan had de plots'linge uitroep, dien zij slaakte, —
Tenzij niets menschlijks ooit de goden roert, —

Des hemels brandende oogen wis verteederd,
Henzelf tot verontwaardiging ontvlamd."

Polonius.

Zie eens, is hij niet van kleur verschoten en staan hem de tranen niet in de oogen? — Ik bid u, houd op.

Hamlet.

Genoeg; gij zult mij het overige later wel voordragen. — (*Tot* Polonius.) Mijn goede heer, wilt gij den spelers een goed onderkomen bezorgen? Hoort gij, zij moeten goed behandeld worden, want zij zijn het kort begrip en de kronieken van hun tijd; het ware u beter na uw dood een slecht grafschrift te hebben, dan door hen een slechten naam bij uw leven.

Polonius.

Mijn prins, ik zal hen naar hunne verdiensten behandelen.

Hamlet.

Heere beware! man, veel beter! Wierd ieder mensch naar zijne verdiensten behandeld, wie ontliep de geeselstraf? Behandel hen overeenkomstig uw eigen eer en waardigheid; hoe minder zij verdienen, des te meer verdienste steekt er in uwe goedheid. Neem ze met u.

Polonius.

Komt, mannen.

Hamlet.

Volgt hem, vrienden; morgen willen wij een stuk hooren. (Polonius *af*, *met al de Spelers*, *op den eersten na.*) Hoor eens, oude vriend, kunt gij den „Moord van Gonzago" spelen?

Eerste Tooneelspeler.

O ja, prins.

Hamlet.

Dat willen wij morgenavond hebben. Gij zoudt toch

wel, zoo noodig, eene inlassching van omtrent twaalf of zestien regels kunnen leeren, die ik zou willen opstellen en er invoegen, niet waar?

Eerste Tooneelspeler.

O ja, prins.

Hamlet.

Zeer goed. — Volg dien heer, maar pas op, dat gij niet den spot met hem drijft. *(De Eerste Tooneelspeler af.)* (*Tot* ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN.) Mijn goede vrienden, ik zeg u vaarwel tôt van avond; gij zijt welkom te Elsenеur.

Rosencrantz.

Waarde prins!

Hamlet.

Nu, God zij met u! —

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *af.*)

Thans ben ik alleen.
O, welk een schurk en lage slaaf ben ik!
Of is 't geen gruwel, dat die speler hier
In een verdichtsel, in een droom van hartstocht,
Zijn ziel zoo dwingt naar wat hijzelf zich schiep,
Dat door de ontroering heel 't gelaat hem bleek,
Het oog vol tranen, 't uitzicht raad'loos werd,
De stem hem brak, en houding en gebaar
Zijn schepping leven deed, en dat om niets!
Om Hecuba!
Wat is hem Hecuba, wat is hij haar,
Dat hij haar tranen plengt? Wat zou hij doen,
Had hij de drijfveer, 't wachtwoord voor ontroering,
Als ik? Zijn tranen overstroomden heel 't tooneel,
Zijn taal sneed huiv'ringwekkend elk in 't oor,
Dol wierd wie schuldig, bleek wie vrij van schuld was,
De arglooze wierd verbijsterd, en niet een,
Wien oog en oor niet dof wierd en verdoofd.

En ik,
Ik, geest- en krachtelooze ellend'ling, gluip,
Als Hans de Droomer, plichtvergeten rond,
En kan niets zeggen, neen, niets, voor een koning,
Die alles, gade en kroon en 't dierbaar leven,
Door vloekb'ren roof verloor. Ben ik een bloodaard?
Wie noemt mij schurk? wie slaat den kop mij in?
Rukt mij den baard uit, blaast dien me in 't gezicht?
Trekt me aan den neus? maakt mij voor last'raar uit,
En zegt: „Eet op uw leugentaal"? wie doet dit?
Ha!
Vervloekt! ik zou het dulden; ja, ik heb
Een duivenhart en lever; 'k heb geen gal,
Die dwang mij bitter maakt; 'k had anders lang
Het roofgevogelt' met het aas gemest
Van dezen slaaf. Boeleerder, moord'naar, schurk!
Verstokte, valsche, geile, ontmenschte schurk!
O, wraak!
Wat! o ik ezel! Dit is heldenmoed!
Ik, zoon van een vermoorden, dierb'ren vader,
Tot wraak gespoord door hemel beide en hel,
Ontlast, gelijk een sloor, mijn hart in woorden,
En smaal en vloek, gelijk een lage slet,
Een almansdel!
O schande, schande! Aan 't werk, mijn brein! — Ja,
['k weet,
't Is wel gebeurd, dat schuldigen, bij 't zien
Eens schouwspels, door de waarheid van de kunst
Zoo diep in 't hart getroffen werden, dat
Zij fluks hun euveldaden openbaarden;
Want hebbe ook moord geen tong, toch zal hij spreken
Op wonderbare wijs. — Ja, 'k laat dien spelers
Iets spelen als 't vermoorden van mijn vader,
En voor mijn oom; ik sla zijn blikken gade;
Ik peil hem tot op 't leven; bloost, verblikt hij,

Dan weet ik, wat te doen. De geest, dien 'k zag,
Kon nog een duivel zijn; de duivel kan
Zich hullen in verlokkende gestalte,
En legt wellicht, — want zwakte en droef'nis geeft hem
Macht op de ziel, — het toe op mijn verderf.
'k Wil voor mijzelf een vaster grond dan thans; —
Daarom: dit schouwspel breng' den koning schrik,
En drijv' mij zijn geweten in den strik.

(HAMLET *af.*)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een voorzaal in het kasteel.

De KONING, *de* KONINGIN, POLONIUS, OPHELIA, ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *komen op.*

Koning.

En kunt gij, door geen omweg zelfs, ervaren,
Waarom hij zoo verward, zoo vreemd zich toont,
En met dien waanzin, woelig en gevaarlijk,
Zich dag op dag den geest zoo mart'lend kwelt?

Rosencrantz.

Zelf voelt hij zijn verbijst'ring, dit erkent hij,
Maar over de oorzaak laat hij zich niet uit.

Guildenstern.

En evenmin laat hij zich peilen, maar
Ontwijkt met sluwen waanzin ied're vraag,
Waardoor wij hem, wat werk'lijk in hem omgaat,
Te ontlokken poogden.

Koningin.

Hoe ontving hij u?

Rosencrantz.

Geheel als iemand, die zijn wereld kent.

Guildenstern.

Maar die met kracht zijn stemming moet bedwingen.

Rosencrantz.

Bij onze vragen karig, maar recht gul,
Als hij ons antwoord vroeg.

Koningin.

En hebt gij ook
Hem over eenig tijdverdrijf getoetst?

Rosencrantz.

Vorstin, toevallig hebben we onderweg
Schouwspelers ingehaald; wij zeiden 't hem;
En met een soort van vreugde scheen hij 't nieuws
Te hooren; hier aan 't hof zijn zij gehuisvest,
En hebben, meen ik, reeds bevel, van avond
Voor hem iets op te voeren.

Polonius.

Dit is waar;
Hij droeg mij op, aan uwe majesteiten
't Verzoek te doen, het ding te komen zien.

Koning.

Van ganscher harte; nu, 't verheugt mij zeer,
Dat hij naar zoo iets ooren heeft. —
Spoort, waarde heeren, hem nog verder aan,
En wekt den lust tot zulke dingen op.

Rosencrantz.

Volgaarne, heer.

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *af.*)

Koning.

Verlaat ons ook, Geertruide;

Wij hebben, lieve, Hamlet ongemerkt
Hierheen gelokt, opdat hij, als bij toeval
Ophelia ontmoet';
Haar vader en wijzelf, uit plicht spionnen,
Verbergen ons hier zoo, dat we ongezien
Hem zien; en uit zijn houding bij de ontmoeting
Doorgronden wij gewis met zekerheid,
Of het de smart is zijner liefde of niet,
Wat zoo hem kwelt.

Koningin.

Ik zal uw wensch voldoen;
Wat u betreft, Ophelia, 'k wensch van harte,
Dat uwe schoonheid de gelukkige oorzaak
Van Hamlet's vreemdheid zij; dan voeren, hoop ik,
Uw deugden hem weer in zijn vroeger spoor,
Tot beider eer.

Ophelia.

Zoo zij het, hooge vrouwe!
(*De* KONINGIN *af.*)

Polonius.

Ophelia, ga hier op en neer. — 't Behage u,
Mijn vorst, dat we ons versteken. — (*Tot* OPHELIA.)
[Lees dit boek;
De schijn van zulk een overpeinzing leen'
Uw eenzaamheid een doel. — Vaak zijn wij laakbaar;
't Is niet te looch'nen; — want met vroom gebaar
En kleur van godsvrucht oversuik'ren wij
Den duivel zelf.

Koning *(ter zijde).*

O, al te waar! hoe treft
Met felle striem dit zeggen mijn geweten!
De wang der sloor, met rood en wit verfraaid,
Steekt min afzicht'lijk af bij 't dekkend kleursel,

Dan mijne daad bij mijn blanketseltaal;
O zware last!

Polonius.

Ik hoor hem reeds; verbergen we ons, mijn vorst!
(De Koning *en* Polonius *treden achter 't wandtapijt.)*

(Hamlet *treedt op.*)

Hamlet.

Te zijn of niet te zijn, ziedaar de vraag;
Is 't eed'ler voor den geest, de slingersteenen
En pijlen van het nijdig lot te dulden,
Of 't hoofd te bieden aan een zee van plagen,
En, door verzet, ze te enden? — Sterven, — slapen,
Niets verder; — en, gesteld, een slaap is 't einde
Van 't hartwee en de duizend angsten, die
Des vleesches erfdeel zijn, — 't ware een voleinding,
Met vroom gebed te wenschen. Sterven, — slapen,
Te slapen! licht ook droomen; — ja, dit stremt;
Want wat wij in dien doodslaap kunnen droomen,
Als wij van de aardsche warr'ling zijn bevrijd,
Dwingt ons tot aarz'len; die beschouwing doet
De ellende tot zoo hoog een leeftijd komen;
Want wie verdroeg den spot en smaad der wereld,
Des onderdrukkers dwang, des hoogmoeds hoon,
't Wee van verschopte liefde, wetsverkrachting,
Den trots van het gezag, en 't smalen, dat
Verdienste van nietswaardigheid moet dulden,
Als hij zichzelve ruste schenken kon
Met éénen priemstoot? — Wie zou die lasten dragen,
En steunde en zwoegde in 't harde juk des levens,
Zoo niet de schrik voor iets, iets na den dood, —
Dat onontdekte land, uit welks gebied
Geen reiziger ooit keert, — den wil verlamde,
En eer ons 't huidig kwaad verduren deed,

Dan vluchten tot een kwaad ons onbekend?
Zoo maakt het peinzen lafaards van ons allen,
En wordt de frissche blos van 't kloek besluit
Verziek'lijkt door 't onechte bleek van 't mijm'ren;
En 't streven van den hooggezwollen moed,
Door deze omzichtigheid van stroom verand'rend,
Verbeurt den naam van hand'ling. — Stil nu, gij!
De schoone Ophelia! — Nimf, dat uw gebeden
Mijn zonden meê herdenken!

Ophelia.

Eed'le prins!
Hoe is 't u sinds, — ja sinds wanneer? — gegaan?

Hamlet.

Ik dank u need'rig, wel, wel, wel.

Ophelia.

'k Heb nog gedachtenissen van u, prins,
Die ik sinds lang u weer te geven wenschte;
Ik bid u, neem ze hier terug.

Hamlet.

Ik niet;
Neen zeker, nooit heb ik u iets gegeven.

Ophelia.

Vereerde prins, gij weet wel, dat gij 't gaaft,
Met woorden van den zoetsten geur, die hoog
Haar waarde stijgen deed; die geur vervloog;
Neem 't weder; arm is, voor wie edel denkt
De rijkste gift, als ons de gever krenkt.
Hier, neem, mijn prins!

Hamlet.

A ha! zijt gij eerbaar?

Ophelia.

Wat, prins?

Hamlet.

Zijt gij schoon?

Ophelia.

Wat meent uw hoogheid?

Hamlet.

Dat, als gij eerbaar zijt en schoon, uwe eerbaarheid aan uwe schoonheid geen verkeer moet vergunnen.

Ophelia.

Kan schoonheid, prins, beter omgang hebben dan met eerbaarheid?

Hamlet.

Ja zeker; want de macht der schoonheid zal eerder de eerbaarheid tot een koppelaarster vervormen, dan dat de invloed der eerbaarheid schoonheid tot haars gelijke maken kan; dit was vroeger iets wonderspreukigs, maar nu wordt het door den tijd bevestigd. Ik heb u eens bemind.

Ophelia.

Inderdaad, mijn prins, gij hebt het mij doen gelooven.

Hamlet.

Gij hadt mij niet moeten gelooven; want de deugd kan niet zoo op onzen ouden stam geënt worden, dat wij van dezen geen bijsmaak overhouden. Ik beminde u niet.

Ophelia.

Des te meer was ik bedrogen.

Hamlet.

Ga in een klooster; waarom zoudt gij zondaars ter wereld willen brengen? Ik voor mij ben tamelijk deugdzaam, maar ik zou mij toch van zaken kunnen beschuldigen, om welke het beter ware, dat mijne moeder mij niet ter wereld had gebracht. Ik ben zeer trotsch, wraak-

eergierig; ik heb meer wandaden tot mijn beschikking, dan ik gedachten heb om ze uit te denken, verbeeldingskracht om haar gestaltenis te geven, of tijd om ze uit te voeren. Wat behoeven zulke wezens als ik rond te kruipen tusschen hemel en aarde? Wij zijn ellendige schurken, allen; geloof niemand van ons. Ga uw weegs, naar een klooster. Waar is uw vader?

Ophelia.

Te huis, prins.

Hamlet.

Laat de deur achter hem dichtsluiten, opdat hij nergens voor nar spele, dan in zijn eigen huis. Vaarwel.

Ophelia.

O help hem, genadige hemel!

Hamlet.

Als gij ooit huwt, geef ik u dezen vloek als uitzet: wees zoo kuisch als ijs, zoo zuiver als sneeuw, gij ontgaat toch den laster niet. Ga in een klooster, ga; vaarwel! Of, als gij volstrekt wilt trouwen, neem een zotskap; want verstandige mannen weten maar al te goed, wat monsters gij van hen maakt. Ga in een klooster, ga; en wel schielijk. Vaarwel.

Ophelia.

O hemelsche machten, herstelt hem!

Hamlet.

Ik weet ook van uw beschilderen, al te goed; God heeft u een gezicht gegeven en gij maakt u een ander; gij huppelt, en trippelt, en lispelt, en geeft aan Gods schepselen verdraaide namen, en laat uw wulpschheid voor argeloosheid doorgaan. Ga heen, ik wil er niets meer van weten; het heeft mij dol gemaakt. Ik zeg u,

wij willen geen huwelijken meer hebben; die reeds gehuwd zijn, mogen blijven leven, allen op één na; de overigen moeten blijven zooals zij zijn. Ga in een klooster; ga.

(HAMLET *af.*)

Ophelia.

O welk een eed'le geest is hier verwoest!
Des hoov'lings, denkers, krijgers, oog, tong, zwaard;
De hoop en bloem van de' eens zoo rijken staat,
Der zeden spiegel, der beschaving toonbeeld,
Waar ieders oog op staarde, thans niets, niets!
En ik, ik armste, ellendigste aller vrouwen,
Die zijner eeden honig zoog, zie thans
Dat edelste, albeheerschende vernuft
Vol scherpen wanklank, als ontstemde klokken,
Dit eenig beeld van frisch ontloken jeugd
Verwelkt door waanzin. Wee mij, arme, die
Gezien heb wat ik zag, zie wat ik zie!

(De KONING *en* POLONIUS *komen te voorschijn.)*

Koning.

Wat! liefde? neen, dat is 't niet, wat hem drijft;
En wat hij sprak, hoewel een weinig woest,
Was niet als waanzin. In zijn ziel is iets,
Waar zijn zwaarmoedigheid op broedt; en 'k vrees,
Is 't uitgebroed en komt het aan het licht,
Dan is 't gevaarlijk; om het kwaad te keeren,
Is dit, na kort en goed beraad, mijn plan:
Hij moet met allen spoed naar Eng'land, om
De schatting, die het ons onthield, te vord'ren;
Misschien verdrijven zee en vreemde landen,
Door wat zij hem in stâge wiss'ling toonen,
Hem uit het hart dat iets, wat thans er huist,

En zoo zijn brein bevangt, dat hij zichzelf
Niet meer gelijkt. Wat dunkt u van dit plan?

Polonius.

Goed zal het doen, maar toch, ik blijf er bij,
't Begin en de oorsprong van zijn jammer is
Versmade liefde. — Neen, meld ons maar niet,
Ophelia, wat prins Hamlet u gezegd heeft;
Wij hoorden alles. — Volg uw wil, mijn vorst;
Maar hoor toch: laat zijn koninklijke moeder,
Na 't schouwspel, en geheel alleen, ronduit
Hem dringen, dat hij haar zijn leed vertrouw;
En is 't u goed, dan hoor ik heimlijk toe;
Mislukt haar dit, zend dan hem weg naar England,
Of sluit hem op, waar 't uwe wijsheid kiest.

Koning.

Ja, 't moet zoo zijn, al wierd het fel gelaakt;
Waanzin bij grooten blijv' niet onbewaakt.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een zaal in 't kasteel.

HAMLET *en eenige Tooneelspelers komen op.*

Hamlet.

Ik bid u, spreekt dit gedeelte, zooals ik het u voorzeide, vlot van de tong; als gij het uitbulkt, zooals velen van uw gild doen, had ik al zoo lief, dat de stadsomroeper mijne verzen opsneed. En zaagt ook niet te veel met uwe armen in de lucht, zóó; maar doet alles met zachtheid; want zelfs midden in den stortvloed, storm en wervelwind, mag ik wel zeggen, van hartstochtelijkheid, moet gij u een matiging verwerven en eigen maken, die haar

vrij houdt van ruwheid. O, het grieft mij tot in de ziel, als ik een plompen, dikbepruikten kerel een uiting van hartstocht in stukken, ja in flarden zie scheuren, om de ooren van den engelenbak te doorkrijschen, die, voor het grootste gedeelte, voor niets vatbaar zijn dan voor onverklaarbare pantomimes en woest getier; ik zou zulk een kerel kunnen laten geeselen, omdat hij de grimmigheid van Termagant overdrijft, Herodes overherodest; ik bid u, vermijdt dit.

Eerste Tooneelspeler.

Ik sta er uw hoogheid borg voor.

Hamlet.

Wees ook niet al te mat, maar laat uw eigen oordeel uw leidsman zijn; regel uw gebaar naar het woord, uw woord naar het gebaar, en houd daarbij bijzonder in het oog, dat gij de gematigdheid der natuur niet overschrijdt. Want alle overdrijving is tegen de bedoeling van het schouwtooneel, welks strekking, van oudsher tot nu, was en is, aan de natuur als het ware een spiegel voor te houden, aan de deugd haar eigen trekken, aan de verworpenheid haar eigen beeld te toonen, en aan elke eeuw, zooals die in personen en zeden leeft, haar gedaante en afdruk. Wordt dit overdreven of niet bereikt, dan moge het de onkundigen doen lachen, de verstandigen moet het verdrieten, en het oordeel van de laatsten alleen moet naar uwe schatting zwaarder wegen dan een schouwburgvol der anderen. O er zijn spelers, die ik heb zien spelen en van anderen heb hooren prijzen, en zelfs zeer hoog, die, — het zij zonder heiligschennis gezegd, — noch in taal op een christenmensch gelijkend, noch in gang op een christen, heiden of eenig mensch, zoo vervaarlijk stapten en zoo bulkten, dat ik dacht, dat de een of ander opperman der Natuur menschen had willen maken en ze verknoeid had; zoo afschuwelijk bootsten zij de menschheid na.

Eerste Tooneelspeler.

Ik hoop, heer, dat wij dit bij ons tamelijk wel hebben afgeschaft.

Hamlet.

O, schaft het geheel af! En nog iets: laat toch uwe narren op het tooneel niet meer zeggen, dan in hun rol staat; want er zijn er onder, die zelf in lachen uitbarsten om een hoop onnoozele toeschouwers aan het lachen te brengen, al moet juist op dat oogenblik de aandacht gevestigd zijn op een onmisbaar deel van het stuk; dit is schandelijk en toont een allerjammerlijkste eerzucht in den nar, die zoo pleegt te doen. Gaat, maakt u gereed. —

(De Tooneelspelers af.)

(Polonius, Rosencrantz *en* Guildenstern *komen op.*)

Hoe is het, heer, wil de koning de vertooning aanhooren?

Polonius.

Ja en de koningin ook; zij zullen dadelijk hier zijn.

Hamlet.

Ga den tooneelspelers zeggen, dat zij zich haasten.

(Polonius *af.*)

Wilt gij beiden ze ook tot spoed gaan aanzetten?

Rosencrantz *en* Guildenstern.

Gaarne, Prins.

(Rosencrantz *en* Guildenstern *af.*)

Hamlet.

Zoo, gij, Horatio?

(Horatio *komt op.*)

Horatio.

Ja, waarde prins, en tot uw dienst.

Hamlet.

Gij zijt een man, Horatio, zoo rechtschapen,
Als ooit mijn omgang mij ontmoeten deed.

Horatio.

O waarde prins, —

Hamlet.

Neen denk niet, dat ik vlei;
Want welk een voordeel kan ik van u hopen,
U, met uw wakk'ren geest als eenig goed,
Waar gij van leeft? Wie zou een arme ooit vleien?
Een honigtong belekke domme praal,
En lenig knikke daar het kniegewricht,
Waar kruiperij gewin belooft. Gij, hoor mij!
Zoodra mijn ziel haar eigen keus kon doen,
En mensch van mensch kon onderscheiden, heeft
Zij u voor zich gestempeld, want gij waart,
Als leedt gij niets, terwijl gij alles leedt,
Een man, die gunst en ongunst van Fortuin
Met de' eigen dank ontvingt; gezegend zij,
Wier driften zoo door 't oordeel zijn getemperd,
Dat zij geen fluit zijn, waar Fortuna's vinger
Een toon naar luim uit lokt. Geef mij den man,
Geen slaaf van driften, en ik koester hem
In 't diepste van mijn hart, in 't hart van 't hart,
En zoo doe 'k u. — Maar reeds te veel hiervan. —
't Is hier tooneelopvoering voor den koning;
Een vorstenmoord komt er in voor, gelijkend
Op wat ik van mijns vaders dood u meldde.
Ik bid u, als gij dit tooneel ziet komen,
Let dan met al de speurkracht uwer ziel
Op mijnen oom; als zijn verborgen schuld
Bij ééne plaats niet uit de omhulling breekt,
Dan is 't een hellespooksel wat wij zagen,
En zwart, berookt, gelijk Vulcanus smidse,
Is mijn verbeelding. Geef nauwlettend acht,
Want ik ook hecht aan zijn gelaat mijn blik;
Daarna vereen' zich met mijn oordeel 't uwe,
Om zijn gedrag te toetsen.

Horatio.

Goed, mijn prins;
Ontsteelt hij bij dit spel mij éénen blik,
Dien 'k niet betrap, dan geef ik helers boete.

Hamlet.

Daar komen zij voor 't schouwspel; ik moet dwaas zijn;
Neem gij een plaats in.

(Een Deensche marsch. Trompetgeschal. De KONING, *de* KONINGIN, POLONIUS, OPHELIA, ROSENCRANTZ, GUILDENSTERN *en Anderen komen op.)*

Koning.

Hoe gaat het leven, neef Hamlet?

Hamlet.

Voortreffelijk, op mijn woord; bij kameleonskost; ik voed mij met lucht en word met beloften volgepropt. Kapuinen kunt gij zoo niet vetmesten.

Koning.

Aan zulk een antwoord heb ik niets, Hamlet; die woorden zijn de mijne niet.

Hamlet.

En de mijne ook niet meer. — (*Tot* POLONIUS.) Hebt gij mij niet verteld, heer, dat gij ook eens aan de hoogeschool comedie hebt gespeeld?

Polonius.

Ja, mijn prins, dat heb ik; en ik ging voor een goed tooneelspeler door.

Hamlet.

En welke rol hadt gij toen?

Polonius.

Ik had de rol van Julius Cæsar; ik werd op het kapitool omgebracht; Brutus bracht mij om.

Hamlet.

Dat was een brutaal stuk van hem, zulk een kapitaal kalf om te brengen. — Zijn de spelers klaar?

Rosencrantz.

Ja, mijn prins, zij wachten op uw believen.

Koningin.

Kom hier, beste Hamlet, kom naast mij zitten.

Hamlet.

Neen, beste moeder, hier is een sterker magneet.

Polonius (*tot den* Koning).

A ha! hoort gij dit wel?

Hamlet.

Jonkvrouw, zal ik in uw schoot liggen?
(Hij vlijt zich aan Ophelia's *voeten neder.)*

Ophelia.

Neen, mijn prins.

Hamlet.

Ik meen, met mijn hoofd op uw schoot.

Ophelia.

Ja, mijn prins.

Hamlet.

Denkt gij, dat ik iets onwelvoegelijks bedoelde?

Ophelia.

Ik denk niets, mijn prins.

Hamlet.

Het is een heerlijk denkbeeld, in den schoot van een meisjen te liggen.

Ophelia.

Zegt gij iets, prins?

Hamlet.

Neen, niets.

Ophelia.

Gij zijt vroolijk, prins.

Hamlet.

Wie, ik?

Ophelia.

Ja, prins.

Hamlet.

O God! een eerste grappenmaker! Wat zou een mensch al anders doen dan vroolijk zijn? Want zie eens, hoe vergenoegd mijn moeder er uitziet, en mijn vader is nog geen twee uren geleden gestorven.

Ophelia.

Neen, het is tweemaal twee maanden, prins.

Hamlet.

Zoo lang reeds? Nu, dán moge de duivel in 't zwart gaan, want ik wil sábelbont dragen. O hemel, al twee maanden dood, en nóg niet vergeten? Dan is er hoop, dat de nagedachtenis van een groot man zijn leven wel een half jaar zal overleven; maar, bij onze lieve Vrouwe! hij mag dan kerken bouwen; anders ondervindt hij, dat men niet meer aan hem denkt, als het meidans-paard, waarvan het grafschrift is: „Want o! want ach! vergeten is het meidans-paard!"

(Muziek van hoboos. Daarna Pantomime.)

Een Koning en eene Koningin komen op, zeer teeder jegens elkander; de Koningin omarmt hem en hij haar. Zij knielt voor hem neder, en geeft door gebaren hare liefde te kennen. Hij richt haar op en vlijt zijn hoofd op haar schouder. Hij legt zich op een zodenbank neder; zij wacht, tot hij in slaap is, en gaat dan heen. Dadelijk hierop komt een manspersoon op, neemt hem de kroon af, kust die, druppelt vergif in 's Konings oor en gaat heen. De Koningin keert terug, vindt den Koning dood en maakt hartstochtelijke gebaren. De Vergiftiger komt weder op, door twee of drie stomme personen begeleid, en schijnt met haar te weeklagen. Het lijk wordt weggedragen. De Vergiftiger dingt met geschenken naar de hand der Koningin; zij schijnt aanvankelijk afkeerig en weigerend, maar neemt ten laatste zijne liefde aan.

(Allen af van het achtertooneel.)

Ophelia.

Wat beteekent dit, prins?

Hamlet.

Wel, het is muichelend ongevoeg; het wijst op misdaad.

Ophelia.

Misschien geeft deze vertooning den inhoud van het stuk te kennen?

(De Proloog komt op.)

Hamlet.

Wij zullen het van dien knaap daar wel vernemen; tooneelspelers kunnen geen geheim bewaren; zij flappen er alles uit.

Ophelia.

Zal hij ons vertellen, wat de vertooning beteekende?

Hamlet.

Ja, of iedere vertooning, die gij hem vertoonen wilt; schaamt gij u niet iets te vertoonen, dan zal hij zich niet schamen u te vertellen wat het beteekent.

Ophelia.

Gij zijt ondeugend, gij zijt ondeugend. Ik ga op het stuk letten.

Proloog.

„Wij staan hier met ons stuk bereid,
En smeeken, dat goedgunstigheid
Bij ons vereerd gehoor ons beid'."

(De Proloog af.)

Hamlet.

Is dit een proloog, of het rijmpjen van een ring?

Ophelia.

't Is kort, prins.

Hamlet.

Als vrouwenliefde.

(Een Koning en eene Koningin komen op het achtertooneel op.)

Tooneelkoning.

„Reeds dertigmaal ging Phœbus' wagen rond
Om Nereus' stroom en Tellus' vasten grond,
De volle maan heeft haar geborgde stralen
Aan de aard bedeeld reeds twaalfmaal dertig malen,
Sinds liefde ons hart en Hymen onze handen
Vereenden door den heiligste aller banden."

Tooneelkoningin.

„En even vaak nog mogen zon en maan,
Eer onze liefde sterv', hun wegen gaan!
Maar ach! uw uitzicht in den laatsten tijd,
Uw matheid, alles toont mij, dat gij lijdt;
En dit ontrust mij zeer. Maar, o mijn gade,
Dat u mijn onrust niet beangste of schade;
Want zie, zoo zijn wij vrouwen; overdreven
In liefde en angst, of zorgloos, is ons leven.
Hoe groot mijn liefde is, o, ik heb 't getoond;
En zoo groot is ook de angst, die in mij woont.
Is liefde groot, een niets wekt angst en nood;
Waar angst niets iets maakt, is de liefde groot."

Tooneelkoning.

„Ja lieve, 'k voel 't, mijn uur van heengaan naakt,
De band van ziel en lichaam wordt geslaakt;
Doch gij blijft in deez' schoone wereld leven,
Vereerd, bemind; wellicht, door min gedreven
Als ik, biedt u een tweede —"

Tooneelkoningin.

„O zwijg, niets meer!
't Waar' zielsverraad aan u, minde ik ooit weer;
Vervloekt, wie ooit een tweeden toebehoort;
Wie dit doet, heeft haar eersten man vermoord!"

Hamlet *(ter zijde)*.

Alsem! alsem!

Tooneelkoningin.

„Want zeker, van een tweeden huw'lijksbond
Is vuige baatzucht, liefde nooit, de grond;
Ik deed mijn dooden gade nog eens sterven,
Mocht ooit een tweede een kus van mij verwerven."

III. 2, 171.

Tooneelkoning.

„'k Geloof, gij hebt, zooals gij denkt, gesproken;
Doch vaak, zeer vaak, wordt een besluit verbroken.
Lijfeigen van 't geheugen is 't besluit,
Eerst struisch, dan zwak in levenskracht; als fruit,
Dat, als het groen is, vastzit aan zijn tak,
Maar als het rijp is, loslaat, murw en zwak.
Onmijdbaar is 't, dat elk de schuld vergeet,
Die hij zich aan zichzelven schuldig weet,
En wat hij zich in hartstocht heeft beloofd,
Niet uitvoert, als de hartstocht is verdoofd.
De heftigheid van vreugd en droef'nis doet
Die beide sterven door haar eigen gloed;
Het diepste leed vervangt de hoogste vreugd;
Een niets doet vreugd bedroefd zijn, smart verheugd.
De wereld wisselt staâg; wat wonder dan,
Zoo liefde met ons lot verand'ren kan;
't Is zelfs de vraag, wie gids is van de twee:
Sleept liefde 't lot, of 't lot de liefde mee?
Een groot man valt, — zijn gunst'ling, zie, vliedt ras;
De kleine rijst, — vriend wordt, wie vijand was;
Zoo wendt staâg liefde naar 't geluk zich heen;
Wie geenen vriend behoeft, ontbeert er geen;
Maar wie in nood een voozen vriend beproeft,
Maakt vijand, wien hij juist als vriend behoeft. —
Doch ik hervat waar ik begon: altijd
Zijn onze wil en 't lot in zulk een strijd,
Dat elk zijn beste plannen falen ziet;
Zij òns ook de gedachte, de uitkomst niet.
Dus, droom van trouw aan de' eersten echtgenoot,
Met uw gemaal sterft ook uw droom den dood."

Tooneelkoningin.

„Geef, Hemel, mij geen licht, geen brood meer, aard!
Doemt, dag en nacht, mij lust en rust onwaard!

Mijn hoop worde in vertwijfeling versmoord!
Een kerker zij mijn eenigst toevluchtsoord!
Al wat der vreugde wangen kan ontverven
Treff' wat ik liefst verlang, en moog' 't verderven!
Hier en hiernamaals volg' mij eeuw'ge pijn,
Mocht ik, eens weeuw, ooit weder gade zijn!"

Hamlet.

Als zij nu die gelofte eens brak?

Tooneelkoning.

„Een duren eed! — Verlaat mij, lieve, een poos;
'k Ben afgemat; de dag schijnt eindeloos;
Ik hoop, dat rust mij sterk'!"

(Hij slaapt in.)

Tooneelkoningin.

„Slaap zacht! o, scheide
Een onheil nimmer, o geliefde, ons beide'!"

(Tooneelkoningin af.)

Hamlet.

Wel, moeder, hoe bevalt u het stuk?

Koningin.

De koningin, naar het mij toeschijnt, gaat te ver met hare betuigingen.

Hamlet.

O, maar zij zal woord houden.

Koning.

Kent gij den inhoud van het stuk? Er is toch niets in, wat aanstoot kan geven?

Hamlet.

O neen, neen, alles is kortswijl; vergiftiging uit kortswijl; geen aanstoot ter wereld.

Koning.

Hoe heet het stuk?

Hamlet.

De Muizenval. En waarom? Figuurlijk. Dit stuk is de voorstelling van een moord, in Weenen gepleegd; Gonzago is de naam van den hertog, zijn gemalin heet Battista. Gij zult het zoo dadelijk zien; het is een schelmsch bedrijf. Maar wat hindert dit? uwe majesteit en wij, die niets op ons geweten hebben, behoeven ons niets aan te trekken; de geschrijnde knol moge slaan, onze schouders zijn onbezeerd.

(Lucianus *komt op het achtertooneel op.*)

Dat is een zekere Lucianus, neef van den koning.

Ophelia.

Gij zijt een goed uitlegger, prins.

Hamlet.

O ik kon voor tolk spelen tusschen u en uw minnaar, als ik de marionetten maar aan het dartelen zag.

Ophelia.

Gij zijt puntig en scherp, prins, erg scherp.

Hamlet.

Het zou u een gil kosten, mij stomp en bot te maken.

Ophelia.

Nog scherper en erger.

Hamlet.

Zoo moet gijlieden uw mannen voor lief nemen. — Begin, moordenaar; voor den drommel, houd op met die afschuwlijke gezichten, en begin. Komaan: — „Om wraak ten hemel schreit het raafgekras."

Lucianus *(op het achtertooneel).*

„Gedachten zwart, gif sterk, gelegen stond,
De hand gereed, geen loerend oog in 't rond;
Snood sap van kruiden, 's middernachts gegaard,
Driemaal door Hecate met dood bezwaard,
Gij, toon uw onheilvolle tooverkracht,
Op 't krachtig leven fluks uw overmacht!"

(Hij druppelt het vergif in het oor van den slapenden koning.)

Hamlet.

Hij vergiftigt hem in zijn tuin, om zijn rijk. Zijn naam is Gonzago; de geschiedenis bestaat en is in uitnemend Italiaansch beschreven. Gij zult zoo dadelijk zien, hoe de moordenaar de liefde van Gonzago's vrouw weet te winnen.

Ophelia.

De koning staat op.

Hamlet.

Wat! door valsch brandalarm verschrikt?

Koningin.

Wat schort mijn gemaal?

Polonius.

Staakt de vertooning!

Koning.

Geef mij een licht! — weg!

Allen.

Licht! licht! licht!

(*Allen af, behalve* Hamlet *en* Horatio.)

Hamlet.

't Gekwetste hert zoek' hijgend rust,
En 't ongedeerde speel';

O, de een heeft leed, en de ander lust;
Dat is zoo 's werelds deel.

Zou dit mij niet, vriend, en een bosch van vederen, — als de rest mijner heerlijkheid van mij afvalt, — met twee provincierozen op mijn opengekorven schoenen, aan een plaats in een tooneelspelersbent kunnen helpen?

Horatio.

Aan een half aandeel, zeker.

Hamlet.

Neen, wel aan een heel.
„Mijn Damon, ach, gij weet nu dit,
't Verweesde rijk verloor
Een godd'lijk vorst; die 't nu bezit
Is iemand, lang van — vinger."

Horatio.

Gij hadt kunnen rijmen.

Hamlet.

O, mijn beste Horatio, ik houd duizend pond op de woorden van den geest. Hebt gij 't gemerkt?

Horatio.

Zeer goed, mijn prins.

Hamlet.

Zoodra er sprake was van vergiftigen,

Horatio.

Ik heb hem scherp in het oog gehouden.

Hamlet.

A ha! — kom, nu muziek! komaan, de fluiten! —
„Want als het spel den koning niet behaagt,
De grond zal zijn, dat hem — het spel mishaagt." —
Kom, muziek!

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *komen weder op.*)

Guildenstern.

Beste prins, vergun mij een woord met u.

Hamlet.

Een geheele geschiedenis, man.

Guildenstern.

De koning, prins, —

Hamlet.

Nu, vriend, wat heeft hij?

Guildenstern.

Hij is in zijn kamer en verbazend van streek.

Hamlet.

Door drinken, heer?

Guildenstern.

Neen, prins, veeleer door de gal.

Hamlet.

Dan zoudt gij meer gezond verstand toonen, door dit aan zijn geneesheer te melden; want als ik hem een zuiveringsdrank moest geven, zou de gal hem misschien nog veel meer plagen.

Guildenstern.

Beste prins, houd uw antwoorden eenigszins in toom, en spring niet zoo wild af van wat mij opgedragen is u te zeggen.

Hamlet.

Ik ben geheel mak, heer; — spreek.

Guildenstern.

De koningin, uwe moeder, heeft mij in de diepste bekommering des harten tot u gezonden.

Hamlet.

Gij zijt welkom.

Guildenstern.

Neen, beste prins, deze beleefdheid is niet van de echte soort. Als het u behaagt mij een redelijk antwoord te geven, zal ik uw moeder's bevel volbrengen; zoo niet, zal mijn taak met uw oorlof en mijn heengaan ten einde zijn.

Hamlet.

Ik kan niet, heer.

Guildenstern.

Wat niet, Prins?

Hamlet.

U een redelijk antwoord geven; mijn geest is in de war; maar, heer, zulk een antwoord, als ik kan geven, is tot uw dienst, of liever, tot mijn moeder's dienst, zooals gij zegt; daarom niets meer, maar ter zake. Mijn moeder, zegt gij,

Rosencrantz.

Nu, dit zegt zij: uwe handelwijze heeft haar met verbazing en verwondering getroffen.

Hamlet.

O verwonderlijk zoon, die een moeder zoo verbazen kan. — Maar is er geen toegiftjen, dat die moederlijke verwondering op de hielen volgt? Voor den dag er mee!

Rosencrantz.

Zij verlangt u te spreken in haar kamer, eer gij u ter rust begeeft.

Hamlet.

Wij zullen gehoorzamen, als ware zij tienmaal onze moeder. Hebt gij nog iets meer met ons te verhandelen?

Rosencrantz.

Prins! eens hieldt gij veel van mij.

Hamlet.

Zoo doe ik het nog, bij deze grijpers en stelers!

Rosencrantz.

Beste prins, wat is toch de oorzaak van uwe ontstemdheid? Waarlijk, gij sluit de deur voor uw eigen vrijheid, als gij uw kommer uwen vriend niet wilt mededeelen.

Hamlet.

Vriend, ik kom niet vooruit in de wereld.

Rosencrantz.

Hoe kan dit zijn, terwijl gij toch de stem van den koning zelf hebt voor uwe erfopvolging in Denemarken?

Hamlet.

Ja heer, maar, — „Terwijl het gras groeit," — het spreekwoord is al wat beschimmeld.

(Eenige Tooneelspelers komen op met fluiten.)

O, de fluiten! geef mij er een. — Een woordjen onder ons: — waarom draait gij zoo om mij heen, om onder den wind van mij te komen, alsof gij mij in een net wilt drijven?

Guildenstern.

O mijn prins, als mijn ijver te ver gaat, dan is het mijne vriendschap, die te onbescheiden is.

Hamlet.

Dit begrijp ik niet goed. Wilt gij eens op deze fluit spelen?

Guildenstern.

Ik kan het niet, prins.

Hamlet.

Ik bid u.

Guildenstern.

Geloof mij, ik kan niet.

Hamlet.

Ik dring er op aan.

Guildenstern.

Ik ken er geen enkelen greep van, prins.

Hamlet.

Het is even gemakkelijk als liegen; regeer deze windgaten met uw vingers en duim, blaas in de fluit met uw mond, en zij zal de welluidendste muziek voortbrengen. Zie maar, hier zijn de kleppen.

Guildenstern.

Maar ik heb ze niet in mijne macht, om er eenige harmonische tonen aan te ontlokken; ik versta die kunst niet.

Hamlet.

Nu, zie toch eens, welk een nietswaardig ding gij van mij maakt! Gij wildet op mij spelen; gij houdt u alsof gij mijn kleppen kent; gij zoudt het hart van mijne geheimen willen uitrukken; gij wildet van mijn laagsten toon tot de hoogste noot van mijn omvang mij uithooren; en er is veel muziek, een uitmuntend geluid in dit kleine instrument, maar gij kunt het niet doen spreken. Bij God! gelooft gij, dat op mij gemakkelijker te spelen is dan op een fluit? Denk mij welk instrument gij wilt, gij kunt mij wel ontstemmen, maar op mij spelen, neen!

(Polonius *komt op.*)

God zegen' u, heer!

Polonius.

Prins, de koningin wenscht u te spreken, en wel dadelijk.

Hamlet.

Ziet gij die wolk daar, die zooveel heeft van een kameel?

Polonius.

Op mijn eer, zij gelijkt op een kameel, inderdaad.

Hamlet.

Mij dunkt, ze ziet er uit als een wezel.

Polonius.

Zij heeft een rug als een wezel.

Hamlet.

Of als een walvisch?

Polonius.

Sprekend een walvisch.

Hamlet.

Nu, dan zal ik bij mijn moeder komen, zoo terstond. — Zij brengen er mij toe, nar te zijn, zoover ik het maar uit kan houden. — Ik kom zoo terstond.

Polonius.

Ik zal het gaan zeggen.

Hamlet.

„Zoo terstond" is gemakkelijk te zeggen. — Verlaat mij, vrienden.

(Rosencrantz, Guildenstern, Horatio *enz. af.*)

't Is nu het echte spookuur van de nacht,
Dat graven gapen en de hel haar pestwalm
Op de aarde blaast. Warm bloed kon ik nu drinken,
En bitt're gruw'len plegen, die de dag
Met huiv'ring zien zou. Stil, thans naar mijn moeder.
O hart! verzaak niet uw natuur! De ziel
Van Nero dring' deez' vaste borst niet in;
Ik moge wreed zijn, onnatuurlijk niet.
'k Wil dolken tot haar spreken, niet gebruiken;

Mijn tong en ziel, toont hierin huichelkunst;
Hoe ook, mijn ziel, uw taal voor schuld haar straff',
Bezegel 't niet met daden; neen, houd af!

(HAMLET *af.*)

DERDE TOONEEL.

Een kamer in het kasteel.

De KONING, ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *komen op.*

Koning.

'k Mag hem niet lijden, en ook, 't is voor ons
Niet veilig, als zijn waanzin vrij kan razen.
Daarom, maakt u gereed; ge ontvangt terstond
Uw lastbrief, en hij moet met u naar Eng'land.
De staatszorg kan zoo groot gevaar niet dulden,
Als door zijn vlagen, uur op uur geduchter,
Ons dreigt.

Guildenstern.

Onmidd'lijk maken we ons gereed.
Het is een wijze, vrome en heil'ge zorg,
Die velen, velen te behoeden, die
Door uwe majesteit bestaan en leven.

Rosencrantz.

Reeds ieder enkel leven is verplicht,
Met alle kracht en waap'nen van de ziel
Zich vrij te waren voor verderf; veel meer
De geest dus, op wiens heil zoo veler leven
Berust en steunt. De majesteit, verscheidend,
Sterft niet alleen, maar sleurt, gelijk een maalstroom,
Al wat nabij is, mee; ze is een groot rad,
Bevestigd op den top des hoogsten bergs,
Dat aan zijn spaken duizend kleiner dingen
Gehecht, geklonken draagt; en valt dit rad,

Dan sleept het al die kleinheid, die er aan hangt
In de' afgrond met zijn schrikb'ren val. Wat wee
Ooit koning zuchten doe, een volk steent mee.

Koning.

Ik bid u, rust u ijlings tot die reis;
Wij willen 't schrikbeeld ras in boeien slaan,
Dat thans te vrij zich roert.

Rosencrantz *en* Guildenstern.

Wij maken spoed.

(Rosencrantz *en* Guildenstern *af.*)

(Polonius *komt op.*)

Polonius.

Vorst, hij begeeft zich naar zijn moeder's kamer.
'k Verschuil mij achter 't wandtapijt, en hoor,
Wat daar geschiedt; zij leest hem wis de les;
En, zooals gij recht wijslijk hebt gezegd,
't Is zaak, dat ook een ander dan een moeder,
Steeds van natuur partijdig, scherp beluist're,
Wat hij te zeggen heeft. Vaarwel, mijn vorst;
Eer ge u ter rust begeeft, ben ik terug,
En meld u, wat ik weet.

Koning.

Dank, dank, mijn vriend.

(Polonius *af.*)

O, gruw'lijk is mijn schuld, zij schreit ten hemel,
Op haar rust de eerste, de alleroudste vloek:
Een broedermoord! — Neen, bidden kan ik niet,
Al drijve ook wil en neiging even scherp;
De sterker schuld verlamt den sterken drang;
En als een man, die tweederlei moet doen,
Draal, aarzel ik, wat ik het eerst zal doen,
En doe dus niets. — Doch, waar' deez' moord'naarshand

Een handdik zelfs met broederbloed, vermag
De zachte hemel met zijn regen niet,
Haar blank als sneeuw te wasschen? Waartoe dient
Genâ, dan om de kracht der schuld te breken?
En heeft niet het gebed de dubb'le kracht,
Van vóór den val ons steun te geven, of
Vergiff'nis na den val? 'k Zie op; mijn misdaad,
Zij is voorbij. Maar o! wat vorm van bede
Past mij? „Vergeef mij de' oversnooden moord?"
Dit kan niet zijn, want ik bezit nog steeds
De vruchten, die mij dreven tot den moord:
Mijn kroon, mijn koningsmacht, mijn koningin.
Vindt hij genâ, die 't zondeloon behoudt?
In 't boos gedwarrel dezer wereld schuive
Der wandaad gulden hand het recht op zij;
Gewis, de vrucht der misdaad koopt wel vaak
De wetten om; — hierboven is 't zoo niet;
Daar helpt geen kuiperij, daar ligt de daad
In al haar naaktheid bloot; daar moeten wij
Zelf, oog in oog gesteld met ons vergrijp,
Getuig'nis geven. Wat dus? wat te doen?
Zien, wat berouw vermag? ja, wat kan 't niet?
Maar wat vermag 't, als 't hart geen rouwe kent?
O diepe ellende! O boezem, zwart als 't graf!
O ziel, verstrikt, die, worst'lend om bevrijding,
U vaster woelt! Helpt, eng'len! stugge knieën,
Beproeft het, buigt u! en gij, hart van staal,
Word week als spieren van 't pas aad'mend wicht!
Misschien wordt alles goed.

(De Koning knielt neder.)

(HAMLET *komt op.*)

Hamlet.

Nu kon ik 't doen, gemakk'lijk, nu hij bidt;
Nu wil ik 't doen; — en zoo vaart hij ten hemel;

En zoo heb ik mijn wraak? — Laat zien, is 't waar?
Een schurk vermoordt mijn vader; en daarvoor
Zend ik, zijn een'ge zoon, dienzelfden schurk
Ten hemel.
Wat! dit waar' loon en handgift, maar geen wraak.
Hij overviel mijn vader, na zijn maal,
In zijner zonden vollen voorjaarsbloei;
En hoe zijn reck'ning staat, weet God alleen;
Maar voor zoover wij menschen 't kunnen nagaan,
Boet, lijdt hij zwaar. — En zou dit wrake zijn,
Versla ik hèm bij 't lout'ren zijner ziel,
Bereid en toegerust voor de' overgang?
Neen!
Ter scheede, zwaard; kies wreeder tijd ter straffe!
Als hij, beschonken, ronkt, of woedend is,
Of in den lust van zijn bloedschendig bed,
Of aan het dobb'len, vlocken, of iets anders,
Dat ieder uitzicht rooft op zaligheid, —
Plof dan hem neer, ten hemel met de verz'nen,
Zijn vlockziel zwart gelijk de hel, waarheen
Zij vaart. Thans naar mijn moeder; — zoo ik draal,
't Is artsenij tot rekking uwer kwaal.

(HAMLET *af.*)

(De KONING *rijst op.)*

Koning.

Mijn woord stijgt op; aardsch blijft mijn ziel en zin;
Geen zielloos woord dringt ooit den hemel in.

(De KONING *af.)*

VIERDE TOONEEL.

De kamer der Koningin.

De KONINGIN *en* POLONIUS *komen op.*

Polonius.

Zoo daad'lijk komt hij; haal hem duchtig door;
Zeg, dat zijn moedwil onverdraag'lijk wordt,
En dat gij tusschen fellen toorn en hem
Als schild gediend hebt. 'k Zwijg. Maar 'k bid u, zeg
Hem goed de waarheid.

Hamlet *(achter het tooneel).*

Moeder! moeder! moeder!

Koningin.

'k Sta voor mijzelf u in; wees onbezorgd;
Verberg u, 'k hoor hem komen.
(POLONIUS *verbergt zich achter het wandtapijt.*)

(HAMLET *komt op.*)

Hamlet.

Nu, moeder, wat is uw verlangst?

Koningin.

Hamlet, gij hebt uw vader diep gekrenkt.

Hamlet.

Moeder, gij hebt mijn vader diep gekrenkt.

Koningin.

Kom, gij geeft antwoord met zeer vrije tong.

Hamlet.

Ga, gij doet vragen met recht booze tong.

Koningin.

Wat moet dit, Hamlet?

Hamlet.

Wat is uw verlangst?

Koningin.

Vergeet gij, wie ik ben?

Hamlet.

Bij God, gij zijt
De koningin, vrouw van uws eega's broeder
Doch ook mijn moeder; o waar' dit zoo niet!

Koningin.

Nu, mogen and'ren dan tot rede u brengen.

Hamlet.

Neen, zet u neer; gij wijkt niet van deez' plaats,
Gij gaat niet, eer ik u een spiegel voorhield,
Waarin ge uw innigst wezen hebt aanschouwd.

Koningin.

Wat wilt gij doen? gij wilt mij toch niet dooden?
Hulp! hulp! o hulp!

Polonius *(uit zijn schuilhoek).*

O hulp! hulp! hulp!

Hamlet.

Wat daar? een rat? Om een dukaat, ik dood hem.
(Hij doet een steek door het tapijt.)

Polonius.

Wee, wee, dat is de dood!
(Hij valt neder en sterft.)

Koningin.

Wee, wat hebt gij gedaan?

Hamlet.

Ik weet het niet;
Is het de koning?
(Hij licht het tapijt op en haalt Polonius *te voorschijn.)*

Koningin.

O, welk een dol en bloedig doen is dit!

Hamlet.

't Is bloedig, ja; zoo slecht schier als — hoor, moeder! —
Eens konings moord en 't huw'lijk met zijn broeder.

Koningin.

Eens konings moord!

Hamlet.

Ja, ja, dit was mijn taal. —
O gij bemoeizieke oude dwaas, vaarwel!
Ik hield u voor uw hoog're; neem uw noodlot;
Al te gedienstig, ziet gij, brengt gevaar. —
Neen, staak dit handenwringen; zet u neder
En laat me uw harte wringen, want dit doe ik,
Wanneer zijn stof doordringbaar is en 't niet
Zoo door zijn vloekb're sleur verhard is, dat het
Versperd, verschanst is tegen elk gevoel.

Koningin.

Wat heb ik dan gedaan, dat gij een taal,
Zoo ruw, mij toe te buld'ren waagt?

Hamlet.

Een daad,
Die aan de schaamte blos en schoon ontsteelt,
Deugd huich'larij noemt, aan het edel voorhoofd
Der reinste liefde 't frissche waas ontrooft
En er een buil doet zwellen, huwlijkseeden
Als dobb'laarsvloeken valsch doet zijn; een daad,
Die aan het wezen van het echtverdrag

De ziel ontrukt, en godsdienst tot gebrabbel
Van woorden maakt. Des hemels aanschijn gloeit;
Ja, 't hechte samenstel der aard ziet droevig
En somber, als genaakte de oordeelsdag,
Om zulk een daad.

Koningin.

Wee mij, om welke daad
Word ik zoo luid en dond'rend aangeklaagd?

Hamlet.

Blik hier, op deze beeld'nis en op die,
Twee broeders, naar het leven afgemaald.
Zie, welk een adel zetelde op dit aanschijn:
't Voorhoofd van Jupiter, Apollo's lokken,
Het oog van Mars, tot dreigen en bevelen,
De houding van der goden bode, juist
Neerzwevend op een hoogen heuveltop;
Een bouw en een gestalte, ja, waarop
Elk god, naar 't scheen, zijn stempel drukte, als om
Der wereld toe te roepen: „Ziet, een man!"
Dit wàs uw gade; geef nu verder acht.
Hier is uw gade, een halm, door brand bevlekt,
Verderflijk voor zijn broeder. Hebt gij oogen?
Kondt gij, eens weidend op dien schoonen berg,
U in 't moeras gaan mesten? Hebt gij oogen?
Neen, noem 't geen liefde, want op uwen leeftijd
Is de uitgelatenheid van 't bloed reeds mak,
En hoort naar rede; maar wat rede drong u
Van dien naar dezen? Zelfbesef, dit hebt gij;
Ja, wis, want gij hebt driften; maar 't besef
Is wis bedwelmd, want waanzin zou niet dwalen,
En nooit sloeg zinsbeguichling zóó 't besef
In boei, of 't hield voor 't kiezen eenig oordeel
Bij zúlk een onderscheid. Spreek, welke duivel
Heeft u bij 't blind'manspelen zoo verdwaasd?

Zien zonder voelen, voelen zonder zien,
Oor zonder oog of hand, reuk zonder iets,
Een zieklijk deel zelfs van een enkel zintuig
Kon zoo niet suffen.
Waar is uw blos, o schaamte? Wilde hel,
Wekt gij dien opstand in matronenbeend'ren,
Dan zij voor 't vuur der jeugd de deugd als was
En smelte in eigen gloed; dan zij 't geen schande,
Als gloed ten aanval stormt, want even heftig
Brandt kille vorst, en rede is kopp'lares
Voor lage drift.

Koningin.

O Hamlet! spreek niet meer!
Gij richt mijn oog op 't binnenst mijner ziel;
En daar ontwaar ik donkerzwarte vlekken,
Die onverdelgbaar zijn.

Hamlet.

Ja, doch te leven
In 't vunze zweet van een bezoedeld bed,
Doordrongen van bederf, te kozen, kussen,
Als boven 't zwijnenkot, —

Koningin.

O, spreek niet meer!
Die woorden dringen in mijn oor als dolken;
Niet meer, mijn Hamlet!

Hamlet.

Een moord'naar en een schurk,
Een, niet het tiende waard van 't twintigste
Van uwen eersten heer, een vorst-hansworst,
Een beurzensnijder van 't bewind en 't rijk,
Die van een plank de kostb're kroon ontvreemdde,
En in den zak stak!

Koningin.

O, niet meer!

Hamlet.

Een bonte lappenkoning, —

(De Geest komt op, in huisgewaad.)

Helpt mij en breidt uw wieken over me uit,
Gij hemelscharen! — Eed'le schim, wat wilt gij?

Koningin.

Helaas! hij is waanzinnig!

Hamlet.

Komt gij niet om uw tragen zoon te laken,
Die, tijd en hartstocht spillend, 't hoog gewichtig
Volvoeren nalaat van uw schrikb'ren last?
O spreek!

Geest.

Gedenk; vergeet niet! Deze komst
Is om uw opzet, schier verstompt, te wetten.
Doch zie, ontzetting spreekt uit uwe moeder;
Treed tusschen haar en 't worst'len harer ziel,
Want zwakken schokt verbeeldingsangst het meest;
Spreek tot haar, Hamlet!

Hamlet.

Moeder, wat beangst u?

Koningin.

Helaas, wat is 't, dat u beangst,
Dat gij op 't ijdel uwe blikken vest,
En 't woord richt tot de lichaamlooze lucht?
Woest is de geest, die uit uw oogen straalt;
En, alsof 't leefde, vaart uw liggend haar,
Als slapende soldaten bij alarm,
Omhoog, en staat steil op. O, dierb're zoon,

Bespreng den gloed, de vlam van uw ontroering
Met koele lijdzaamheid. Waar staart gij op?

Hamlet.

Op hem, op hem! — O zie, hoe bleek hij staart!
Sprak dat gelaat tot steenen, van zijn zaak,
Zij leefden, roerden zich. — Zie mij niet aan;
Zulk jammervol gebaar verweekte licht
Mijn strengheid; dan verloor, wat ik te doen heb,
Zijn ware kleur; geen bloed misschien, maar tranen.

Koningin.

Wien spreekt gij aldus toe?

Hamlet.

Ziet gij daar niets?

Koningin.

Neen, niets; en 'k zie toch alles, wat daar is.

Hamlet.

En hebt ge ook niets gehoord?

Koningin.

Niets, dan onszelf.

Hamlet.

Nu, zie dan ginds! zie, hoe het henensluipt!
Mijn vader, in zijn doen als bij zijn leven!
Zie, zie, daar gaat hij, zie, daar uit de deur!
(De Geest af.)

Koningin.

't Is niets dan een gewrocht van uw verbeelding;
Bij zulk een lichaamlooze schepping is
De waanzin in haar kracht.

Hamlet.

„De waanzin"!
Mijn pols houdt even juist de maat als de uwe,

Tikt even zoo gezond. Neen, 't is geen dolheid,
Wat ik daar uitte; neem de proef; 'k wil alles,
En woord voor woord, herhalen. Waanzin zou
Zijsprongen maken. Bij uw eeuwig heil,
Leg, moeder, op uw ziel die vleizalf niet,
Dat niet uw zonde, maar mijn waanzin spreekt!
Zij dekte u de etterbuil slechts met een vliesjen,
Terwijl 't verderf snel, heimlijk, voortwoelt, en
Zijn gif verbreidt. Neen, biecht uw schuld den hemel;
Beschrei 't gebeurde diep; mijd verd're zonde;
En spreid niet over 't onkruid mest, opdat
Het geiler tier'. Vergeef mij deez' mijn deugd;
Want bij den loggen slemplust dezes tijds
Moet deugd zelfs ondeugd om vergiff'nis smeeken,
Ja, kruipen om 't verlof, haar goed te doen.

Koningin.

O, Hamlet, o, gij klieft mij 't hart in tweeën!

Hamlet.

O, werp er dan het slechter deel van weg,
En leid met de and're helft een reiner leven.
Nu, goede nacht, maar mijd het bed mijns ooms;
Hul u in deugd, al hebt gij ook geen deugd.
De sleur, dat monster, dat het denken doodt,
Vaak booze geest der zeden, blijkt soms engel,
Daar ze ook voor 't doen van goede en schoone daden
Een kleed, een hulsel leent, dat ons weldra
Gemakk'lijk zit. Betracht van nacht onthouding,
En dit maakt u een tweede onthouding wis
Reeds lichter; en nog lichter valt de derde;
Gewoonte kan natuur schier gansch verand'ren,
Den duivel boeien of voor goed hem bannen,
Met wond'ren dwang. Nog eenmaal, goede nacht,
En als gijzelf verlangen voedt naar zegen,

Smeek ik om uwen zegen. — Van deez' hoov'ling
(Op POLONIUS *wijzend.)*
Doet het mij leed; de hemel wilde 't zoo, —
Om mij door dit, en hem door mij te straffen, —
Dat ik zijn geesel en zijn dienaar was.
'k Zal hem bezorgen en rechtvaardig mij,
Dat ik hem doodstak. Nogmaals, goede nacht. —
(Ter zijde.) Uit liefde moet ik wreed zijn en verbolgen;
Boos was 't begin, nog boozer woorden volgen. —
Eén woord nog, moeder.

Koningin.

Spreek, wat moet ik doen?

Hamlet.

Vooral niet, wat ik thans u heet te doen:
Laat van den opgezwollen koning weer
In bed u troonen, u de wangen knijpen,
U rotjen noemen, en voor een paar kussen
Met natte lippen en wat halsgekittel
Met vloekb're ving'ren, alles u ontlokken,
Dat ik niet echt en waarlijk dol ben, maar
Slechts dol uit list. 't Waar' goed, als gij 't hem zeidet;
Want welke koningin, wijs, schoon en kuisch,
Verheelde voor een vleêrmuis, pad, of kater
Haar hartsgeheimen ooit? wie zou zoo doen?
Neen, open, rede en veiligheid ten trots,
Hoog op het dak den korf met vogels; laat
Die vliegen; kruip dan, zooals de aap der fabel,
Om 't fijne na te gaan, zelf in den korf,
En breek al tuim'lend u den hals.

Koningin.

Wees overtuigd, als woorden adem zijn,
En adem leven, dat ik 't leven mis,
Om uit te aad'men, wat gij mij gezegd hebt.

Hamlet.

Gij weet, ik moet naar Eng'land.

Koningin.

Ja, helaas;
't Was mij ontgaan; het is voor goed besloten.

Hamlet.

En brieven zijn gezegeld; en mijn twee
Schoolmakkers, die 'k vertrouw als giftige adders,
Zijn de overbrengers, banen mij den weg,
En gaan in schurkerij mij voor. Het zij zoo;
Een lust is 't, als een mijn den delver zelf
De lucht invliegen doet; en mij bevreemdde 't,
Als ik niet één el dieper dolf dan zij,
En zij niet sprongen tot de maan. Wat is 't
Genotvol, list te kanten tegen list! —
(*Hij treedt naar het lijk van* POLONIUS.)
Die man hier zet me aan 't werk;
Ik sleep zijn dikheid naar de naaste kamer. —
Nu, moeder, goede nacht! — Wat is die raadsheer,
Een zotskap bij zijn leven, een oud wijf,
Nu deftig, ernstig, zwijgend, strak en stijf! —
Kom, heer, om met u tot een eind te komen. —
Goed' nacht, moeder.
(HAMLET *gaat heen, het lijk van* POLONIUS *meesleepende; zijne moeder blijft in diepe verslagenheid achter.*)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een kamer in het kasteel.

De KONING, *de* KONINGIN, ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *komen op.*

Koning.

Er is een reden voor uw diepe zuchten;
Verklaar ons die; wij moeten de oorzaak kennen.
Waar is uw zoon?

Koningin.

Laat met den koning mij een poos alleen. —
(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *af.*)
Mijn gâ, wat heb ik deze nacht beleefd!

Koning.

Wat is 't, Geertruide? spreek! hoe is 't met Hamlet?

Koningin.

Hij raast als zee en wind, als die bij storm
Hun krachten meten. In zijn toomloos woeden
Hoort hij geritsel achter 't wandtapijt;
Fluks trekt hij 't zwaard, en roept: „Een rat! een rat!'

En doodt zoo, blind'lings, in zijn dollen waanzin,
Den goeden ouden man.

Koning.

O, schrikk'lijk doen!
't Had mij gegolden, hadde ik daar gestaan.
Blijft hij in vrijheid, allen dreigt gevaar,
U, mij, een elk. Helaas! hoe wordt die daad,
Zoo bloedig, ooit verantwoord? Zij zal mij
Geweten worden, die den dollen jonkman
Niet tijdig liet bewaken en niet afsloot
Van elk verkeer; doch zoo groot was mijn liefde,
Dat ik niet wilde zien, wat heilzaamst was,
Maar, als een lijder aan een booze kwaal,
Bekendheid duchtend, toeliet, dat zij knaagde
Aan 's levens merg en pit. — Waar is hij heen?

Koningin.

Hij sleepte 't lichaam des verslaag'nen weg;
Doch in zijn dolheid blonk zijn adel nog,
Zooals bij waard'loos erts een korrel gouds
Zijn glans bewaart: hij weent om wat hij deed.

Koning.

Geertruide, o kom, van hier!
Nog eer de zon der bergen toppen kleurt,
Moet Hamlet scheep; en voor deez' gruweldaad
Moet onze majesteit en redekunst
Zijn schild zijn, hem verschoonen. — Guildenstern!

(Rosencrantz *en* Guildenstern *komen weder op.*)

Gaat, vrienden, en neemt hulp met u. Prins Hamlet
Heeft, zinn'loos dol, Polonius gedood,
En uit zijn moeder's kamer weggesleept;
Gaat, zoekt hem; spreekt hem vriend'lijk toe, en voert
Het lijk naar de kapel. Ik bid u, spoed! —

(Rosencrantz *en* Guildenstern *af.*)

Geertruide, 'k roep de wijsten onzer vrienden
Thans saam, en deel hun mede, wat ik doen wil,
En wat, helaas! gebeurde. Wellicht treft
Dan laster, — wiens gesis zijn giftig schot,
Recht als 't geschut zijn kogel zendt naar 't doel,
De wereld overschiet, — niet onzen naam,
Maar slechts de onkwetsb're lucht. — Kom nu, 't is tijd!
Mijn ziel is vol van angst en zelfverwijt.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een andere kamer in het kasteel.

HAMLET *komt op.*

Hamlet.

Goed opgeborgen!

Rosencrantz *en* Guildenstern *(achter het tooneel).*

Hamlet! Prins Hamlet!

Hamlet.

Wat is dat voor geraas? Wie roept daar Hamlet? O, daar komen zij!

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *komen op.*)

Rosencrantz.

Mijn prins, wat hebt gij met het lijk gedaan?

Hamlet.

Met stof, waar 't aan verwant is, het vermengd.

Rosencrantz.

Zeg ons waar 't is, opdat wij 't kunnen halen,
En ter kapelle brengen.

Hamlet.

Geloof dat niet.

Rosencrantz.

Wàt niet gelooven?

Hamlet.

Dat ik uwe geheimen kan bewaren en die van mijzelve niet. Bovendien, wat zal, als hij van een spons uitgevraagd wordt, een koningszoon ten antwoord geven?

Rosencrantz.

Houdt gij mij voor een spons, prins?

Hamlet.

Ja, heer; die 's konings bescherming, belooningen en bevelen inzuigt. Maar zulke beambten zijn ten slotte den koning het best van dienst; hij houdt ze, zooals een aap de noten, in den hoek van zijn kaak; het eerst in den mond gestopt, om het laatst ingeslikt te worden; als hij noodig heeft, wat gij hebt saamgelezen, heeft hij u maar uit te drukken, — en, spons, gij zijt weer droog.

Rosencrantz.

Ik begrijp u niet, prins.

Hamlet.

Dit doet mij genoegen; een schelmsch gezegde slaapt in dwaze ooren.

Rosencrantz.

Prins, gij moet ons zeggen waar het lijk is en met ons naar den koning gaan.

Hamlet.

Het lijk is bij den koning, maar de koning is niet bij het lijk. De koning is een ding —

Guildenstern.

Een ding, prins?

Hamlet.

Van niets. Brengt mij bij hem. Schuilevinkjen, allen op den zoek!

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Een andere kamer van 't kasteel.

De Koning *treedt op, met Gevolg.*

Koning.

Ik liet hem halen en het lichaam zoeken.
't Is te gevaarlijk, laat ik hem nog vrij!
Maar 'k mag naar de' eisch der wet niet met hem hand'len;
De dwaze groote hoop toch hangt hem aan,
Die zonder oordeel lief heeft, naar den schijn;
En waar 't zoo is, wordt wel de straf gewogen,
Maar nooit de schuld. Om opspraak te vermijden,
Geef ik zijn plots'linge afreis best den glimp
Van lang beraamd te zijn; wanneer een kwaal
Wanhopig staat, schenkt een wanhopig middel
Soms baat, en anders geen. —

(Rosencrantz *komt op.*)

Welnu, wat meldt gij?

Rosencrantz.

Waar hij het lijk geborgen heeft, mijn vorst,
Is niet uit hem te krijgen.

Koning.

Maar waar is hij?

Rosencrantz.

Hier in de voorzaal, heer, bewaakt, en wachtend
Op uw bevelen.

Koning.

Laat hem hier verschijnen.

Rosencrantz.

Hé, Guildenstern, geleid den prins hierheen.

(HAMLET *en* GUILDENSTERN *komen op.*)

Koning.

Nu, Hamlet, spreek, waar is Polonius?

Hamlet.

Op een avondfeestmaal.

Koning.

Op een avondfeestmaal! Waar?

Hamlet.

Niet waar hij eet, maar waar hij gegeten wordt; een zekere rijksvergadering van staatswijze wormen gaat zich juist met hem bezig houden. Zulk een worm is toch de eenige ware keizer wat zijn tafel betreft; wij mesten alle andere creaturen om onszelf te mesten, en wij mesten onszelve voor maden; de vette koning en de magere bedelaar zijn slechts verschillende gerechten; twee schotels, maar voor één tafel; dat is het eind van 't lied.

Koning.

Ach! ach!

Hamlet.

Het kan gebeuren, dat iemand met een worm vischt, die van een koning gesmuld heeft, en van den visch eet, die zich met dien worm gevoed heeft.

Koning.

Wat wilt gij hiermee zeggen?

Hamlet.

Niets dan u aantoonen, hoe een koning een rondreis kan doen door de darmen van een bedelaar.

Koning.

Waar is Polonius?

Hamlet.

In den hemel; zend er maar iemand heen om naar hem te kijken; en als uw bode hem daar niet vindt, ga dan zelf naar de andere plaats om hem op te sporen. Maar inderdaad, als gij hem niet binnen een maand vindt, zal uw neus hem wel bespeuren, als gij den trap naar de voorzaal opgaat.

Koning *(tot eenige Dienaren).*

Gaat, zoekt hem daar.

(Eenige Dienaren af.)

Hamlet.

Hij zal wel wachten, tot gij komt.

Koning.

Hamlet, voor uwe veiligheid, die ons
Ter harte gaat, hoe diep uw doen ons grieve,
Drijv', wat gij hebt gedaan, u snel van hier,
Snel als het licht. Wees dus terstond bereid;
Het schip is zeilreê en de wind u gunstig,
't Geleide wacht, en alles dringt tot de afreis
Naar Eng'land.

Hamlet.

Eng'land?

Koning.

Ja, mijn Hamlet.

Hamlet.

Goed.

Koning.

Goed zou 't u zijn, ware u ons doel bekend.

Hamlet.

Ik zie een cherub, die 't doorziet. — Maar kom!
Naar Eng'land dus! — Vaarwel, mijn goede moeder

Koning.

Groet ook uw liefdevollen vader, Hamlet.

Hamlet.

Mijne moeder; vader en moeder zijn man en vrouw; man en vrouw zijn één vleesch, en dus, mijne moeder. Komaan, naar Eng'land!

(HAMLET *af.*)

Koning.

Gij, volgt hem op den voet en lokt hem ras
Aan boord; talmt niet; hij moet van nacht nog weg.
Voort! alles is gezegeld en bereid,
Wat hiermeê samenhangt. Ik bid u, spoed!

(ROSENCRANTZ *en* GUILDENSTERN *af.*)

En, Eng'lands vorst, geldt u mijn vriendschap iets, —
Wier waarde u wel uit mijne macht bekend is,
Wijl nauw de wond, die 't Denenzwaard u sloeg,
Gesloten is, en uw ontzag gewillig
Ons schatting brengt, — dan legt ge ons hoog bevel
Niet koel ter zij, dat u nadrukk'lijk dringt,
Door brieven, die u geen bezwering sparen,
Tot Hamlet's snellen dood. 'k Verwacht dit, Eng'land;
Hij woelt mij als een teringkoorts in 't bloed;
Genees mij. Tot ik weet: dit is volbracht,
Is 't in mij, hoe 't geluk ook strale, nacht.

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Een vlakte in Denemarken.

FORTINBRAS, *een Hopman en Soldaten, op marsch, komen op.*

Fortinbras.

Ga, hopman, breng der Denen vorst mijn groet;
En meld, dat Fortinbras, naar de belofte,
Thans om 't geleide vraagt bij zijnen doortocht
Door 't koninkrijk. Gij weet, waar we ons verzaam'len.
Indien zijn majesteit het wenschen mocht,
Wij zullen gaarne zelve hem begroeten;
Breng dit hem over.

Hopman.

't Zal geschieden, prins.

Fortinbras.

Gaat langzaam voort.

(FORTINBRAS *met zijne troepen af.*)

(HAMLET, ROSENCRANTZ, GUILDENSTERN *en Anderen komen op.*)

Hamlet.

Vergun, wiens troepen zijn dit, heer?

Hopman.

't Zijn Noren, heer.

Hamlet.

En waarheen gaat, vergun de vraag, de tocht?

Hopman.

Het geldt een deel van Polen, heer.

Hamlet.

Wie voert hen aan?

Hopman.

De neef des Noorschen konings, Fortinbras.

Hamlet.

En is 't gemunt op 't eigenlijke Polen,
Of op een grensstreek, heer?

Hopman.

Om u de waarheid, zonder meer, te melden,
Wij gaan een nietig plekjen gronds veroov'ren,
Dat, ja, een naam bezit, maar waarde niet.
Voor vijf dukaten, vijf, zou ik 't niet pachten,
En 't bracht aan Noorland of aan Polen wis
Niets meer op, zoo 't voor erfpacht werd verkocht.

Hamlet.

Dan zal de Pool het ook wel laten varen.

Hopman.

Toch niet, hij heeft het sterk bezet.

Hamlet *(ter zijde).*

Tweeduizend zielen dus, en twintigduizend
Dukaten voor een ding, een strootjen waard!
Ziedaar 't gezwel van weelde en vrede, dat
Inwendig doorbreekt, en geen oorzaak zien laat
Voor 't sterven van den man. — Heer, need'rig dank!

Hopman.

Vaarwel, heer.

(Hopman af.)

Rosencrantz.

Prins, vergunt gij, dat wij voortgaan?

Hamlet.

Ik volg u daad'lijk; gaat slechts wat vooruit.

(Rosencrantz, Guildenstern *en de Anderen af.*)

O, hoe verklaagt mij alles wat gebeurt,
En spoort mijn trage wraak! Wat is de mensch,

Wanneer zijn hoogste goed, zijns levens oogst,
Niets is dan slaap en spijs? een beest, niets meer!
Gewis, die ons dit denkvermogen schonk,
Dat vóór ons en terug kan zien, hij gaf
Dit godd'lijk scherp verstand ons niet, om 't nutt'loos
In ons te laten schimm'len. Zij het nu
Een dierlijk reed'loos zijn of bloode schroom,
Die angstig steeds aan de uitkomst denkt, — een denken,
Dat, wel beschouwd, voor één kwart deel uit wijsheid,
Voor drie uit lafheid is gevormd, — ik weet niet,
Waartoe 'k nog leef en roep: „Dit is mijn taak,"
Daar 'k wil en kracht en grond en midd'len heb
Tot afdoen van die taak. Maant niets mij aan?
Ja, alles: zoo dit groot en machtig heer,
Met zulk een jeugdig, tenger vorst aan 't hoofd,
Wiens geest, door godd'lijke eerzucht aangeblazen,
Den dicht omsluierde' uitslag stout braveert,
En wat hij wankelbaars en sterflijks heeft,
Aan 't lot, gevaar en aan den dood zelfs waagt,
En voor — een eierschaal! Het waarlijk groot zijn
Is niet, zich enkel voor iets groots te roeren,
Maar in een strootjen grond tot strijd te vinden,
Als de eere wordt bedreigd. En hoe doe ik?
Mijns vaders moord, mijn moeder's schande prikk'len
Mijn rede en hartstocht aan tot hand'len, — en
Ik wieg ze in slaap; — en dit, ofschoon ik schaamrood
Die twintigduizend zie, door dood bedreigd,
Die, voor een gril, een droom van roem, ten grave
Zich spoeden als naar bed, om een stuk gronds,
Te klein, dan dat hun tal het pleit daar slechte,
Te klein, dan dat er voor wie vallen 't graf
Gedolven worde! — O, dorst voortaan naar bloed,
Gedachten, of wordt dwaas, tot niets meer goed!

(HAMLET *af.*)

IV. 4. 34.

VIJFDE TOONEEL.

Elseneur. *Een kamer van het kasteel.*

De Koningin en Horatio *komen op.*

Koningin.

Ik wensch haar niet te spreken.

Horatio.

Zij is zeer dringend, ja zelfs wild en woest,
Haar toestand is beklagenswaard.

Koningin.

Wat wil zij?

Horatio.

Zij spreekt steeds van haar vader; klaagt de wereld
Van booze treken aan; snikt, slaat op 't hart;
Wordt om een strootjen boos; spreekt wild, verward,
Half zin, half onzin; wat zij zegt, is niets;
Maar toch, haar warreltaal wekt bij de hoorders
Vermoedens; en als die met hun gedachten
De woorden, die zij met een wenk of knik
En vreemd gebaar verzelt, gaan samenkopp'len,
Kon 't wel gebeuren, dat men denken ging
Aan onbewezen, doch zeer booze dingen.
't Waar' goed haar eens te spreken; licht'lijk strooit
Zij argwaan in een geest, die boosheid broedt.

Koningin.

Zij kome binnen. (Horatio *af.*)
't Is voor mijn kranke ziel, — dit doet de zonde, —
Of ieder niets een onheil mij verkondde;
Zoo dwaas een argwaan wekt een booze daad;
Vrees voor verraad drijft schuld tot zelfverraad.

(HORATIO *komt terug, met* OPHELIA.)

Ophelia.

Waar is der Denen schoone majesteit?

Koningin.

Hoe gaat het u, Ophelia?

Ophelia *(zingt).*

„Hoe erken ik, dien gij mint,
Als ik hem ontmoet?" —
„Aan zijn pelgrimsstaf en schoen,
En zijn schelpenhoed."

Koningin.

Ach, beste jonkvrouw, wat beduidt dit lied?

Ophelia.

Wat zegt gij? neen, ik bid u, hoor!
(Zingt.) „Jonkvrouw, hij ligt bleek en koud;
't Leven, ach, vlood heen;
Aan het hoofd een groene zoô,
Aan de voet' een steen."
O! o!

Koningin.

Maar, Ophelia, —

Ophelia.

Neen, ik bid u, hoor!
(Zingt.) „Wit als bergsneeuw was zijn wâ,"

(De KONING *komt op.)*

Koningin.

Ach, zie toch! mijn gemaal!

Ophelia *(zingt).*

„Groen er op gespreid;
Maar geen liefdetranenvloed
Werd aan 't graf geschreid."

Koning.

Hoe gaat het, lieve jonkvrouw?

Ophelia.

Wèl, God loone 't u! Men zegt, dat de uil een bakkersdochter geweest is. O God, wij weten, wat wij zijn, maar wij weten niet, wat wij kunnen worden. God zegen' u bij uw maal!

Koning.

Aan 't mijmeren over haar vader.

Ophelia.

Ik bid u, daarover niets; maar als men u vraagt, wat het beteekent, zeg dan dit:

(Zingt.) „Op morgen is het Sint-Valentijnsdag;
Bij de' eersten morgenschijn,
Kom ik aan uw venster, verheugd
Uw Valentine te zijn.
Toen stond hij op, schoot kleed'ren aan;
En liet, vol vuur en hoop,
De maagd de deur in, die als maagd
Niet weder henensloop."

Koning.

Lieve Ophelia!

Ophelia.

Zoo waar, neen, zonder eed, ik zal het ten einde brengen:

(Zingt.) „Bij Jezus en der heil'gen schaar,
Wat schande voor een maagd!
Zoo doet een jonkman, als hij kan;
Bij God, 't is godgeklaagd.
Zij zeide: „Eer gij mij had omhelsd,
Zwoert gij mij eeuw'ge trouw."
„Ik zweer, 'k had woord gehouden, maar
Gij werdt te vroeg mijn vrouw.""

Koning.

Hoe lang is zij al zoo geweest?

Ophelia.

Ik hoop, alles zal weer goed worden. Wij moeten maar geduld hebben; doch ik kan niet anders dan weenen, als ik bedenk, dat zij hem in de koude aarde gelegd hebben. Mijn broeder moet het weten; en nu dank ik u voor uw goeden raad. Kom, mijn koets! Goede nacht, edele vrouwen; goede nacht, lieve edele vrouwen; goede nacht, goede nacht!

(Ophelia *af.*)

Koning.

Ga, volg haar op den voet; bewaak haar wel.

(Horatio *af.*)

O, dit is 't gif van grievend leed; dit spruit
Gansch uit haars vaders dood. Maar ach, Geertruide,
Zie, mijn Geertruide!
Nooit komen zorgen enkel, als verspieders,
Neen, steeds in scharen. Eerst haars vaders moord;
Dan, uw zoon balling, door zijn heftigheid
Zelf oorzaak dier gerechte straf; dan 't volk
Beroerd, in warr'ling, onheilspellend denkend
En fluist'rend van des goeden grijsaards dood,
Dien we overijld, te zeer ter sluik, begroeven;
Dan de arme Ophelia, rede en oordeel dervend,
Waarvan 't gemis tot beeld, ja dier, ons maakt;
Ten laatste, en wat nog meer zegt dan dit alles,
Haar broeder in 't geheim uit Frankrijk hier,
Van argwaan levend, zich in wolken hullend,
Ontzet door giftige vermoedens, hem
Omtrent zijns vaders dood door menigeen
In 't oor geblazen, die, geen gronden vindend,
Uit nood het wagen durft ons aan te klagen

Van oor tot oor. Ziedaar, Geertruide, wat
Als een kartetschot mij op vele plaatsen,
En dood'lijk, treft.

(Gedruis achter het tooneel.)

Koningin.

O wee ons! welk gedruis?

(Een Edelman komt op.)

Koning.

Waar is mijn lijfwacht? Laat de deur bezetten.
Wat is er gaande?

Edelman.

Red uzelf, mijn vorst;
Want de oceaan, zijn perken overschrijdend,
Verslindt de laagten niet met feller spoed,
Dan nu Laërtes, met een muitziek schuim,
De wachters overstelpt. Vorst noemt hem 't grauw;
En als begon de wereld thans, als ware,
Wat de oudheid en gewoonte heeft verordend
Als hechtsten steun van het gezag, vergeten,
Zoo schreeuwt men: „Koningskeus! Laërtes koning!"
En mutsen, handen, tongen juub'len luid:
„Laërtes koning, niemand dan Laërtes!"

Koningin.

Wat slaan zij lustig aan op 't valsche spoor!
't Is aav'rechts jagen, valsche Deensche honden!

Koning.

De deuren zijn bezweken.

(Sterk gedruis achter het tooneel.)

(Laërtes *stormt gewapend binnen; Denen achter hem.*)

Laërtes.

Waar is die koning? — Mannen, blijft daar buiten!

Denen.

Neen, laat ons mede binnen.

Laërtes.

'k Bid u, wacht.

Denen.

Indien 't uw wil is, goed.

(Zij treden terug buiten de deur.)

Laërtes.

Ik dank u; houdt
De deur bezet. — O gij, nietswaardig koning,
Geef mij mijn vader weer!

Koningin.

O kalm, Laërtes!

Laërtes.

Die droppel bloeds, die kalm blijft, scheldt mij basterd,
Mijn vader voor bedrogen, drukt het brandmerk
Van echtbreuk op het kuisch en vlekk'loos voorhoofd
Van mijne trouwe moeder.

Koning.

Noem, Laërtes,
Den grond mij van uw ongehoorden opstand! —
Bedaard, Geertruide; voed geen vrees om ons;
Want zulk een godd'lijkheid beschut een koning,
Dat vrij 't verraad mag uitzien, wat het kan;
't Vermag toch luttel. Spreek, Laërtes, spreek!
Wat heeft u zoo verbitterd? — Neen, Geertruide,
Laat hem begaan. — Spreek, man!

Laërtes.

Waar is mijn vader?

Koning.

Dood.

Koningin.

Doch niet door hem.

Koning.

Hij vrage, tot hij 't zijne weet.

Laërtes.

Hoe kwam hij om? Ik duld geen guichelspel!
Ter helle, leenmansplicht! ten duivel, eeden!
Geweten, zachtheid, in den diepsten poel!
Verdoem'nis tart ik. Onverschillig, ja,
Voorwaar, zijn mij èn deze en gindsche wereld;
Er kome van wat wil, maar wreken zal ik,
En zwaar, mijn' vader.

Koning.

Wie belet u dit?

Laërtes.

Wanneer ik wil, geheel de wereld niet;
En hoe gering mijn midd'len zijn, 'k doe wond'ren;
Zij zullen verre strekken.

Koning.

Vriend Laërtes,
Zoo gij de waarheid van uws vaders dood
Te weten wenscht, stelt dan uw wraak den eisch,
Dat, zooals één bij 't spel vaak alles opstrijkt,
Gij vriend en vijand ten verderve sleurt?

Laërtes.

Alleen wie vijand was.

Koning.

Die wilt gij kennen?

Laërtes.

Zijn' vrienden wil ik wijd mijn armen oop'nen,

En, als de pelikaan mijn leven off'rend,
Hen voeden met mijn bloed.

Koning.

Voorwaar, nu spreekt gij,
Als goede zoon en waardig edelman.
Dat ik geen schuld heb aan uws vaders dood,
Ja, dat zijn dood mij smartlijk heeft gegriefd,
Dit zal zoo helder uw verstand doordringen,
Als 't licht des dags het oog.

Denen *(achter het tooneel).*

Laat door! laat door!

Laërtes.

Wat is dat? welk gedruis?

(Ophelia *komt weder op.*)

O hitte, schroei
Mij 't brein! en tranen, zevenvoudig zilt,
Brandt uit mijn oogen 't licht en 't zien! — Bij God,
Uw waanzin zij geboet, met overwicht,
Dat onze wraakschaal zinkt! O lenteroos!
Ophelia, lieflijk meisjen, dierb're zuster! —
O God, kan 't oordeel van een jonge maagd
Zoo broos zijn als het leven van een grijsaard?
Teêr is natuur in hare liefde, en zendt
Uit liefde 't kostlijkst deel van heel haar wezen
Aan wat zij minde na.

Ophelia *(zingt).*

„En hij lag op de baar met het hoofd ontbloot;
Eihoo en eihoo en eihoo!
En menige traan in de groeve vloot;" —
Vaarwel, mijn duifjen!

Laërtes.

Waart gij bij uw verstand en riept ge om wraak,
Zóó roerend was het niet.

Ophelia.

Neen, gij moet zingen: „Naar onder, naar onder, naar onder!" O wat past dat spinnewiel er bij! het is „De ontrouwe rentmeester, die zijns meesters dochter stal."

Laërtes.

Dit niets zegt meer dan alles.

Ophelia.

Daar hebt gij Rozemarijn, dat is voor de herinnering; ik bid u, mijn lief, herinner u uwe geloften; en daar Vergeet-mij-nietjes om aan mij te blijven denken.

Laertes.

Wijsheid in waanzin; herdenking en trouw aan geloften aaneengeschakeld.

Ophelia (*tot den* Koning).

Daar hebt gij Venkel en Akelei, — en daar hebt gij (*tot de* Koningin.) Wijnruit en ik houd ook wat voor mij; op zondag mogen wij het wel Genadekruid noemen; — o, maar gij moet het wat anders dragen dan ik. — Daar is een Madeliefjen; ik had u wel wat Viooltjes willen geven, maar zij verwelkten allen, toen mijn vader stierf. — Zij zeggen, dat hij een godzalig einde had, —

„Want de beste Robbert is al mijn vreugd." —

Laërtes.

Bekomm'ring, wee en waanzin, zelfs de hel,
Weet zij bevallig, lieflijk te doen zijn.

Ophelia *(zingt).*

„En komt hij nu nooit meer terug?
En komt hij nu nooit meer terug?
Neen, neen, hij zonk in 't graf;
Daal zelf er ook in af;
Ach, nimmermeer komt hij terug.

„Zijn baard was zoo wit als sneeuw,
Zijn hoofd was zoo blond als vlas;
Hij is dood, hij is dood;
Geen klacht, die ons helpt uit den nood;
Och, of God hem genadig was!"

Hem en allen christenzielen, dit bid ik God. God zij met u!

(OPHELIA *af.*)

Laërtes.

Ach, ziet gij dit, o God?

Koning.

Laërtes, ik moet deelen in uw smart,
Of gij ontzegt mijn recht mij. Ga nu, kies
Uit uwe wijste vrienden wie gij wilt;
Zij mogen rechten tusschen u en mij;
En vinden zij ons schuldig, of, hoe ook,
Betrokken in den moord, dan geven wij
Rijk, kroon en leven, wat wij 't onze noemen,
U tot een zoen der schuld; doch blijkt u niets,
Bezit met mij in lijdzaamheid uw ziel,
Totdat het mij, met u vereend, gelukt,
Haar vrede te verschaffen.

Laërtes.

Zij het zoo;
Die vreemde dood, dat stil ter aard bestellen, —
Zoo zonder wapenschild of zwaard of rusting,
Of riddermatige uitvaart bij zijn graf, —
Dit alles roept me, als uit den hemel, toe,
Het na te vorschen.

Koning.

't Zij, zooals gij zegt;
En waar de schuld is, doe de strafbijl recht.
Ik bid u, volg mij.

(Allen af.)

ZESDE TOONEEL.

Een ander vertrek in het kasteel.

HORATIO *en een Dienaar komen op.*

Horatio.

Wat zijn 't voor lieden, die mij willen spreken?

Dienaar.

Matrozen, heer; zij hebben, naar hun zeggen,
U brieven af te geven.

Horatio.

Laat hen binnen.

(Dienaar af.)

Ik zou niet weten, uit welk deel der wereld
Een groet te wachten is, tenzij van Hamlet.

(Matrozen komen op.)

Eerste Matroos.

God zegene u, heer.

Horatio.

En ook u, vriend.

Eerste Matroos.

Dat zal hij doen, heer, als het hem behaagt. Hier is een brief voor u, heer; hij komt van den afgezant, die naar Engeland moest. Als ten minste uw naam Horatio is, zooals men mij gezegd heeft, dat hij was.

Horatio *(leest).*

„Horatio, als gij dezen hebt doorgezien, verschaf dan aan deze lieden toegang tot den koning; zij hebben brieven voor hem. Wij waren nog geen twee volle dagen in zee, toen een vrijbuiter met een zeer krijgshaftige uit-

rusting jacht op ons maakte. Daar wij te slecht bezeild waren, namen wij onze toevlucht tot gedwongen dapperheid, en bij het enteren sprong ik bij hen aan boord; op hetzelfde oogenblik raakten zij van ons schip los, zoodat ik-alleen hun gevangene werd. Zij hebben als barmhartige roovers mij behandeld, maar zij wisten, wat zij deden; ik moet hun een goeden dienst terugdoen. Zorg, dat de brieven, die ik zend, den koning ter hand komen, en begeef uzelf tot mij met een spoed, alsof uw leven er aan hing. Ik heb u woorden in het oor te fluisteren, die u zullen doen verstommen; maar zij zijn toch veel te licht voor het gewicht van hun inhoud. Deze wakkere lieden kunnen u tot mij geleiden. Rosencrantz en Guildenstern zetten hun tocht naar Engeland voort; van hen heb ik u veel te vertellen. Vaarwel!

„Hij, die gij den uwen weet,
Hamlet."

Komaan, ik help u voort bij uw bestelling;
En wel met spoed, opdat gij mij des te eer
Tot hem brengt, die u deze brieven gaf.

(Allen af.)

ZEVENDE TOONEEL.

Een ander vertrek in het kasteel.

De Koning *en* Laërtes *komen op.*

Koning.

Nu moet uw oordeel toch mijn vrijspraak zeeg'len,
En ge in uw hart mij sluiten als uw vriend,
Daar 't bleek, en onweerspreek'lijk bleek, dat hij,
Die uwen eed'len vader trof, niet hem,
Maar mij bedoelde.

Laërtes.

Duid'lijk is 't; doch meld mij,
Waarom gij deze daden, wier natuur
Zoo snood, doodswaardig is, niet hebt vervolgd,
Gelijk uw wijsheid, veiligheid, ja alles,
Zoo dringend eischte.

Koning.

Hoor mij: om twee reed'nen,
Wellicht in uw oog kracht'loos, maar voor mij
Van groot gewicht. De koningin, zijn moeder,
Leeft schier van zijne blikken, en ikzelf, —
't Zij mij tot heil of onheil, — ben met haar
Zoo één in ziel en leven, dat ik nimmer, —
Gelijk een ster nooit wijkt uit hare sfeer, —
Kan leven zonder haar. De tweede grond,
Die mij een openbaar verhoor deed mijden,
Is, dat het volk hem op de handen draagt,
En, al zijn feilen in hun liefde domp'lend,
Gelijk de bron, die hout in steen verkeert,
Zijn boeien in een sieraad zou herscheppen;
Zoodat mijn pijl, te licht voor zulk een storm,
Teruggesnord zou zijn op wie hem schoot,
En niet naar 't doel, waarop hij was gericht.

Laërtes.

En zoo ontviel een eed'le vader mij,
Zag ik ter prooi aan razernij een zuster,
Wier waarde, als lof een blik terug mag slaan,
Steeg tot volkomenheid, en heel onze eeuw
Ten wedstrijd daagde. Maar mijn wraakuur komt!

Koning.

Dat dit geen slaap u roov'; neen, waan ons niet
Gevormd uit zulk een loome en laffe stof,
Dat wij 't voor kortswijl achtten, zoo 't gevaar

Ons bij den baard trekt. Dra verneemt gij meer;
Uw vader was ons dierbaar, en dit zijn
We onszelven ook; leid hieruit, bid ik, af —

(Een Bode komt op.)

Wat brengt gij daar?

Bode.

Heer, brieven van prins Hamlet;
Dit, vorst, voor u, dat voor de koningin.

Koning.

Van Hamlet! wie heeft die gebracht?

Bode.

Matrozen, heer, zoo 'k hoorde; ik zag hen niet;
Mij gaf ze Claudio, die ze van den brenger
Ontvangen had.

Koning.

Laërtes, hoor zijn schrijven. —
Laat ons alleen. *(De Bode af.)*
(Leest.) „Grootmachtig heer, weet, dat ik naakt uitgeschud in uw rijk aan land ben gezet. Morgen zal ik verlof vragen onder uw koninklijke oogen te komen, en dan zal ik, als het mij vergund wordt, de aanleiding mededeelen tot mijn plotselingen en nog vreemder terugkeer.

„Hamlet."

Wat kan dit zijn? zijn allen weer terug?
Of is de brief bedrog, geheel onwaar?

Laërtes.

Herkent gij 't schrift?

Koning.

't Is Hamlet's hand; gewis.
„Naakt", zegt hij, en in 't naschrift hier, „alleen".
Weet gij mij raad te geven?

Laërtes.

Ik weet geen raad, mijn vorst. Maar laat hem komen;
Het doet aan 't kranke hart mij goed, dat ik
Mag leven om vol hoon hem toe te grauwen:
„Dus deedt gij, dus!"

Koning.

Als dit zoo is, Laërtes, —
En hoe kon 't anders zijn? — zoo spreek: wilt gij
Van mij u laten leiden?

Laërtes.

Ja, mijn vorst;
Wanneer uw leiding niet tot vrede raadt.

Koning.

Tot uwen vrede. Is Hamlet nu gekeerd,
Uit schuwheid voor die reis, en denkt hij niet
Op nieuw haar te ondernemen, dan beweeg ik
Hem tot een zaak, thans in mijn brein gerijpt,
Die hem een wissen val bereidt, en zóó,
Dat van zijn dood geen achterdocht iets fluist'ren,
En zelfs zijn moeder niets vermoeden kan,
Dan dat het toeval is.

Laërtes.

Ik volg uw leiding;
Vooral, mijn vorst, wanneer gij 't zoo bestuurt,
Dat ik het werktuig ben.

Koning.

Zoo zal het zijn.
Men heeft sinds uwe reis u veel geroemd,
En wel in Hamlet's bijzijn, om een kunst,
Waarin gij uitblinkt, zegt men; al uw gaven
Te zamen wekten zoo zijn nijd niet op,
Als juist die eene, die naar mijn begrip
Den laagsten rang heeft.

Laërtes.

Welke gave, heer?

Koning.

O, slechts een strikjen op de muts der jeugd,
En toch ook noodig; want niet minder goed
Staat aan de jeugd haar luchte, losse dracht,
Dan aan den rijpen leeftijd sabelbont,
Dat welvaart toont en aanzien. — Voor twee maanden
Was hier een edelman uit Normandije, —
Ik ken de Franschen uit den oorlog, ja,
En weet, ze rijden goed; doch deze ruiter, —
't Scheen tooverij, — was met den zaâl vergroeid,
En liet zijn paard zoo wond're dingen doen,
Als was hij met zijn edel ros één lijf
En ééne ziel; wat hij volbracht, was meer,
Dan ik van ruiterskunsten ooit kon denken,
Of moog'lijk achtte.

Laërtes.

Uit Normandije, zegt gij?

Koning.

Uit Normandije, zeker.

Laërtes.

Wel, op mijn eer, dan was 't Lamond.

Koning.

Ja, juist.

Laërtes.

Dien ken ik wel; ja, hij is inderdaad
't Juweel en sieraad van geheel zijn volk.

Koning.

Nu, die liet over u zich uit, en roemde
Uw meesterschap in 't voeren van de wapens,
En wel vooral uw schermen met den degen.

Dat ware een schoon gezicht, zoo riep hij, als
Zich één met u kon meten; ja, hij zwoer,
De Fransche meesters in het schermen schoten,
Waart gij hun tegenstander, ver te kort
In aanval, afweer, vlug gezicht. En, heer,
Die lof werkte als vergif op Hamlet's ziel,
Zoodat zijn nijd niet anders wenschte dan
Uw wederkomst, opdat hij met u trok.
En daarom zou —

Laërtes.

Wàt zou daarom, mijn vorst?

Koning.

Laërtes, hadt ge uw vader werk'lijk lief?
Of zijt ge als 't ware een beelt'nis slechts van droefheid,
Wel een gelaat, geen hart?

Laërtes.

Waartoe die vraag?

Koning.

Niet, dat ik twijfel, of gij hadt hem lief;
Maar 'k weet, de tijd eerst brengt de liefde voort,
En 'k zie door voor- bij voorbeeld, welgestaafd,
Dat ook de tijd haar gloed en vuur verflauwt.
Te midden van de liefdevlam leeft iets,
Een pit of dief, die haren rijkdom steelt;
En niets bestaat, dat even goed steeds blijft,
Want wordt, wat goed is, overmatig goed,
Dan sterft het door zijn overdaad. Zoodra
We iets willen, moeten wij het doen; het willen
Verandert vaak, wordt uit- en afgesteld,
Zoo vaak een toeval, tong of hand het stremt;
En dan is 't moeten als een ijd'le zucht,
Die batend schaadt. Doch, thans de wond gepeild:
Hamlet komt weer; wat wilt gij ondernemen,

Om met der daad, meer dan door woorden, zoon
Uws vaders u te toonen?

Laërtes.

Hem den strot
Afsnijden in de kerk.

Koning.

Voorwaar, gèèn plaats
Zij moord'naars-vrijplaats; onbegrensd zij wraak.
Maar, vriend Laërtes, wilt gij dit, zoo sluit
In huis u op. Keert Hamlet hier, dan hoort
Hij ras uw wederkomst; wij zorgen, dat
Uw kunst geroemd en dat de lof, dien u
De Franschman schonk, nog hoog wordt opgekleurd;
In 't kort, gij komt bijeen; er wordt gewed,
Op u, op hem; hij, acht'loos, ridderlijk,
En zonder argwaan, keurt de degens niet;
Gij kiest, zijt gij wat handig, licht een scherpen,
Onafgestompten, doet een fraaien uitval,
En wreekt op hem uw vader.

Laërtes.

Ik wil 't doen;
En tot dit doel ontvang' mijn kling een zalving.
'k Heb van een marktkwakzalver gift gekocht,
Zoo dood'lijk, dat, als 't mes, er in gestipt,
Bloed vloeien doet, geen artsenij, hoe krachtig,
Getrokken uit al wat er heilzaamst groeit
In 't ondermaansche, van den dood kan redden
Wat even werd geschramd; ik doop mijn wapen
In dit verderf, opdat de minste prik
Den dood hem breng'.

Koning.

Wij moeten nader wikken
En wegen, hoe wij tijd en midd'len kiezen,

Die 't best ons dienen. Want, indien 't mislukte,
En door ons doen ons doel kwam henengluren,
Waar' 't beter niet beproefd. Daarom: die aanslag
Zij in den rug gesteund door een, die slaagt,
Als de eerste uiteen mocht spatten. Stil! — laat zien:
Wij wedden plechtig op uw beider kunst, —
Ik heb het!
Als hij door 't schermen warm en dorstig wordt, —
Val gij hiertoe recht snel en heftig uit! —
En wenscht te drinken, houd ik hem met voordacht
Een kelk bereid, die, even slechts geproefd,
Zoo hem uw giftstoot bij geval niet trof,
Ons plan ten uitvoer legt. Maar stil! wat is daar?

(De KONINGIN *komt op.)*

Wat is 't, geliefde gade?

Koningin.

Het eene wee volgt op den voet het and're,
Verbijst'rend snel. — Uw zuster is verdronken,
Laërtes.

Laërtes.

Wat! verdronken! — Waar?

Koningin.

Ginds buigt een wilg zich over 't beekjen heen,
En spiegelt in den vliet zijn grijze blaad'ren;
Daar komt zij, woest bekranst met doovenetels,
Maad'liefjes, boter-, lange purperbloemen, —
Die 't ruwe herdersvolkjen ruw benoemt,
Maar 't schucht're meisjen doômansving'ren heet; —
Zij klom en reikte om aan de dunne twijgen
Haar onkruid op te hangen, doch daar brak
Een valsche tak, en met haar schatten viel zij
In 't schreiend beekjen. 't Wijd gespreid gewaad

Hield haar een wijl, gelijk een meer-elf, boven,
Waarbij zijn rijmpjes zong uit oude deunen,
Als een, beseff'loos voor 't gevaar, of als
Een wezen, dat, voor 't element geboren,
Er mee vertrouwd is; doch dit duurt niet lang;
Haar kleed'ren zogen 't water op en trokken
Het arme kind, tot op het laatst nog zingend,
In 't modd'rig graf!

Laërtes.

O God! dus, zij verdronk?

Koningin.

Verdronk! verdronk!

Laërtes.

Ach, te veel waters hebt gij, arme Ophelia!
En ik weerhoud mijn tranen dus, maar toch,
Het is ons zwak; natuur verlangt haar recht,
Wat schaamte ook zegg'; maar is dit nu voorbij,
Dan uit met vrouw zijn! — Vaar gij wel, mijn vorst!
'k Zou vlammenwoorden sprank'len, zoo mijn dwaasheid
Die thans niet doofde.

(Laërtes *af.*)

Koning.

Hem gevolgd, Geertruide!
Wat viel mij 't stillen van zijn woede zwaar!
En thans zal, ducht ik, dit op nieuw haar wekken;
En daarom, laat ons volgen.

(Beiden af.)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een kerkhof.

Twee Doodgravers treden op, met spaden en houweelen.

Eerste Doodgraver.

Moet zoo iemand een christelijke begrafenis hebben, die opzettelijk haar zelfs zaligheid zocht?

Tweede Doodgraver.

Ik zeg u van ja; en daarom, maak maar dadelijk haar graf; de lijkschouwer heeft zitting over haar gehouden en christelijke begrafenis toegekend.

Eerste Doodgraver.

Hoe kan dat wezen, of zij moet in haar eigen verdediging zich verdronken hebben?

Tweede Doodgraver.

Nu, dat is zoo bevonden.

Eerste Doodgraver.

Het moet geweest zijn „se offendendo"; het kan niet anders. Want hier ligt hem de knoop: als ik mij voorbedachtelijk verdrink, dan bewijst dit, dat er een daad

is; en een daad gaat altijd in drieën, namelijk: doen, handelen en volbrengen; *ergel,* heeft zij zich voorbedachtelijk verdronken.

Tweede Doodgraver.

Neen, maar hoor eens, kameraad delver, —

Eerste Doodgraver.

Laat mij uitspreken. Hier ligt het water; goed. Hier staat de mensch; goed. Als nu de mensch naar dit water toegaat en zich verdrinkt, dan is dat, of hij wil of niet wil, hij gaat; onthoud dat. Maar als het water naar hem toekomt en hem verdrinkt, dan verdrinkt hij zichzelf niet; *ergel,* hij, die aan zijn eigen dood niet schuldig is, verkort zijn eigen leven niet.

Tweede Doodgraver.

Maar is dit rechtspraak?

Eerste Doodgraver.

Ja, zeker is het dat, het is lijkschouwers-rechtspraak.

Tweede Doodgraver.

Wilt gij weten, hoe het er mee gelegen is? Als deze hier geen edele jonkvrouw was geweest, dan zou ze gegraven zijn geworden zonder christelijke begrafenis.

Eerste Doodgraver.

Nu zie, daar hebt gij het; en het ergste er van is, dat groote luî in deze wereld op die manier aangemoedigd worden om zich te verdrinken of op te hangen, meer dan hun medechristenmenschen. Kom, mijn spade! Er zijn geen oude edellieden, dan alleen tuinlui, spitters en grafmakers; zij zetten Adams bedrijf voort.

Tweede Doodgraver.

Was die een edelman?

Eerste Doodgraver.

Hij was de eerste, die een wapen voerde.

Tweede Doodgraver.

Och kom, dat had hij niet.

Eerste Doodgraver.

Wat! zijt gij een heiden? Hoe legt gij dan de Schrift uit? De heilige Schrift zegt: Adam spitte; kon hij spitten zonder wapen? Ik wil u een andere vraag doen; als gij mij niet naar eisch antwoordt, begin dan maar uw „confiteor", —

Tweede Doodgraver.

Ga voort.

Eerste Doodgraver.

Wie is het, die steviger bouwt dan de metselaar, de scheepsbouwer of de timmerman?

Tweede Doodgraver.

De galgenmaker, want zijn bouw overleeft wel een duizend bewoners.

Eerste Doodgraver.

Gij zijt een schrandere bol, dat moet ik zeggen. Die galg komt daar goed te pas; maar voor wie komt hij te pas? Hij komt goed te pas voor kwaaddoeners; en daarom doet gij kwaad met te zeggen, dat de galg steviger is gebouwd dan de kerk; *ergel*, zou de galg voor u te pas komen. Dus, nog eens geraden, komaan!

Tweede Doodgraver.

Wie steviger bouwt dan een metselaar, een scheepsbouwer, of een timmerman?

Eerste Doodgraver.

Ja, zeg dat maar, en ik laat u vrij.

Tweede Doodgraver.

Voor den duivel, nu weet ik het!

Eerste Doodgraver.

Komaan dan!

Tweede Doodgraver.

Bij alle duivels, ik weet het toch niet.

(HAMLET *en* HORATIO *komen in de verte op.*)

Eerste Doodgraver.

Martel je hersens er maar niet langer mee, want een logge ezel is door stokslagen niet in den draf te brengen. Als men u een volgenden keer die vraag weer doet, zeg dan een grafmaker; de huizen, die hij bouwt, duren tot den jongsten dag. Ga nu, vlug naar den hoek; haal mij een stoop scharrebier.

(Tweede Doodgraver af.)

Eerste Doodgraver *(zingt, onder 't graven).*

„Ik minde, minde al in mijn jeugd,
En vond dit, o zoo zoet,
Geen tijdverdrijf, ah, en geen, ah, geneugt
Doet iemand, ah, half zoo goed."

Hamlet.

Heeft die kerel geen gevoel van wat hij doet, dat hij zingt bij het delven van een graf?

Horatio.

Gewoonte doet het hem luchtigjes van de hand gaan.

Hamlet.

Zoo gaat het; een hand, die weinig arbeidt, heeft een fijner gevoel.

Eerste Doodgraver *(zingt).*

„Maar de ouderdom kwam sluipend aan,
En sloeg de klauw op mij,
En 't lustig leven was gedaan,
Was sporeloos voorbij."

(Hij werpt een schedel op.)

Hamlet.

Die schedel daar had eens een tong en kon zingen. Wat kwakt die kerel hem tegen den grond, alsof het Kaïn's bekkeneel was, die den eersten moord beging! Dit kan wel de hersenkas wezen van een staatsman, wien deze ezel nu te slim af is, van een, die onzen lieven Heer zelven om den tuin wilde leiden; niet waar?

Horatio.

Zeer mogelijk, mijn prins.

Hamlet.

Of van een hoveling, die kon zeggen: „Goeden morgen, genadige vorst! hoe bevindt gij u, grootmachtige koning?" Dit kon wel de groote heer Die of Die zijn, die het paard van den grooten heer Die of Die bewonderde, om het als geschenk hem af te troggelen; niet waar?

Horatio.

O ja, prins.

Hamlet.

Ja, zoo is het, en nu het eigendom van de genadige vrouw Worm; ontvleesd en op de kaak geslagen met een doodgraversspade. Hier is een merkwaardige ommekeer, als wij maar den slag hadden van hem gade te slaan. Hebben deze botten niet te veel aan onderhoud gekost, om er nu mee te kegelen? De mijnen doen mij pijn, als ik er aan denk.

Eerste Doodgraver *(zingt).*

„Een pikhouweel en spade, een spa,
En ook een linnen kleed,
Zoo is voorwaar het kuiltjen dra
Voor zulk een gast gereed."
(Hij werpt een anderen schedel op.)

Hamlet.

Dat is er weer een; waarom zou dit niet de schedel van een' rechtsgeleerde zijn? Waar zijn nu zijn haarkloverijen, zijn drogredenen, zijn gewijsden, zijn rechtstitels en treken? Waarom duldt hij, dat die ruwe schavuit hem met een vuile schop op den kop tikt, en vervolgt hij hem niet wegens het toebrengen van slagen? — Hm! Deze knaap is in zijn tijd misschien een groot aankooper geweest van landerijen, met zijn eigendomsbewijzen, kustingbrieven, boeten, waarborgen, erfpachtheffingen; is dit de boete voor zijn boeten, de opheffing van zijn heffingen, dat zijn gladde kop met glibberige aarde gevuld wordt? Willen zijn borgen, zijn gewaarborgde borgen, hem niets meer waarborgen van al zijn koopen, dan de lengte en breedte van een stel koopbrieven? De overdrachten van al zijn landerijen kunnen nauwelijks in deze bergplaats liggen, en mag de eigenaar zelf niet meer hebben? wat?

Horatio.

Geen haarbreed meer, mijn prins.

Hamlet.

Wordt perkament niet van schaapsvellen bereid?

Horatio.

Ja, mijn prins, en van kalfsvellen ook.

Hamlet.

Schapen en kalveren zijn het, die daarin hun zekerheid

zoeken. Ik wil dien knaap eens aanspreken. — Wiens graf is dit, vriend?

Eerste Doodgraver.

Het mijne, heer. —

(Hij zingt.) „Zoo is voorwaar het kuiltjen dra
Voor zulk een gast gereed."

Hamlet.

Het zal het uwe wel zijn, want gij zijt er in.

Eerste Doodgraver.

Het uwe zal het niet zijn, want gij ligt er niet in; maar ik lig er ook niet in, en toch is het het mijne.

Hamlet.

Gij liegt hierin, dat gij er niet in ligt en het toch uw graf noemt; 't is voor de dooden en niet voor de levenden; dus liegt gij.

Eerste Doodgraver.

't Is een levende leugen, heer; hij wil weer weg, van mij naar u.

Hamlet.

Voor wat voor een man graaft gij het?

Eerste Doodgraver.

Voor geen man, heer.

Hamlet.

Voor wat voor een vrouw dan?

Eerste Doodgraver.

Voor geen vrouw ook niet.

Hamlet.

Wie moet er dan in begraven worden?

Eerste Doodgraver.

Een gewezen vrouw, heer; maar, God hebbe haar ziel, zij is dood.

Hamlet.

Hoe gevat is die schavuit! wij moeten op ons tellen passen, of hij verslaat ons met een dubbelsnijdend gezegde. Waarachtig, Horatio, ik heb er al drie jaren lang acht op gegeven; onze tijd is zoo spitsvondig geworden, dat de boer den edelman dicht genoeg op de hielen volgt, om met zijn teenen hem de winterbuilen stuk te stooten. — Hoe lang zijt gij al doodgraver?

Eerste Doodgraver.

Wel, juist sinds dien dag en dat jaar, dat onze vorige koning Hamlet den ouden Fortinbras versloeg.

Hamlet.

Hoe lang is dat al geleden?

Eerste Doodgraver.

Weet gij dat niet? Iedere dwaas kan het u vertellen. Het was op denzelfden dag, dat de jonge Hamlet geboren werd; dezelfde, die nu gek is geworden en naar Engeland gestuurd.

Hamlet.

Zoo, wezenlijk? Waarom is hij naar Engeland gestuurd?

Eerste Doodgraver.

Wel, omdat hij gek is; daar moet hij weer bij zijn verstand komen; en als dat niet gebeurt, komt het er daar niet veel op aan.

Hamlet.

Waarom niet?

Eerste Doodgraver.

Wel, zij zullen het daar niet eens van hem merken, want daar zijn de menschen allen even gek als hij.

Hamlet.

Hoe is hij gek geworden?

Eerste Doodgraver.

Op een heel vreemde manier, naar men zegt.

Hamlet.

Hoe zoo vreemd?

Eerste Doodgraver.

Bij mijn ziel, omdat hij zijn verstand verloor.

Hamlet.

Op grond waarvan?

Eerste Doodgraver.

Wel, op Deenschen grond. Ik ben hier doodgraver geweest, knecht en baas, dertig jaar lang.

Hamlet.

Hoe lang ligt een mensch wel in de aarde, voor hij vergaan is?

Eerste Doodgraver.

Wel, als hij niet al half vergaan is voor hij sterft, — zooals er tegenwoordig vrij wat lijken van pleiziermakers zijn, die het nauwelijks verdragen, dat zij in de kist gelegd worden, — dan houdt hij het zoo wat acht of negen jaren uit; een looier houdt het negen jaar uit.

Hamlet.

Waarom die langer dan een ander?

Eerste Doodgraver.

Wel, heer, door zijn beroep wordt zijn huid zoo gelooid, dat hij een langen tijd waterdicht blijft, en het water is maar een boos vernieler van die hondsvotten van lijken. Daar is nu een schedel; die schedel heeft drie-en-twintig jaar in de aarde gelegen.

Hamlet.

Van wien is hij?

Eerste Doodgraver.

Van een verduiveld dollen hondsvot. Van wien denkt gij wel?

Hamlet.

Ja, ik weet het niet.

Eerste Doodgraver.

De duivel hale dien dwazen rekel! Hij heeft mij eens een flesch Rijnwijn over mijn hoofd leeggeschonken. Deze eigen schedel, heer, die eigen schedel, heer, was de schedel van Yorick, den grappenmaker van den koning.

Hamlet.

Deze?

Eerste Doodgraver.

Ja, diezelfde.

Hamlet.

Geef hier. *(Hij neemt den schedel in de hand.)* Ach, arme Yorick! — Ik heb hem gekend, Horatio, een knaap van oneindig vernuft, vol van de kostelijkste invallen; hij heeft mij wel duizend keeren op zijn rug gedragen; en nu, welke afschuwelijke dingen komen in mijn verbeelding op; ik word er wee van. Hier zaten die lippen, die ik, hoe dikwijls weet ik niet, gekust heb. Waar zijn uw grappen nu? uw sprongen? uw liedjes? uw kostelijke kwinkslagen, die de geheele tafel steeds deden schateren? Thans geen enkele zelfs, om over uw eigen grijnzen te spotten? de wangen ingevallen en stijf? Ga nu eens naar de kleedkamer van de edele vrouwe, om haar te vertellen, dat, al blanket zij zich een duim dik, haar toekomstig gelaat zoo is; breng haar daarmee eens aan 't lachen. — Ik bid u, Horatio, zeg mij één ding.

Horatio.

En wat, mijn prins?

Hamlet.

Denkt gij, dat Alexander er in de aarde ook zoo uitzag?

Horatio.

Even zoo.

Hamlet.

En ook zoo rook? bah!

(Hij legt den schedel neer.)

Horatio.

Evenzoo, mijn prins.

Hamlet.

Tot welke lage bestemmingen kunnen mij terugzinken, Horatio! Waarom zou onze verbeelding het edel stof van Alexander niet kunnen naspeuren, tot zij het gebruikt vindt om een spongat te stoppen?

Horatio.

De dingen zoo beschouwen, is ze wat al te spitsvondig beschouwen.

Hamlet.

Neen toch niet, in het minst niet; men kan hem met omzichtigheid en waarschijnlijkheid zeer wel zoo volgen; zoo ongeveer: Alexander stierf, Alexander werd begraven, Alexander keerde tot stof; stof is aarde; van aarde wordt leem gemaakt; en waarom zou men met dat leem, waartoe hij vervormd werd, niet een biervat kunnen dicht maken?

De groote Cæsar stierf, verging; wellicht,
Dat hier of daar zijn stof een muurspleet dicht;
Ach! dat het stof, eens als een god vereerd,
Thans, muren pleist'rend, wintervlagen keert!
Maar stil, maar stil, op zij; — daar komt de koning,

(Priesters enz. komen in plechtigen optocht op; daarachter het lijk van OPHELIA, LAERTES *en rouwdragers; verder de* KONING, *de* KONINGIN, *hun Gevolg enz.)*

De koningin, het hof. Wien volgen zij
Met zoo geringe praal? Dit is een teeken,
Dat gindsche doode met verwaten hand
Zich 't leven nam; maar, wis, hij was van rang.
Kom, slaan wij dit verscholen gâ.
(HAMLET *gaat met* HORATIO *ter zijde.*)

Laërtes.

Wat plechtigheden meer?

Hamlet.

Dit is Laërtes,
Een edelaardig jonkman; zie nu toe.

Laërtes.

Wat plechtigheden meer?

Priester.

Wij breidden de uitvaartplechtigheden uit,
Zoover het mocht; haar dood was twijfelachtig;
Had niet gezag den regel overheerscht,
Dan waar' ze in ongewijden grond gerust
Tot de' oordeelsdag; niet onder zegenbeden,
Maar onder scherven, gruis en steen bedolven;
Doch hier valt haar de maagdekrans ten deel,
De bloembestrooiing, 't heilig klokgebom,
De wijding van het graf.

Laërtes.

En mag niets meer geschieden?

Priester.

Neen, niets meer.
De lijkdienst wierd ontheiligd, zongen wij

Haar met een Requiem ter ruste, als hen,
Die vroom verscheiden.

Laërtes.

Leg haar dan in de aard;
En uit haar schoon en vlekk'loos hulsel mogen
Viooltjes spruiten! — 'k Zeg u, wreev'le priester,
Mijn zuster is een dienende engel, als
Gij krimpend huilt.

Hamlet.

Hoe! wat! de schoone Ophelia!

Koningin *(strooit bloemen op de doode).*

Het lieflijkste op wie lieflijk was; vaarwel!
Eens dacht ik u mijns Hamlet's gâ te zien,
En, lieflijk kind, uw bruidsbed te bestrooien,
En niet uw grafkuil.

Laërtes.

O, drievoudig wee
Vall' tienwerf driemaal op 't gevlockte hoofd,
Welks gruweldaad het heerlijk licht der rede
U heeft gebluscht! — Neen, talmt nog met bestelpen,
Tot ik nog eens haar in mijn armen sluit;
(Hij springt in het graf.)
Hoopt thans uw stof op levende' en op doode,
En maakt de vlakte hier tot berg, veel hooger
Dan Pelion of 't wolkenhoofd des blauwen
Olympus.

Hamlet *(vooruittredend).*

Wie is hij, wiens rouwmisbaar
Zoo luide klinkt? wiens weegeklag den loop
Der sterren stremt, ze stilstaan doet als hoorders,
Wien schrik het bloed doet stollen? Hier ben ik,
Hamlet de Deen.
(Hij springt in het graf.)

Laërtes.

De Duivel hale uw ziel!
(*Hij worstelt met* HAMLET.)

Hamlet.

Geen vroom gebed!
Ik bid u, neem uw vingers van mijn strot;
Want wel ben ik niet heftig en gramstorig,
Maar iets gevaarlijks leeft er toch in mij,
Wat uwe wijsheid duchte. Weg die hand!

Koning.

Er tusschen! hen gescheiden!

Koningin.

Hamlet! Hamlet!

Allen.

O heeren! heeren!

Horatio.

Kom tot kalmte, prins.
(Eenigen van het gevolg scheiden hen, en zij komen uit het graf.)

Hamlet.

'k Wil met hem strijden, ja, om deze zaak,
Totdat mijn oogleên niet meer trillen kunnen.

Koningin.

Om welke zaak, mijn zoon?

Hamlet.

Ik heb Ophelia teêr bemind; de liefde
Van veertigduizend broeders samen woog
Mijn min niet op. — Wat wilt gij om haar doen?

Koning.

Hij is waanzinnig; kalm, Laërtes!

Koningin.

Om Gods wil, wees lankmoedig!

Hamlet.

Bij God! zeg, waartoe gij bereid zijt!
Tot weenen? vechten? vasten? zelfmoord plegen?
Azijn verzwelgen? krokodillen eten?
Dit wil ik ook. — Komt gij hier rouw bedrijven?
Mij tarten door dien dollen sprong in 't graf?
Laat u met haar begraven, ik doe 't ook;
En kalt gij van gebergten, laat op ons
Miljoenen bunders werpen, dat dit gruis
Zijn schedel aan de vuursfeer zenge en de Ossa
Een wrat gelijk doe zijn! O, als gij grootspreekt,
Ik snoef zoo goed als gij.

Koningin.

't Is echte waanzin;
Zoo woelt in hem de vlaag een wijl, maar dra
Zit hij, geduldig, als het duivenwijfjen
Op 't uitgekomen gulden jongenpaar,
Gelaten, zwijgend neder.

Hamlet.

Hoor mij, heer;
Waarom behandelt gij mij dus? Ik heb
Mij steeds uw vriend getoond; maar 't zij hoe 't zij;
Doe Hercules al 't goed, dat hij vermag,
De kat miauwt, de hond doet wat hij plach.

(HAMLET *af.*)

Koning.

Ik bid u, vriend Horatio, sla hem gade.

(HORATIO *af.*)

(*Tot* LAËRTES.)

Ons laatste nachtgesprek leene u geduld;
Ik neem de zaak ter hand en geef den stoot. —

Geertruide, lieve, laat uw zoon bewaken. —
(*Tot* LAËRTES.) Dit graf erlange een levend monument;
Dra breekt een uur van rust en vrede ons aan,
Tot zoolang zacht, omzichtig voortgegaan!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een zaal in het kasteel.

HAMLET *en* HORATIO *komen op.*

Hamlet.

Genoeg hiervan; nu van het and're, vriend; —
Herinnert gij u al 't gebeurde goed?

Horatio.

Het mij herinn'ren, prins!

Hamlet.

Een soort van strijd werd in mijn hart gevoerd,
Die mij niet slapen liet. Het was me, als lag ik
In boeien, erger dan een muit'ling. Haastig, —
Gezegend zij die haast! — erkennen wij,
Dat onbedachtzaamheid ons somtijds dient,
Waar schrandere overweging faalt; dit toont ons,
Dat hooger wijsheid vaak verkneedt en vormt,
Wat wij slechts ruw ontwerpen; —

Horatio.

Ja, zeer waar.

Hamlet.

Rees ik van 't leger in mijn hut,
En hulde me in mijn scheepsgewaad, en tastte
In 't donker naar hen toe en vond mijn wensch,
Greep hun pakket en sloop terstond terug
Naar mijn verblijf; stoutweg verbrak ik, daar

Mijn vrees betaamlijkheid vergat, het zegel
Huns hoogen lastbriefs, en ik vond, Horatio, —
O, konings-schelmstuk! — 't uitgedrukt bevel, —
Doorspekt met vele en velerhande reed'nen,
Van Denemarkens heil en Eng'lands welzijn,
En met, hu! menig spookbeeld van wat dreigde,
Als ik in 't leven bleef, — dat op dien brief,
Fluks, zonder tijdverlies voor 't scherpen zelfs
Der bijl, mijn hoofd moest vallen.

Horatio.

Is het moog'lijk?

Hamlet.

Hier is de lastbrief; lees dien, als ge tijd hebt.
Maar wilt gij hooren, wat ik verder deed?

Horatio.

O ja, ik vraag 't u zelfs.

Hamlet.

Aldus door schurkerij omstrikt, — want eer
Mijn brein zelfs den proloog had uitgedacht,
Begonnen zij hun spel, — zette ik mij neêr,
En stelde een and'ren lastbrief, schreef dien fraai, —
Eens achtte ik een fraai schrift, gelijk zoovele
Staatslieden doen, beneden mij en poogde
De kunst zelfs te verleeren, maar nu deed
Zij, vriend, mij leenmansdienst. En wilt gij weten
Wat ik geschreven heb?

Horatio.

Ja, waarde prins.

Hamlet.

Een dringende bezwering van den koning, —
Zoo waar hij Eng'land kende als trouwen leenman
En als een palm hun vriendschap tieren zou,

Zoo waar de vrede met haar arenkrans
Hun beider handen innig saam zou voegen,
En menig ander zwaar „Zoo waar" nog meer, —
Dat hij, na kennismaking van 't geschrift,
Fluks, zonder overwegen, zonder dralen,
Ja, zonder biechttijd toe te staan, de brengers
Zou doen onthoofden.

Horatio.

Hoe werd dit verzegeld?

Hamlet.

Ook hierin bleek des Hemels hoog bestel.
'k Had in mijn beurs mijns vaders zegelring,
Die voor 's rijks zegel als model gediend heeft;
Ik vouwde en zegelde mijn brief als de' eersten,
En schreef het opschrift na en bracht hem fluks
Op de eigen plaats; de wiss'ling was onkenbaar.
Den dag daarop had onze zeestrijd plaats;
En wat toen volgde, weet gij.

Horatio.

Zoo sterven Rosencrantz en Guildenstern.

Hamlet.

Wel, waarom kuipten zij om deze zending?
Om hen is mijn geweten niet bezwaard;
Hun val is 't loon voor slaafsch, gedienstig kruipen.
Gevaarlijk is 't voor lager wezens, komen
Zij hoog'ren, die met felle klingen strijden,
Bij de' uitval in den weg.

Horatio.

God, welk een koning!

Hamlet.

En moet ik thans niet hem, die mijnen koning
Vermoordde, mijne moeder schond, zich tusschen

De koningskeus en mijne hoop zich drong,
Met duivelsche arglist naar mijn eigen leven
Zijn angel wierp, — moet hem, naar plicht en recht,
Deze arm niet straffen? waar 't niet laag, verdoem'lijk,
Te dulden, dat die kanker van ons wezen
Nog verder woekert?

Horatio.

Gewis verneemt hij binnen kort uit Eng'land,
Wat de uitslag van de zending is geweest.

Hamlet.

Ja, binnen kort; de tusschentijd is mijn;
Eén tellen, één slechts, is een menschenleven.
Doch 't doet mij, vriend Horatio, innig leed,
Dat ik mij met Laërtes zoo vergat;
Want in de trekken van mijn rampspoed zie ik
De zijne ook afgebeeld. 'k Vraag hem vergiff'nis,
Maar, waarlijk, door de grootspraak van zijn leed,
Ontvlamde hij mijn woede.

Horatio.

Stil! wie daar?

(Osrik *komt op.*)

Osrik.

Welkom, uw Hoogheid, weer in Denemarken.

Hamlet.

Ik dank u need'rig, heer. — (*Tot* Horatio.) Kent gij die watermot?

Horatio.

Neen, mijn waarde prins.

Hamlet.

Des te beter voor uw zieleheil, want het is een ondeugd hem te kennen. Hij heeft veel land en vrucht-

baar ook. Laat een dier maar heer van veel dieren zijn, en zijn kribbe zal aan 's konings tafel staan; hij is een kraai, maar, zooals ik zeide, met uitgestrekte mesthoopbezittingen.

Osrik.

Genadigste prins, als uw hoogheid een oogenblik beschikbaar had, zou ik mij wenschen te kwijten van eene opdracht van wege zijne majesteit.

Hamlet.

Ik zal die ontvangen, heer, met alle inspanning van mijnen geest. Maar maak van uwe muts het rechte gebruik; zij behoort op het hoofd.

Osrik.

Ik dank uwe hoogheid; het is zeer warm.

Hamlet.

Neen, geloof mij, het is zeer koud; de wind is noord.

Osrik.

Het is tamelijk koud, mijn prins, inderdaad.

Hamlet.

En toch, naar mij dunkt, is het broeiend, ja smoorheet, voor mijn gevoel.

Osrik.

Ja buitengewoon, waarde prins; het is zeer broeiend, — alsof er, — ik kan niet zeggen wat. — Maar, mijn prins, zijne majesteit heeft mij gelast u ter kennis te brengen, dat hij een groote weddingschap op u heeft aangegaan. Prins, dit is de zaak: —

Hamlet.

Ik bid u, herinner u —

(HAMLET *dringt hem, zijn muts op te zetten.*)

Osrik.

Neen waarlijk; voor mijn gemak, waarlijk. Voor korten tijd, heer, is Laërtes hier aan het hof gekomen; geloof mij, een volkomen edelman, vol van de voortreffelijkste onderscheidingen, zeer aangenaam in den omgang, en met een prachtig uiterlijk. Inderdaad, om met juist inzicht van hem te spreken, hij is de kaart of kalender van fijne manieren, want gij zult in hem alle gaven vereenigd vinden, die een edelman kan wenschen te aanschouwen.

Hamlet.

Heer, zijne afschildering komt bij u niets te kort; hoewel, naar ik weet, het inventariseeren van zijn voortreffelijkheden de rekenkunst van het geheugen duizelig zou maken, maar toch koers kan houden, tengevolge van zijn snel zeil. Maar in de volle waarheid van lofverheffing, reken ik hem een geest van het fijnste gehalte; en zoo doortrokken van kostelijkheid en uitgelezenheid, dat, om hem gerechtigheid te doen weervaren, alleen zijn spiegel zijn evenbeeld is, en wie zijn spoor zou willen volgen, zijn schaduw en niets meer.

Osrik.

Uwe hoogheid spreekt volkomen onfeilbaar van hem.

Hamlet.

Maar nu de betrekkelijkheid, heer? waartoe omwikkelen wij den edelman met onze ruwere klanken?

Osrik.

Prins?

Horatio.

Is het niet mogelijk, elkander in een andere taal te verstaan? Zeker, heer, gij zult het wel kunnen.

Hamlet.

Wat heeft de vermelding van dezen edelman te beteekenen?

Osrik.

Van Laërtes?

Horatio.

Zijn beurs is reeds ledig; al zijn goudwoorden zijn uitgegeven.

Hamlet.

Ja, van hem, heer.

Osrik.

Ik weet, dat gij niet onkundig zijt —

Hamlet.

Ik wenschte, dat gij het wist, heer; en toch, inderdaad, als gij het wist, zou het mij niet veel in de hoogte steken. — Nu, heer?

Osrik.

Gij zijt niet onkundig, hoe uitstekend Laërtes is —

Hamlet.

Ik zou dit slechts dan durven erkennen, als ik mij in uitstekendheid met hem wilde vergelijken; doch een ander goed kennen, zou tevens zijn zichzelf te kennen.

Osrik.

Ik meen, heer, op zijn wapen; maar naar den roem, dien men hem geeft, is hij in dit opzicht zonder wedergade.

Hamlet.

Wat is zijn wapen?

Osrik.

Rapier en ponjaard.

Hamlet.

Dat zijn twee van zijn wapens; maar goed!

Osrik.

De koning, prins, heeft zes Barbarijsche paarden met hem gewed, waartegen hij, naar ik gehoord heb, zes Fransche rapieren en ponjaards gezet heeft, met hun toebehooren, zooals gordels, hangers en zoo meer. Drie van de tuigen zijn inderdaad zeer streelend voor den goeden smaak, geheel beantwoordende aan de gevesten, en zeer rijk van vinding.

Hamlet.

Wat noemt gij de tuigen?

Horatio.

Ik wist wel, dat gij u aan kantteekeningen zoudt moeten stichten, eer gij aan het eind waart.

Osrik.

De tuigen, prins, zijn de hangers.

Hamlet.

De uitdrukking zou meer passend bij de zaak zijn, als wij kanonnen op zijde konden dragen; tot zoo lang zou ik ze liever hangers noemen. Maar ga voort; zes Barbarijsche paarden tegen zes Fransche degens, met toebehooren en drie rijkgevonden tuigen; dat is de Fransche inzet tegen de Deensche. Waarvoor is dit tegengezet, zooals gij het noemt?

Osrik.

De koning, prins, heeft gewed, prins, dat in een dozijn uitvallen tusschen u en hem, hij u niet met drie treffers zal overtreffen; hij heeft op twaalf tegen negen gewed; en het zou onmiddellijk uitgemaakt worden, als uwe hoogheid er zich toe wilde verstaan.

Hamlet.

Maar als ik dit nu „niet" verstond?

Osrik.

Ik meen, prins, als uw hoogheid tegenstander wilde zijn van dien edelman.

Hamlet.

Ik blijf hier in de zaal nog op en neer wandelen. Als het zijne majesteit behaagt, het is nu juist mijn tijd van ontspanning. Laat de schermdegens gebracht worden; als de edelman bereid is, en de koning in zijn besluit volhardt, zal ik voor hem winnen, als ik kan; zoo niet, zal ik er niets bij winnen, dan mijn eigen schande en de stooten er bij.

Osrik.

Zal ik uwe verklaring aldus overbrengen?

Hamlet.

In dezen geest, heer; met opsieringen overeenkomstig uw eigen smaak.

Osrik.

Ik beveel mij onderdanig bij uwe hoogheid aan.

Hamlet.

Geheel de uwe. (Osrik *af.*) — Hij doet wel, dat hij zichzelven aanbeveelt; er mocht eens geen andermans tong hem ten dienste staan.

Horatio.

Deze kievit loopt rond, met de eierschaal nog op zijn kop.

Hamlet.

Hij maakte reeds complimenten tegen de moederborst, voor hij er aan ging zuigen. Zoo heeft hij, — en velen

van denzelfden zwerm, waar, zooals ik zie, deze beuzelachtige eeuw op verzot is, — zich alleen den modetoon en den uiterlijken vorm van den omgang eigen gemaakt, een soort van gistend mengsel, dat hen door de meest dwaze en de meest verfijnde denkbeelden heen sleept; doch blaas er slechts op om het te onderzoeken, en het schuim slaat neer.

(Een Edelman komt op.)

Edelman.

Prins, zijne majesteit heeft u zijn wensch doen overbrengen door den jongen Osrik, die hem bericht, dat gij hem in de zaal verwacht; hij zendt mij om u te vragen, of gij genegen blijft, u thans met Laërtes te meten, of den strijd eenigen tijd wenscht uit te stellen.

Hamlet.

Ik blijf bij mijn besluiten; zij richten zich naar des konings wenschen; komt het hem gelegen, dan mij ook; nu of wanneer ook, indien ik er ten minste even goed toe in staat ben als nu.

Edelman.

De koning, de koningin en allen komen hierheen.

Hamlet.

In Gods naam!

Edelman.

De koningin wenscht zeer, dat gij Laërtes met hoffelijkheid bejegent, voor gij den strijd begint.

Hamlet.

Die raad is goed.

(De Edelman af.)

Horatio.

Gij zult deze weddingschap verliezen, mijn prins.

Hamlet.

Ik geloof het niet; sinds hij naar Frankrijk is gegaan, ben ik mij voortdurend blijven oefenen; door de stooten, die ik voor heb, zal ik winnen. Maar gij kunt niet gelooven, hoe wee het mij is om het hart; doch dit doet er niet toe.

Horatio.

Maar, mijn waarde prins, —

Hamlet.

Het is niets dan dwaasheid; maar het is toch een soort van voorgevoel, dat wellicht een vrouw zou verontrusten.

Horatio.

Als uw gemoed tegen iets gestemd is, geef er gehoor aan. Ik wil hun verschijnen alhier gaan voorkomen, en zeggen, dat gij er niet toe gestemd zijt.

Hamlet.

Volstrekt niet; ik lach met voorteekens; geen muschjen valt ter aarde, of het is uitdrukkelijk voorbeschikt. Moet het nu zijn, dan is het niet in de toekomst; ligt het niet in de toekomst, dan zal het nu zijn; is het thans niet, dan zal het komen; bereid zijn is alles. Daar niemand iets bezit van wat hij verlaat, wat beteekent het dan, het vroeg te verlaten? Het moge gaan, zooals 't wil!

(De Koning, *de* Koningin, Laërtes, Edellieden, Osrik, *Gevolg met schermdegens enz. komen op.)*

Koning.

Kom, Hamlet, kom; neem die hand van de mijne.

(*De* Koning *legt de hand van* Laërtes *in die van* Hamlet.)

Hamlet.

Schenk mij vergiff'nis, heer; ik deed u onrecht;

Maar toch, vergeef het mij, als edelman.
Een elk hier weet, — en 't kwam u wis ter oore, —
Dat mij droefgeestigheid den geest verwart.
Wat ik u deed, wat uw gevoel, uw eer,
Zoo wreed gekwetst heeft, ik verklaar 't voor waanzin.
Was 't Hamlet, die Laërtes krenkte? Neen;
Zoo Hamlet aan zichzelf ontvoerd is, en,
Als hij zich zelf niet is, Laërtes krenkt,
Dan is 't niet Hamlet, die het doet; hij loochent.
Wie doet het dan? Zijn waanzin. Is dit zoo,
Dan werd hij evenzeer als gij gekrenkt;
Des armen Hamlet's vijand is zijn waanzin.
Verwerve, heer, voor dezen, als getuigen,
Mijn looch'ning, dat ik eenig kwaad bedoelde,
Die vrijspraak van uw edelmoedigheid,
Dat ik mijn pijl deed vliegen over 't huis,
En zoo mijn broeder trof.

Laërtes.

Ik ben bevredigd
Voor mijn gevoel, en dit moest allersterkst
Tot wraak mij prikk'len; doch het punt van eer
Houdt mij terug; en geen verzoening volgt,
Eer oud're, wel ervaren eererichters,
Beslissen, en met voor- bij voorbeeld staven,
Dat niets mijn naam bevlekt. Doch tot dien tijd
Acht ik de vriendschap, die gij biedt, voor vriendschap;
En krenk haar niet.

Hamlet.

Volgaarne stem ik in;
En zal als broeder eerlijk met u trekken.
Komt, de rapieren! — komt!

Laërtes.

Geef mij er een.

Hamlet.

'k Ben u een goede weerpartij, Laërtes!
Mijn onbedrevenheid zal uwe kunst
Als flonkerster in donk're nacht doen schitt'ren.

Laërtes.

Thans spot gij met mij, prins.

Hamlet.

Geloof mij, neen.

Koning.

De wapens, Osrik, kom! — Gij kent, neef Hamlet,
De weddingschap?

Hamlet.

Volkomen; uwe hoogheid
Heeft op de zwakste zijde 't meest gezet.

Koning.

O, ik ducht niets; ik ken uw beider kracht;
En zij hij sinds gevorderd, hij geeft voor.

Laërtes.

Deze is te zwaar; laat mij een ander zien.

Hamlet.

Deze is mij goed. Zijn allen even lang?
(Zij plaatsen zich tegenover elkander.)

Osrik.

Ja zeker, prins.

Koning.

Zet mij de flesschen wijn op gindsche tafel. —
Treft Hamlet bij den eerste' of tweeden uitval,
Of is hij bij den derden weer gelijk,
Dan moog' 't geschut van alle tinnen buld'ren;
De koning drinkt alsdan op Hamlet's heil,
En werpt een parel in den kelk, meer waard

Dan een, dien in de Deensche kroon de vier,
Die voor mij heerschten, droegen. Geeft de bekers;
En dat aan de trompet de pauk dan melde,
Aan het geschut daarbuiten de trompet,
Den hemel het geschut, aan de aard de hemel:
„Thans drinkt de koning Hamlet toe!" — Vangt aan;
En, rechters bij den strijd, een waakzaam oog!

Hamlet.

Kom, heer!

Laërtes.

Gereed, prins.

(Zij vechten.)

Hamlet.

Eén.

Laërtes.

Neen, neen.

Hamlet.

Beslissing!

Osrik.

Getroffen, wis, getroffen!

Laërtes.

Kom; — op nieuw!

Koning.

Wacht; wijn hier! Hamlet, deze paarl is u:
Uw goed geluk! — Reik hem den beker!
(Trompetgeschal; kanonschoten achter het tooneel.)

Hamlet.

Neen, eerst nog dezen uitval; zet hem neer.
Komaan! — *(Zij vechten.)* Op nieuw getroffen; dit erkent gij?

Laërtes.

Getroffen, 't is zoo.

Koning.

Onze zoon zal 't winnen.

Koningin.

Hij is gezet en kort van adem. — Hamlet,
Hier, neem mijn zakdoek, wisch 't gelaat u af.
Uw moeder drinkt u toe; geluk, mijn Hamlet!

Hamlet.

Dank, moeder, dank!

Koning.

Drink niet, Geertruide!

Koningin.

Ik wil 't, mijn gade; 'k bid u, laat het toe.

Koning *(ter zijde).*

Het is de beker met vergif! Te laat!

Hamlet.

Ik durf nog niet; straks doe ik u bescheid.

Koningin.

Kom hier toch; 't parelt u op 't voorhoofd.

Laërtes.

Mijn vorst, thans tref ik hem.

Koning.

Ik denk van neen.

Laërtes *(ter zijde).*

Doch, mijn geweten houdt mij schier terug.

Hamlet.

Laërtes, kom, ten derden maal. Gij speelt slechts;
Ik bid u, val met heftigheid nu uit;
Het is, alsof gij mij voor week'ling aanziet.

Laërtes.

Zoo, dunkt u dit? komaan dan!

(Zij vechten.)

Osrik.

Aan beide zijden niets.

Laërtes.

Welnu dan!

(LAËRTES *wondt* HAMLET*; deze springt, verbitterd over de wonde, op* LAËRTES *toe, ontrukt hem zijn wapen;* LAËRTES *neemt ter verdediging* HAMLET'S *rapier, doch wordt door* HAMLET *gewond.*)

Koning.

Scheidt hen! beiden zijn verbitterd.

Hamlet.

Neen, neen, nog eens.

(De KONINGIN *zijgt neder.)*

Osrik.

De koningin! — Houdt op!

Horatio.

Aan beide zijden bloed! — Hoe gaat het, prins?

Osrik.

Hoe is 't, Laërtes?

Laërtes.

Ach, als een houtsnip, in mijn eigen strik;
Met recht brengt mijn verraad mijzelf den dood.

Hamlet.

De koningin bezwijmd!

Koning.

Door 't zien van bloed.

Koningin.

Neen, neen, die dronk, die dronk; — o beste Hamlet! -
De dronk, de dronk! ik ben vergiftigd.

(Zij sterft.)

Hamlet.

O schurkerij! — Hei! alle deuren dicht!
Verraad! snel, zoekt waar 't schuilt!

(LAËRTES *zinkt neder.*)

Laërtes.

Hier, Hamlet! Hamlet, 't is met u gedaan;
Geen artsenij ter wereld kan u redden;
Er is geen half uur levens meer in u.
Het vloekbaar wapen is in uwe hand,
Onafgestompt, vergiftigd. Mijn verraad
Komt op mijn eigen hoofd; zie, 'k lig hier machtloos,
En rijs nooit weer. De koning, — koning — schuldig.

Hamlet.

De spits, — en dat vergiftigd!
Dan, gif, voltooi uw werk!

(*Hij doorsteekt den* KONING.)

Allen.

Verraad! verraad!

Koning.

Staat bij, mijn vrienden! 't is een wonde slechts!

Hamlet.

Hier, gij bloedschendig moord'naar, vloekb're Deen,
Drink op dien drank! — is hier uw parel in?
Ga, volg mijn moeder.

(De KONING *sterft.)*

Laërtes.

Hem gewerd zijn recht;
Het is een moorddrank, door hem zelf gemengd. —

Laat ons vergiff'nis ruilen, eed'le Hamlet;
Mijn en mijns vaders dood koom' niet op u,
Noch de uwe op mij!

(Hij sterft.)

Hamlet.

God spreke er u van vrij! ik volg u ras.
Ik sterf, Horatio. — Arme koningin,
Vaarwel! — Gij, die verbleekt en sidd'rend toeziet,
En stomme spelers zijt bij dit bedrijf,
Hadde ik slechts tijd, — de felle kluist'raar, Dood,
Verleent geen uitstel, — o, ik kon u zeggen, —
Maar 't zij als 't is. — Horatio, ik ben stervend;
Gij leeft, verklaar gij mij, mijn zaak, aan allen,
Die licht verlangen.

Horatio.

O, geloof dit nimmer;
Ik ben veeleer een oud Romein dan Deen;
Hier zijn nog druppels over.

Hamlet.

Zijt ge een man,
Zoo geef den beker mij; geef hier; ik wil 't. —
O vriend Horatio, wat gekrenkten naam,
Zoo alles ononthuld blijft, laat ik achter!
Als gij mij ooit in 't hart gedragen hebt,
Zoo wijk nog niet naar zaal'ger oord, maar lijd
Een wijl nog 's werelds smart en maak mijn noodlot
Haar openbaar. — Wat krijgsrumoer is dat?

(Marsch in de verte; schoten achter het tooneel.)

Osrik.

De jonge Fortinbras, die zegevierend
Uit Polen keert, brengt Eng'lands afgezanten
Zijn krijgsmansgroeten.

Hamlet.

O, ik sterf, Horatio;
Het fel vergif bemeestert gansch mijn geest;
Ik hoor niet meer, wat zij van Eng'land melden;
Maar dit voorspel ik, dat op Fortinbras
De koningskeus valt; stervend stem ik hem;
Bericht hem dit, en ook wat groots en nietigs
Hier voorviel, en aldus — wat volgt, is zwijgen.
O, o, o, o!

(Hij sterft.)

Horatio.

Daar breekt een edel hart! Slaap, beste prins;
En eng'lenscharen zingen u ter ruste! —
Wat naad'ren hier de trommen?

(Marsch achter het tooneel.)

(FORTINBRAS, *de Engelsche afgezanten en Anderen komen op.*)

Fortinbras.

Waar is dit schouwspel?

Horatio.

Wat komt gij hier zien?
Iets weevols, wonderbaars? zoo zoek niet verder.

Fortinbras.

Die slachting schreeuwt van moord. — O trotsche dood!
Wat feest richt ge in uw eeuw'ge krochten aan,
Dat gij met éénen slag zoo vele vorsten
Zoo bloedig hebt geveld?

Eerste Afgezant.

Ontzettende aanblik!
Te spade komt, wat wij uit Eng'land brengen;

En doof zijn de ooren, die vernemen moesten,
Dat het bevel volbracht is, dat hij gaf,
En Rosencrantz en Guildenstern gedood zijn.
Van wien gewordt ons dank?

Horatio *(op den* Koning *wijzende).*

Niet van zijn lippen,
Al kon hij ze oop'nen om u dank te brengen;
Want nooit gaf hij bevel tot hunnen dood.
Maar daar gij juist bij dezen bloedige' afloop,
Gij van den Poolschen krijg, en gij van Eng'land,
Hier aankomt, zij het uwe zorg, deez' lijken
Voor ieders blik op een verheven stelling
Ten toon te leggen; laat dan mij den volke,
Dat niets nog weet, verkonden, hoe 't gebeurde;
Dan hoort gij daden, bloedig, onnatuurlijk,
Rechtspraak van 't toeval, doodslag in den blinde,
Doodstraf door list en door den dwang van 't lot,
In 't eind, mislukte plannen, neergekomen
Op der ontwerpers hoofd; dit alles kan ik
Naar waarheid melden.

Fortinbras.

Laat ons snel dit hooren,
En roept den adel ter vergaad'ring op.
Voor mij, met smart ontvang ik mijn geluk;
Ik heb van oudsher rechten op dit rijk,
Die ik, nu 't lot mij wenkt, moet laten gelden.

Horatio.

Ook hiervan heb ik reden om te spreken,
En wel door hem, wiens stem veel and'ren werft;
Maar zij dit alles nu verricht, nu elk
Ontroerd is, eer dat kuiperij of dwaling
Meer onheils wekken.

Fortinbras.

Dat vier legerhoofden
Met krijgseer Hamlet naar de stelling dragen;
Want zeker waar' hij, eens ten troon verheven,
Een waardig vorst gebleken; bij den optocht
Moog' treurmuziek, omfloersde vaan en trom
Luid voor hem tuigen.
Neemt op de lijken; zulk een aanblik sier'
Een slagveld goed, maar is te schrikk'lijk hier.
Gaat, dat de troepen vuren!

(De lijken worden weggedragen; allen af; daarna kanonschoten.)

JULIUS CÆSAR.

PERSONEN:

Julius Cæsar.
Octavius Cæsar,
Marcus Antonius,
M. Æmilius Lepidus, } driemannen na Cæsar's dood.
Cicero,
Publius,
Popilius Lena, } senatoren.
Marcus Brutus,
Cassius,
Casca,
Trebonius,
Ligarius,
Decius Brutus,
Metellus Cimber,
Cinna, } saamgezworenen tegen Cæsar.
Flavius en *Marullus*, volkstribunen.
Artemidorus, een sophist van Cnidos.
Een Waarzegger.
Cinna, een dichter.
Een ander Dichter.
Lucilius,
Titinius,
Messala,
De jonge Cato,
Volumnius, } vrienden van Brutus en Cassius.
Varro,
Clitus,
Claudius,
Strato,
Lucius,
Dardanius, } dienaars van Brutus.
Pindarus, dienaar van Cassius.

Calpurnia, Cæsar's vrouw.
Portia, Brutus' vrouw.

Senatoren, Burgers, Wachten, Gevolg enz.

Het tooneel is gedurende een groot deel van het stuk te Rome, later te Sardis en bij Philippi.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *Een straat.*

FLAVIUS, MARULLUS *en een troep Burgers komen op.*

Flavius.

Van hier, naar huis! gij, luie vlegels, voort!
Is dit een vrije dag? Wat! weet gij niet,
Dat gij, als handwerkslieden, op een werkdag,
Niet door de stad moogt gaan, dan met het teeken
Van uw bedrijf? Spreek, gij, wat is uw ambacht?

Eerste Burger.

Wel, ik ben een timmerman.

Marullus.

Waar is uw leêren schootsvel en uw duimstok?
Wat doet gij hier, en in uw beste pak?
En gij, wat zijt gij van uw ambacht?

Tweede Burger.

Om de waarheid te zeggen, in vergelijking van een fijn werkman, ben ik, om zoo te zeggen, een lapper.

Marullus.

Wat zijt gij van uw ambacht? Geef bescheid!

Tweede Burger.

Een ambacht, dat ik met een gerust geweten kan uitoefenen, zoo ik hoop; want het is, om de waarheid te zeggen, heer, het verbeteren van den slechten wandel der menschen.

Marullus.

Wat ambacht, schelm, gij vooze schelm, wat ambacht?

Tweede Burger.

Neen, ik bid u, leg er geen knoop op; want wezenlijk, als er een steek aan u los is, kan ik u opknappen.

Marullus.

Wat meent gij daarmee? Mij opknappen? gij onbeschaamde vlegel!

Tweede Burger.

Wel, u lappen.

Flavius.

Gij zijt dus een schoenlapper, niet waar?

Tweede Burger.

Om de waarheid te zeggen, ja, mijn els is mijn alles. Ik meng mij niet met koopmanszaken, noch met koopvrouwen, maar mijn els lapt mij alles. In allen ernst, ik ben een heelmeester voor oude schoenen; als zij in bedenkelijken toestand zijn, worden zij door mijn vervellen weer klaar. Zoo nette luî als ooit op kalfsleer geloopen hebben, gingen op mijner handen werk.

Flavius.

Doch wat roept u vandaag uw werkplaats uit?
Wat leidt gij al dit volk de straten door?

Tweede Burger.

Eigenlijk, heer, om hunne schoenen te verslijten en zoo doende meer werk te krijgen. Doch, om de waarheid te zeggen, heer, wij nemen een vrijen dag om Cæsar te zien en ons in zijn triomf te verblijden.

Marullus.

Waartoe die blijdschap? wat heeft hij veroverd?
Wat onderworp'nen voert hij thans naar Rome,
Die, keet'nen torschend, nu zijn wagen sieren?
Gij klompen, steenen, erger dan gevoelloos,
Gij harde harten, Rome's wreede mannen,
Hebt gij Pompeius niet gekend? Hoe vaak
Beklomt gij muren, vensters, tinnen, torens,
Ja schoorsteentoppen zelfs, met kleine kind'ren
In de' arm, en bleeft den lieven langen dag
Geduldig zitten uitzien, tot de groote
Pompeius door de straten trok van Rome!
En zaagt gij in 't verschiet dan slechts zijn kar,
Deed dan uw aller keel geen juub'len hooren,
Zoodat de Tiber beefde in zijne bedding,
Bij 't hooren van den weergalm uwer kreten,
Door overwelvende oevers hem gebracht?
En hult gij thans u in uw best gewaad,
En neemt gij thans een vrijen dag er af,
En strooit gij hem nu bloemen op zijn weg,
Die om Pompeius' bloed komt zegepralen? —
Verdwijnt!
Snelt naar uw huizen, valt er op de knie,
En smeekt den goden af, de pest te keeren,
Die over zulk een ondank komen moet.

Flavius.

Gaat, goede burgers, gaat, en roept ter boete
Al de arme drommels van uw stand bijeen;
Voert ze aan des Tibers oevers, en vergiet

Uw tranen in zijn bedding, tot de stroom
Van 't laagste deel de hoogste boorden kust.

(De Burgers gaan weg.)

Zie eens, hoe hun gemeen metaal ras smelt;
Zij druipen weg, hun schuld verlamt hun tong.
Sla gij nu dien weg in naar 't Kapitool;
Hierheen ga ik. Onttakel al de beelden,
Die gij met eere-teek'nen ziet getooid.

Marullus.

Maar mogen wij dit doen?
Gij weet, het is vandaag Lupercus' feest.

Flavius.

Om 't even; laat met Cæsar's zegeteek'nen
Geen beeld behangen blijven. Ik ga rond,
En drijf 't gepeupel van de straten weg;
Doe gij dit ook, waar gij een oploop ziet.
Ruk Cæsar's vleugels deze veêren uit;
Dit houdt zijn vlucht wat lager bij den grond;
Want anders zweeft hij boven elks gezicht
En houdt ons allen in een slaafsche vrees.

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Rome. *Een openbaar plein.*

In plechtigen optocht, met muziek, komen op: Cæsar, Antonius, *voor den Lupercus-omloop gereed,* Calpurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius *en* Casca; *achter hen een groote menigte, waaronder een Waarzegger.*

Cæsar.

Calpurnia, —

Casca.

Stilte! Cæsar spreekt.

(De muziek houdt op.)

Cæsar.

Calpurnia!

Calpurnia.

Hier, mijn gemaal.

Cæsar.

Kies u een plaats, recht in Antonius' weg,
Als hij zijn loop volbrengt. — Antonius!

Antonius.

Doorluchte Cæsar?

Cæsar.

Laat niet na, Antonius,
In uwe vaart Calpurnia aan te raken;
Naar 't oud geloof wordt elke onvruchtb're vrouw,
Die bij den heil'gen loop wordt aangeraakt,
Van haren vloek bevrijd.

Antonius.

Ik neem 't in acht;
Als Cæsar zegt: „Doe dit!" dan is 't gedaan.

Cæsar.

Begint; en geen aloud gebruik verzuimd!

(De muziek wordt hervat.)

Waarzegger.

Cæsar!

Cæsar.

Wie roept daar?

Casca.

Dat elk geraas verstomme! — Nogmaals stilte!

(De muziek houdt op.)

Cæsar.

Wie is er in de menigt', die mij aanroept;
'k Hoor boven de muziek een schrille stem,
Die „Cæsar!" roept. — Spreek! Cæsar leent het oor.

Waarzegger.

Hoed u voor de' Idusdag van Maart!

Cæsar.

Wie is dat?

Brutus.

Een wich'laar, die u waarschuwt voor den Idus
Van Maart.

Cæsar.

Hij trede voor mij; 'k wil hem zien.

Cassius.

Kom uit den volkshoop, man; blik Cæsar aan.

Cæsar.

Wat zegt gij nu tot mij? Spreek thans nog eens.

Waarzegger.

Hoed u voor de' Idusdag van Maart!

Cæsar.

Hij is een droomer; gaan wij door; — komt, verder!
(*Trompetgeschal. Allen af, behalve* Brutus *en* Cassius.)

Cassius.

Hebt gij geen plan, dien loop daar te gaan zien?

Brutus.

Ik niet.

Cassius.

Ik bid u, doe het.

Brutus.

Een spel lokt mij niet aan; ik mis te veel
Van de opgewektheid, die Antonius heeft.
Maar laat ik u in uwen lust niet hind'ren;
'k Verlaat u, Cassius.

Cassius.

'k Sla, Brutus, sedert een'gen tijd u gade;
'k Hervind in uwen blik de vriend'lijkheid,
De liefde niet, die gij weleer mij schonkt;
Een' vriend, die werk'lijk u bemint, bejegent
Gij al te stug en achterhoudend.

Brutus.

Cassius,
Bedrieg u niet; heb ik mijn blik omsluierd,
De wrevel van mijn oog en houding keert zich
Slechts tegen mij alleen. Mij kwelt sinds kort
De ontroering van een zeek'ren zielestrijd,
Een denken, enkel voor mijzelf geschikt;
Het werpt wellicht een smet op mijn bejeeg'ning,
Doch dit bedroev' mijn goede vrienden niet, —
Waaronder, Cassius, gij u reek'nen moogt; —
Mijn achteloosheid zegg' hun enkel dit:
Dat de arme Brutus, met zichzelf in strijd,
Vergeet aan and'ren vriendschap te betoonen.

Cassius.

'k Heb, Brutus, dan uw wrevel misverstaan.
Dit deed mij, wat ik groots en kost'lijks dacht
En overwoog, in deze borst begraven.
Zeg, Brutus, kunt ge uw eigen aanschijn zien?

Brutus.

Neen, Cassius; 't oog ontwaart zichzelve niet,
Niet dan teruggekaatst, door and're dingen.

Cassius.

Zoo is het;
En, Brutus, menigeen bejammert zeer,
Dat gij niet zulke spiegels hebt, die uwe
Verborgen waarde u zoo voor oogen stellen,
Dat gij uw beeld aanschouwt. Ik hoorde velen
Uit Rome's beste mannen, — uitgezonderd
God Cæsar, — als zij over Brutus spraken,
En onder 't huidig tijdsjuk zuchtten, wenschen,
Dat de eed'le Brutus oogen had tot zien.

Brutus.

In wat gevaren, Cassius, lokt gij mij,
Dat gij mij dringt mijn binnenst te doorvorschen
Naar wat niet in mij is?

Cassius.

Mijn waarde Brutus, leen mij daarom 't oor.
En wijl gij weet, dat gij uzelf niet beter
Dan door weerkaatsing zien kunt, zoo wil ik,
Uw spiegel, welbezonnen dat van u
Aan u onthullen, wat gijzelf niet weet.
En voed voor mij geen argwaan, beste Brutus;
Ware ik een lacher uit de menigt', sleet ik
Met weinig kostende eeden mijne vriendschap
Aan elk, die mij de zijne biedt, of weet gij
Dat ik ooit menschen streel, aan 't hart hen klem,
En later hen belaster, of vernaamt gij,
Dat ik al slempend mij met elk verbroeder,
Zoo schuw mij als een recht gevaarlijk man.
(Trompetgeschal en jubelkreten.)

Brutus.

Wat wil dat juichen? Ach, ik vrees, het volk
Kiest Cæsar zich tot koning!

Cassius.

Zoo, dit vreest gij?
Dan zie ik klaar, dat gij dit niet zoudt willen.

Brutus.

Neen, geenszins, Cassius; toch is hij mij lief; —
Doch waartoe houdt gij hier zoo lang mij op?
Wat is het, dat gij mij wilt toevertrouwen?
Is 't iets, dat strekt ten algemeenen bate,
Plaats eer in de' eenen oogstraal, dood in de' and'ren,
Op beide staar ik met gelijk gemoed;
Zoo zeeg'nen mij de goden, als ik meer
Den naam der eere min, dan 't sterven vrees.

Cassius.

Die deugd woont in u, Brutus; ja, dit weet ik
Niet minder goed, dan ik uw trekken ken.
Nu, eer is onderwerp van wat ik spreek. —
't Is me onbekend, hoe gij en and're mannen
Denkt van dit leven; maar wat mij betreft,
Niet-leven waar' mij even lief als leven
In vreeze voor een wezen als ikzelf.
Zoo vrij als Cæsar zag ik 't licht; gij ook;
Wij beiden zijn gevoed zoo goed als hij;
Verdragen even goed des winters koude;
Want eens, — de dag was stormig, ruw, de Tiber
Onstuimig op haar knellende oevers toornend, —
Eens zeide Cæsar tot mij: „Durft gij, Cassius,
Nu met mij springen in den grammen vloed
En zwemmen tot die spits?" Eer 't woord vervloog,
Stortte ik geheel gekleed mij in den stroom,
En riep hem mij te volgen; wat hij deed.
De vloed bruiste op ons aan; wij sloegen hem
Met wakk're spieren weg, hem zijwaarts werpend,
En drongen hem terug, met trotsend hart.
Doch eer het aangewezen punt bereikt was,

Riep Cæsar: „Help mij, Cassius, of ik zink!"
En als Æneas, onze groote voorzaat,
Uit Troja's vlammen op zijn schouder de' ouden
Anchises droeg, moest ik den moeden Cæsar
Uit 's Tibers golven dragen. En die man
Is nu tot god verhoogd; en Cassius is
Een nietig wezen, dat den rug moet buigen,
Als Cæsar acht'loos tot hem knikken wil.
Toen hij in Spanje was, kreeg hij de koorts;
En als de vlaag weer kwam, heb ik hem telkens
Zien rillen; ja, hij rilde, hij, die god!
Het laffe bloed der lippen nam de vlucht;
Dat oog, waarvan een wenk de wereld dwingt,
Verloor zijn glans. En steunen hoorde ik hem;
Ja, en die mond, die telkens de Romeinen
Tot luist'ren noopt, zijn woorden boeken doet,
Riep, ach! „Titinius, geef mij wat te drinken!"
Juist als een koortsig meisjen. O gij goden,
Ik sta verbaasd, dat zulk een zwakk'lijk man
De trotsche wereld weet vooruit te snellen,
De palm alleen verkreeg!

(Gejuich. Trompetgeschal.)

Brutus.

Op nieuw gejuich!
Voorwaar, ik denk, die jubelkreet begroet
Nieuw eerbetoon, op Cæsar's hoofd gehoopt.

Cassius.

Ja, vriend, hij overschrijdt deze enge wereld
Als een kolossus; wij, wij dwergen, wand'len
Schuw onder zijne reuzenbeenen, speurend
Naar duist're plekjes voor een roemloos graf.
Soms is de mensch zelf meester van zijn lot;
Niet door de schuld van ons gesternte, Brutus,
Neen, door onszelve zijn wij klein en nietig.

Brutus, en Cæsar; wat schuilt in dat Cæsar,
Dat die naam meer dan de uwe wordt gehoord?
Schrijf beide neer, uw naam is even schoon;
Spreek ze uit, den mond ontstroomt hij even goed;
Weeg beiden, één gewicht; bezweer er mee,
Brutus roept geesten op, zoo ras als Cæsar.

(Gejuich en trompetgeschal.)

Welnu dan, spreek, in aller goden naam,
Met welk een spijze voedt die Cæsar zich,
Dat hij zoo groot werd? Tijd, gij zijt onteerd!
Gij, Rome, derft de kracht tot heldenteelt!
Wat menschenleeftijd na den grooten vloed
Vervloog, die op slechts één, één man kon bogen?
Wie kon, vóór nu, van Rome sprekend, zeggen,
Dat heel zijn kring slechts éénen man omsloot?
Nu heete Rome Ruim; 't is ruim genoeg,
Zoo thans slechts één, een eenig man er is.
O, beiden hoorden wij van onze vaad'ren:
Er was een Brutus eens, die even lijdzaam
Des opperduivels hof als 't hof eens konings
In Rome had geduld!

Brutus.

Dat gij mij lief hebt, ik betwijfel 't niet;
Waartoe uw woord mij drijven wil, bevroed ik;
Wat ik hiervan en van den eisch der tijden
Gedacht heb, deel ik later mee. Doch thans,
Ik bid u, zoo mijn vriendschap iets vermag,
Dring mij niet verder. Overwegen wil ik,
Wat gij gezegd hebt, wat gij meer wilt zeggen
Met kalmte hooren, zorgen voor een tijd,
Geschikt om zulke zaken te bespreken.
Wees, eed'le vriend, inmiddels overtuigd,
Dat Brutus liever dorp'ling waar' geboren,
Dan dat hij, zich tot Rome's zonen reek'nend,

Het zware juk verdraagt, dat deze tijd
Ons op te leggen dreigt.

Cassius.

't Verheugt mij, dat mijn zwakke taal
Aan Brutus zulke vonken heeft ontlokt.

Brutus.

Het spel is uit; zie, Cæsar keert terug.

Cassius.

Trek onder 't langsgaan Casca bij de mouw,
Dan deelt hij, op zijn bitt're wijs, u mee,
Wat heden voor belangrijks is gebeurd.

Brutus.

Ik zal het doen. —

(CÆSAR *en zijn Gevolg komen terug.*)

Doch Cassius, zie, hoe rood
De vlek van toorn op Cæsar's voorhoofd gloeit;
En de and'ren kijken als bekeven dienaars.
Calpurnia's wang is bleek, en Cicero
Ziet met zoo vurig fonk'lende oogen rond,
Als wij 't van hem op 't kapitool wel zagen
Bij woordenstrijd met felle tegenstanders.

Cassius.

Wat ginds gebeurde, moge ons Casca melden.

Cæsar.

Antonius!

Antonius.

Cæsar?

Cæsar.

Laat welgedane mannen om mij zijn,
Met gladde haren, en die 's nachts goed slapen.
Die Cassius ziet er schraal en hong'rig uit;
Hij denkt te veel; die mannen zijn gevaarlijk.

Antonius.

Geen vreeze, Cæsar; hij is niet gevaarlijk;
Hij is van eed'len stam en goed van aard.

Cæsar.

Ik wenschte slechts hem dikker; 'k vrees hem niet;
Doch ging ooit vreeze saam met Cæsar's naam,
Dan weet ik niet, wien 'k eer zou mijden, dan
Dien schralen Cassius. Lezen doet hij veel;
Veel neemt hij waar en goed, en hij doorschouwt
Volkomen 's menschen doen; hij mint geen spel,
Als gij, Antonius; houdt niet van muziek;
Hij glimlacht zelden, en, zoo ja, steeds zoo,
Alsof hij 't zich verweet, zijn geest beschimpte,
Dat die om iets ter wereld lachen kon.
Nooit is bij zulke mannen 't hart voldaan,
Zoolang zij iemand grooter zien dan zij;
En dat is 't, wat hen zoo gevaarlijk maakt. —
Ik zeg veeleer nu, wat te vreezen is,
Dan wat ik vrees, want altijd ben ik Cæsar.
Kom aan mijn rechterhand; dit oor is doof;
En zeg naar waarheid, wat gij van hem denkt.

(Cæsar *en zijn Gevolg af;* Casca *blijft.*)

Casca.

Gij trokt mij aan den mantel; wenscht gij iets?

Brutus.

Ja, Casca, meld ons wat vandaag gebeurde,
Dat Cæsar somber kijkt.

Casca.

Hoe is 't? gij waart toch zelf er bij, niet waar?

Brutus.

Dan vroeg ik Casca niet, wat ginds gebeurde.

Casca.

Wel, er werd hem een kroon aangeboden; en toen

hem die aangeboden werd, schoof hij haar met den rug van zijn hand ter zijde, zóó; en toen ging het volk aan het juichen.

Brutus.

En waarom juichten zij ten tweeden male?

Casca.

Wel, ook daarom.

Brutus.

Zij juichten driemaal; waarom toen nog eens?

Casca.

Wel, ook daarom.

Brutus.

Werd dan de kroon hem driemaal aangeboden?

Casca.

Ja zeker, dat werd zij, en driemaal schoof hij ze weg, ieder maal wat zachter dan de vorige; en bij elk terugschuiven juichten mijn brave buurtjes.

Cassius.

Wie bood de kroon hem aan?

Casca.

Wel, Antonius.

Brutus.

Vertel ons, hoe het toeging, goede Casca.

Casca.

Ik mag gehangen worden, als ik u de toedracht vertellen kan; het was enkel zotheid; ik sloeg er geen acht op. Ik zag Marcus Antonius hem een kroon aanbieden; — of eigenlijk was het geen kroon; het was een soort van gouden haarband; — en, zooals ik u vertelde, hij schoof die de eerste maal op zij; maar met dat al geloof ik, dat hij ze graag gehad had. Toen bood hij ze nogmaals aan

hem aan en hij schoof ze andermaal op zij, doch, naar mij dacht, ging het hem aan zijn hart, de vingers er af te houden. En toen bood hij ze voor de derde maal aan, en hij schoof ze voor de derde maal op zij, en telkens als hij ze weigerde, schreeuwde het gepeupel, en klapte in de gekloofde handen, en hun zweeterige nachtmutsen wierpen zij in de hoogte, en stieten zulk een macht van stinkenden adem uit, omdat Cæsar de kroon weigerde, dat Cæsar er bijna van gestikt was, want hij viel er van flauw en stortte neer. En ik van mijn kant durfde niet lachen, uit vrees van mijn mond te openen en de kwade lucht binnen te krijgen.

Cassius.

Een oogenblik; viel Cæsar, zegt gij, flauw?

Casca.

Hij viel op het marktplein neer en had schuim voor den mond en was sprakeloos.

Brutus.

Licht mooglijk, dat hij viel; die ziekte heeft hij.

Cassius.

Neen, Cæsar heeft die niet, maar gij en ik,
En Casca hier; 't is onze kwaal, te vallen.

Casca.

Ik weet niet, wat gij daarmede meent; maar zooveel is zeker, Cæsar viel neer. Als dat schooiersvolk hem niet toejuichte en uitfloot, al naar gelang hij hun behaagde of mishaagde, zooals zij het hun tooneelspelers plegen te doen, wil ik geen eerlijk man meer heeten.

Brutus.

Wat zeide Cæsar, toen hij weder bijkwam?

Casca.

Wel, voor hij nederviel, toen hij merkte, hoe blij de

gemeene man was, dat hij de kroon weigerde, rukte hij me daar zijn kleed open en bood hun zijn hals aan om af te snijden; — ware ik een man van een handwerk geweest en had ik hem niet bij zijn woord gehouden, dan wil ik met die schooiers ter helle varen; — en zoo viel hij neer. Toen hij weer tot zichzelf kwam, zeide hij, dat, als hij iets verkeerds gedaan of gezegd had, hij hun edelheden verzocht, het aan zijne kwaal te wijten. Drie of vier vrouwmenschen in mijn buurt schreeuwden: „Ach, die goede ziel!" en vergaven hem van ganscher harte. Maar dat wil niet veel zeggen; als Cæsar hare moeders had doorstoken, hadden zij het even zoo goed gedaan.

Brutus.

En daarna ging hij zoo verdrietig weg?

Casca.

Ja.

Cassius.

Heeft Cicero ook iets gezegd?

Casca.

Ja, iets in het Gricksch.

Cassius.

En wat?

Casca.

Ja, als ik u dat vertel, wil ik u nooit meer onder de oogen komen. Maar die hem verstonden, glimlachten tegen elkaar en schudden het hoofd; maar wat mij aangaat, voor mij was het Gricksch. Ik zou u nog meer nieuws kunnen vertellen: Marullus en Flavius, die de versierselen van Cæsar's beelden hebben afgescheurd, zijn tot zwijgen gebracht. Vaarwel. Er is nog meer zotheid gebeurd, als het mij maar inviel.

Cassius.

Wilt gij van avond bij mij spijzen, Casca?

Casca.

Neen, 'k heb mijn woord alreeds gegeven.

Cassius.

Wilt gij dan morgen middag bij mij eten?

Casca.

Ja, als ik in leven ben en gij bij uw plan blijft, en uw maal etenswaard is.

Cassius.

Goed; ik verwacht u dus.

Casca.

Doe dat. Vaart beiden wel.

(Casca *af.*)

Brutus.

Wat is uit hem een plompe borst gegroeid!
Toen hij ter school ging, was hij geest en vuur.

Cassius.

Dat is hij nog, wanneer een koene daad,
Een edel opzet uit te voeren is,
Hoe traag en log hij nu zich aan moog' stellen.
Die ruwheid is een toekruid bij zijn geest;
't Versterkt de maag der hoorders, om zijn taal
Met beter eetlust te verteren.

Brutus.

Dat is wel zoo. — En nu verlaat ik u;
Op morgen, als gij mij verlangt te spreken,
Kom ik ten uwent, of, is dit u liever,
Kom gij bij mij, dan zal ik u verwachten.

Cassius.

Ik kom; denk midd'lerwijl aan 's werelds eischen. —

(Brutus *af.*)

Ja, edel zijt gij, Brutus; toch, dit blijkt,
Uw edele inborst laat bewerking toe,
Die met haar aanleg strijdt. Dies sluite steeds
Een hooge geest zich zijnsgelijken aan;
Wie is zoo vast, dat niets hem ooit verleidt?
Cæsar mag mij niet lijden; Brutus mint hij;
Ware ik nu Brutus, hij nu Cassius, nimmer
Leende ik aan hem het oor. — Ik werp van nacht
Hem briefjes van verschillend schrift in 't venster, —
Alsof zij van verscheiden burgers kwamen, —
Vol van den grooten dunk, die van zijn naam
Gansch Rome koestert, en waarin bedekt
Van Cæsar's eerzucht wordt gewaagd; en dan,
Laat Cæsar toezien en zijn zetel schragen;
Hij valt, of wij verduren erger dagen!

(CASSIUS *af.*)

DERDE TOONEEL.

Rome. *Een straat.*

Donder en bliksem. Van tegenovergestelden kant komen op: CASCA, *met getrokken zwaard, en* CICERO.

Cicero.

Goed'n avond, Casca; bracht gij Cæsar thuis?
Waarom zoo ademloos? wat staart gij zoo?

Casca.

Treft u dit niet, dat heel 't gevaart der aarde
Trilt als een tenger riet? O, Cicero,
Wel zag ik stormen, dat der winden gramschap
De knoestige eiken spleet; ik zag de zee,
Van overmoed gezwollen, woeden, schuimen,
Om op te stijgen tot het dreigend zwerk;
Doch nooit voor deze nacht, nog nooit voor nu

Omgaf me een storm, waar vuur uit nedergutste.
Een burgerkrijg brak in den hemel uit,
Of 't menschdom heeft de goden door zijn trots
Ontvlamd, dat zij verdelging nederzenden.

Cicero.

Zaagt gij dan wond'ren, grooter dan de storm?

Casca.

Een slaaf hier, wis van aanzien u bekend,
Verhief zijn linkerhand; zij vlamde en brandde
Als twintig toortsen saam; en toch, zijn hand
Bleef, zelfs het vuur niet voelend, ongeschroeid.
Nog meer, — en sinds stak ik mijn zwaard niet op, —
Ik heb bij 't Kapitool een leeuw ontmoet,
Die strak mij aanzag, wrokkend verder ging,
Doch niets mij deed; wel honderd vrouwen vond ik,
Lijkbleek, ontdaan van angst, opeengehoopt,
Die zwoeren, dat zij mannen, gansch in vlammen,
De straten op en neder zagen wand'len.
En gist'ren zat, op 't middaguur, de vogel
Der nacht op 't midden van de markt, en krijschte,
En slaakte een gil. Als van die wonderteekens
Zoo vele samenstemmen, zegge niemand:
„Dit, dat is de oorzaak; — 't is geheel natuurlijk";
Neen, onheilspellend zijn zij, acht ik zeker,
Voor heel de streek, aldus door hen bezocht.

Cicero.

Gewis, de tijd is wondervreemd geluimd;
Maar menigeen legt op zijn eigen wijs
De dingen uit en vaak geheel verkeerd.
Komt Cæsar morgen op het kapitool?

Casca.

Ja, want hij droeg Antonius op, aan u
Bericht te zenden, dat hij morgen komt.

Cicero.

Nu, Casca, goede nacht; dit schrikweer noodt
Niet uit tot toeven.

Casca.

Cicero, vaarwel.

(CICERO *af.*)

(CASSIUS *komt op.*)

Cassius.

Wie is daar?

Casca.

Een Romein.

Cassius.

'k Hoor Casca, meen ik.

Casca.

't Is goed gehoord. O, Cassius, welk een nacht!

Cassius.

Een blijde nacht voor rechtgeaarde mannen.

Casca.

Wie zag den hemel ooit zoo schrikk'lijk dreigen?

Cassius.

Zij, die ook zien, wat schuld op de aarde rust.
Wat mij betreft, ik ging de straten rond
En gaf mij aan der nacht gevaren prijs,
En 'k heb, ontgordeld, Casca, als gij ziet,
Mijn boezem voor de donderkeg ontbloot;
En als des bliksems sling'rend blauw de borst
Des hemels scheen te scheuren, bood ik mij
Den onweersstraal als doel en mikpunt aan.

Casca.

Waarom hebt gij den hemel dus verzocht?
Wat aan de menschen past, is vrees en beven,

Wanneer tot onze ontzetting de eeuw'ge goden
Waarschuwend zulke schrikb're boden zenden.

Cassius.

Stomp zijt gij, Casca; en die levenspranken,
Die geen Romein moest derven, hebt gij niet,
Of maakt er geen gebruik van. Gij ziet bleek
En staart, geeft toe aan vrees en aan verbazing,
Bij 't zien van 's hemels ongemeenen toorn;
Doch wilt gij vorschen naar den waren grond,
Die bliksems wekt, die geesten waren doet,
Gedierten, vogels, tegen hun natuur —
Die ouden, narren, kind'ren diep doet denken,
Die al deez' dingen neiging en gewoonten
En ingeboren aard verlooch'nen doet
En hen gedrocht'lijk maakt, — nu, dan erkent gij
Dat hen de hemel met dien geest vervult,
Opdat zij vreeze wekken, manend wijzen
Op iets gedrocht'lijks onzes tijds.
Thans kon ik, Casca, licht een man u noemen,
In alles dezer schrikb're nacht gelijk,
Die dondert, bliksemt, graven opent, brult,
Zooals die leeuw op 't kapitool het doet; —
Een man, niet forscher dan gijzelf of ik
In lichaamskracht, maar die schrikbarend wies
En dreigend als dit vreemde noodweer is.

Casca.

't Is Cæsar, dien gij meent; dien meent gij, Cassius?

Cassius.

Het zij, wie 't zij, Romeinen hebben thans
Gebeente en spieren als hun vaad'ren eens,
Doch, wee ons! onzer vaad'ren geest is dood,
En ons bestuurt nu onzer moed'ren moed;
Ons juk, en dat wij 't dulden, toont ons vrouwen.

Casca.

't Is waar, de senatoren, zegt men, denken
Tot koning Cæsar morgen uit te roepen,
Met recht om overal de kroon te dragen,
Te land, ter zee, slechts in Italië niet.

Cassius.

Ik weet, waar dan deez' dolk zijn scheede heeft,
Want Cassius zal voor knechtschap Cassius hoeden.
Daarin, o goden, maakt gij zwakken sterk;
Daarin, o goden, zijn tyrannen niets;
Geweld van koop'ren muren, steenen torens,
Noch dompig kerkerhol, noch ijz'ren schalmen,
Niets slaat de sterkte van den geest in boei;
Maar 't leven, 's werelds banden moede, derft
De macht nooit om zichzelve vrij te maken;
En weet ik dit, dan moog' de wereld weten,
Dat ik die dwinglandij, die mij bezwaart,
Naar will'keur af kan schudden.

(Het onweder duurt voort.)

Casca.

Ik kan 't ook;
En zoo draagt ieder slaaf in eigen hand
Het middel om zijn knechtschap af te werpen.

Cassius.

En waarom zou dan Cæsar dwingland zijn?
Een nietig mensch! Ik weet, hij waar' geen wolf,
Zoo hij niet in Romeinen schapen zag;
Hij waar' geen leeuw, zoo zij niet hinden waren.
Wie snel een machtig vuur ontsteken wil,
Begint met stroo en rijs; wat kaf is Rome,
Wat schaafsel en wat afval, zoo 't als brandstof
Moet dienen om iets nietigs, iets als Cæsar,
In 't licht te stellen? — Doch, o felle smart,

Waartoe verleidt gij mij? Ik spreek wellicht
Voor een gewill'gen slaaf; dan vraagt men, 'k weet het,
Mij rekenschap; het zij, ik ben gewapend;
En onbekommerd vindt mij elk gevaar!

Casca.

Gij spreekt tot Casca, tot een man, die nooit
Een ooreblazer was. Ziedaar, mijn hand!
Vereent u tot herstel van al deez' grieven,
En weet, mijn voet schrijdt even ver als hij,
Die 't verst vooruitstreeft.

Cassius.

Toegeslagen, vriend!
En weet nu, Casca, 'k heb alreeds een aantal
Van Rome's wakkerste eed'len overreed,
Om met mij saam een opzet te ondernemen,
Eervol-gevaarlijk in zijn aard en strekking;
En 'k weet, zij wachten in Pompeius hal
Juist nu op mij, want in deez' schrikb're nacht
Zijn alle straten stil en uitgestorven;
En 't aanschijn van den hemel boven ons
Is, als van 't werk, waartoe wij ons bereiden,
Hoogst bloedig, met een vuur'gen gloed, schrikwekkend.

Casca.

Ter zijde een wijl; daar spoedt zich iemand herwaarts.

Cassius.

't Is Cinna, ik herken hem aan zijn gang;
Hij is een vriend.

(Cinna *komt op.*)

Cinna, waarheen zoo ijlings?

Cinna.

U zocht ik. Wie is dat? Metellus Cimber?

Cassius.

Neen, Casca is het; door mij ingewijd
In onze plannen. Wachten ze op mij, Cinna?

Cinna.

't Verheugt mij. Welk een huivernacht is dit!
Twee, drie van ons ontwaarden vreemde spooksels.

Cassius.

Spreek, wachten zij mij ginds niet?

Cinna.

Ja, men wacht u.
O, Cassius, waar' 't u mooglijk,
Den eed'len Brutus voor ons plan te werven, —

Cassius.

Stel u gerust. Neem, Cinna, dit papier,
En leg 't in Brutus' prætorsstoel, zoo, dat
Hijzelf het vinden moet, en werp dit and're
Zijn venster in; kleef dit met was aan 't beeld
Van de' ouden Brutus; doe dit snel, en keer
Dan naar Pompeius' hal; daar vindt gij ons.
Zijn Decius Brutus en Trebonius daar?

Cinna.

Ja, allen, op Metellus Cimber na;
Die ging u zoeken aan uw huis. Ik ga nu,
En doe met die papieren naar uw last.

Cassius.

Doch keer dan daad'lijk naar Pompeius' hal.
(Cinna *af.*)
Kom, Casca, voor het dag is, gaan wij samen
Naar Brutus' huis hem spreken; reeds drie vierden
Van hem zijn ons, en bij den volgende' aanval
Geeft wis de gansche man aan ons zich over.

Casca.

O hij troont hoog in aller burg'ren hart;
En wat van ons een misdaad schijnen zou,
Wordt door zijn steun, als de' echten steen der wijzen,
In gulden deugd en edel doen verkeerd.

Cassius.

Hem en zijn waarde en hoe wij hem behoeven,
Hebt gij daar juist geteekend. Laat ons gaan;
't Is over middernacht, en eer het daagt
Zij hij gewekt en wij van hem verzekerd.

(Beiden af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *De tuin van* Brutus.

BRUTUS *komt op.*

Brutus.

Hé, Lucius; op!
Ik kan niet uit den stand der sterren ramen,
Hoe ver de dag nog af is. — Lucius, zeg ik! —
Waar' 't mijn gebrek, dit wenschte ik, zoo te slapen! —
Kom, Lucius, op! Ontwaak dan toch! Hé, Lucius!

(LUCIUS *komt op.*)

Lucius.

Hebt gij geroepen, heer?

Brutus.

Ontsteek een waslicht in mijn kamer, Lucius;
En kom terstond mij roepen, als het brandt.

Lucius.

Ik ga, heer.

(LUCIUS *af.*)

Brutus.

't Moet door zijn dood geschieden. Ik voor mij,
Ik weet geen grond om hem ter zij te stooten,
Dan 't algemeen belang. Hij wenscht de kroon; —
Hoe die hem kan verand'ren, is de vraag.
De warme dag lokt de adders uit haar hol;
Dan zie de wand'laar scherp! Hem kronen! — ja! —
'k Erken, dit ware hem een angel leenen,
Waar hij mee schaden kan, zoodra 't hem lust.
Aan misbruik schuldig wordt de grootheid, die
't Geweten scheidt van macht; en 'k weet van Cæsar,
Naar waarheid, niet, dat ooit bij hem zijn hartstocht
Meer heerschte dan zijn rede. Doch, vaak bleek het,
Dat deemoed eerzucht tot een ladder is,
Waar hij, die opklimt, het gelaat naar richt,
Maar heeft hij eens de hoogste sport bereikt,
Dan keert hij aan de ladder meest den rug,
Blikt wolkenwaarts, veracht de lage sporten,
Waarlangs hij opklom. Zoo kan Cæsar doen;
Voorkom dus, dat hij 't doet. En wijl die strijd
Op wat hij is zich niet beroepen kan,
Zij dit de leus: wordt, wat hij is, nog grooter,
Dan loopt dit uit op dit of dat verderf;
En daarom, acht hem als een slangenei,
Dat, uitgekomen, boos wordt naar zijn aard;
En doodt hem in den dop!

(Lucius *komt weder op.*)

Lucius.

Het waslicht brandt in uwe kamer, heer;
Bij 't zoeken naar een vuursteen in het venster
Vond ik er dit papier, aldus verzegeld;
(Hij overhandigt een brief.)
Toen ik ging slapen, lag 't er niet; dit weet ik.

Brutus.

Ga weer naar bed; het is nog lang geen dag.
Is 't morgen, knaap, niet de eerste Maart?

Lucius.

Ik weet niet, heer.

Brutus.

Zie den kalender na en kom 't mij zeggen.

Lucius.

Ja, heer.

(Lucius *af.*)

Brutus.

De vuurdamp, die gestaag het zwerk doorsuist,
Geeft licht genoeg om dit er bij te lezen.
(Hij opent den brief en leest.)
„Brutus, gij slaapt; ontwaak en zie uzelf!
Moet Rome... Brutus, spreek! en tref! herstel!
Brutus, gij slaapt; ontwaak!" —
Aansporingen als deze zijn reeds vaak
Mij op mijn weg gestrooid.
„Moet Rome —" dus vul ik den volzin aan:
Moet Rome slaafs voor één man sidd'ren? Rome!
Mijn voorzaat dreef weleer van Rome's straten
Tarquinius weg, toen deze een koning was.
„Spreek, tref, herstel!" — Word ik vermaand tot spreken?
Tot treffen? Rome, dit beloof ik u,
Indien herstel 't gevolg is, dan gewordt u
Al wat gij dringend vraagt van Brutus' hand.

(Lucius *komt terug.*)

Lucius.

Heer, ~~vijf~~tien dagen zijn van Maart verstreken.
(Er wordt geklopt.)

Brutus.

't Is goed. — Ga naar de poort; er wordt geklopt.
(Lucius *af.*)
Sinds Cassius mij gewet heeft tegen Cæsar,
Sliep ik niet meer.
Van de eerste schrede naar een schrikb're daad
Tot aan 't volbrengen is de tusschentijd
Als een vizioen, een droom, die rillen doet;
Des menschen genius en zijn sterflijk deel,
Dat uitvoert, plegen raad; en heel zijn wezen
Verduurt alsdan, gelijk een kleine staat,
De schokken van een oproer.

(Lucius *komt terug.*)

Lucius.

Uw zwager Cassius, heer, is aan de deur;
Zijn wensch is, u te zien.

Brutus.

Is hij alleen?

Lucius.

Neen, meerd'ren, heer, zijn bij hem.

Brutus.

Kent gij hen?

Lucius.

Neen, over de ooren trokken zij den hoed,
En half 't gelaat begraven ze in den mantel,
Zoodat ik geen van hen door een'gen trek
In staat ben te onderkennen.

Brutus.

Laat hen binnen.
(Lucius *af.*)
't Zijn de verbond'nen. O gij, samenzwering!
Schroomt gij uw dreigend voorhoofd 's nachts te toonen,

Wanneer het kwaad vrij omgaat? Waar dan vindt gij
Bij dag een grot, wier zwart uw monsteraanschijn
Genoeg vermomt? O zoek niet, samenzwering;
Een glimlach zij uw mom en vriend'lijkheid;
Want traadt gij met uw ware trekken op,
De nacht van Erebus waar' niet zoo duister,
Dat gij ontdekking zoudt ontgaan.

(Cassius, Casca, Decius, Cinna, Metellus Cimber *en* Trebonius *komen op.*)

Cassius.

Wij storen, vrees ik, al te stout uw rust
Met vroegen groet; doch, Brutus, wilt ge ons hooren?

Brutus.

Ik was reeds op, en heb geen oog geloken.
Ken ik de mannen, die daar met u zijn?

Cassius.

Ja elk van hen; en geen hier, of hij draagt
U eerbied toe; ja, ieder hunner wenscht,
Dat gij uzelf zaagt in het licht, waarin
U al, wat edel is in Rome, ziet.
Dit is Trebonius.

Brutus.

Hij is welkom hier.

Cassius.

Dit Decius Brutus.

Brutus.

Hij is mede welkom.

Cassius.

Dit Casca, Cinna, dit Metellus Cimber.

Brutus.

Zij allen zijn mij welkom.

Wat zorg, die noopt tot waken, dringt zich tusschen
Uw oogen en de nacht?

Cassius.

Vergun me een woord met u.

(Cassius *en* Brutus *gaan ter zijde en spreken zacht met elkander.*)

Decius.

Ginds ligt het oosten, wordt het daar niet dag?

Casca.

Neen.

Cinna.

O zeker, 't is zoo, vriend; die grijze strepen,
Die 't zwerk doortinten, melden reeds den dag.

Casca.

Gij moet erkennen, dat gij beiden dwaalt.
Hier, waar ik 't zwaard naar richt, verrijst de dag;
Dat is een goed deel verder naar het zuiden,
Zooals de vroege tijd van 't jaar het eischt.
Twee maanden verder toont hij zoo ver noordwaarts
Het eerst zijn gloed; het oosten zelf ligt daar,
Juist in de richting hier van 't Kapitool.

Brutus *(nadertredend).*

Geeft mij de hand, gij allen, een voor een.

Cassius.

En dan zij plechtig ons besluit bezworen.

Brutus.

Neen, neen, geen eed; indien niet onze trekken,
Ons zieleleed, des tijds verdorvenheid, —
Zoo deze gronden zwak zijn, spat uiteen,
En elk sluip' weg naar 't loome bed; dan heersche,
Laag neerziend, tyrannie naar lust, tot elk,

Naar 't lot hem aanwijst, valt. Doch dragen zij,
Gelijk ik vast vertrouw, het vuur in zich
Om lafaards te doorgloeien, weeke vrouwen
Door moed te stalen, waartoe, medeburgers,
Dan nog een and're spoor dan onze zaak
Als prikkel, dat wij redden? and're waarborg,
Dan 't zwijgen van Romeinen, houw en trouw
Aan 't eens gegeven woord? een andere eed,
Dan manneneer aan manneneer verpand,
Dat dit gebeurt, of wij ons leven off'ren?
Beëedigt priesters, lafaards, sluwe reek'naars,
Stokoude stumperds, of het slaafsch geboefte,
Dat bij verguizing dankt; vergt onbetrouwb'ren
Een eed voor slechte zaken af; doch werpt
Geen smet op de eed'le vroomheid van ons streven,
Op de' onbedwingb'ren moed van onze harten,
Door zulk een waan, dat onze zaak, ons hand'len
Een eed vereischt, als ied're droppel bloeds,
Dien elk Romein als adeldom bezit,
Hem zooveel malen bastaard maken zou,
Indien hij slechts het kleinste deeltjen brak,
Van eenig woord, voor iets door hem gegeven.

Cassius.

Doch Cicero, moet hij ook niet gepolst?
Hij zal gewis met alle kracht ons steunen.

Casca.

Juist, laat er hem niet buiten.

Cinna.

Zeker niet.

Metellus.

Hij moet er bij zijn, want zijn zilv'ren haar
Koopt ons een goede meening bij het volk,
En werft ons stemmen om ons doen te prijzen;

Zijn oordeel stuurde, heet het, onze handen;
Men let op onze jeugd en drift niet meer;
Hij dekt dit alles met zijn waardigheid.

Brutus

O, noemt hem niet; deelt hem 't geheim niet mee;
Want nimmer sluit hij bij een zaak zich aan,
Door and'ren opgezet.

Cassius.

Nu, laat hem dan.

Casca.

't Is waar, hij past ons niet.

Decius.

Zal niemand anders vallen, enkel Cæsar?

Cassius.

Juist, Decius, goed gevraagd! — Mijns inziens mag
Marcus Antonius, Cæsar's liefste vriend,
Cæsar niet overleven; want hij blijkt
Ons wis een sluw belager; en gij weet,
Maakt hij zijn midd'len zich ten nut, dan reiken
Zij ver tot ons verderf; dit zij voorkomen,
En dies zij Cæsar's val Antonius' dood.

Brutus.

Dan schijnt ons doen te bloedig, Caius Cassius;
Het hoofd doen vallen, dan de leden schenden,
Scheen wrok bij 't dooden, lage haat daarna;
Antonius toch is slechts een lid van Cæsar.
Wij moeten off'raars zijn, niet slachters, Caius.
Wij zijn in opstand tegen Cæsar's geest;
En in den geest des menschen is geen bloed;
O, waar 't ons moog'lijk Cæsar's geest te treffen,
En Cæsar niet te deren! Doch helaas!
Voor hem moet Cæsar bloeden. — En, mijn vrienden,

Laat ons hem moedig dooden, niet in toorn;
Laat ons hem off'ren, als een spijs voor goden,
Niet stuk hem houwen, als een aas voor honden;
En laat ons hart, als sluwe meesters doen,
Zijn dienaars tot een daad van woede prikk'len,
En later schijnbaar gispen. Hierdoor wordt
Ons plan een daad van noodzaak, niet van haat;
En schijnt het dus aan de oogen van het volk,
Dan heeten we artsen, geenszins moordenaars.
En wat Antonius aangaat, ducht hem niet,
Want hij vermag niet meer dan Cæsar's arm,
Als 't hoofd van Cæsar viel.

Cassius.

Ik blijf hem duchten;
Hij is door liefde aan Cæsar zoo verknocht, —

Brutus.

Ach, goede Cassius, denk aan hem niet langer;
Hij kan, bemint hij Cæsar, slechts zichzelven
Leed aandoen, treuren en voor Cæsar sterven;
En dit waar' veel voor hem, want al zijn lust
Is spel en woeste vreugd en veel gezelschap.

Trebonius.

Van hem dreigt geen gevaar; hij sterve niet;
Want, leeft hij, weldra lacht hij om de zaak.

(De klok slaat.)

Brutus.

Stil, telt de klok!

Cassius.

De klok heeft drie geslagen.

Trebonius.

't Is tijd van gaan.

Cassius.

Maar 't is nog lang niet zeker,
Of Cæsar zich vandaag vertoonen zal;
Want hij is thans niet vrij van bijgeloof,
Geheel in strijd met wat hij vroeger dacht
Van droomen, voorgevoelens, wonderteekens.
't Kan zijn, dat al die vreemde luchtverschijnsels,
Die ongewone schrik van deze nacht,
En licht ook de overreding van zijn wichlaars
Hem heden verre houdt van 't Kapitool.

Decius.

Weest onbezorgd; indien hij zoo besloot,
Kan ik hem licht verand'ren. Hij hoort gaarne,
Dat de eenhoorn zich met boomen laat verschalken,
De beer met spiegels, de elefant met kuilen,
De leeuw met netten en de mensch door vleiers;
Maar als ik zeg, dat hij de vleiers haat,
Dan stemt hij toe, en is zoo 't meest gevleid.
Laat mij begaan;
'k Weet, hoe ik in 't gewenschte spoor hem breng,
En sta u borg: hij komt op 't Kapitool.

Cassius.

En laat ons allen ginds hem af gaan halen.

Brutus.

Ten acht uur dan; niet waar, op 't allerlaatst?

Cinna.

Ja, dit zij 't allerlaatst; en blijft niet weg.

Metellus.

Caius Ligarius wrokt steeds tegen Cæsar,
Die hem verweet, dat hij Pompeius prees;
Vreemd, dat aan hem geen uwer heeft gedacht.

Brutus.

Ga gij dan, vriend Metellus, bij hem aan;
Hij heeft mij lief, en 'k gaf hem daartoe grond;
Zend hem tot mij, ik zal hem voor ons winnen.

Cassius.

De morgen sluipt reeds aan; wij gaan nu, Brutus. —
En vrienden, gaat uiteen, doch houdt voor oogen,
Wat de afspraak is, en toont u Rome waardig.

Brutus.

En, wakk're mannen, vroolijk rondgeblikt;
Draagt op uw voorhoofd niet uw plan ten toon;
Neen, zet het door, als helden op 't tooneel,
Met onbezweken geest en kalm gemoed;
En thans, aan ieder uwer goeden morgen!
(*Allen af, behalve* Brutus.)
Knaap! Lucius! — Vast in slaap? Nu, 't is om 't even;
Geniet den honig-zwaren dauw der sluim'ring;
Uw waan ziet geen gedaanten, geene spooksels,
Die drukke zorg in 't brein van mannen wekt;
Dies slaapt gij zoo gezond.

(Portia *komt op.*)

Portia.

Brutus! mijn gade!

Brutus.

Wat wilt gij, Portia? waartoe opgestaan?
Het dient u niet, dat gij uw teeder wezen
Den ruwen, killen morgen toevertrouwt.

Portia.

U evenmin. Onvriend'lijk sloopt gij, Brutus,
Weg uit mijn bed; en plots'ling reest gij gist'ren
Van de' avondmaaltijd op, gingt op en neer,

Sloegt de armen in elkaar en peinsdet zuchtend;
En toen ik vroeg, wat zoo u bezig hield,
Toen staardet gij mij aan met donk'ren blik.
'k Drong verder aan, toen krabdet gij het hoofd,
En stamptet ongeduldig met den voet;
Nog hield ik aan, en altijd bleeft gij stom;
Maar gaaft mij met een toornig handgebaar
Een wenk om heen te gaan. Ik deed het toen,
Bezorgd, dat ik uw ongeduld deed groeien,
Dat al te zeer ontvlamd scheen, tevens hopend,
Dat alles uit een booze luim ontsproot,
Die toch met ied'ren man haar spel soms drijft.
Het laat u niet meer eten, spreken, slapen;
En kon het uw gelaat zoozeer verand'ren,
Als 't nu reeds invloed op uw stemming heeft,
Dan kende ik Brutus niet. Mijn dierb're gade,
O, deel mij de oorzaak van uw kommer mee.

Brutus.

Ik voel mij niet recht wel, en dit is alles.

Portia.

Brutus is wijs; en ware hij niet wel,
Hij deed, wat noodig is om 't weer te worden.

Brutus.

Dit doe ik. — Goede Portia, ga naar bed.

Portia.

Is Brutus ziek en kan dit heilzaam zijn,
Met los gewaad de kille morgendampen
Dus in te zuigen? Wat! is Brutus ziek
En sluipt hij van 't gezonde bed naar buiten,
En waagt zich aan de smetstof van de nacht,
En tart de onzuiv're lucht, van koortsen zwanger,
Dat die zijn kwaal vererger'? Neen, mijn Brutus,
In uw gemoed draagt gij een krankheid om,

Waar ik, naar mijn onwraakbaar recht als gade,
Van weten moet; en 'k smeek u op mijn knieën,
Bezweer u, bij mijn eens gevierde schoonheid,
Bij al uw liefdeseeden, bij dien éénen,
Die ons tot één, een enkel wezen smolt,
Onthul aan mij, uw wederhelft, uzelf,
Wat zoo u drukt, en wie in deze nacht
Zich tot u wendden; want er waren hier
Zes, zeven mannen, die 't gelaat verborgen
Zelfs voor het duister.

Brutus.

Kniel niet, lieve Portia.

Portia.

'k Behoefde 't niet, waart gij mijn lieve Brutus.
Staat in ons echtverdrag, ja, zeg mij, Brutus,
Staat daar, dat ik van geen geheim mag weten,
Dat u behoort? Ben ik uw ander ik
Slechts eenigszins als 't ware, met beperking,
Om uwen disch te deelen en uw bed,
En soms met u te praten? Woon ik slechts
In uwer liefde voorstad? O dan, weet ik,
Is Portia Brutus' bijzit, niet zijn vrouw.

Brutus.

Gij zijt mijn echte, diep vereerde vrouw,
Mij even dierbaar als de purperdroppels,
Die mijn bekommerd hart bezoeken.

Portia.

Als dit zoo ware, wist ik dit geheim.
Ik ben een vrouw, dit stem ik toe; maar toch,
Een vrouw, door Brutus tot zijn gâ verheven;
Een vrouw van roemrijke afkomst, Cato's dochter.
Waant gij, dat ik zoo zwak ben als mijn kunne,
Ik, spruit van zulk een stam, geënt op u?

Zeg mij uw raadslag, ik verraad dien niet.
Mijn vastheid stelde ik op een strenge proef:
Vrijwillig bracht ik mij een wonde toe,
Hier, in de dij; vermag ik dit te dragen,
En niet mijns mans geheimen?

Brutus.

O, gij goden,
Maakt gij mij zulk een eed'le gade waard!

(Er wordt geklopt.)

Hoor, kloppen! Portia, ga een wijle binnen.
Zoo aanstonds zal uw boezem met mijn hart
Zijn zorgen deelen.
'k Ontvouw u al waartoe ik mij verbond,
Heel 't raadselschrift van mijn bekommerd voorhoofd.
Verlaat mij nu met spoed.

(Portia *af.*)

(Lucius *komt op, gevolgd door* Ligarius.)

Wie klopt daar, Lucius?

Lucius.

Daar is een kranke, die u spreken wil.

Brutus.

Caius Ligarius, dien Metellus noemde. —
Knaap, ga ter zij. — Caius Ligarius? hoe!

(Lucius *af.*)

Ligarius.

Vergun me een morgengroet met matte tong.

Brutus.

O wakk're Caius, welk een tijd koost ge uit
Om 't hoofd te omwinden! Waart gij thans niet krank!

Ligarius.

Ik ben niet krank, zoo Brutus tot een daad,
Een daad van eer te noemen, heeft besloten.

Brutus.

Ja, zulk een daad, Ligarius, heb ik voor,
Waar' slechts uw oor gezond om toe te luist'ren.

Ligarius.

Bij ied'ren god, waar Rome zich voor buigt,
Ik ruk mijn krankheid af.

(Hij rukt zich zijn doek af.)

Gij ziel van Rome,
Gij dapp're zoon, verwekt door eed'le lenden!
Als een bezweerder riept gij in mij op
Mijn afgestorven geest. Zet thans mij aan;
'k Aanvaard met wat onmoog'lijk is den strijd,
En win den kamp. Spreek, wàt is 't, dat te doen staat?

Brutus.

Een heldenstuk, dat kranken heelen zal.

Ligarius.

En zijn ook niet gezonden krank te maken?

Brutus.

Dit willen we ook. Doch wat het is, mijn Caius,
Ontvouw ik u, op onzen weg tot hem,
Aan wien het moet geschieden.

Ligarius.

Ga slechts voor;
'k Wil met een hart, op nieuw ontvlamd, u volgen,
En doen: ik weet niet wat. Doch 't is genoeg,
Dat Brutus mij den weg wijst.

Brutus.

Volg mij dan.

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Rome. *Een vertrek in* Cæsar's *paleis.*

Donder en bliksem. CÆSAR *komt op, in huisgewaad.*

Cæsar.

Noch aard, noch hemel kende rust van nacht;
Driemalen riep Calpurnia slapend uit:
„Help! Cæsar wordt vermoord!" — Is niemand daar?

(Een Dienaar komt op.)

Dienaar.

Heer?

Cæsar.

Ga; zeg den priesters, dat zij daad'lijk off'ren,
En melden of de teekens gunstig zijn.

Dienaar.

'k Volbreng het, heer.

(Dienaar af.)

(CALPURNIA *komt op.*)

Calpurnia.

Wat doet gij, Cæsar? Denkt gij uit te gaan?
Gij moet vandaag uw woning niet verlaten.

Cæsar.

Cæsar zal gaan; als ooit gevaren dreigden,
Was 't achter mijnen rug; doch nauwlijks zien zij
't Gelaat van Cæsar, of zij zijn verdwenen.

Calpurnia.

Cæsar, aan voorbeduidsels hechtte ik nooit,
Thans jagen zij mij schrik aan. Ginds is iemand,

Die, buiten wat wijzelven hoorden, zagen,
Gewaagt van wat de wacht verschrikk'lijks zag:
Hoe een leeuwin op straat haar welpen wierp
Hoe graven gaapten en hun dooden slaakten,
Hoe vuur'ge strijders kampten in de wolken,
In rijën, benden, naar den eisch des krijgs,
Waar 't bloed van nederdroop op 't Kapitool;
't Gedruis van 't strijden kletterde in de lucht,
Vermengd met paardgehinnik, sterfgerochel;
En geesten kreunden, gilden door de straten.
O Cæsar, ongehoord zijn al die teekens;
Ik ducht ze.

Cæsar.

Wat is ooit te ontgaan, dat eens
Der goden macht als plan heeft vastgesteld.
Cæsar gaat heden uit; die teekens gelden
De gansche wereld, Cæsar niet alleen.

Calpurnia.

Kometen ziet men niet als beed'laars sterven,
Doch vorstendood vlamt van den hemel af.

Cæsar.

De lafaard sterft veel malen eer hij sterft;
Nooit smaakt de dapp're meer dan eens den dood.
Van alle wond'ren, die ik ooit vernam,
Schijnt dit mij 't allergrootst, dat menschen vreezen,
Die weten, dat de dood, het zeker eind,
Komt als hij komen moet.

(De Dienaar komt terug.)

Wat dunkt den wichlaars?

Dienaar.

Zij raden u vandaag niet uit te gaan,
Want bij 't ontweien van een offerdier
Vermochten zij geen hart er in te vinden.

Cæsar.

Der goden doel is, lafaards te beschamen;
Ook Cæsar zou een dier zijn zonder hart,
Bleef hij vandaag in huis uit vrees. Neen, dit
Wil Cæsar niet. 't Gevaar weet zelf te goed,
Hoe 't in gevaarlijkheid voor Cæsar zwicht;
Twee leeuwen zijn we, op éénen dag geboren,
En ik ben de oudste welp, en meer te duchten; —
Daarom zal Cæsar gaan.

Calpurnia.

Helaas, mijn gade,
Uw wijsheid wordt verteerd door zelfvertrouwen.
Neen, ga vandaag niet uit, noem 't mijne vrees,
Die u te huis doet blijven, niet uw eig'ne.
Marcus Antonius ga tot den senaat,
En zegge, dat gij u niet wel gevoelt;
Geef mij, die voor u kniel, hierin gehoor.

Cæsar.

Marcus Antonius zegg' dan: 'k ben niet wel;
En u ter wille blijf ik heden thuis.

(Decius *komt op.*)

Zie, Decius Brutus; hij moog' 't hun berichten.

Decius.

Heil, Cæsar! Goeden morgen, eed'le Cæsar;
Ik kom u vergezellen naar 't senaatshuis.

Cæsar.

En juist te goeder uur zijt gij gekomen,
Om met mijn groeten den senaat de tijding
Te brengen, dat ik heden niet wil komen;
„Niet kan" waar leugen, en „niet durf" nog erger;
Ik wil vandaag niet komen; — meld dit, Decius.

Calpurnia.

Zeg, hij is ziek.

Cæsar.

Zou Cæsar leugens zenden?
Reikte ik veroov'rend met mijn arm zoo ver,
Om grijsaards laf de waarheid te bemant'len?
Ga, zeg hun, Decius: Cæsar wil niet komen.

Decius.

Doorluchte Cæsar, noem mij toch een reden,
Opdat ik niet bespot word, als ik 't zeg.

Cæsar.

De reden is mijn wil; ik wil niet komen;
Voorwaar, dit woord bevredigt den senaat;
Doch u, dien ik mijn vriend noem, wil ik meer,
Opdat gijzelf er vreê mee hebt, onthullen.
Calpurnia hier, mijn vrouw, houdt mij in huis;
Zij had van nacht een droom; zij zag mijn beeld,
Dat als een springbron uit wel honderd pijpen
Klaar bloed deed vloeien; menig kloek Romein
Kwam met een lach zijn handen daarin baden;
Dit legt zij uit als waarschuwing en voorspook
En dreigend onheil, en zij bad geknield
Mij af, dat ik vandaag niet uit zou gaan.

Decius.

Voorwaar, die droom is averechts geduid;
Het was een schoon vizioen, dat heil verkondt.
Uw beeld, dat bloed uit tal van buizen spoot,
Als welkom bad voor veel Romeinen, spelt,
Dat Rome uit u verjongend bloed zal zuigen,
Zijn eed'len dringen zullen, om een drup,
Een vlek, als dierbaar, heilig pand te erlangen.
Ziedaar wat u Calpurnia's droom verkondt.

Cæsar.

Op deze wijs hebt gij hem goed verklaard.

Decius.

Dit blijkt u, als gij aanhoort wat ik weet.
Verneem 't nu. Den senaat dacht goed, op heden
Een kroon den grooten Cæsar te verleenen.
Zendt gij bericht, dat gij niet komen wilt,
Dan ware een omkeer moog'lijk. Bovendien,
Hoe licht kon iemand met een spotlach zeggen:
„Verschuift de zitting tot geleeg'ner tijd,
Als Cæsar's gade beter droomen heeft."
En zou men, houdt zich Cæsar schuil, niet fluist'ren:
„Zie, Cæsar is bevreesd"?
Vergeef mij, Cæsar, mijn verknochtheid dringt mij,
Om van uw wijs van doen u dit te zeggen;
Mijn rede is mijner vriendschap onderdaan.

Cæsar.

Hoe blind en dwaas blijkt thans uw angst, Calpurnia;
Ik sta beschaamd, dat ik er ooit aan toegaf. —
Geef mij mijn toga, want ik wil nu gaan.

(Een Dienaar af.)

(Publius *komt op, daarna* Brutus, Ligarius, Metellus, Casca, Trebonius *en* Cinna.)

En zie, daar komt ook Publius mij reeds halen.

Publius.

Ik groet u, Cæsar.

Cæsar.

Wees mij welkom, Publius. —
Wat, Brutus, zijt ook gij zoo vroeg reeds op? —
En Casca, wees gegroet! — Caius Ligarius,
Nooit hadt gij Cæsar zoozeer tot uw vijand,

Als deze koorts, die u vermagerd heeft. —
Hoe laat is 't reeds?

Brutus.

't Is acht geslagen, Cæsar.

Cæsar.

Hebt dank voor al uw moeite en vriend'lijkheid.

(Antonius *komt op.*)

Ziet eens, Antonius, die tot de' ochtend zwiert,
Is reeds weer op. — Antonius, goeden morgen!

Antonius.

Heil, eed'le Cæsar!

Cæsar *(tot een Dienaar).*

Zeg hun, haast te maken;
Het is niet goed, dat ik zoo wachten laat. —
(De Dienaar af.)
Zoo, Cinna; — en Metellus; — hoe! Trebonius;
Voor u heb ik een lang gesprek in voorraad;
Vergeet niet, mij vandaag nog te bezoeken;
Blijf in mijn buurt, opdat ik aan u denk.

Trebonius.

Dat zal ik, Cæsar; — *(Ter zijde.)* zoo dicht in uw buurt,
Dat wie u mint, mij verder wenschen moet.

Cæsar.

Komt, vrienden, drinkt een weinig wijns met mij;
Als vrienden gaan wij aanstonds saam op weg.

Brutus *(ter zijde).*

Dat „als" vaak schijn, geen wezen is, o Cæsar!
Het hart van Brutus schreit, nu 't hieraan denkt.
(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Rome. *Een straat nabij het Kapitool.*

ARTEMIDORUS *komt op, een brief lezende.*

Artemidorus.

„Cæsar, neem u in acht voor Brutus; wees op uwe hoede voor Cassius; kom niet dicht bij Casca; houd Cinna in het oog; wantrouw Trebonius; let wel op Metellus Cimber; Decius Brutus is uw vriend niet; gij hebt Caius Ligarius gekrenkt. Slechts één geest leeft in al deze mannen, en die is tegen Cæsar gekeerd. Zoo gij niet onsterfelijk zijt, zie dan rondom u; zorgeloosheid baant aan samenzwering den weg. Mogen de machtige goden u beschermen! Uw vriend,

Artemidorus."

Hier blijf ik staan, tot Cæsar langs mij komt,
En als een smeek'ling reik ik dit hem toe.
Mijn hart beschreit, dat deugd niet leven kan,
Beveiligd voor partijschaps fellen tand.
O Cæsar, lees, en macht'loos wordt die haat;
Zoo niet, dan heult het noodlot met verraad.

(ARTEMIDORUS *af.*)

VIERDE TOONEEL.

Rome. *Een ander gedeelte van dezelfde straat, voor het huis van* Brutus.

PORTIA *en* LUCIUS *komen op.*

Portia.

Snel, knaap, loop naar de raadzaal des senaats;
Geef mij geen antwoord, toef niet, maar vlieg heen!
Wat wacht gij nog?

Lucius.

Ik wacht nog op mijn boodschap.

Portia.

Ik wenschte u ginds geweest en weer terug,
Eer ik u zeggen kan, wat gij er doen moet. —
O zelfbeheersching, sta uw kracht mij bij!
Stel tusschen hart en tong me een hooge rots!
Ik heb een mannenziel, doch vrouwenkracht.
Hoe zwaar valt vrouwen 't zwijgen van geheimen! —
Gij staat daar nog?

Lucius.

Wat moet ik doen, meest'resse?
Naar 't Kapitool mij spoeden, verder niets?
En weer terug tot u en verder niets?

Portia.

Ja, breng mij tijding, hoe uw heer er uitziet;
Hij was bij 't gaan niet wel; en merk goed op,
Wat Cæsar doet, wie tot hem beden richt. —
Stil, knaap, wat is dat voor gedruis?

Lucius.

Ik hoor er geen.

Portia.

Ik bid u, luister goed!
Ik hoorde een woest rumoer, alsof men vocht;
't Komt herwaarts met den wind, van 't Kapitool.

Lucius.

Ik kan verklaren, ik hoor niets.

(De Waarzegger komt op.)

Portia.

Kom nader, man, van waar komt gij naar hier?

Waarzegger.

Zóó van mijn woning, eed'le vrouwe.

Portia.

Hoe laat is 't nu?

Waarzegger.

't Is bijna negen uur.

Portia.

Is Cæsar reeds op 't Kapitool?

Waarzegger.

Nog niet;
Ik ga een plaats mij zoeken, eed'le vrouw,
Waar ik op weg naar 't Kapitool hem zie.

Portia.

Gij hebt aan Cæsar een verzoek, niet waar?

Waarzegger.

Dat heb ik, eed'le vrouw; behaagt het Cæsar,
Uit goedheid jegens Cæsar mij te hooren,
Dan bid ik hem zijn eigen vriend te zijn.

Portia.

Weet gij van eenig onheil, dat hem dreigt?

Waarzegger.

'k Weet niets, dat moet, vrees veel, dat kan gebeuren.
Doch goeden dag! Hier is de straat te smal;
't Gedrang, dat Cæsar op de hielen volgt,
Drukt zulk een zwakken man als ik schier dood.
Ik zoek een ruimer plaats voor mij, en roep
Den grooten Cæsar, als hij langs komt, aan.

(De Waarzegger af.)

Portia.

'k Moet binnengaan. — Wee mij! hoe zwak een vat
Is 't harte van een vrouw! O Brutus!
De hemel helpe u bij uw koene daad!
Die knaap heeft ooren; — Brutus heeft een bede,
Die Cæsar weig'ren zal. — O, 'k word onmachtig! —
Ga, Lucius, ijl, en breng uw' heer mijn groet;
Zeg, dat ik vroolijk ben, en kom terug,
En breng mij over, al wat hij u zegt.
(Beiden, naar verschillenden kant, af.)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *Het Kapitool. Zitting van den senaat.*

Een hoop volks in de straat, die naar het Kapitool voert; daaronder ARTEMIDORUS *en de Waarzegger. Trompetgeschal;* CÆSAR, BRUTUS, CASSIUS, CASCA, DECIUS, METELLUS, TREBONIUS, CINNA, ANTONIUS, LEPIDUS, POPILIUS, PUBLIUS *en Anderen komen op.*

Cæsar.

De idus van Maart is daar.

Waarzegger.

Doch, Cæsar, niet voorbij.

Artemidorus.

Heil, Cæsar, lees dit blad.

Decius.

Trebonius bidt u te geleeg'ner tijd
Dit need'rig smeekschrift van hem in te zien.

Artemidorus.

Lees eerst, o Cæsar, 't mijne; mijne bede
Gaat Cæsar nader aan. Lees, groote Cæsar!

Cæsar.

Al wat onszelven aangaat, komt het laatst.

Artemidorus.

O Cæsar, stel niet uit, maar lees terstond.

Cæsar.

Wat! is die mensch waanzinnig?

Publius.

Kerel, weg!

Cassius.

Wat! dringt gij op de straat uw beden op?
Kom dan op 't Kapitool.

(Casca *gaat het Kapitool binnen; de overigen volgen. Al de Senatoren staan op.*)

Popilius.

Moog' heden de onderneming u gelukken!

Cassius.

Wat onderneming, Lena?

Popilius.

't Ga u wel.

(*Hij nadert* Cæsar.)

Brutus.

Wat zeide daar Popilius Lena?

Cassius.

Hij wenschte, dat ons heden de onderneming
Gelukken mocht. Ons plan werd ruchtbaar, vrees ik.

Brutus.

Zie, hoe hij Cæsar nadert; sla hem gade.

Cassius.

Snel, Casca, sta gereed; wij duchten stremming. —
Spreek, Brutus, wat te doen? Ik zweer: is 't ruchtbaar,

Cæsar noch Cassius keeren ooit van hier,
Want ik doorsteek mijzelven.

Brutus.

Cassius, moed!
Popilius Lena spreekt niet van ons plan,
Want zie, hij lacht, en Cæsar blikt niet duister.

Cassius.

Trebonius kent zijn tijd, want, zie nu, Brutus,
Hij klampt Antonius aan en voert hem weg.

(Antonius *en* Trebonius *gaan heen.* Cæsar *en de Senatoren zetten zich.*)

Decius.

Waar is Metellus Cimber? Dat hij ga,
En nu terstond zijn bede aan Cæsar voordraag'!

Brutus.

Hij is gereed; dringt op en staat hem bij.

Cinna.

Gij, Casca, moet het eerst uw hand verheffen.

Cæsar.

Zijn wij gereed? Welaan, wat is er kwaads,
Dat Cæsar nu met zijn senaat herstelle?

Metellus *(nederknielend).*

Roemruchte, machtige en verheven Cæsar,
Metellus Cimber werpt thans voor uw voet
Een need'rig hart, —

Cæsar.

Ik moet u stuiten, Cimber.
Dat kruipen en dat onderdanig buigen
Ontvlamm' gewonen menschen 't bloed, verkeere
Hun eerst besluit en vastgestelde wet
In kinderrechtspraak, — waan niet in uw dwaasheid,

Dat Cæsar's bloed zoo licht in opstand komt,
En wordt ontdooid, zijn rechten aard verzakend,
Door dat wat narren smelt, door zoete woorden,
Door krom gebuk, door kruipend hondsch gekwispel.
Een vonnis was het, dat uw broeder bande;
Indien gij voor hem bukt en smeekt en kwispelt,
Dan stoot ik als een hond u uit den weg.
Weet, Cæsar doet geen onrecht; evenmin
Herroept hij zonder grond.

Metellus.

Is hier geen stem, die meer weegt, dan de mijne
Die zoeter klinkt in 's grooten Cæsar's oor,
Om mijn verbannen broeder te doen keeren?

Brutus.

Ik kus uw hand, doch niet als vleier, Cæsar,
Maar smeek u, dat terstond aan Publius Cimber
Vergund zij uit zijn ballingschap te keeren.

Cæsar.

Wat, Brutus!

Cassius.

Schenk genâ, vergiff'nis, Cæsar;
Ook Cassius werpt zich neder, aan uw voeten,
En smeekt u vrijheid af voor Publius Cimber.

Cæsar.

Ware ik aan u gelijk, ik liet mij roeren;
Mij roerde smeeking, smeekte ikzelf tot roering;
Doch wank'len is mij vreemd, als aan de noordster,
Wier eeuwig vaste, rustige natuur
Aan 't firmament geen wedergade heeft.
De hemel glanst met vonken zonder tal;
Zij schitt'ren allen, allen zijn zij vuur,
Maar van die allen houdt slechts één haar plaats;
Zoo in de wereld ook; ze is vol van menschen,

En menschen hebben vleesch en bloed en zinnen;
Doch onder allen ken ik er slechts een,
Die onverwrikbaar vast blijft op zijn plaats,
Door niets geschokt; dat ik die eene ben,
Laat dit me een weinig toonen, hierin ook,
Dat ik standvastig Cimber's banning eischte,
En nu standvastig geen herroeping wil.

Cinna.

O Cæsar, —

Cæsar.

Weg! kunt gij de' Olymp verzetten?

Decius.

Cæsar, verhoor, —

Cæsar.

Knielt Brutus niet vergeefs?

Casca.

Dan handen, spreekt voor mij!

(CASCA *steekt* CÆSAR *in den hals;* CÆSAR *grijpt hem bij den arm. Hij wordt dan door verschillende andere samenzweerders, ten laatste door* MARCUS BRUTUS *doorstoken.*)

Cæsar.

Brutus, ook gij? — Dan, Cæsar, val!

(Hij sterft. Ontsteld wijken de Senatoren en het volk terug.)

Cinna.

Bevrijding! vrijheid! dwing'landij is dood! —
Loopt, roept het uit, verkondt het door de straten!

Cassius.

Voort, naar de spreekgestoelten; roept het uit:
„Bevrijding, vrijheid, geen verdrukking meer!"

Brutus.

Weest niet beangstigd, volk en senatoren!
Vlucht niet; — der heerschzucht schuld is afbetaald!

Casca.

Ga naar 't gestoelte, Brutus.

Decius.

Cassius ook.

Brutus.

Waar schuilt nu Publius?

Cinna.

Hier, gansch ontdaan van zulk een muiterij.

Metellus.

Blijft allen saam, opdat geen vriend van Cæsar
Wellicht beproeve, —

Brutus.

Spreek niet van blijven. — Publius, goeden moed!
U wordt het minste leed niet aangedaan,
Noch u, noch iemand; Publius, zeg hun dit.

Cassius.

Verlaat ons, Publius, nu, opdat het volk,
Zoo 't ons bestormt, niet uwe grijsheid deer'.

Brutus.

Ja, ga; — want niemand boete deze daad,
Dan wij, de daders.

(Trebonius *komt terug.*)

Cassius.

Waar is Antonius?

Trebonius.

Bleek naar huis gevloden.

Elk, man, vrouw, kind staart angstig, schreeuwt en rent,
Als waar' 't de jongste dag.

Brutus.

Heersch, noodlot, vrij! —
Wij weten, dat wij eenmaal sterven; uitstel,
Tijdwinnen is het, wat de mensch begeert.

Cassius.

Nu, wie van 't leven twintig jaren kort,
Kort twintig jaren van de stervensvrees.

Brutus.

Erken dit, en dan is de dood een weldaad,
En zijn wij Cæsar's vrienden, die zijn tijd
Van doodsvrees kortten. — Bukt, Romeinen, bukt,
Laat ons in Cæsar's bloed de handen baden,
Tot de elboog toe, en onze zwaarden verven;
Zoo treden wij te zaam naar de open markt,
En, over 't hoofd de roode wapens zwaaiend,
Roepe elk van ons: „Verlossing, vrijheid, vrede!"

Cassius.

Ja, bukt en baadt! — In welke verre tijden
Wordt dit verheven schouwtooneel herhaald,
In ongeboren staten, nieuwe tongen!

Brutus.

Hoe menigwerf bloedt Cæsar nog ten spel,
Die aan Pompeius' voetstuk daar nu ligt,
Niet meer dan 't stof geacht!

Cassius.

En even vaak
Wordt ons verbond genoemd als dat der mannen,
Die weer de vrijheid schonken aan hun land.

Decius.

Hoe is het, gaan wij?

Cassius.

Ja, thans elk van hier;
Brutus moet voorgaan, wij zijn schreden sieren
Met Rome's onversaagdste en beste harten.

(Een Dienaar komt op.)

Brutus.

Stil; wie komt daar? — Een zend'ling van Antonius.

Dienaar.

Dus, Brutus, zeide mij mijn heer te knielen,
Dus zeide Antonius mij, mij neer te werpen,
En diep in 't stof gebogen, dus te spreken:
Brutus is edel, dapper, wijs, rechtschapen;
Cæsar was machtig, vorstlijk, koen en liefd'rijk;
Zeg: ik heb Brutus lief en ik vereer hem;
Zeg: Cæsar vreesde ik, eerde ik, had ik lief.
Zoo Brutus toe wil staan, dat hem Antonius
Gevaarloos nader' en door hem erkenn',
Hoe Cæsar heeft verdiend aldus te sterven,
Zal aan Antonius Cæsar, dood, min dierbaar
Dan Brutus zijn, die leeft; hij zal, wat ook
De vreemde tijd voor doodsgevaren breng',
De zaak en 't lot van de' eed'len Brutus volgen
Met alle trouw. Zoo spreekt mijn heer, Antonius.

Brutus.

Uw heer is een Romein vol moed en oordeel,
Nooit heb ik anders over hem gedacht.
Meld hem, dat, als hij hier gelieft te komen,
Ik hem geheel bevredig, en, voorwaar,
Hem ongedeerd laat gaan.

Dienaar.

Ik haal hem daad'lijk.
(De Dienaar af.)

Brutus.

Ik weet, hij sluit zich bij ons aan als vriend.

Cassius.

Ik hoop het; maar toch heb ik een gevoel,
Dat zeer hem vreest; en als ik onheil ducht,
Komt mijn beduchtheid altijd uit.

(Antonius *komt terug.*)

Brutus.

Daar komt hijzelf. — Marcus Antonius, welkom!

Antonius.

O, groote Cæsar, ligt gij zoo in 't stof?
Zijn al uw roem, triumfen, krijgsbuit, macht,
Tot zulk een maat gekrompen? — Vaar gij wel! —
Ik weet niet, eed'le mannen, wat gij voor hebt,
Wie meer te groot werd, wie nog meer moet bloeden;
Ben ik het zelf, dan is geen uur zoo welkom,
Als Cæsar's doodsuur; en geen wapentuig
Slechts half zoo kostbaar als uw zwaarden, pas
Verrijkt door 't eêlste bloed der gansche wereld.
Ik smeek u, is uw wrok op mij gericht,
Boet thans uw wraaklust, nu uw purp'ren handen
Nog dampen, rooken. Leefde ik duizend jaar,
Nooit ben ik zoo geheel ter dood bereid;
Geen plaats zal mij, geen sneven zoo behagen,
Als hier bij Cæsar vallen, en door u,
De grootste heldengeesten onzer eeuw.

Brutus.

O vraag, Antonius, niet uw dood van ons.
't Is waar, wij moeten wreed, bloeddorstig schijnen,
Zooals 't u onze handen, deze daad
Doen zien, maar toch, gij ziet slechts onze handen,

En slechts dit bloedig werk, door ons verricht;
Ons hart, gij ziet het niet; dat is vol deernis;
En deernis met de' onpeilb'ren nood van Rome, —
Als vuur voor vuur zwicht, dooft ook deernis deernis, —
Deed Cæsar deze daad aan. Doch voor u
Zijn onze zwaarden afgestompt, Antonius;
Onze euveldadige armen, onze harten
Vol broederzin, omsluiten, groeten u
Met warme vriendschap, achting, beste wenschen.

Cassius.

En even zwaar als een'ge stem weegt de uwe,
Om waardigheden, ambten te verdeelen.

Brutus.

Alleen geduld geoefend, totdat de onrust
Van 't volk, van angst zichzelf niet, is gestild;
Dan wordt met ied'ren grond aan u ontvouwd,
Wat mij, die Cæsar liefhad bij mijn dolkstoot,
Zoo hand'len deed.

Antonius.

Ik bouw op uwe wijsheid.
Reike elk van u mij zijn bebloede hand;
Eerst, Marcus Brutus, wil ik de uwe schudden;
Dan, Caius Cassius, druk ik u de hand;
Nu, Decius Brutus, u; dan u, Metellus;
U, Cinna; en mijn dapp're Casca, u;
't Laatst, niet als laatste' in vriendschap, u, Trebonius.
Gij eed'le mannen, — ach, wat zal ik zeggen?
Mijn goede naam staat thans op gladden grond,
Zoodat gij mij voor boos, het een of 't ander,
Een lafaard of een vleier, houden moet. —
Dat ik u liefhad, Cæsar, o 't is waar;
Zoo dus uw geest op ons nu nederblikt,
Zal 't u niet grieven, dieper dan uw dood,
Te zien, dat uw Antonius zich verzoent,

De purp'ren vingers van uw moorders drukt,
O, edelste! aan de zijde van uw lijk?
Had ik zoo tal van oogen als gij wonden,
Zoo weenend als aan haar uw bloed ontstroomt,
Dit zou mij meer betamen, dan met hen,
Wier vijandschap uw dood was, vreê te sluiten.
Vergeef mij, Julius! — Hier werdt gij besprongen,
Gij edel hert; hier vielt gij; en uw jagers
Staan zeeghaft hier, gepurperd door uw doodsstroom.
Gij waart, o wereld! voor dit hert het woud;
Dit hert, o wereld! ja, dit was uw hart. —
Een edel wild, geveld door vele vorsten,
Zoo ligt gij hier!

Cassius.

Marcus Antonius, —

Antonius.

Laat mij, Caius Cassius;
Dit zullen Cæsar's haters van hem zeggen;
't Is koude zelfbeheersching in een vriend.

Cassius.

Ik laak u niet, omdat gij Cæsar prijst;
Doch op wat voet denkt gij met ons te staan?
Wilt gij bij de onzen zijn geteld, of moeten
Wij voortgaan en op uwe hulp niet reek'nen?

Antonius.

Daartoe drukte ik uw aller hand, doch kon
Niet voortgaan, wijl mijn blik op Cæsar viel.
Ik ben uw aller vriend, bemin u allen,
Doch in de hoop, dat gij mij duid'lijk maakt,
Hoe en waarom Cæsar gevaarlijk was.

Brutus.

Hij was 't, of dit ware een barbaarsch tooneel;
Wat ons tot hand'len dreef, is zoo zwaarwichtig,

Dat gij, al waart gij Cæsar's zoon, Antonius,
Er door bevredigd wierdt.

Antonius.

Meer wensch ik niet;
En uit nog slechts de beê, dat mij vergund zij,
Zijn lijk ten toon te leggen op de markt,
En op 't gestoelte, naar mijn plicht als vriend,
Te spreken, zooals bij een uitvaart past.

Brutus.

Antonius, 't zij.

Cassius.

Brutus, een woord met u. —
(*Ter zijde tot* Brutus.)
Gij weet niet, wat gij doet; laat dit niet toe,
Dat hij, Antonius, de uitvaartrede houdt;
Weet gij, hoe diep hij 't volk zal kunnen roeren
Door wat hij spreken zal?

Brutus.

Met uw verlof;
Ikzelf wil vóór hem op 't gestoelte gaan,
En 'k leg de gronden bloot voor Cæsar's sterven;
En wat Antonius spreekt, zal ik verklaren,
Dat hij met ons verlof en wil het spreekt,
En dat wij wenschen Cæsar te vereeren
Met ied're plechtigheid en oud gebruik;
Geloof mij, 't doet ons goed veeleer dan kwaad.

Cassius.

Wie weet, hoe 't loopen kan? 't bevalt mij niet.

Brutus.

Antonius, voer gij Cæsar's lijk met u,
Draag zorg ons in uw rede niet te laken,
Doch spreek van Cæsar zooveel goed gij kunt;
En meld, dat gij met ons verlof het doet;

Of anders neemt gij aan de plechtigheid
In 't minst geen deel. Van 't zelfde spreekgestoelte,
Dat ik betreden zal, voert gij het woord,
En nadat ik gesproken heb.

Antonius.

Dat zij zoo;
'k Verlang niets meer.

Brutus.

Maak gij dan nu het lijk gereed en volg ons.
(*Allen af, behalve* Antonius.)

Antonius.

O bloedige aardklomp, o vergeef het mij,
Dat ik die slachters zacht en vriend'lijk toespreek!
Gij zijt het stof van de' edelste aller mannen,
Die in der tijden afloop de aarde droeg!
Wee, wee der hand, die 't kostlijk bloed vergoot!
Thans profeteer ik, hier bij uwe wonden,
Die stom haar bloedrobijnen lippen oop'nen,
Mijn tonge smeekend, stem en woord te leenen:
Een vloek stort neder op der menschen leden;
Partijschaps woede, felle burgerkrijg,
Verwoest Itaalje, spaart geen enk'le plek;
Bloed en verheering worden zoo gewoon,
En 't oog met schriktooneelen zoo vertrouwd,
Dat moeders, met een glimlach zelfs, haar spruiten
Door 's oorlogs hand gevierendeeld aanschouwen;
En deernis stikt door 't altijd zien van gruw'len;
En Cæsar's geest, naar wrake snuivend, zal,
Verzeld van Ate, heet der hel ontstegen,
Met heerschersstem hier: „Slachting! slachting!" roepen,
En 's krijgs bloedhonden hitsen door heel 't land,
Dat deze schanddaad stinke tot den hemel,
Door 't menschenaas, dat om begraving kreunt,

(Een Dienaar komt op.)

Octavius Cæsar is uw heer, niet waar?

Dienaar.

Zoo is 't, Antonius.

Antonius.

Cæsar had schrift'lijk hem naar Rome ontboden.

Dienaar.

Hij heeft den brief ontvangen, is op weg,
En gaf mij last u mond'ling te berichten, —
(Het lijk ontwarend.) O Cæsar!

Antonius.

Uw hart is vol; treed vrij ter zijde enween.
'k Zie, weenen is aansteek'lijk; want mijn oogen,
Nu zij de parels uwer droef'nis zagen,
Vergoten tranen. Is uw heer op weg?

Dienaar.

Op zeven mijl van Rome houdt hij nachtrust.

Antonius.

Rijd snel terug, en meld hem wat gebeurd is;
Hier is een treurend Rome, een hachlijk Rome,
Geen veilig Rome voor Octavius thans;
Gij, spoed u, meld hem dit. Neen, toef nog, toef;
Ga niet terug, aleer ik naar de markt
Zijn lijk gevoerd heb; daar moge eerst mij blijken,
Door wat ik spreek, hoe 't volk het wreed bedrijf,
Het bloedig doen dier mannen op zal nemen;
Diensvolgens zult gij dan den jongen Cæsar
Bericht doen, hoe hier thans de zaken staan.
Verleen mij hulp.

(Beiden af, met Cæsar's *lijk.)*

TWEEDE TOONEEL.

Rome. *Het Forum.*

BRUTUS *en* CASSIUS *komen op, met een groot aantal Burgers.*

Burgers.

Wij willen rekenschap; geeft rekenschap.

Brutus.

Zoo volgt mij, vrienden; en leent mij gehoor. —
En, Cassius, kies voor u die and're straat,
En deel de menigt'. —
Die mij verlangt te hooren, blijve hier;
Die Cassius volgen wil, ga met hem mede;
Hoe 't heil des staats den dood van Cæsar eischte,
Zal duid'lijk blijken.

Eerste Burger.

Ik wil Brutus hooren.

Tweede Burger.

Ik Cassius; en dan wegen wij hun gronden,
Als gij den een en ik den ander hoor.

(CASSIUS *gaat heen met een gedeelte van het volk;*
BRUTUS *beklimt het spreekgestoelte.*)

Derde Burger.

Zie, de eed'le Brutus staat reeds boven; stilte!

Brutus.

Hoort rustig aan, ten einde toe.
Romeinen, medeburgers, vrienden! Hoort mij aan bij het bepleiten mijner zaak, en weest stil, opdat gij hooren moogt; gelooft mij ter wille van mijn eer, en hebt achting voor mijn eer, opdat gij gelooven moogt; oordeelt mij naar uw wijsheid, en laat uw verstand wakker zijn,

opdat gij te beter oordeelen moogt. Is er iemand in deze vergadering, iemand, die een innig vriend van Cæsar was, tot hem zeg ik, dat Brutus' liefde tot Cæsar niet minder was dan de zijne. En als die vriend dan vraagt, waarom Brutus tegen Cæsar opstond, dan is mijn antwoord: niet, dat ik Cæsar minder liefhad, maar dat ik Rome meer liefhad. Hadt gij liever, dat Cæsar in leven was en gij allen als slaven stierft, dan dat Cæsar dood is en gij allen als vrije mannen leeft? Wijl Cæsar mij liefhad, ween ik om hem; wijl hij gelukkig was, verheug ik mij daarin; wijl hij dapper was, vereer ik hem; maar wijl hij heerschzuchtig was, versloeg ik hem. Zoo heb ik tranen voor zijn liefde; vreugde voor zijn geluk; vereering voor zijn dapperheid; en dood voor zijn heerschzucht. Wie is hier zoo laag, van slaaf te willen zijn? Is er hier een, hij spreke; want hem heb ik beleedigd. Wie is hier zoo ruw, van geen Romein te willen zijn? Is er hier een, hij spreke; want hem heb ik beleedigd. Wie is hier zoo eerloos, van zijn land niet te willen beminnen? Is er hier een, hij spreke; want hem heb ik beleedigd. Ik wacht op een antwoord.

Allen.

Niemand, Brutus, niemand.

Brutus.

Dan heb ik niemand beleedigd. Ik heb Cæsar niet meer aangedaan, dan wat gij Brutus moogt aandoen. De zaak van zijn dood is op het Kapitool te boek gesteld, zijn roem, waar die hem toekwam, niet verkleind, en zijn schuld, waar hij den dood voor onderging, niet vergroot.

(Antonius *en Anderen komen op, met* Cæsar's *lijk.*)

Daar komt zijn lijk, met Marcus Antonius als rouwdrager; die, schoon hij geen aandeel had aan zijn dood, de weldaad zal oogsten van zijn sterven, een plaats in

het gemeenebest; en wie uwer zal dit niet? En hiermede treed ik af: dat ik, zooals ik mijn besten vriend voor Rome's welzijn versloeg, denzelfden dolk voor mijzelven heb, wanneer het mijn land behaagt, mijn dood te behoeven.

Allen.

Leve Brutus! hij leve! hij leve!

Eerste Burger.

Geleidt hem in triumf naar huis terug!

Tweede Burger.

Geeft hem een standbeeld naast zijn vaad'ren!

Derde Burger.

Hij worde Cæsar!

Vierde Burger.

Cæsar's beter ik
Zij nu gekroond in Brutus!

Eerste Burger.

Wij brengen luidkeels juub'lend hem naar huis!

Brutus.

Mijn medeburgers!

Tweede Burger.

Stilte! Brutus spreekt.

Eerste Burger.

Stil, stil toch!

Brutus.

Laat mij alleen naar huis gaan, lieve vrienden,
En blijft om mijnentwil hier bij Antonius.
Brengt eer aan Cæsar's lijk en eert de rede,
Die, krachtens ons verlof, Marcus Antonius
Tot roem en lof van Cæsar houden zal.

Ik bid u dringend, niemand ga van hier
Dan ik, aleer Antonius heeft gesproken.

(BRUTUS *af.*)

Eerste Burger.

Blijft hier, en hooren wij Antonius aan.

Derde Burger.

Goed; laat hem op het spreekgestoelte stijgen;
Wij leenen 't oor. — Bestijg het, eed'le Antonius.

Antonius.

Ik ben u, dank zij Brutus, zeer verplicht.

Vierde Burger.

Wat, wat van Brutus?

Derde Burger.

Dank zij Brutus, zegt hij,
Gevoelt hij zich ons allen zeer verplicht.

Vierde Burger.

Hij moest van Brutus ook iets kwaads gaan zeggen!

Eerste Burger.

Die Cæsar was een dwing'land.

Derde Burger.

Dit is zeker;
Dat Rome van hem af is, is een zegen.

Tweede Burger.

Stil! hoort nu, wat Antonius zeggen kan.

Antonius.

Gij eed'le burgers!

Burgers.

Stilte, laat ons luist'ren!

Antonius.

Romeinen, vrienden, burgers, leent mij 't oor.
Begraven kom ik Cæsar, niet hem prijzen.

Het kwaad, dat menschen doen, leeft na hen voort;
Het goed wordt vaak met hun gebeent' begraven;
Zoo moge 't zijn met Cæsar. De eed'le Brutus
Heeft u gezegd, dat hij vol heerschzucht was;
Indien 't zoo was, dan was 't een zware schuld,
En zwaar ook heeft er Cæsar voor geboet.
Hier, met verlof van Brutus en die and'ren,
Want Brutus is een achtenswaardig man,
Dat zijn zij allen, allen achtenswaardig,
Voer ik bij Cæsar's uitvaart thans het woord.
Hij was mijn vriend, mij trouw en steeds gerecht;
Maar Brutus zegt, dat hij vol heerschzucht was,
En Brutus is een achtenswaardig man.
Hij bracht naar Rome tal van krijgsgevang'nen,
Wier losprijs tot den rand de schatkist vulde;
Wie ziet hierin een blijk van Cæsar's heerschzucht?
Als de armoe leed en kreet, dan weende Cæsar;
De heerschzucht pleegt van harder stof te zijn;
Maar Brutus zegt, dat hij vol heerschzucht was,
En Brutus is een achtenswaardig man.
Gij allen zaagt het: op 't Lupercusfeest
Bood ik hem, driemaal zelfs, een koningskroon,
En driemaal wees hij ze af. Was dit zijn heerschzucht?
Maar Brutus zegt, dat hij vol heerschzucht was,
En, wis, hij is een achtenswaardig man.
Ik spreek hier niet om Brutus te weerleggen;
Ik kom slechts om te spreken, wat ik weet.
Gij allen hadt hem eenmaal lief, met grond;
Wat grond weerhoudt u dan, om hem te treuren?
O oordeel, gij ontvloodt naar 't stomme vee,
En reed'loos werd de mensch! — Een oogenblik!
Mijn hart is daar bij Cæsar aan de baar,
En zwijgen moet ik, tot het wederkeert.

Eerste Burger.

Mij dunkt, er is veel waars in wat hij zegt.

Tweede Burger.

Aan Cæsar is, als men het goed beziet,
Groot onrecht aangedaan.

Derde Burger.

Niet weinig, mannen!
Ik vrees, er komt een erger in zijn plaats.

Vierde Burger.

Gaaft gij wel acht? Hij nam de kroon niet aan;
Dan blijkt toch, dat hij vrij van heerschzucht was.

Eerste Burger.

Blijkt dit, dan zullen enk'len duur het boeten.

Tweede Burger.

Die arme man! zijn oog is rood van 't weenen.

Derde Burger.

Geen eed'ler man in Rome, dan Antonius.

Vierde Burger.

Let op, daar vangt hij weder aan te spreken.

Antonius.

Nog gist'ren hield een enkel woord van Cæsar
De wereld in bedwang; nu ligt hij daar,
En geen zoo arm, die thans hem hulde biedt.
O mannen, waar' 't mijn doel om hart en ziel
In u tot woede en muiterij te ontvlammen,
Dan deed ik Brutus onrecht, Cassius onrecht,
Die, allen weet gij 't, achtenswaardig zijn.
'k Wil hun geen onrecht doen; veel liever doe ik
Den dooden onrecht, u, mijzelven onrecht,
Dan onrecht aan zoo achtenswaarde mannen.
Doch ziet dit perkament met Cæsar's zegel;
't Lag in zijn kamer; 't is zijn laatste wil.
Indien het volk dit testament vernam,

Dat ik, — vergeeft mij, — niet denk voor te lezen,
Zij liepen toe en kusten Cæsar's wonden,
En doopten doeken in zijn heilig bloed;
Ja, smeekten ter gedacht'nis om een haar,
En noemden 't stervend in hun laatsten wil,
En lieten 't, als een kostlijke erfenis,
Hun kroost en nakroost na.

Vierde Burger.

Wij willen 't hooren!
Het testament! Marcus Antonius, lees!

Allen.

Zijn testament! lees, lees zijn testament!

Antonius.

Vergeeft mij, lieve vrienden; 'k mag 't niet lezen;
Gij moogt niet weten, hoe u Cæsar liefhad.
Gij zijt geen hout, gij zijt geen steen, maar menschen;
En daarom, hoort gij Cæsar's testament,
Dan zou dit u ontvlammen, razend maken;
Gij moogt niet weten, dat gij hem beërft;
Want, als gij 't wist, o, welk een ramp wierd dit!

Vierde Burger.

Het testament! Marcus Antonius, lees het!
Wij willen 't hooren, Cæsar's testament.

Antonius.

Wilt gij niet rustig zijn? een wijle wachten?
Ik sprak mijzelf voorbij, toen ik het noemde.
Ik vrees, ik krenk die achtenswaarde mannen,
Wier dolken Cæsar troffen, ja, dit vrees ik.

Vierde Burger.

Verraders zijn zij; — achtenswaarde mannen!

Allen.

Het testament! het testament!

Tweede Burger.

Zij waren schurken, moordenaars; — het testament! lees het testament!

Antonius.

Gij dwingt mij dus het testament te lezen?
Vormt allen dan een kring om Cæsar's lijk,
En laat mij hem u toonen, die het schreef.
Is 't mij veroorloofd? zal ik tot u komen?

Allen.

Kom af!

Tweede Burger.

Kom van 't gestoelte!

Derde Burger.

't Is u vergund.

(Antonius *komt van het spreekgestoelte af.*)

Vierde Burger.

Een kring gevormd! terug!

Eerste Burger.

Wat verder van de baar! terug van 't lijk!

Tweede Burger.

Plaats voor Antonius! eed'le Marcus Antonius!

Antonius.

Neen, neen; dringt zoo niet op; staat verder weg!

Allen.

Staat verder weg; maakt plaats! terug, terug!

Antonius.

Indien gij tranen hebt, zoo plengt ze thans.
Gij allen kent dien mantel; ik herinner
Mij de' eersten keer, dat Cæsar ooit hem droeg;
't Was op een zomeravond, in zijn tent,
Hij had dien dag de Nerviërs overwonnen.

Ziet hier, door deze plek drong Cassius' dolk;
Ziet, welk een scheur de booze Casca maakte;
Hier stiet de veelbeminde Brutus door;
En toen hij 't diep vervloekte staal terugtrok,
Merkt op, hoe Cæsar's bloed de dagge volgde,
Als stortte 't voor de deur om uit te zien,
Of werk'lijk Brutus zoo onvriend'lijk klopte;
Want Brutus, als gij weet, was Cæsar's engel;
O Goden, oordeelt, hoe hem Cæsar liefhad!
Dit was de stoot, van alle 't onnatuurlijkst;
Want toen hem de eed'le Cæsar stooten zag,
Wierp ondank, sterker dan verraders-armen,
Terstond hem neer; toen brak zijn krachtig hart,
En met den mantel zijn gelaat omhullend,
Bij 't standbeeld van Pompeius, tegen 't voetstuk,
Waar 't bloed van afvloot, viel de groote Cæsar.
O medeburgers, welk een val was dat!
Daar vielen gij en ik, wij allen vielen,
Daar juichte om onzen val verraad en moord.
O ja, nu weent gij; en, ik zie 't, gij voelt
De deernis priemen; dit zijn heil'ge droppels.
Gij goede harten, weent gij? en gij ziet
Slechts onzes Cæsar's kleed doorboord? Ziet hier,
Hier is hijzelf, geschonnen door verraders.

Eerste Burger.

O deerlijk schouwspel!

Tweede Burger.

O eed'le Cæsar!

Derde Burger.

O jammerdag!

Vierde Burger.

O schurken! moord'naars!

Eerste Burger.

O al te bloedige aanblik!

Tweede Burger.

Wij willen wraak; wraak! Op! — zoekt, — brandt, — blakert, — slaat dood, — moordt! — laat geen verrader in 't leven!

Antonius.

Blijft, medeburgers!

Eerste Burger.

Weest stil daar! Hoort den eed'le' Antonius.

Tweede Burger.

Wij willen hem hooren, — wij willen hem volgen, — wij willen met hem sterven.

Antonius.

Neen, vrienden, lieve vrienden, 'k mag u niet
Tot zulk een fellen stroom van oproer prikk'len.
De daders van de daad zijn achtenswaardig;
Wat eigen grieven tot de daad hen dreven,
Ach, 'k weet niet; — doch, wijs zijn ze en achtenswaardig,
En zullen wis u goede reed'nen geven.
Ik kom niet, vrienden, om uw hart te stelen;
Ik ben geen reed'naar, zooals Brutus is;
Slechts, daarvoor kent gij mij, een boersch, rond man,
Mijn vriend getrouw; dit wisten zij zeer goed,
Die mij vergunden hier van hem te spreken.
Ik heb geen woorden, wijsheid, geen gewicht,
Noch kunst, noch voordracht, noch de macht der taal,
Om 's menschen bloed te prikk'len, spreek eenvoudig,
Zeg enkel wat gijzelf wel weet, ik toon u
Des goeden Cæsar's wonden, stomme monden,
En vraag haar 't woord te doen. Doch ware ik Brutus,
Brutus Antonius, hier ware een Antonius,
Die u de ziel ophitste en aan de wonden
Van Cæsar elk een tong gaf, die de steenen
Van Rome dreef tot opstand en geweld.

Allen.

Ja, opgestaan!

Eerste Burger.

Steekt Brutus' huis in brand!

Derde Burger.

Voort allen! spoort de samenzweerders op!

Antonius.

Een woord nog, medeburgers; geeft gehoor!

Allen.

Stil! hoort Antonius, de' eedle' Antonius, aan!

Antonius.

Wat, vrienden, gaat ge aan 't werk en weet nog niets?
Waardoor verdiende Cæsar zoo uw liefde?
Ach neen, gij weet het niet, als ik 't niet zeg,
Vergeet het testament, waar ik van sprak.

Allen.

Ja, — 't testament! blijft! hoort het testament!

Antonius.

Hier is het testament, met Cæsar's zegel;
Aan elk' Romeinschen burger, hoofd voor hoofd,
Aan elk vermaakt hij vijf-en-zev'ntig drachmen.

Tweede Burger.

O eed'le Cæsar! — wreekt hem, wreekt zijn dood!

Derde Burger.

O koninklijke Cæsar!

Antonius.

Hoort rustig verder!

Allen.

Weest stil nog! stilte!

Antonius.

En verder schenkt hij u zijn wandeldreven,
Zijn boschjes en nieuw aangeplante tuinen,
Aan deze zij des Tibers; laat die u
En uwen erven na u, als een lusthof,
Waarin gij wand'lend u vermeien moogt.
Dat was een Cæsar! wanneer komt zijn weergâ?

Eerste Burger.

O nimmer, nimmer! — Komt, van hier, van hier!
Verbranden wij zijn lijk op 't heilig plein,
En met den mutsaard dan der moord'naars huizen!
Neemt op het lijk.

Tweede Burger.

Gaat, haalt vuur!

Derde Burger.

Rukt al de banken om!

Vierde Burger.

Rukt zetels, vensters, alles neer!

(De Burgers gaan heen, met het lijk.)

Antonius.

Nu werk' het voort! Verderf, gij zijt op weg;
Neem welken loop gij wilt!

(Een Dienaar komt op.)

Wat meldt gij, knaap?

Dienaar.

Octavius Cæsar, heer, is reeds in Rome.

Antonius.

Waar is hij?

Dienaar.

Hij is met Lepidus in Cæsar's huis.

Antonius.

Ik ga terstond er heen om hem te spreken.
Hij komt gewenscht. Het Lot is goed gestemd,
En zal in deze luim ons alles schenken.

Dienaar.

Als dollen, hoorde ik van hem zeggen, reden
Brutus en Cassius door de poort van Rome.

Antonius.

Wellicht kwam hun iets van het volk ter oore,
Hoe ik 't ontvlamde. Voer mij tot Octavius.

(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Rome. *Een straat.*

CINNA, *de dichter, komt op.*

Cinna.

Ik heb van nacht gedroomd, dat ik bij Cæsar
Te gast was; onheil spookt mij door het brein;
Ik heb geen lust mijn woning uit te gaan,
Doch iets, ik weet niet wat, drijft mij er uit.

(Een troep Burgers komt op.)

Eerste Burger.

Hoe heet gij?

Tweede Burger.

Waar wilt gij naar toe?

Derde Burger.

Waar woont gij?

Vierde Burger.

Zijt gij getrouwd of vrijgezel?

Tweede Burger.

Antwoord ieder zonder omwegen.

Eerste Burger.

Ja, en bondig.

Vierde Burger.

Ja, en verstandig.

Derde Burger.

Ja, en naar waarheid: 't is u geraden.

Cinna.

Hoe ik heet? Waar ik naar toe wil? Waar ik woon? Of ik getrouwd ben of vrijgezel? Nu, om ieder zonder omwegen en bondig en verstandig en naar waarheid te antwoorden, zeg ik verstandig: ik ben vrijgezel.

Tweede Burger.

Dat is zooveel als: wie trouwt is een dwaas. Daar zult gij van mij voor lusten, vrees ik. Ga voort, zonder omwegen.

Cinna.

Ik wil, zonder omwegen, naar Cæsar's begrafenis.

Eerste Burger.

Als vriend, of als vijand?

Cinna.

Als vriend.

Tweede Burger.

Dat is zonder omwegen geantwoord.

Vierde Burger.

Nu uw woning, — bondig!

Cinna.

Bondig dan, ik woon bij 't Kapitool.

Derde Burger.

Uw naam, man, naar waarheid!

Cinna.

Naar waarheid, mijn naam is Cinna.

Eerste Burger.

Rijt hem in stukken! Hij is een saamgezworene.

Cinna.

Ik ben Cinna de dichter; ik ben Cinna de dichter.

Vierde Burger.

Rijt hem in stukken voor zijn slechte verzen, in stukken voor zijn slechte verzen.

Cinna.

Ik ben niet Cinna de saamgezworene.

Tweede Burger.

Het doet er niet toe; zijn naam is Cinna; rijt hem alleen zijn naam uit zijn hart, en laat hem loopen.

Derde Burger.

Rijt hem in stukken, in stukken! Komt! hout, brandhout, hei! naar Brutus, naar Cassius; steekt alles in brand! die naar Decius' huis, dezen naar Casca's, anderen naar Ligarius' huis! van hier! voort!

(Allen af.)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *Een vertrek in* Antonius' *huis.*

ANTONIUS, OCTAVIUS *en* LEPIDUS, *aan een tafel gezeten.*

Antonius.

Die sterven dus; hun naam is aangestipt.

Octavius.

Uw broeder mede; wilt gij 't, Lepidus?

Lepidus.

Het zij zoo, —

Octavius.

Stip hem aan, Antonius.

Lepidus.

Maar op beding, dat Publius mede sterve,
Al is hij ook uw zuster's zoon, Antonius.

Antonius.

Hij sterve; zie, die stip doet hem den dood.
Maar Lepidus, ga gij naar Cæsar's huis,
En haal het testament, opdat wij nagaan,
Wat aan legaten nog te korten valt.

Lepidus.

Ik vind u dan nog hier?

Octavius.

Ja, hier, of wel op 't Kapitool.

(LEPIDUS *af.*)

Antonius.

Dat is een zwakk'ling, die zijn loon niet waard is,
Voor bodendienst nog bruikbaar. Gaat het aan,
Bij 't deelen der driedubb'le wereld, hem
Als derde toe te laten?

Octavius.

U scheen 't goed;
Gij vroegt zijn stem, wie op de zwarte lijst
Door ons ter dood zou worden aangestipt.

Antonius.

Octavius, langer zag ik 't licht dan gij;
Wij leggen op dien man een schat van eer,
Om van een last, die haat brengt, ons te ontdoen;
Hij draag' hem slechts zooals een ezel goud,
En zwoege en zweete er onder, langs den weg,
Door ons getoond, geleid of voortgezweept;
En bracht hij onzen schat, waar wij 't verkiezen,
Dan neemt men hem zijn schat, en laat hem loopen,
En, als ontladen ezel, de ooren schudden
En op de weide grazen.

Octavius.

Ga uw gang;
Maar toch, hij is een kloek, beproefd soldaat.

Antonius.

Mijn paard is 't ook, Octavius; en daarom
Ken ik het overvloed van voeder toe.
Het is voor mij een wezen, dat ik africht
Tot vechten, wenden, stilstaan, voorwaarts rennen;

Doch wat zijn lichaam doet, beveelt mijn geest.
Ja, wel beschouwd, is Lepidus niets meer,
Doet niets dan afgericht, bestuurd, gezweept,
En blijft een wezen zonder geest, zich voedend
Met waardeloozen afval, kunsten nadoend,
Die, oud en reeds door and'ren afgedankt,
Bij hem eerst mode worden. Noem hem nimmer
Dan als een werktuig. Doch verneem, Octavius,
Nu zaken van gewicht. — Brutus en Cassius
Bereiden zich ten krijg; onmidd'lijk zij
Hun 't hoofd geboden; ons verbond gesloten,
Al onze vrienden, onze macht vereend;
En heden nog beramen wij in rade,
Wat best hun heimlijk drijven ons onthull',
En openbaar gevaar het zekerst keer'.

Octavius.

Goed, want wij zijn als beren aan een paal,
Rondom door weerpartijders aangebast;
En menigeen, die glimlacht, voedt, zoo vrees ik,
In 't harte boosheên zonder tal.

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Voor Brutus' *tent in 't legerkamp bij* Sardes.

Getrommel. Brutus, Titinius *en* Lucius *komen op, met troepen.* Lucilius *en* Pindarus *komen in tegenovergestelde richting op.*

Brutus.

Sta! ho!

Lucilius.

Ho! geef het woord en sta!

Brutus.

Lucilius, gij? — Is Cassius in de buurt?

Lucilius.

Hij is dicht bij; en hier staat Pindarus
Om namens zijnen heer u te begroeten.

Brutus.

De groet komt goed; want, Pindarus, uw heer,
't Zij zelf veranderd, of door slechten raad,
Gaf door zijn doen mij grond, om inderdaad
Gedane zaken ongedaan te wenschen;
Doch nu hij komt, zal ik bevredigd worden.

Pindarus.

Mijn eed'le meester blijkt u, 'k twijfel niet,
Zooals hij is, vol eer en waardigheid.

Brutus.

Ik twijfel niet aan hem. — Een woord, Lucilius;
Deel, hoe hij u ontving, in 't kort mij mee.

Lucilius.

Beleefd genoeg, met ieder blijk van achting;
Maar niet met blijken van vertrouwlijkheid,
Niet op een wijs, zoo hart'lijk en vriendschapp'lijk,
Als hij 't wel plach te doen.

Brutus.

Gij teekent daar
Een warmen vriend, die koel wordt. Geef steeds acht,
Als vriendschap kwijnen en verwelken gaat,
Dan bezigt zij gedwongen hoflijkheid.
De slechte rechte trouw weet niets van kunsten;
Maar vooze menschen stellen, als het paard,
Dat schichtig is, zich vurig aan en krachtvol;
Doch zoo de spoor hen bloedig treft, dan zinkt

Hun moed, en als versleten knollen staan zij
De proef niet door. Spreek, rukt zijn leger aan?

Lucilius.

In Sardes denkt het nachtkwartier te houden;
Het grootste deel, de gansche ruiterij,
Komt mee met Cassius.

(Men hoort troepen op marsch in de verte.)

Brutus.

Hoor! daar is hij reeds.
Rukt langzaam op, hem tegen.

(Cassius *komt op, met soldaten.*)

Cassius.

Staat!

Brutus.

Staat! Geeft het wachtwoord verder!
(Stemmen achter het tooneel.) Staat! — staat! — staat! -

Cassius.

Mijn eed'le broeder, onrecht deedt gij mij.

Brutus.

Gij goden, richt mij! deed ik 't ooit mijn vijand?
En zou ik dan mijn broeder onrecht doen?

Cassius.

Brutus, die kalme toon zelfs is een krenking;
En als gij die begaat, —

Brutus.

Ik bid u, Cassius,
Spreekt zacht uw grieven uit; ik ken u wel;
Doch hier, voor de oogen van ons beider legers,
Die niets dan vriendschap van ons moeten zien,
Hier niets van twist! Zeg hun terug te gaan;

En leg dan in mijn tent uw grieven bloot;
Daar zal ik gaarne u hooren.

Cassius.

Pindarus,
Zeg aan onze oversten hun volk een weinig
Van deze plek terug te trekken.

Brutus.

Lucilius, doe gij eveneens; laat niemand,
Zoolang wij samen zijn, bij onze tent.
Dat Lucius en Titinius de' ingang hoeden.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

In Brutus' *tent.*

Brutus *en* Cassius *komen op.*

Cassius.

Dat gij mij onrecht aandeedt, hieruit blijkt het:
Bestraft, geschandvlekt hebt gij Lucius Pella,
Als door de Sardiërs omgekocht; mijn brief,
Waarin ik voor dien man genade vroeg,
Wijl ik hem kende, werd ter zij gelegd.

Brutus.

Door zulk een brief deedt gij uzelven onrecht.

Cassius.

Het is niet goed, in zulk een tijd als deze
Op ied'ren kleinen misstap acht te slaan.

Brutus.

Laat ik u zeggen, Cassius, dat gijzelf
Gelaakt wordt, wijl de holle hand u jeukt,

En wijl ge onwaardigen voor goud uw ambten
Te koop biedt.

Cassius.

In een holle hand, die jeukt?
Gij weet wel, gij zijt Brutus, die dit zegt;
Uw laatste woord waar' 't anders, bij de goden!

Brutus.

De naam van Cassius adelt die praktijken;
En dies verschuilt de tuchtiging haar hoofd.

Cassius.

De tuchtiging?

Brutus.

Denk gij aan Maart, aan de' Idusdag van Maart;
Stierf niet de groote Julius om het recht?
Zou één, die toestiet, schurk geweest zijn? treffend,
En niet om 't recht? Wat! spreek, zou een van ons,
Die de' eersten man der wereld nederstieten,
Slechts wijl hij roovers steunde, zouden wij
Door lage giften onze hand bezoed'len,
Der eereposten groot gewicht verkoopen
Voor zooveel slijks als grijpbaar is? Veel liever
Ware ik een hond, die bast bij 't zien der maan,
Dan zoo Romein.

Cassius.

Brutus, bas mij niet toe;
Ik zou 't niet dulden. Gij vergeet uzelf,
Brengt gij me in 't nauw. Ik ben een krijger ik,
Van ouder oef'ning, en veel meer geschikt
Om u den weg te wijzen.

Brutus.

Cassius, zwijg!
Dit zijt ge niet.

Cassius.

Ik ben het.

Brutus.

Neen, zeg ik.

Cassius.

Tart mij niet meer; ik zou mij zelf vergeten.
Denk aan uw leven, terg mij verder niet.

Brutus.

Van hier, lichtzinnig man!

Cassius.

Is 't moog'lijk?

Brutus.

Hoor mij aan, want spreken wil ik.
Zou 'k wijken voor de hitte van uw toorn?
Ik angstig worden, als een dolle staart?

Cassius.

O goden, goden! moet ik zooveel dulden?

Brutus.

Zooveel? Nog meer; kners, tot uw trotsch hart breekt.
Ga, toon uw knechts hoe licht geraakt gij zijt,
En doe uw slaven sidd'ren. Moet ik wijken?
U staag naar de oogen zien, en, blikt gij kregel,
Mij krommen, kruipen? Bij de goden, zwelgen,
Verteren zult gijzelf uws wrevels gif;
Al moest gij er aan barsten; van nu aan
Zult gij mij voorwerp zijn voor spot en lach,
Als gij zoo giftig zijt.

Cassius.

Is 't reeds zoo ver?

Brutus.

Gij zegt, dat gij een beter krijger zijt;

O, moog' dit blijken, maak uw pochen waar!
Het zal mij lief zijn, want, wat mij betreft,
Van eed'le mannen zal ik gaarne iets leeren.

Cassius.

In alles doet gij me onrecht, onrecht, Brutus;
Ik zeide, een ouder krijger, niet een beter;
Zeide ik, een beter?

Brutus.

Deedt gij 't, nu, ook goed.

Cassius.

Niet Cæsar had gewaagd, mij zoo te tarten!

Brutus.

Stil, gij hadt niet gewaagd, hem zoo te tergen.

Cassius.

Wat! niet gewaagd?

Brutus.

Gij hadt het voor uw leven niet gewaagd.

Cassius.

Verlaat u niet te zeer op mijne liefde;
Ik mocht iets doen, wat mij berouwen zou.

Brutus.

Gij hebt gedaan, wat u berouwen moet.
In al uw dreigen, Cassius, woont geen schrik;
Mijn manneneer is mij zoo sterk een rusting,
Dat ik zoo min het tel, als de' ijd'len wind,
Die langs mij heensuist. 'k Zond tot u een bode
Om eenig goud; gij hebt het mij geweigerd; —
Ik kan geen geld door lage midd'len heffen;
Neen, bij den hemel, 'k liet mijn hart eer munten,
Mijn bloed voor drachma's drupp'len, dan den boeren
Hun armoedje' uit de harde handen wringen

Door kromme streken. 'k Zond tot u om goud,
Omdat ik mijn legioenen moest betalen;
Het werd geweigerd. Was dit Cassius waardig?
Had ik ooit Caius Cassius zoo geantwoord?
Als Marcus Brutus zoo hebzuchtig wordt,
En 't nietig geld zoo voor zijn vrienden wegsluit,
O Goden, neemt dan al uw donderkeilen
En plettert hem tot stof!

Cassius.

'k Heb niet geweigerd.

Brutus.

Gij deedt het.

Cassius.

'k Deed het niet; — het was een dwaas,
Die u bescheid bracht. Brutus klooft mij 't hart;
Een vriend verdraagt de zwakken van zijn vriend;
Brutus vergroot de mijne bovenmate.

Brutus.

Neen, 'k zweeg er van, tot ik er zelf door leed.

Cassius.

Gij mint mij niet.

Brutus.

Ik min uw feilen niet.

Cassius.

Een vriendenoog zou nooit die feilen zien.

Brutus.

Een vleiersoog niet, neen, al waren ze ook
Reusachtig als de Olympus.

Cassius.

Antonius, kom, en jonge Octavius, kom,
Laat Cassius, hij alleen, uw wraak gevoelen!

Want Cassius is de wereld moe, gehaat
Door wien hij mint, gehoond nu door zijn broeder,
Bekeven als een slaaf; zijn feilen, allen,
Bespied, geboekt, en uit het hoofd geleerd,
Mij in 't gezicht geworpen! — O, ik kon
Mijn ziel uit de oogen weenen! — Neem! mijn dolk!
Hier is mijn naakte borst, daarin een hart,
Meer waard dan Plutus' mijnen, meer dan goud;
Zoo waar gij een Romein zijt, neem 't er uit;
Ik, die u goud onthield, bied hier mijn hart;
Stoot toe, als eens op Cæsar! want ik weet,
Hij was u, toen gij 't felst hem haattet, liever,
Dan Cassius ooit u was.

Brutus.

Steek op uw dolk;
Wees toornig als gij wilt, het staat u vrij;
Doe wat gij wilt, uw krenking acht ik luim.
O Cassius, aan een lam zijt gij gekoppeld,
Dat gramschap voedt, zooals een vuursteen vuur,
Die, sterk geslagen, vluchtig vonken geeft,
En daad'lijk is bekoeld.

Cassius.

Moest Cassius leven,
Om voor zijn Brutus spot en lach te zijn,
Als smart en hitte van zijn bloed hem plaagt?

Brutus.

Toen ik dat zeide, was ook ik verhit.

Cassius.

Erkent gij zooveel schuld? Geef mij de hand!

Brutus.

En ook mijn hart.

Cassius.

O Brutus! —

Brutus.

Nu? spreek uit!

Cassius.

Mint gij mij niet genoeg, dat gij 't verschoont,
Zoo soms mijn driftige aard, mijn moeder's erfdeel,
Mij medesleept?

Brutus.

Ja Cassius, en voortaan
Zal, zoo ge uw Brutus overstreng bejegent,
Hij denken, dat uw moeder kijft, en — zwijgen.

(Geraas achter het tooneel.)

Een Dichter *(achter het tooneel).*

Laat mij naar binnen, naar de legerhoofden;
Zij zijn in twist geraakt; het is niet goed,
Dat zij alleen zijn.

Lucius *(achter het tooneel).*

Neen, gij moogt niet binnen.

De Dichter *(achter het tooneel).*

Niets dan de dood houdt mij terug.

(De Dichter komt op.)

Cassius.

Wie daar? wat moet dat?

Dichter.

O legerhoofden, schaamt u! wat is dit?
Twee zulke mannen twisten! Legt het bij;
'k Zag, weet dit, meerder jaren reeds dan gij.

Cassius.

Ha, ha! wat rijmt die cynicus daar dwaas!

Brutus.

Man, spoed u weg! gij dolle vlegel, weg!

Cassius.

Val, Brutus, hem niet hard; zoo is hij steeds.

Brutus.

'k Erken zijn doen, mits hij zijn tijd ook kenne;
Wat doen die rinkelnarren in den krijg?
Van hier, man, pak u weg!

Cassius.

Kom, vlug van hier!
(De Dichter af.)

(Lucilius *en* Titinius *komen op.*)

Brutus.

Lucilius en Titinius, gaat, en zegt
Aan de oversten, voor 't nachtkwartier te zorgen.

Cassius.

En keert terstond, en met Messala bij u,
Tot ons terug.
(Lucilius *en* Titinius *af.*)

Brutus.

Lucius, een beker wijns!

Cassius.

Dat gij zoo toornig zijn kondt, dacht ik niet.

Brutus.

O Cassius, ik ben krank van zielsverdriet.

Cassius.

Dan geeft ge uw wijsbegeerte geen gehoor,
Als gij toevallig kwaad zoo heerschen laat.

Brutus.

Geen mensch draagt lijden beter; — Portia stierf.

Cassius.

Wat, Portia?

Brutus.

Zij stierf.

Cassius.

Bracht ik er 't leven af, toen ik u tartte? —
O bitter, o onnoemlijk zwaar verlies! —
Aan welke ziekte?

Brutus.

Smart om onze scheiding;
En kommer, wijl Octavius en Antonius
Zich zoo versterkten; — met haar doodsbericht
Kwam ook dit nieuws; — dit deed haar raad'loos worden,
En zoo verzwolg ze, alleen gelaten, vuur.

Cassius.

En stierf zoo?

Brutus.

Stierf zoo.

Cassius.

O gij eeuw'ge goden!

(Lucius *komt terug, met wijn en licht.*)

Brutus.

Niet meer van haar. — Geef mij een beker wijns;
Hierin begraaf ik allen wrevel, Cassius.

(Hij drinkt.)

Cassius.

Mijn harte dorst om u bescheid te doen. —
Vul, Lucius, tot de wijn den beker kranst;
Van Brutus' liefde drink ik nooit te veel.

(Hij drinkt.)

Brutus.

Treed in, Titinius.

(TITINIUS *komt terug, met* MESSALA.)

Welkom, vriend Messala. —
Laat ons rondom dit licht ons nederzetten,
En overleggen, wat de toestand eischt.

Cassius.

O Portia, gij niet meer!

Brutus.

O stil! ik bid u. —
Messala, 'k heb een brief hier, die mij meldt,
Dat tegen ons Octavius en Antonius
Reeds met een groote macht te velde zijn,
En dat hun tocht gericht is naar Philippi.

Messala.

'k Heb mede een brief, en van denzelfden inhoud.

Brutus.

En meldt hij u niet meer?

Messala.

Dat door Octavius, Lepidus, Antonius,
Na vogelvrijverklaring op hun lijsten,
Een honderd senatoren zijn gedood.

Brutus.

Daarin dus wijken onze brieven af;
De mijne spreekt van zeventig, die stierven
Door hun besluit, waaronder Cicero.

Cassius.

Ook Cicero?

Messala.

Ja, Cicero is dood;
En mede door die vogelvrijverklaring. —
En, Brutus, was 't uw vrouw, die dit u schreef?

Brutus.

Messala, neen.

Messala.

En staat er in uw brief ook niets van haar?

Brutus.

Neen, niets, Messala, niets.

Messala.

Dit schijnt mij vreemd.

Brutus.

Waarom? weet gij uit uw brief iets van haar?

Messala.

Neen, Brutus.

Brutus.

Zoo waar gij een Romein zijt, zeg de waarheid.

Messala.

Draag dan die waarheid als Romeinen past;
Want ja, zij stierf, en stierf op vreemde wijs.

Brutus.

Vaarwel dan, Portia. — 't Is ons lot te sterven;
En denk ik, vriend, dat ze eenmaal sterven moest,
Dan heb ik ook de kracht om 't nú te dragen.

Messala.

Zoo dragen groote mannen groote smart.

Cassius.

Dit heeft ook mijne leer mij ingeprent,
Doch mijn natuur zou 't zoo niet kunnen dragen.

Brutus.

Maar nu, terstond aan de' arbeid! — Wat denkt gij
Van daad'lijk naar Philippi op te trekken?

Cassius.

Ik houd het niet voor raadzaam.

Brutus.

En waarom?

Cassius.

't Is beter, dat de vijand ons komt zoeken;
Zoo wordt zijn macht verzwakt, zijn volk vermoeid;
Hij schaadt zichzelf, en wij, die rustig blijven,
Zijn frisch en vaardig en vol weerbaarheid.

Brutus.

Een goede grond moet voor een beet'ren wijken.
Het land van hier tot aan Philippi is
Slechts met gedwongen gunst ons toegedaan;
Want morrend bracht het de oorlogslasten op;
Wanneer de vijand door die streken trekt,
Zal hij door hen zijn leger aan zien wassen,
Verfrischt, versterkt, met nieuwen moed hier komen;
Dit voordeel zal hij missen, als wij hem
Te keer gaan te Philippi, met die stammen
In onzen rug.

Cassius.

Toch, hoor mij, waarde broeder!

Brutus.

Vergun mij nog: wij vergden, merk dit op,
Van onze vrienden 't uiterst; onze troepen
Zijn ruim voltallig; onze zaak is rijp;
De vijand wint van dag tot dag in sterkte;
Wij zijn op 't toppunt, kunnen niets dan dalen.
In menschenzaken is er eb en vloed;
Bedien u van den vloed, gij hebt geluk;
Verzuim dien en de gansche levensvaart
Wordt eng en hach'lijk, banken, nooden dreigen;
Wij vlotten thans op zulk een volle zee

En moeten varen, nu het tij ons dient,
Of schipbreuk volgt.

Cassius.

Nu, 't zij zoo; maak u op;
Wij trekken mee, hun naar Philippi tegen.

Brutus.

De diepe nacht heeft ons gesprek beslopen;
Noodzaak'lijkheid stelt aan natuur haar eisch;
Wij schepen met een korte rust haar af.
Is nog iets te bespreken?

Cassius.

Neen; slaap wel;
Dus morgen vroeg ons opgemaakt, en heen.

Brutus.

Lucius! Mijn nachtgewaad!

(Lucius *af.*)

Vaarwel, Messala! —
Slaap wel, Titinius! — Edele, eed'le Cassius,
Een goede nacht, rust wel!

Cassius.

O, dierb're broeder!
Dat was een slecht begin van deze nacht.
Nooit scheide zulk een tweespalt onze harten,
Nooit, Brutus, nooit!

Brutus.

't Is alles weder goed.

Cassius.

Rust wel nu.

Brutus.

Goede nacht, mijn goede broeder!

Titinius *en* Messala.

Slaap, veldheer, wel!

Brutus.

U allen goede nacht!
(Cassius, Titinius *en* Messala *af.*)

(Lucius *brengt het nachtgewaad.*)

Zoo, geef mij 't nachtgewaad. — Waar is uw speeltuig?

Lucius.

Hier in de tent.

Brutus.

Zoo slaap'rig? Arme schelm,
Ik laak u niet; gij hebt u overwaakt.
Roep Claudius en een and'ren dienaar hier;
Zij kunnen in mijn tent op kusssens slapen.

Lucius.

Varro en Claudius!

(Varro *en* Claudius *komen op.*)

Varro.

Hebt gij geroepen, Heer?

Brutus.

Ja, mannen, legt u in mijn tent te slapen;
't Kan wezen, dat ik binnen kort u wek,
Om aan mijn zwager Cassius iets te melden.

Varro.

Wij zullen, wilt gij 't, heer, hier staan, en wachten.

Brutus.

Neen, neen, dit niet, mijn vrienden; legt u neder;
't Kan wezen, dat mij iets te binnen valt.

Zie, Lucius, hier is 't lang vermiste boek;
Ik vind het in den zak van dit gewaad.
(De Dienaars leggen zich neder.)

Lucius.

Ik wist wel, heer, dat gij het mij niet gaaft.

Brutus.

Ja knaap, verdraag dit; vaak vergeet ik iets.
Kunt gij niet de oogen nog wat openhouden,
En een paar lied'ren op uw speeltuig tokk'len?

Lucius.

Ja, heer, als 't u behaagt.

Brutus.

Ja, knaap, ik wensch het.
Ik plaag u al te zeer, doch gij zijt willig.

Lucius.

Het is mijn plicht, heer.

Brutus.

Ik moest niet meer verlangen dan gij kunt;
Ik weet, het jonge bloed wil rust op tijd.

Lucius.

Ik heb alreeds geslapen, heer.

Brutus.

Recht goed gedaan; en weldra slaapt gij weer;
Lang houd ik u niet op; blijf ik in 't leven,
Dan maak ik 't goed met u.
(Muziek, en een lied.)
Dat is een sluimerdeun; — o sluim'ring, legt gij
Uw looden knots moorddadig op mijn knaap,
Die u muziek maakt? — Lieve schelm, slaap wel!
'k Wil u het leed niet aandoen, u te wekken.
Als gij zoo knikt, zult gij uw speeltuig breken;

Ik neem 't u weg; slaap goed, mijn goede jongen. —
Laat zien, heb ik het blad niet omgevouwen,
Waar ik gebleven was? — Ja, hier zal 't zijn.
(Hij zet zich neder.)

(De Geest van CÆSAR *verschijnt.)*

Hoe duister brandt dit licht! — Ha! wie komt daar?
Ik denk, het is de zwakte van mijn oogen,
Die zulk een schrikgedaante 't aanzijn geeft.
Het komt mij nader; — zijt ge een werklijk iets;
Zijt gij een god, een engel of een duivel,
Die 't bloed mij stremt, het haar te berge drijft?
Sta mij te woord! wat zijt gij?

Geest.

Brutus, uw booze geest.

Brutus.

Wat meldt gij mij?

Geest.

Dat gij mij te Philippi weer zult zien.

Brutus.

Goed; dus, ik zal u wederzien?

Geest.

Ja, te Philippi.

(De Geest verdwijnt.)

Brutus.

Nu dan; ik zie u te Philippi weer. —
Juist nu ik moed bekwam, zijt gij verdwenen;
'k Had, booze geest, liefst meer met u gesproken. —
Knaap! Lucius! — Varro, Claudius! mannen, op!
Claudius!

Lucius.

Het speeltuig, heer, is valsch.

Brutus.

Hij droomt, dat hij nog bezig is met spelen.
Hé, Lucius, op!

Lucius.

Wat! heer?

Brutus.

Hebt gij gedroomd, mijn knaap, dat gij zoo schreeuwdet?

Lucius.

Ik weet volstrekt niet, heer, dat ik geschreeuwd heb.

Brutus.

Gij deedt het toch. Hebt gij ook niets gezien?

Lucius.

Neen, niets, heer.

Brutus.

Ga maar weer slapen, Lucius. — Claudius, op!
En gij ook, word eens wakker.

Varro.

Heer!

Claudius.

Heer!

Brutus.

Waarom dat schreeuwen, mannen, in uw slaap?

Varro *en* Claudius.

Wij schreeuwen, heer?

Brutus.

Ja; hadt gij iets gezien?

Varro.

Neen, heer, 'k heb niets gezien.

Claudius.

Ik ook niet, heer.

Brutus.

Gaat, brengt mijn zwager Cassius nu mijn groet;
Vraagt, dat hij met zijn troepen vroeg vooraan ga,
Dan volgen wij.

Varro *en* Claudius.

Het zal geschieden, heer.

(Allen af.)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

De vlakte bij Philippi.

OCTAVIUS *en* ANTONIUS *komen op, met troepen.*

Octavius.

Nu is, Antonius, onze hoop vervuld;
Gij zeidet, dat de vijand op de hoogten
Ons af zou wachten, niet zou nederdalen;
Nu blijkt het anders, want zij rukken aan;
Hier bij Philippi dagen zij ons uit;
Zij geven antwoord, eer wij antwoord vroegen.

Antonius.

Het mocht wat! ik doorschouw hun hart, en weet
Waarom zij 't doen; zij zouden hart'lijk gaarne
Naar elders trekken; en zij dalen af
Met angstig pochen, wanend door dit doen
Ons in te scherpen, dat zij moed bezitten;
Maar 't is zoo niet.

(Een Bode komt op.)

Bode.

Bereidt u, legerhoofden;

De vijand nadert daar met fier vertoon;
Zijn bloedige oorlogsvaan is opgestoken,
En noodig is 't, onmidd'lijk iets te doen.

Antonius.

Octavius, voer gij langzaam uwe troepen
De linkerzijde langs van 't vlakke veld.

Octavius.

Ik wil de rechterzij; neem gij de linker.

Antonius.

Waarom mij in dit uiterste gedwarsboomd?

Octavius.

Ik dwarsboom niet, maar ik verlang het zoo.

(Een marsch.)

(Tromgeroffel. Brutus, Cassius, Titinius, Lucilius, Messala *en Anderen komen op, met troepen.)*

Brutus.

Zij houden stil en wenschen een gesprek.

Cassius.

Titinius, sta; wij treden voor en spreken.

Octavius.

Antonius, zullen wij het strijdsein geven?

Antonius.

Neen, Cæsar, hunnen aanval afgewacht!
Treed voor; de vijand wenscht een onderhoud.

Octavius *(tot de zijnen).*

Blijft rustig, tot wij 't sein u geven.

Brutus.

Eerst woord, dan slag; dit wilt gij, landgenooten?

Octavius.

Niet ons zijn woorden liever, zooals u.

Brutus.

Goed woord gaat boven boozen slag, Octavius.

Antonius.

Goed woord gaaft, Brutus, gij, bij boozen slag;
Getuige dit uw stoot in Cæsar's hart,
Bij de' uitroep: „Cæsar, heil! hij leev'!"

Cassius.

Antonius,
Hoe gij uw slagen slaat, ligt nog in 't duister;
Doch uwe woorden rooven Hybla's bijën
Haar honigzeem geheel.

Antonius.

Toch de' angel ook?

Brutus.

O ja, en ook haar stem; want haar gegons
Ontstaalt gij haar, Antonius, en gij dreigt,
Vol schrander overleg, aleer gij steekt.

Antonius.

Zoo deedt gij, schurken, niet, toen uwe dolken
Elkander schampten in de borst van Cæsar;
Gij grijnsdet lief als apen, kroopt als honden,
En boogt als slaven, Cæsar's voeten kussend,
Terwijl de doemling Casca, als een bloedhond,
Van acht'ren, Cæsar's nek trof. O gij vleiers!

Cassius.

Vleiers! — Zeg, Brutus, thans uzelven dank,
Want deze tong zou heden ons niet hoonen,
Waar' Cassius' raad gevolgd.

Octavius.

Ter zake! 't Schuldverwijt ontlokke ons zweet,
Het streng bewijs verkeer' 't in rooder droppels.
Ziet,
Ik trek mijn zwaard tot straf voor saamgezwoor'nen;
Wanneer zal 't, denkt gij, in zijn scheede keeren? —
Niet eer dan Cæsar's drie en dertig wonden
Volwroken zijn, of eer een and're Cæsar
Op nieuw verraderszwaarden verft met bloed.

Brutus.

Gij kunt niet door verraders sterven, Cæsar,
Of zelf hebt gij ze meêgebracht.

Octavius.

Dan wacht ik,
Dat mij van Brutus' zwaard de dood niet dreigt.

Brutus.

O, waart gij de eêlste loot zelfs van uw stam,
Jong man, een eed'ler dood kondt gij niet sterven.

Cassius.

Een groene schoolknaap, zulk een eer onwaardig,
Verbonden met een maskerade-zwierbol!

Antonius.

Nog de oude Cassius!

Octavius.

Kom, Antonius, kom! —
De uitdaging sling'ren wij u toe, verraders!
Waagt gij van daag den strijd, zoo komt in 't veld;
Zoo niet, zoodra 't u lust!

(Octavius *en* Antonius *met hunne troepen af.*)

Cassius.

Nu dan, blaas, wind! zwel, golf! van wal, gij hulk!
De storm is los, en alles staat op 't spel.

Brutus.

Lucilius, hoor! een woord met u.

Lucilius.

Mijn veldheer!

(Brutus *en* Lucilius *gaan ter zijde.*)

Cassius.

Messala!

Messala.

Wat beveelt gij, heer?

Cassius.

Messala,
't Is mijn geboortedag; op dezen dag
Zag Cassius 't licht. Geef mij de hand, Messala;
Wees gij getuige, dat ik wederstrevend,
Gelijk Pompeius eens, niet dan gedwongen,
Op één slag onze gansche vrijheid zet.
Gij weet, ik hield aan Epicurus vast
En aan zijn leer; nu zwaai ik om, en acht,
Dat enk'le dingen ons de toekomst melden.
Op onzen tocht van Sardis stortten zich
Twee statige aad'laars op ons voorste vaandel,
En vraten gretig uit der krijg'ren hand;
Zij bleven tot Philippi ons verzellen,
Doch heden morgen zijn zij weggevlucht.
Thans vliegen enkel raven, kraaien, gieren
Ons over 't hoofd en blikken op ons neer
Als op een veege prooi; hun schaduw schijnt
Een onheilspellend dak, waaronder 't leger,
Op 't punt den adem uit te blazen, ligt.

Messala.

Geloof dit niet.

Cassius.

'k Geloof het slechts ten deele;
Want ik ben onvervaard, en vast besloten
Om zonder aarz'ling elk gevaar te trotsen.

Brutus *(onder 't naderen).*

Zoo is 't, Lucilius.

Cassius.

Nu, mijn eed'le Brutus,
Schenk' heden ons der goden gunst, dat wij
In vrede, als vrienden, de' ouden dag zien komen!
Doch wijl der menschen lot onzeker blijft,
Zij 't ergste, wat gebeuren kan, voorzien!
Verliezen wij den slag, dan is het thans
De laatste maal, dat we ooit elkander spreken.
Wat hebt gij voorgenomen, dan te doen?

Brutus.

Geheel naar 't voorschrift van die wijsbegeerte,
Die mij deed laken, dat zich Cato zelf
Den dood gaf, — 'k weet niet, wat te denken is,
Maar ik voor mij, ik acht het laf en schandlijk,
Uit vreeze voor wat komen kan, het leven
Dus af te korten, — wordt geduld mijn wapen,
En 'k wacht den raadslag af dier hoog're machten,
Die de aard besturen.

Cassius.

Dus, als wij 't verliezen,
Zijt gij besloten, u door Rome's straten
In zegepraal te laten voeren?

Brutus.

Neen, Cassius, neen; waan niet, gij echt Romein,
Dat Brutus ooit geboeid naar Rome gaat;
Te groot is hij van ziel. Doch wat die Idus

Van Maart begon, moet deze dag voleinden;
En of we elkander weerzien, weet ik niet.
Daarom, voor altoos afscheid nu genomen!
Vaar, Cassius, vaar voor eeuwig, eeuwig wel!
Zie ik u weer, met blijden lach zal 't zijn;
Zoo niet, dan was dit afscheid welgedaan.

Cassius.

Ja, Brutus, vaar voor eeuwig, eeuwig wel!
Zie ik u weer, 't zal zijn met blijden lach;
Zoo niet, ja, dan was 't afscheid welgedaan.

Brutus.

Welaan, ga voor. — O waar' 't den mensch gegeven,
Voor 't einde van dit dagwerk 't eind te weten!
Doch 't is genoeg; het eind des dags zal komen;
Dan weten wij het eind. — Thans op! van hier!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Bij Philippi. *Het slagveld.*

Krijgsgedruis. BRUTUS *en* MESSALA *komen op.*

Brutus.

Rijd, rijd, Messala, breng den legioenen
Der and're zijde deze briefjes over.

(Luid krijgsrumoer.)

Laat hen op eens vooruitgaan, want ik zie:
Octavius' vleugel weifelt, heeft geen vastheid;
Een snelle stoot werpt alles overhoop.
Rijd, rijd, Messala; stormen zij het woord.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Bij Philippi. *Een ander gedeelte van het slagveld.*

Krijgsgedruis. CASSIUS *en* TITINIUS *komen op.*

Cassius.

O zie, Titinius, zie, de schurken vluchten!
Ikzelf werd vijand van mijn eigen volk;
Zie, dit ons vaandel week en wilde vluchten;
Ik sloeg den lafaard neer en nam 't hem af.

Titinius.

O Cassius! Brutus gaf het woord te vroeg;
Zoodra Octavius week, greep hij het voordeel
Te haastig aan; zijn volk sloeg aan het plund'ren,
Terwijl Antonius ons hier eng omsluit.

(PINDARUS *komt op.*)

Pindarus.

Vlucht verder weg, mijn veldheer, verder weg!
Antonius is reeds bij uw tenten, heer!
Vlucht, eed'le Cassius, vlucht dus, verre weg!

Cassius.

De heuvel hier is ver genoeg. Titinius,
Zijn 't mijne tenten, die ik vlammen zie?

Titinius.

Ja, heer.

Cassius.

Titinius, zoo gij mij bemint,
Bestijg mijn paard en spoor het tot den bloede,
Totdat het ginds u bij die benden brengt
En weer terug, want ik wensch zekerheid,
Of gindsche benden vriend of vijand zijn.

Titinius.

Ik zal terug zijn, snel als een gedachte.

(TITINIUS *af.*)

Cassius.

Ga, Pindarus, beklim dien hoog'ren heuvel;
'k Had steeds een kort gezicht; let op, Titinius,
En zeg mij, wat gij op het veld ontwaart. —

(PINDARUS *gaat naar den achtergrond.*)

Op dezen dag heb ik het eerst geademd;
Mijn tijd is om; waar ik begon, daar eind ik;
Mijn leven heeft zijn kring volbracht. — Wat ziet gij?

Pindarus (*van den heuvel*).

O heer!

Cassius.

Wat is er?

Pindarus.

Titinius is door ruiters ingesloten;
Zij rennen allen spoorslags op hem toe;
Hij spoort nog door; — zij zijn hem op de hielen.
Titinius, nu! — Zij stijgen af; — hij ook; —
Hij is gevangen; (*Gejuich.*) hoor, zij juub'len luid.

Cassius.

Kom af, en tuur niet verder. — O ik lafaard,
Zoo lang te leven, tot mijn beste vriend
Gevangen wordt en voor mijn eigen oogen! —
(*Tot* PINDARUS, *die nadert.*) Kom hier, knaap!
In 't land der Parthen nam ik u gevangen,
En liet u zweren, toen 'k uw leven spaarde,
Dat, wat ik u bevelen zou te doen,
Gij 't zoudt volvoeren. Nu dan, houd uw eed;
Wees weder vrij, en tref met dit goed zwaard,
Dat Cæsar's lijf doorboorde, deze borst.
Neen, zoek geen antwoord; hier, vat gij 't gevest,

En is mijn aangezicht omhuld, — als nu, —
Zoo richt het zwaard. — Cæsar, gij zijt gewroken,
En met het zwaard, dat u den doodsteek gaf.

(Hij sterft.)

Pindarus.

Zoo ben ik vrij, doch ware 't niet geworden,
Had ik mijn eigen wil gevolgd. O Cassius!
Ver, ver van hier neemt Pindarus de wijk,
Waar nimmer een Romein hem zal ontwaren.

(PINDARUS *af.*)

(TITINIUS *komt weder op, met* MESSALA.)

Messala.

't Is leêr om leêr, Titinius, want Octavius
Is door des eed'len Brutus' macht verslagen,
Als Cassius' legerscharen door Antonius.

Titinius.

Die tijding zal voor Cassius troostrijk zijn.

Messala.

Waar hebt gij hem verlaten?

Titinius.

In vertwijf'ling,
Met Pindarus, zijn slaaf, op dezen heuvel.

Messala.

Is hij dat niet, die op den grond daar ligt?

Titinius.

Hij ligt daar niet als leeft hij. O, mijn hart!

Messala.

Niet waar, hij is het?

Titinius.

Neen, hij was 't, Messala;
Maar Cassius is niet meer. — O avondzon!

Juist zooals gij in rooden gloed verzinkt,
Zonk in zijn rooden bloedstroom Cassius' dag!
En met hem Rome's zon! De dag is om;
Nacht, nevel, nooden komen; 't spel is uit!
Wantrouwen in mijn slagen deed die daad.

Messala.

Wantrouwen in goed slagen deed die daad.
O booze dwaling, door zwaarmoedigheid
Geteeld, wat toont ge aan 's menschen haastig brein,
Wat niet bestaat? O dwaling, snel verwekt,
Geluk begroet u niet bij uw geboorte;
Gij doodt de moeder, die u 't leven schonk.

Titinius.

Hé Pindarus! Waar zijt gij, Pindarus?

Messala.

Zoek hem, Titinius, dan ga ik intusschen
Tot de' eed'len Brutus, om hem dit bericht
In 't oor te priemen; priemen, mag ik zeggen;
Want vlijmend staal, giftzwang're pijlen zullen
Aan Brutus' ooren even welkom zijn
Als 't melden van deze' aanblik.

Titinius.

IJl, Messala;
En ik zoek midd'lerwijl naar Pindarus.

(Messala *af.*)

Waarom mij weggezonden, dapp're Cassius?
Ontmoette ik niet uw vrienden? Drukten zij
Mij dezen zegekrans niet om de slapen,
Voor u? Drong dan tot u hun juub'len niet?
Ach! alles hebt gij averechts geduid!
Doch ja, draag om uw slapen toch den krans;
Uw Brutus gaf mij last hem u te geven,
En ik volvoer zijn last. — Kom spoedig, Brutus,

En zie hier, hoe ik Caius Cassius eerde. —
Vergeeft mij, goden, 't echt Romeinsch besluit:
Neem, Cassius' zwaard, Titinius' hart ten buit.
(Hij doorsteekt zich.)

(*Krijgsgedruis.* MESSALA *komt weder op, met* BRUTUS, *den jongen* CATO, STRATO, VOLUMNIUS *en* LUCILIUS.)

Brutus.

Waar, waar, Messala, spreek, waar ligt zijn lijk?

Messala.

Zie, ginder, waar Titinius rouw bedrijft.

Brutus.

Titinius blikt omhoog.

Messala.

Hij ligt geveld.

Brutus.

O Julius Cæsar, machtig zijt gij nog!
Uw geest waart om, en richt onze eigen zwaarden
Op eigen boezem.
(Strijdgedruis in de verte.)

Cato.

Wakk're vriend Titinius!
Hij heeft, zie, Cassius in den dood bekranst!

Brutus.

Zijn twee Romeinen als die twee in leven? —
Gij, laatste der Romeinen, vaar gij wel!
Onmoog'lijk is 't, dat Rome uw weerga teelt!
'k Ben dezen doode, vrienden, tranen schuldig,
Veel meer, dan gij mij ooit er plengen ziet. —
Ik vind den tijd wel, Cassius, 'k vind den tijd. —

En nu, vervoer zijn edel lijk naar Thassos;
Zijn uitvaart zij niet in ons kamp gehouden;
Het mocht ons nederslaan. — Lucilius, kom!
Kom, jonge Cato, naar den strijd terug! —
Labeo en Flavius, weder opgerukt; —
't Is nu drie uur; Romeinen! vóór de nacht
Beslisse een tweede strijd, wat lot ons wacht.

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

Krijsgedruis. Soldaten van beide legers komen vechtend op; daarna BRUTUS, CATO, LUCILIUS *en Anderen.*

Brutus.

Moed, landgenooten, steeds het hoofd omhoog!

Cato.

Een basterd, die 't niet doet! Wie wil mij volgen?
Ik zal mijn naam doen klinken over 't veld: —
Ik ben de zoon van Marcus Cato, hoort!
Een vijand voor tyrannen, vriend mijns lands;
Ik ben de zoon van Marcus Cato, hoort!

(Hij gaat op den vijand los.)

Brutus.

En ik ben Brutus, Marcus Brutus, ik;
Brutus, de vriend mijns lands; kent mij als Brutus!

(BRUTUS *vechtend af.* CATO *wordt geveld.*)

Lucilius.

O jonge en eed'le Cato! gij geveld?

Wel u, gij stierft zoo dapper als Titinius,
En eeren moet u elk als Cato's zoon.

Eerste Soldaat.

Uw zwaard, of sterf!

Lucilius.

Mijn zwaard, opdat ik sterve;
Dit goud is u, zoo gij mij daad'lijk velt.
(Hij biedt hem geld aan.)
Dood Brutus, en zijn dood zij u tot roem.

Eerste Soldaat.

Wij mogen niet. — Een edel krijgsgevang'ne!

Tweede Soldaat.

Plaats! Meld Antonius, dat wij Brutus hebben.

Eerste Soldaat.

Ik ga 't hem melden. — Zie, daar komt hij zelf.

(Antonius *komt op.*)

Wij hebben Brutus, heer, wij hebben Brutus.

Antonius.

Waar is hij?

Lucilius.

In veiligheid, Antonius; hij is veilig;
Ik sta u borg, dat nimmer eenig vijand
Den eed'len Brutus levend grijpen zal;
Voor zulk een smaad bewaren hem de goden!
Hetzij gij hem in leven vindt of dood,
Hij zal zich Brutus toonen, zijner waard.

Antonius.

Dit is niet Brutus, vriend; doch, op mijn woord,

Toch geen gering're vangst. Bewaak hem wel;
Bewijs hem enkel goedheid; want ik wensch
Een man als hij tot vriend veeleer dan vijand.
IJlt, ziet, of Brutus levend is of dood;
En brengt ons in Octavius' tent bericht,
Hoe alles zich heeft toegedragen.

(Allen af.)

VIJFDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

BRUTUS, DARDANIUS, CLITUS, STRATO *en* VOLUMNIUS *komen op.*

Brutus.

Rust, laatste trouwen, uit op deze rots.

Clitus.

Statilius gaf het fakkelsein, doch keerde
Niet weder, heer; hij viel of is gevangen.

Brutus.

Kom zitten, Clitus; vallen is het wachtwoord;
Wie mee wil doen, doet dit. Hier, luister, Clitus.

(Hij fluistert hem iets in het oor.)

Clitus.

Wat! ik, heer? Neen, om heel de wereld niet.

Brutus.

Stil dan, geen woord.

Clitus.

Veeleer doodde ik mijzelven.

Brutus.

Hoor gij, Dardanius!

(Hij fluistert hem iets in.)

Dardanius.

Ik ooit zóó iets doen?

Clitus.

O Dardanius!

Dardanius.

O Clitus!

Clitus.

Wat booze vraag heeft Brutus u gedaan?

Dardanius.

Ik zou hem dooden, Clitus. Zie, hij peinst.

Clitus.

Nu is dat edel vat vervuld van kommer,
Zoodat die uit zijn oogen overvloeit.

Brutus.

Kom tot mij, vriend Volumnius; hoor, een woord!

Volumnius.

Wat wenscht mijn veldheer?

Brutus.

Luister! dit, Volumnius.
Twee malen reeds is mij de geest van Cæsar
Bij nacht verschenen: eens bij Sardis, nu,
De laatste nacht, hier in Philippi's velden;
Ik weet, mijn uur is daar.

Volumnius.

Neen, neen, mijn veldheer.

Brutus.

Het is zoo; 'k ben er zeker van, Volumnius.
Gij ziet, Volumnius, hoe de wereld loopt;
De vijand stiet ons tot aan 's afgronds rand;
(Krijgsgedruis in de verte.)
Het past ons beter, zelf er in te springen,

Dan op zijn stoot te wachten. Mijn Volumnius,
Gij weet, wij gingen eenmaal saam ter school;
Nu, bij die oude vriendschap bid ik u,
Houd gij mijn zwaard, opdat ik mij er in stort.

Volumnius.

Dit is geen dienst, mijn veldheer, voor een vriend.
(Nog steeds krijgsgedruis.)

Clitus.

Vlucht, veldheer, vlucht! geen oogenblik verzuimd!

Brutus.

Vaarwel dan, gij! — ook gij! — en gij! Volumnius. —
Gij, Strato, laagt dien ganschen tijd in slaap;
Vaar gij ook, Strato, wel. — Mijn landgenooten,
Mijn harte juicht, dat ik in heel mijn leven
Geen enk'len vond, die mij geen trouwe hield.
Deze onheilsdag brengt grooter roem mij aan,
Dan ooit Octavius en Marcus Antonius
Door deze snoode zege erlangen zullen.
Vaart allen wel, want dra heeft Brutus' tong
Zijns levensloops geschied'nis nu voleind.
Nacht drukt mijn oogen; rust wil mijn gebeente,
Dat enkel zwoegde om tot dit uur te komen.
(Strijdgedruis en geroep achter het tooneel:
„Vlucht, vlucht, vlucht!")

Clitus.

Vlucht, veldheer, vlucht!

Brutus.

Van hier! ik zal u volgen.
(Clitus, Dardanius, *en* Volumnius *af.*)
Ik bid u, Strato, toef gij bij uw heer.
Gij zijt een knaap, uws meesters achting waardig;
Uw doen en laten smaakte steeds naar eer;

Houd dus mijn zwaard en wend uw oogen af,
Terwijl ik mij er in stort. Wilt gij, Strato?

Strato.

Reik mij dan eerst uw hand; — mijn heer, vaarwel

Brutus.

Vaarwel, vriend Strato. — Cæsar, heb nu rust;
Ik doodde u niet, als thans mijzelf, met lust.
(Hij stort zich in zijn zwaard, en sterft.)

(Krijgsgedruis en terugtocht. Octavius, Antonius, Messala, Lucilius, *en troepen komen op.)*

Octavius.

Wie is die man?

Messala.

Mijns meesters dienaar is 't. —
Strato, waar is uw meester?

Strato.

Van banden, zooals gij draagt, vrij, Messala;
Tot asch hem branden kunnen de overwinnaars;
Die Brutus overheerde, was hijzelf;
Geen ander oogst den roem van zijnen dood.

Lucilius.

Zoo moest men Brutus vinden. — Brutus, dank!
Gij hebt Lucilius' woorden waar gemaakt.

Octavius.

Die Brutus dienden, neem ik mij tot dienaars.
Wilt gij bij mij uw leven slijten, knaap?

Strato.

Ja, zoo Messala mij aan u wil afstaan.

Octavius.

Stem, vriend Messala, toe.

Messala.

Hoe stierf mijn veldheer, Strato?

Strato.

Ik hield het zwaard, hij stortte zich er in.

Messala.

Octavius, neem hem dan; dat hij u volge,
Die aan mijn heer den laatsten dienst bewees.

Antonius.

Hij was van allen de edelste Romein;
Want elk der saamgezwoor'nen, hij slechts niet,
Deed, wat hij deed, uit afgunst tegen Cæsar;
Slechts hij werd, voor het vaderland bezield,
Alleen tot heil van allen, één van hen.
Zacht was zijn leven, de elementen zoo
In hem gemengeld, dat natuur mocht opstaan,
En roemen voor 't heelal: „Dit was een man!"

Octavius.

Naar zijn verheven deugd zij hij behandeld;
Vol achting, plechtig moet zijn uitvaart zijn.
Hij ruste als krijger in mijn tent van nacht,
En ied're hulde zij zijn lijk gebracht. —
Roept nu het heer ter rust! en wij gedenken,
Der zege roemrijk deel aan elk te schenken.

(Allen af.)

MAAT VOOR MAAT.

PERSONEN:

Vincentio, hertog van Weenen.
Angelo, zijn stadhouder.
Escalus, een oud raadsheer.
Claudio, een jong edelman.
Lucio, een lichtzinnig jonkman.
Twee andere Edellieden.
Een Stokbewaarder.
Thomas, *Peter*, } twee monniken.
Een Rechter.
Varrius.
Elboog, een gerechtsdienaar.
Schuim, een dwaze jonker.
Pompejus, tapper bij vrouw Moddergaar.
Isegrim, een scherprechter.
Bernardijn, een gevangen misdadiger.
Een Knaap, in dienst bij Mariana.

Isabella, zuster van Claudio.
Mariana, Angelo's verloofde.
Julietta, beminde van Claudio.
Francisca, een non.
Vrouw Moddergaar, een koppelaarster.

Hovelingen, Burgers, Gerechtsdienaars en Wachten.

Het tooneel is in Weenen.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een vertrek in het paleis van den Hertog.

De HERTOG, ESCALUS, *Hovelingen en Gevolg komen op.*

Hertog.

Escalus!

Escalus.

Mijn vorst?

Hertog.

Het wezen der regeering u te ontvouwen,
Zou ijd'le zucht tot spreken in mij schijnen,
Daar 't mij bewust is, dat uw eigen kennis
Hierin veel verder reikt dan elke raad,
Dien ik u geven kan; daarom slechts dit:
Dat uw bekwaamheid met uw hooge waarde
Vereenigd werk'! Met onzes volks natuur,
't Bestuur van onze stad en de eischen van
't Gewone recht zijt gij zoo goed vertrouwd,
Als studie en ervaring een'gen man,
Dien we ons herinn'ren, maakten. Hier, aanvaard
Uw lastbrief, houd u streng er aan. — Ga, roep,
Ik meen, vraag Angelo hierheen te komen.

(Een Dienaar af.)

Hoe, denkt gij, zal hij onzen stoel bekleeden?
Want weet, wij kozen hem na rijp'lijk wikken
Tot onzen plaatsvervanger in ons afzijn,
En dragen hem des volks ontzag en liefde,
De rechten en de midd'len, waar wij zelve
Meê heerschen, over. Wat dunkt u hiervan?

Escalus.

Zoo iemand hier in Weenen waardig is
Met zooveel gunst en eer bekleed te worden,
Gewis is 't Angelo.

Hertog.

Daar komt hijzelf.

(Angelo *komt op.*)

Angelo.

Gehoorzaam steeds aan uwen hoogen wil,
Kom ik uw last vernemen.

Hertog.

Angelo,
Uw levenswandel meldt in duid'lijk schrift
Aan wie wil lezen, hoe uw wezen is.
Maar gij en uwe gaven zijn niet zoo
Uw eigendom, dat gij op uwe deugden
Zelf teren moogt, of zij op u alleen.
De hemel doet met ons als wij met toortsen;
Die lichten niet voor zich; — zoo onze deugden
Niet uit ons stralen, konden ze even goed
Ons niet verleend zijn. Slechts tot waardig doel
Zijn geesten schoon begaafd; nooit leent natuur
Ook zelfs het kleinste deel voortreff'lijkheid,
Of als een zuinige godin bedingt zij
Eens schuld'naars roemvol hand'len steeds voor zich,
Als dank en rente. Doch ik richt mijn taal

Tot een, die zelf mij onderrichten kan;
Ziedaar dus, Angelo; —
(Hij reikt hem de volmacht over.)
Wees in ons afzijn ganschlijk als wijzelf;
En wone in uwen mond, uw hart, voor Weenen
Genade en dood. De eerwaardige Escalus
Zij 't eerst geroepen, doch hij volgt op u.
Aanvaard uw volmacht.

Angelo.

O mijn goede vorst,
Dat mijn metaal vooraf nog meer getoetst zij,
Eer zulk een eed'le, zulk een groote stempel
Er op gedrukt word'.

Hertog.

Neen, geen uitvlucht meer;
Na lang en rijp beraad viel onze keuze
Op u; aanvaard daarom uw waardigheid.
Zoo groot is onze haast, dat zij zichzelf
Steeds voortdrijft en veel zaken van gewicht
Onafgedaan hier laat. Wij schrijven u
Naar drang van tijd en zaken, hoe 't ons gaat,
En wenschen evenzeer van u te hooren,
Hoe hier de zaken staan. En nu, vaarwel;
Ik wensch u toe, dat gij met schoonen uitslag
Uw ambt vervult.

Angelo.

Veroorloof, beste vorst,
Dat we u een eind wegs uitgeleide doen.

Hertog.

Mijn haast kan dit u niet vergunnen.
Ook moge, bij mijn eer, u geen bedenking
Doen aarz'len; uwe macht is als de mijne;
Verscherp, verzacht de wetten, — 't staat u vrij, —

Naar 't u het beste schijnt. Reik mij de hand;
Ik ga in stilte heen. 'k Bemin het volk,
Maar treed ongaarne als in een schouwspel op.
Hoe goed gemeend, mij smaakt hun heftig juub'len
Hun luid geroep van heil en zegen niet;
En hem acht ik geen man van groote wijsheid,
Die hierin vreugde vindt. Nog eens, vaartwel!

Angelo.

De hemel zegene u op al uw wegen!

Escalus.

Geleide u, brenge u hier gelukkig weêr!

Hertog.

U allen dank, vaartwel!

(De Hertog *af.)*

Escalus.

Ik bid u, heer, mij een vrij onderhoud
Met u te gunnen. 't Zou mij welkom zijn,
Mijn ambt en werkkring tot den grond te peilen.
Macht werd mij toevertrouwd; haar aard en omvang
Bleef mij nog onbekend.

Angelo.

Zoo is het ook met mij. Gaan wij dus samen;
Wij zullen spoedig, wacht ik, hieromtrent
Elkaâr verstaan.

Escalus.

Ik volg uw edelheid.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een straat.

LUCIO *komt op, met twee Edellieden.*

Lucio.

Wanneer de hertog en de andere hertogen met den koning van Hongarije niet tot een vergelijk komen, nu, dan vallen al de hertogen den koning op het lijf.

Eerste Edelman.

De hemel schenke ons zijnen vrede, maar niet dien van den koning van Hongarije!

Tweede Edelman.

Amen!

Lucio.

Gij besluit evenals de vrome zeeroover, die naar zee ging met de Tien Geboden, maar er een van de tafel wegschraapte.

Tweede Edelman.

„Gij zult niet stelen"?

Lucio.

Juist, dat schraapte hij uit.

Eerste Edelman.

Nu, dat was ook een gebod, dat den kapitein en al zijn volk gebood van hun handwerk af te zien; zij waren in zee gestoken om te stelen. Onder ons soldaten is er geen een, die bij het tafelgebed voor den eten van harte smaak vindt in de bede, die om vrede smeekt.

Tweede Edelman.

Ik heb er nooit één soldaat tegen hooren pruttelen.

Lucio.

Dit wil ik wel gelooven, want ik denk, dat ge nooit geweest zijt, waar een gebed werd gedaan.

Tweede Edelman.

Niet? ten minste wel een dozijn malen.

Eerste Edelman.

En hoe dan? op rijm?

Lucio.

Gerijmd en ongerijmd en in allerlei talen.

Eerste Edelman.

Ja, en ik denk ook in allerlei godsdiensten.

Lucio.

Wel ja, waarom niet? Bidden is bidden, om het even, of men den duivel aanroept of onzen lieven heer, met wien gij bij voorbeeld u niet druk maakt.

Eerste Edelman.

Nu, wij zijn beiden wel van één stuk geknipt.

Lucio.

Toegegeven, zooals het laken en de zelfkant; gij zijt de zelfkant.

Eerste Edelman.

En gij het laken; gij zijt fijn laken, van de driemaal geschoren, gladde soort, dat verzeker ik u. Ik was al zoo lief de zelfkant van grove Engelsche karsaai, als geschoren, zooals gij geschoren zijt, op de Fransche manier. Spreek ik nu voelbaar genoeg?

Lucio.

Mij dunkt van ja, en waarlijk met een recht smartelijk gevoel. Ik wil, volgens uwe eigen bekentenis, uwe gezondheid leeren drinken, en mijn leven lang vergeten na u uit één beker te drinken.

Eerste Edelman.

Ik geloof, dat ik er daar in ben geloopen, niet waar?

Tweede Edelman.

Ja zeker zijt gij dat, om het even of gij besmet zijt of niet.

Lucio.

Ziet eens, daar komt madam Hartetroost aan! Ik heb onder haar dak ziekten opgedaan, wel voor —

Tweede Edelman.

Nu, voor hoeveel?

Lucio.

Raad eens.

Tweede Edelman.

Voor drieduizend kronen 's jaars.

Eerste Edelman.

Ja, en meer.

Lucio.

Een Fransche kroon bovendien.

Eerste Edelman.

Gij wilt mij altijd ziekten toedichten; maar gij hebt het glad mis; ik ben volkomen wel.

Lucio.

Nu, dat wil daarom nog niet zeggen gezond; maar zoo wel, als iets zijn kan, dat voos en hol is; uw beenderen zijn hol; goddeloosheid heeft op u geteerd en u uitgemergeld.

(Vrouw Moddergaar *komt op.)*

Eerste Edelman.

Zoo, hoe gaat het? Aan welken kant plaagt de heupjicht het meest?

Vrouw Moddergaar.

Wel, wel; daar is er een opgepakt en naar de gevangenis gebracht, die zooveel waard was als vijfduizend van u allen saam.

Tweede Edelman.

En wie is dat, spreek op!

Vrouw Moddergaar.

Wel, heer, het is Claudio, Signor Claudio.

Eerste Edelman.

Claudio naar de gevangenis? maar dit kan niet zijn.

Vrouw Moddergaar.

Nu, maar ik weet, dat het zoo is; ik heb hem zien oppakken, ik heb hem zien wegvoeren; en, wat erger is, binnen drie dagen wordt hem het hoofd afgeslagen.

Lucio.

Maar, al deze gekheid ter zijde, ik hoop, dat het niet zoo is. Weet gij het zeker?

Vrouw Moddergaar.

Ik weet het maar al te zeker; en het is, omdat juffer Julietta bij hem zwanger is.

Lucio.

Geloof mij, het kan waar zijn; hij had mij beloofd, al voor een paar uur mij te ontmoeten, en hij was altijd een man van zijn woord.

Tweede Edelman.

Bovendien, zooals gij weet, komt het vrij wel overeen met het gesprek, dat wij onlangs hieromtrent hadden.

Eerste Edelman.

Maar bovenal, het komt overeen met de afkondiging.

Lucio.

Komt! er op uit, om te hooren, wat er van de zaak is.

(Lucio *en de twee Edellieden af.*)

Vrouw Moddergaar.

Zoo raak ik, deels door den oorlog, deels door de zweetkuur, deels door de galg, deels door armoede, mijn klanten kwijt!

(Pompejus *komt op.*)

Wel, wat brengt gij voor nieuws?

Pompejus.

Die man daar wordt naar de gevangenis gebracht.

Vrouw Moddergaar.

Nu, en wat heeft hij op zijn rekening?

Pompejus.

Een vrouw.

Vrouw Moddergaar.

Ik meen, wat heeft hij bedreven?

Pompejus.

Forellen gevischt in een verboden vischwater.

Vrouw Moddergaar.

Wat, heeft een meisjen een kind bij hem?

Pompejus.

Neen, maar een vrouw heeft een meisjen bij hem. Hebt gij van de afkondiging gehoord?

Vrouw Moddergaar.

Welke afkondiging, kerel?

Pompejus.

Alle huizen in de voorsteden van Weenen moeten gesloopt worden.

Vrouw Moddergaar.

En wat zal met die in de stad gebeuren?

Pompejus.

Die zullen blijven staan om zaad van te winnen. Zij hadden er ook aan moeten gelooven, maar een wijs burger is er voor in de bres gesprongen.

Vrouw Moddergaar.

Maar moeten al onze huizen van verkeer in de voorsteden neêrgehaald worden?

Pompejus.

Tot den grond toe, madam.

Vrouw Moddergaar.

Wel, dat is waarachtig een omkeer in den staat! En wat zal er van mij worden?

Pompejus.

Kom, wees zonder zorg; goede raadsluî zijn nooit zonder klanten. Al moet ge verhuizen, behoeft ge daarom uw broodwinning nog niet op te geven, en ik ben en blijf uw tapper. Moed gevat! men zal medelijden met u hebben; gij hebt uw oogen in den dienst zoo goed als versleten; men zal u wel ontzien.

Vrouw Moddergaar.

Wat is daar te doen, Thomas Tappersbaas? Laten wij ons uit de voeten maken.

Pompejus.

Daar komt Signor Claudio, die door den stokbewaarder naar de gevangenis wordt gebracht; en daar is ook juffer Julietta.

(Beiden af.)

(De Stokbewaarder, CLAUDIO, JULIETTA *en Gerechtsdienaars komen op.)*

Claudio.

Wat leidt gij, kerel, zoo te kijk mij rond?
Voer fluks mij naar den kerker, die mij wacht.

Stokbewaarder.

Ik doe zoo niet uit booze plaagzucht, heer;
't Is Angelo, die dit uitdrukk'lijk voorschreef.

Claudio.

Zoo kan het hoog gezag, die halfgod, ons
Naar 't vol gewicht doen boeten voor ons misdrijf. —
Des hemels woord: ik spaar wien 'k sparen wil,
Wien 'k niet wil, niet! doch immer is 't rechtvaardig.

(LUCIO *en de twee Edellieden komen weder op.*)

Lucio.

Wat zie ik? Claudio? waarom zijt ge in hecht'nis?

Claudio.

Om te veel vrijheid, Lucio, te veel vrijheid;
Gelijk steeds overdaad streng vasten teelt,
Wordt elke vrijheid, al te zeer misbruikt,
In dwang verkeerd. Wij jagen van nature,
Gelijk de ratten rattengif verzwelgen,
Vol dorst naar 't booze; en 't drinken is de dood.

Lucio.

Als ik in hechtenis zoo wijs zou kunnen spreken, zou ik dadelijk naar eenigen van mijn schuldeischers zenden; maar toch, om de waarheid te zeggen, is mij de dwaasheid der vrijheid liever, dan de wijsbegeerte der gevangenschap. — Wat is uw misdrijf, Claudio?

Claudio.

Iets, waarvan 't noemen weer misdadig waar'.

Lucio.

Wat! toch geen moord?

Claudio.

Neen.

Lucio.

Ontucht?

Claudio.

Zoo kunt gij 't noemen.

Stokbewaarder.

Vooruit, heer; blijven staan is niet vergund.

Claudio.

Slechts kort, vriend. — Lucio, gun me een woord met u.
(Hij neemt Lucio *ter zijde.)*

Lucio.

Wel honderd, als u dit iets baten kan.
Wordt ontucht zoo vervolgd?

Claudio.

Verneem, hoe 't staat: na bindende verloving
Nam ik bezit van mijn Julietta's bed;
Gij kent het meisjen; om mijn vrouw te zijn
Ontbrak haar niets dan 't openbaar naar eisch
Verkonden van onze' echt, wat wij niet deden,
Omdat wij moesten wachten op een bruidsschat,
Die in de koffers van haar magen rust,
Voor wie wij ons verbond verbergen wilden,
Totdat de tijd hen voor ons won; maar, ach!
In al te duid'lijk schrift werd bij Julietta
Alras 't geheim onthuld van ons verkeer.

Lucio.

Dus is zij zwanger?

Claudio.

Ja, helaas, zoo is 't.
En onzes hertogs nieuwe plaatsvervanger, —
Zij 't nu de schuld en schitt'ring van de nieuwheid,
Of zij het, dat de staat een ros hem schijnt,
Waarop de heerscher zit, die, pas in 't zaâl,
Het wil doen weten, dat hij 't kan bedwingen
En 't daarom fluks de sporen voelen laat;
Zij 't, dat aan 't ambt de tyrannie verknocht is,
Of aan den hoogen geest van die 't bekleedt,
Ik weet niet, — maar die nieuwe rijksbestuurder
Roept al de vroeg're straffen weer in 't leven,
Die, als verroeste pantsers aan den wand,
Zoo lange rustten, dat reeds achttienmaal
De zon den dierenriem heeft afgeloopen,
En geen er van gebruikt werd. Om een naam,
Hitst hij het slaap'rig, lang vergeten recht
Frisch op mij aan; — 't is enkel om een naam.

Lucio.

Ja zeker, enkel om zich een naam te maken; en nu staat uw hoofd zoo wankel op uw schouders, dat een melkmeisjen het er af zou kunnen zuchten, als zij verliefd is. Wend u tot den hertog en beroep u op hem.

Claudio.

Dit deed ik, maar hij is niet op te sporen.
O, Lucio, doe mij dezen vriendendienst:
Vandaag begeeft mijn zuster zich naar 't klooster,
En treedt er als novice 't proefjaar in;
Geef haar te kennen, welk gevaar mij dreigt,
En smeek haar, dat zij zich den strengen rechter
Te vriend maak', zelf haar beden tot hem richt'.
Daarvan verwacht ik veel; ja, want haar jeugd
Spreekt zonder woorden met een lieven drang,
Die mannen roert; ook weet zij, als zij wil,

Met woorden en met reed'nen schoon te spelen,
En licht'lijk te overreden.

Lucio.

Ik hoop van harte, dat zij het vermag, zoowel tot bemoediging van hen, die in 't zelfde geval zijn en anders met zware boete zouden bedreigd worden, als voor het behoud van uw leven; want het zou mij leed doen, als gij het op zulk een dwaze wijze moest verliezen om een partijtjen op het verkeerbord. Ik spoed mij tot haar.

Claudio.

Ik dank u, goede Lucio.

Lucio.

Nu, binnen een paar uur —

Claudio.

Ja, stokbewaarder, 'k ga; vooruit!

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Een monnikenklooster.

De Hertog *en Broeder* Thomas *komen op.*

Hertog.

Neen, heil'ge vader, weg met die gedachte;
Geloof niet, dat de zwakke pijl der liefde
Een sterke borst doordringt. Mijn wensch, die hier
Geheime toevlucht mij doet vragen, heeft
Een ernstiger, meer eerbaar doel, dan 't pogen
En streven van de dolle, ontvlamde jeugd.

Broeder Thomas.

Wil uwe hoogheid mij dit doel ontdekken?

Hertog.

Niemand weet beter, heilig man, dan gij,
Hoe gaarne ik altoos stil en eenzaam leefde,
En weinig van die feesten hield, waar jeugd
En weeld'righeid en geest'loos pronken heerscht.
Nu heb ik Angelo, een man van tucht
En strenge zeden, met mijn macht bekleed;
Die moge in Weenen onbeperkt nu heerschen,
Terwijl hij waant, dat ik naar Polen trok;
Want dit werd uitgestrooid voor 't oor des volks,
En vond alom geloof. Nu, vrome vader,
Zult gij mij vragen, waarom ik zoo deed?

Broeder Thomas.

Zoo vroeg ik gaarne, heer.

Hertog.

Wij hebben stipte wetten, strenge straffen, —
Vereischte breidels voor halsstarr'ge paarden, —
Die wij nu veertien jaren lieten slapen,
Gelijk een oude leeuw, die in een grot,
Geen prooi meer zoekend, sluimert. Nu, gelijk
Een zwakke vader berkenrijsjes bindt,
Alleen om 't oog der kind'ren te verschrikken,
Niet voor gebruik, zoodat de roede dra
Meer spot dan vreeze wekt, zoo is de wet,
Die dood voor straf is, in zichzelf ook dood;
De vrijheid trekt alsdan gerechtigheid
Driest bij den neus; de zuig'ling slaat de min,
En alle ontzag is weg.

Broeder Thomas.

Het stond aan u,
De boeien van 't gebonden recht te slaken;
En 't wekte dan van u veel meer ontzag,
Dan nu van Angelo.

Hertog.

Ik ducht, te schrikk'lijk;
Daar mijne schuld aan 't volk den teugel vierde,
Zou 't tyrannie van mij zijn, dat te straffen,
Wat ik eens zelf gebood; want wij gebieden
Het booze, indien we er vrijen loop aan laten,
De straf weerhoudend. Daarom, vrome vader,
Heb ik dit ambt op Angelo geladen;
Die straff', beschut door mijnen naam, nu streng,
Terwijl mijn wezen, verre van den strijd,
Geen smaad ervaart. Om zijn bestuur te toetsen,
Wil ik, een broeder van uw orde schijnend,
Met vorst en volk verkeeren. 'k Bid u dus,
Verschaf mij 't ordekleed, en licht mij in,
Hoe ik in ied'ren vorm als echten monnik
Mij toonen moet. Meer gronden voor dit doen
Zal 'k geven bij meer tijd; thans slechts dit eene
Zeer streng is Angelo, zóo op zijn hoede,
Dat laster macht'loos is; nauw geeft hij toe,
Dat bloed stroomt in zijn aad'ren, of zijn honger
Naar brood eer dan naar steenen grijpen zou;
Zoo machtbezit een mensch kan toetsen, blijkt
Bij hem ook, of zijn aard zijn schijn gelijkt.

(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Een nonnenklooster.

ISABELLA *en* FRANCISCA *komen op.*

Isabella.

En hebt gij nonnen nu geen verd're rechten?

Francisca.

Zijn deze u niet genoeg?

Isabella.

Ja, zeker; 'k vraag dit niet, als wenschte ik meer;
Integendeel zag ik de zusterschap
Der heil'ge Clara liefst in strenger tucht.

Lucio *(achter het tooneel).*

Genade en vrede dezer plaats!

Isabella.

Wie roept daar?

Francisca.

Dat is een mannestem. Lieve Isabella,
Ga, open gij, en hoor, wat hij verlangt;
Gij moogt het doen, ik niet; u bindt geen eed.
Deedt ge uw gelofte, dan moogt gij met mannen
Niet spreken dan in 't bijzijn van de abdis;
En als gij 't doet, moet gij gesluierd zijn,
Of moogt, zoo ge u ontsluiert, niet meer spreken.
Hij roept alweêr; ik bid u, geef hem antwoord.

(Francisca *af.*)

Isabella.

Geworde u vrede en heil! Wie is 't, die roept?

(Lucio *komt op.*)

Lucio.

Heil, eed'le maagd! want dat gij 't zijt, verkonden
De rozen op uw wangen! Wil uw goedheid
Tot jonkvrouw Isabella mij geleiden,
Die hier een nieuwlinge is, de schoone zuster
Van haar rampzaal'gen broeder Claudio?

Isabella.

Waarom „rampzaal'gen broeder"? moet ik vragen,
Vooral omdat ikzelf die Isabella,
De zuster ben van Claudio, dien gij noemt.

Lucio.

Gij lieve schoone, uw broeder groet u vriend'lijk;
Maar 't zij u niet verbloemd, hij zit gevangen.

Isabella.

Wee mij, waarom?

Lucio.

Voor iets, dat, zoo ik zelf hem richten moest,
Hem eerder dank zou brengen dan bestraffing;
Zijn liefje' is met een kind door hem gezegend.

Isabella.

Heer, drijf den spot niet met mij!

Lucio.

Neen, 't is waar.
Moog' 't vaak mijn zonde zijn, met meisjes kievit
Te spelen, ver van 't hart de tong te roeren,
'k Wil geenszins zoo met alle maagden beuz'len.
Gij zijt een hemelsch wezen in mijn oogen,
Een geest, die de aard vaarwel zegt, heilig is,
Tot wie men enkel lout're waarheid spreekt,
Als tot een heil'ge.

Isabella.

Gij lastert, door dien spot met mij, het heil'ge.

Lucio.

Geloof dit niet. Ik meld u kort de waarheid:
Uw broeder, — 't is zoo, — heeft zijn liefje' omhelsd;
En zooals voedsel vult, zooals de bloeitijd
Welras na 't zaaien 't braakgelegde land
Tot weel'gen groei brengt, werd haar rijke schoot
Gezegend door des bouwmans nijv're zorg.

Isabella.

Dus bij hem zwanger? wie? mijn nicht Julietta?

Lucio.

Is zij uw nicht?

Isabella.

Door keuze alleen, zooals
Schoolmeisjes vaak, uit teed're kindervriendschap,
In scherts van namen ruilen.

Lucio.

Ja, die is het.

Isabella.

Dan neem' hij haar tot vrouw.

Lucio.

Zichier de zaak nu.
De hertog ging op vreemde wijs van hier,
En stelde meen'gen edelman, ook mij,
In hoop op dienst te leur; doch wij vernamen
Van wie de zenuwen des staats goed kennen,
Dat wat hij voorgaf hemelsbreed verschilt
Van wat hij inderdaad bedoelt. In stede
Van hem, en met zijn vol gezag en macht,
Heerscht Angelo alsnu, een man, wiens bloed
IJswater is, die nooit den wulpschen prikkel,
De drift der zinnen, voelt, maar die door vasten,
En ingespannen arbeid van den geest,
De tochten der natuur verstompt, verzwakt.
Hij spoorde, om de losbandigheid te teug'len, —
Die lang, als muizen 't leeuwen doen, de wet,
Hoe bloedig, heeft omzwermd, — een oud besluit op,
Welks schrikk'lijke uitspraak 't leven van uw broeder
Verbeurd verklaart; hij doet hem daarop vatten,
En wil in hem, naar 't strenge woord der wet,
Een voorbeeld stellen. Alle hoop heeft uit,
Tenzij gij Angelo, door minn'lijk smeeken

Vermurwen kunt. Ziedaar de kern der opdracht,
Die mij voor u uw broeder gaf.

Isabella.

Zoo fel zoekt hij zijn dood?

Lucio.

Reeds heeft hij 't vonnis
Geveld, en, naar ik hoor, den stokbewaarder
't Bevel om 't uit te voeren uitgereikt.

Isabella.

Wat kan ik, arme, doen om hem te helpen?

Lucio.

Beproef slechts uwe macht.

Isabella.

Ach, mijne macht!
Ik twijfel —

Lucio.

Twijfel voeden is verraad,
Dat vaak ons een bereikbaar heil doet derven
Door angstig dralen. Ga tot Angelo,
En leer hem, dat, als maagden smeeken, mannen
Als goden geven; als zij weenend knielen,
Wordt alles, wat zij vragen, zoo het hare,
Alsof 't haar eigendom steeds was.

Isabella.

Ik wil beproeven wat ik kan.

Lucio.

Doch spoed u.

Isabella.

Ik wil het daad'lijk ondernemen,

En toef niet langer dan om aan de moeder
Er kennis van te geven. Hart'lijk dank;
Mijn groeten aan mijn broeder; vóor de nacht
Verneemt hij zeker de' uitslag van mijn pogen.

Lucio.

Zoo neem ik afscheid.

Isabella.

Goede heer, vaarwel!

(Beiden af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een zaal in Angelo's *huis.*

ANGELO, ESCALUS, *een Rechter, een Stokbewaarder, Gerechtsdienaren en verder Gevolg komen op.*

Angelo.

Nooit moet ons doen van 't recht een molik maken,
Die, als een schrik geplant voor 't roofgevogelt',
Denzelfden vorm steeds houdt, en door gewoonte
Hun rustplaats wordt, geen schrik wekt.

Escalus.

Juist; doch laat
Ons liever scherp zijn, en een weinig snijden,
Dan brijz'lend nedervellen. Ach, die jong'ling,
Dien 'k wensch te redden, had een eed'len vader.
Bedenk, genadig heer, —
Dien ik een toonbeeld acht van strenge deugd, —
Of, als bij 't bruisen van uw eigen hartstocht
En tijd èn plaats uw wensch begunstigd hadden,
En als de heftige aandrang van uw bloed
U tot het doel, door u bejaagd, gevoerd had,
Of gij niet zelf in 't leven hadt gefaald,

Niet zelf de straf der wetten hadt verdiend
Door de eigen schuld, waarom gij hem thans vonnist.

Angelo.

Iets anders is het, heer, verzocht te worden,
Iets anders is 't, te vallen. 'k Loochen niet,
Dat onder de gezwoor'nen voor een halszaak
Het twaalftal licht één dief, zelfs twee, kan tellen,
Wier schuld die des gedaagden overtreft;
Maar 't recht bestraft slechts wat den rechter blijkt;
Is 't aan 't gerecht bekend, dat de eene dief
Den and'ren oordeelt? Neem eens aan, wij vinden
Een rijk juweel; wij bukken, rapen 't op,
Omdat wij 't zien; maar zien wij 't niet, wij zetten
Den voet er op, en denken er niet aan.
Zoo moogt gij dan zijn misdrijf niet verschoonen
Met iets, dat ik beging; maar zeg eer dit:
Zoo ik, die hem veroordeel, ooit zoo zondig,
Dan breng' mijn eigen uitspraak mij den dood,
En niets ontschuldig' mij. Heer, hij moet sterven.

Escalus.

't Zij als uw wijsheid wil.

Angelo.

De stokbewaarder!

Stokbewaarder.

Hier, heer, als gij 't vergunt.

Angelo.

Draag zorg, dat Claudio
Op morgen vroeg te negen uur gerecht wordt.
Breng hem een priester, die hem voorbereide;
Het einde van zijn pelgrimstocht is daar.

(De Stokbewaarder af.)

Escalus *(ter zijde).*

Nu, God vergeev' hem en vergeve ons allen!

De een stijgt door schuld, door deugd moet de ander [vallen;
De een blijft, met schuld bij schuld, op vrije voeten,
En de ander moet voor éénen misstap boeten.

(ELBOOG *en Gerechtsdienaars komen op, met* SCHUIM *en* POMPEJUS.)

Elboog.

Komt, voert hen weg. Als dat nu goede lieden zijn voor het gemeene welzijn, die niets doen dan hunne liederlijkheid in gemeene huizen vertoonen, dan weet ik niets meer van de wet; voert ze weg.

Angelo.

Nu, man, hoe heet gij en wat is er te doen?

Elboog.

Met uw welnemen, genadige heer, ik ben den armen hertog zijn gerechtsdienaar, en mijn naam is Elboog; ik steun op de justitie, heer, en ik breng hier voor uwe genade twee notabele beneficanten.

Angelo.

Beneficanten! Wel, wat zijn het voor beneficanten? Zijn het niet maleficanten?

Elboog.

Met verlof van uwe genade, ik weet niet recht, wat zij zijn; maar dit weet ik, dat zij echte schurken zijn en zonder eenige immoraliteit ter wereld, zooals toch goede christenen moeten hebben.

Escalus.

Die verkoopt wijsheid genoeg; hij is een schrander gerechtsdienaar.

Angelo.

Ga voort; wat is hun beroep? Elboog is uw naam; waarom spreekt gij niet, Elboog?

Pompejus.

Hij kan niet, heer; hij is door de mouw heen.

Angelo.

Wie zijt gij, man?

Elboog.

Hij? een tapper, heer; een stuk van een koppelaar; een kerel, in dienst van een slecht vrouwspersoon, waar het huis van neergehaald werd in de voorstad, zoo men zegt; en nu heeft zij een zweetbadhuis, dat, zoo ik denk, ook een zeer slecht huis is.

Escalus.

Hoe weet gij dat?

Elboog.

Mijn vrouw, heer, die ik voor God en uw genade detesteer, —

Escalus.

Wat! uw vrouw?

Elboog.

Ja, heer, en die, ik dank er God voor, een respectabele vrouw is, —

Escalus.

En detesteert gij haar daarom?

Elboog.

Ik zeg, heer, en ik wil mijzelf ook detesteeren, even goed als haar, als dat huis geen liederlijk huis is, dan zou het jammer wezen voor haar ziel, want het is een gemeen huis.

Escalus.

Hoe weet gij dat, gerechtsdienaar?

Elboog.

Wel, heer, van mijn vrouw, die, als zij een vrouw was geweest van cardinale begeerlijkheid, in dat huis tot ontucht en echtbreuk en alle gemeenigheid had kunnen komen.

Escalus.

Door toedoen van die vrouw?

Elboog.

Ja, heer, door toedoen van vrouw Moddergaar; maar zij spoog *(Op* Schuim *wijzend.)* hèm in 't gezicht en zoo zette zij het hem betaald.

Pompejus.

Met verlof van uwe genade, zoo was het niet.

Elboog.

Bewijs het voor deze schelmen hier, gij achtbare man, bewijs het!

Escalus (*tot* Angelo).

Hoort gij, hoe hij verwisselt?

Pompejus.

Heer, zij kwam bij ons, hoog zwanger; en zij was, met verlof van uwe genade, belust op gestoofde pruimen. En, heer, het trof, dat er maar twee in huis waren, die, op dat distantelijk oogenblik, als het ware in een fruitschaaltjen lagen, een schaaltjen van een stuiver of drie; het zijn wel geen porseleinen schaaltjes, maar toch heel aardige schaaltjes.

Escalus.

Ga voort, ga voort, die schaaltjes doen er niet toe.

Pompejus.

Neen, dat is waar, heer, geen speldeknop; daar heeft

uwe genade gelijk in; maar der zake. Zooals ik zeide, die juffrouw Elboog was, zooals gezegd is, hoogzwanger en geweldig opgezet, en was belust, zooals gezegd is, op pruimen; en daar er maar twee op het schaaltjen waren, zooals gezegd is, omdat mijnheer Schuim, de man, die daar staat, de andere had opgegeten, en, dat moet ik zeggen, er royaal voor betaald had, — want, zooals gij weet, mijnheer Schuim, ik kon u toen geen drie stuivers teruggeven, —

Schuim.

Neen, dat is waar.

Pompejus.

Ja juist; en gij waart toen, zult gij nog wel weten, bezig de steenen van die pruimen te kraken; —

Schuim.

Ja, dat deed ik, dat is waar.

Pompejus.

Ja juist, ja; en ik vertelde toen, zult gij nog wel weten, van dien, en van dien, en van dien, dat ze niet te genezen waren van je weet wel wat, als ze niet streng naar den regel leefden, zooals ik zeide, —

Schuim.

Ja, dat is alles waar.

Pompejus.

Wel, welnu dan, —

Escalus.

Kom, ge zijt een langwijlige gek; ter zake! — Wat is er met Elboogs vrouw gebeurd, waar hij zich over te beklagen heeft? Kom er nu eindelijk toe, wat er met haar gebeurd is.

Pompejus.

Ja, daar kan uw edelheid nog niet op komen?

Escalus.

Neen, en 't is ook mijn plan niet.

Pompejus.

Neen, maar, met verlof, uwe genade zal er wel op komen. En, wat ik u bidden mag, zie dien jongenheer Schuim eens aan, een man van tachtig pond 's jaars; zijn vader stierf op Allerheiligendag. — Was het niet Allerheiligen, jonge heer Schuim?

Schuim.

Allerheiligen-avond.

Pompejus.

Ja, ja juist; ik wil toch hopen, dat dit de waarheid is. Hij zat, heer, om zoo te zeggen, op een lagen stoel, heer; — 't was in de druiventroskamer, waar gij, wezenlijk, altijd gaarne zit; is het zoo niet?

Schuim.

Ja, dat is zoo, want het is een luchtige kamer en goed in den winter.

Pompejus.

Nu, dat is goed; ik wil toch hopen, dat dit de waarheid is.

Angelo.

Dit duurt gewis een nacht, als Rusland heeft,
Wanneer de nachten 't langst zijn. Nu, ik ga;
Breng gij de zaak ten eind; ik hoop, gij vindt
Nog reden, allen met de zweep te geven.

Escalus.

'k Verwacht niets minder. Goeden morgen, heer.

(Angelo *af.*)

Nu, man, spreek op; wat is er met Elboogs vrouw gebeurd? Nog eens!

Pompejus.

Nog eens, heer? Niet eens is er iets met haar gebeurd.

Elboog.

Ik bid u, heer, vraag hem, wat deze man mijn vrouw gedaan heeft.

Pompejus.

Ik bid uwe genade, vraag mij.

Escalus.

Spreek dan, wat heeft die man haar gedaan?

Pompejus.

Ik bid u, heer, zie dezen man in het gezicht. — Beste heer Schuim, zie zijne genade aan, 't is tot uw bestwil. — Kijkt uwe genade naar zijn gezicht?

Escalus.

Ja zeker.

Pompejus.

Neen, ik bid u, kijk hem goed aan.

Escalus.

Dat doe ik reeds.

Pompejus.

Ziet uwe genade iets kwaads in zijn gezicht?

Escalus.

O neen.

Pompejus.

Nu, ik wil op den bijbel afzweren, dat zijn gezicht het slechtste is, dat aan hem te vinden is. Nu goed, als zijn gezicht het slechtste van hem is, hoe kon dan mijnheer Schuim aan de vrouw van den gerechtsdienaar iets kwaads doen? Dat zou ik van uwe genade wel eens willen hooren.

Escalus.

Hij heeft gelijk. Gerechtsdienaar, wat zegt gij hierop?

Elboog.

Vooreerst is, met verlof van uwe genade, het huis een gerespecteerd huis; verder is dit een gerespecteerde knaap; en zijn meesteres is een gerespecteerde vrouw.

Pompejus.

Bij deze hand, heer, zijn vrouw is een meer gerespecteerde persoon dan een van ons allen.

Elboog.

Schobbejak, dat liegt gij; gij liegt, gemeene schobbejak. De tijd moet nog komen, dat zij ooit gerespecteerd is geweest, bij man, vrouw of kind.

Pompejus.

Heer, ze was al gerespecteerd met hem, voor hij met haar trouwde.

Escalus.

Wie is hier de snuggerste van de twee, de Gerechtigheid of de Boosheid? — Is dit waar?

Elboog.

O gij schurk! o gij schobbejak! o gij booze Hannibaal! Ik respect met haar, voor ik met haar getrouwd was? — Als ik ooit met haar respect was, of zij met mij, dan mag uw edelheid mij niet voor den armen hertog zijn gerechtsdienaar houden. Bewijs het, gij schurk van een Hannibaal, of ik klaag u aan wegens handtastelijke beleediging.

Escalus.

Als hij u een oorveeg gaf, zoudt gij hem bovendien wegens laster kunnen aanklagen.

Elboog.

Zeker, en ik dank uwe genade hiervoor. Wat beveelt uwe genade, dat ik met dezen kwaden schobbejak doen zal?

Escalus.

Nu, mij dunkt, gerechtsdienaar, omdat hij booze bedoelingen heeft, die gij gaarne zoudt ontdekken, zoo gij kondt, moest gij hem laten continueeren, tot gij weet, wat zijn bedoelingen zijn.

Elboog.

Nu, waarlijk, hiervoor dank ik uwe genade. — Gij ziet, kwade schobbejak, hoe ver het met u gekomen is; gij moet continueeren; ja, schobbejak, gij moet continueeren.

Escalus.

Waar zijt gij geboren, vriend?

Schuim.

Hier in Weenen, heer.

Escalus.

Hebt gij tachtig pond 's jaars?

Schuim.

Ja, met uw verlof, heer.

Escalus.

Zoo. — En wat zijt gij van uw ambacht, man?

Pompejus.

Tapper, heer, tapper bij een arme weduwe.

Escalus.

Hoe heet uw meesteres?

Pompejus.

Vrouw Moddergaar.

Escalus.

Heeft zij meer mannen gehad dan één?

Pompejus.

Negen, heer; Moddergaar was de laatste.

Escalus.

Negen! — Treed nader, sinjeur Schuim. Sinjeur Schuim, ik zou wenschen, dat gij u niet meer met tappers ophieldt; zij tappen u leêg, sinjeur Schuim, en gij brengt hen aan de galg. Ga heen, en laat mij niet meer van u hooren.

Schuim.

Ik dank uwe genade. Ik voor mij kom nooit in een tapperij, of ik moet er als het ware in getrokken worden.

Escalus.

Nu, genoeg, sinjeur Schuim, vaarwel! (Schuim *af.*) — Kom nader, tapper; hoe heet gij, tapper?

Pompejus.

Pompejus.

Escalus.

Hoe meer?

Pompejus.

Pof, heer.

Escalus.

Nu voorwaar, uw pof is het grootste wat er aan u te zien is, zoodat gij, in den grofsten zin, Pompejus de Groote zijt. Pompejus, gij zijt een stuk van een koppelaar, al bewimpelt gij dat ook met uw tapperschap. Is het zoo niet? kom aan, kom er voor uit; dat zal het beste voor u zijn.

Pompejus.

Om de waarheid te zeggen, heer, ik ben een arme drommel, die graag het leven heeft.

Escalus.

En hoe wilt gij leven, Pompejus? als koppelaar? wat dunkt u van dat beroep, Pompejus? is het een gewettigd bestaan?

Pompejus.

Als de wet het maar wilde vergunnen, heer.

Escalus.

Maar de wet wil het niet vergunnen, Pompejus; en het zal ook niet vergund worden in Weenen.

Pompejus.

Is uwe edelheid dan van plan alle jonge lieden in de stad tot ruinen en kapoenen te maken?

Escalus.

Neen, Pompejus.

Pompejus.

Nu waarlijk, heer, dan zullen zij naar mijn onnoozel verstand hun gang blijven gaan. Als uwe edelheid de deerns en de losbollen in tucht kan houden, hebt gij om koppelaars u niet te bekommeren.

Escalus.

Nu, er is een aardige tucht in aantocht, dit kan ik u verzekeren; het zal niets dan onthoofden en hangen zijn.

Pompejus.

Als gij slechts tien jaar achtereen allen onthoofdt en hangt, die zoo zondigen, dan kunt gij er weldra aan gaan denken een aanvraag uit te schrijven om meer hoofden. Als deze wet tien jaar in Weenen blijft bestaan, wil ik het fraaiste huis in de stad voor drie stuivers de strekkende roê huren. Als gij het beleeft, dat het zoo ver komt, zeg dan: „Pompejus heeft het voorspeld."

Escalus.

Ik dank u, vriend Pompejus; en hoort nu, tot belooning voor uwe profecie, dit: — ik raad u, laat ik u nimmer meer voor mij zien verschijnen, om welke aanklacht het ook zij; neen, en ook niet, omdat gij woont, waar gij nu

woont; want gebeurt dit, Pompejus, dan zal ik u terugslaan naar uwe tent en een booze Cæsar voor u zijn; — kort en goed, Pompejus, ik zou u laten geeselen. En hiermede, Pompejus, voor ditmaal vaarwel.

Pompejus.

Ik dank uwe edelheid voor uwen goeden raad; *(Ter zijde.)* maar ik zal dien opvolgen, naarmate het vleesch en de fortuin het beschikken. Mij geeselen? Neen, neen;

De voerman zweep' zijn knol; geen moedig hart,
Dat niet voor zijn beroep de roede tart.

(Pompejus *af.*)

Escalus.

Treed nader, sinjeur Elboog; kom hier, dienaar van het gerecht. Hoe lang hebt gij die betrekking al vervuld?

Elboog.

Zeven en een half jaar, heer.

Escalus.

Ik dacht wel, naar uw bedrevenheid in uw ambt, dat gij het al eenigen tijd bij de hand hebt gehad. Zeven jaar in het geheel, zegt ge?

Elboog.

En een half, heer.

Escalus.

Ach, wat heeft u dit al een moeite veroorzaakt! Het is verkeerd gedaan, u zoo dikwijls daarmee te belasten. Zijn er geen andere mannen in uw wijk, die geschikt zijn voor dit ambt?

Elboog.

Inderdaad, heer, niet velen, die een hoofd hebben voor zulke zaken. Als zij gekozen worden, zijn zij altijd blijde, mij weder voor zich te kiezen; ik doe het dan voor een stuk geld en neem het zoo voor alle anderen waar.

Escalus.

Zorg eens, mij de namen te brengen van een zes of zeven mannen, de flinksten van uw wijk.

Elboog.

Ten huize van uw edelheid?

Escalus.

Aan mijn huis, ja; vaarwel.

(Elboog *af.*)

Hoe laat zou 't wezen?

Rechter.

Elf uur, heer.

Escalus.

Ik bid u, kom bij mij ten middagmaal.

Rechter.

Met onderdaan'gen dank.

Escalus.

De dood van Claudio doet mij innig leed,
Maar uitkomst zie ik niet voor hem.

Rechter.

Heer Angelo is streng.

Escalus.

Dit is ook noodig;
Genade is, vaak betoond, niet meer genade;
Vergiff'nis wordt staâg voedster van het kwade.
En toch, die arme Claudio! — 'k Zie geen uitkomst.
Kom, heer!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een ander vertrek in Angelo's *huis.*

De Stokbewaarder en een Dienaar komen op.

Dienaar.

Hij houdt nog een verhoor, maar komt terstond;
Ik zal u melden.

Stokbewaarder.

Doe dat.

(Dienaar *af.*)

Ik moet weten,
Wat hij besluit; 't kon zijn, dat hij verzacht was. —
Helaas! hij heeft als in een droom gezondigd;
Die schuld heeft elke kunne en ied're leeftijd;
Hij sterft er voor!

(Angelo *komt op.*)

Angelo.

Wat is er, stokbewaarder?

Stokbewaarder.

Moet Claudio zeker morgen sterven, heer?

Angelo.

Heb ik 't u niet gezegd? kreegt gij geen last?
Wat vraagt gij nog?

Stokbewaarder.

Om niet te snel te hand'len.
Vergeef mijn stoutheid, maar ik heb beleefd,
Dat, na voltrekking van het vonnis, 't recht
Zijn uitspraak heeft betreurd.

Angelo.

Laat mij dit over;
Doe wat uw ambt gebiedt, of leg het neer;
Gij zijt te missen.

Stokbewaarder.

Edel heer, vergeef mij.
Hoe moet ik, heer, met Julietta hand'len?
Zij kreunt, haar uur genaakt.

Angelo.

Zoo wijs haar nu
Een meer geschikt verblijf aan, en met spoed.

(*De Dienaar komt weder op.*)

Dienaar.

De zuster, heer, des jonkmans, die moet sterven,
Verzoekt bij u gehoor.

Angelo.

Hij heeft een zuster?

Stokbewaarder.

Ja, beste heer, een edel, deugdzaam meisjen,
En op het punt den sluier aan te nemen,
Indien zij 't nog niet deed.

Angelo.

Nu, laat haar binnen.
(*De Dienaar af.*)
Gij, haast u, die boeleerster af te zond'ren;
Geef haar wat noodig is, geen overdaad;
En wacht mijn naad'ren last.

(Isabella *en* Lucio *komen op.*)

Stokbewaarder.

God hoede u, heer.

Angelo *(tot den Stokbewaarder).*

Blijf nog. — (*Tot* Isabella.) Wees welkom hier; wat is
[uw wensch?

Isabella.

Ik kom tot uw genade als droeve smeek'ling,
Zoo uw genade mij wil hooren.

Angelo.

Spreek.

Isabella.

Er is een zonde, die ik 't innigst haat,
Het innigst wensche streng gestraft te zien;
Ik wilde er niet voor pleiten, maar ik moet het;
Ik moest er niet voor pleiten, maar ik ben
In tweestrijd tusschen willen en niet willen.

Angelo.

Wat is 't?

Isabella.

Mijn broeder is ter dood veroordeeld;
Zoo smeek ik, laat alleen zijn misdrijf sterven,
Mijn broeder niet!

Stokbewaarder *(ter zijde).*

O, roerde zij hem 't hart!

Angelo.

Hoe, 't misdrijf zij veroordeeld, niet die 't pleegt?
Veroordeeld is, vóor 't plegen reeds, elk misdrijf.
Mijn ambt waar' nul, een niets, legde ik de straf
Der wetten aan vergrijpen op, maar liet ik
Den dader vrij.

Isabella.

't Is recht, maar 't is gestreng!
Zoo had ik nu een broeder! — Hoede u God!

Lucio (*tot* Isabella).

Geef 't zoo niet op, houd aan, en smeek nog eens;
Kniel voor hem neder, hang hem aan 't gewaad;
Gij zijt te koud; behoefdet gij een speld,
Gij kondt er met geen makker tong om vragen;
Op dus, houd aan, nog eens!

Isabella.

Dus moet hij sterven?

Angelo.

Meisje', er is geen redding.

Isabella.

Toch wel, mij dunkt, gij kunt vergiff'nis schenken,
En God noch menschen wraakten die genâ.

Angelo.

Ik wil 't niet doen.

Isabella.

Gij kunt het, zoo gij wilt?

Angelo.

Wat ik niet wil, dat kan ik ook niet doen.

Isabella.

Doch zoudt gij 't kunnen doen en de aard' niet schaden,
Indien uw hart geroerd waar' van een deernis,
Als ik gevoel?

Angelo.

Te laat; hij is veroordeeld.

Lucio (*tot* Isabella).

Gij zijt te koud.

Isabella.

Te laat? o neen; spreek ik een woord, dan kan ik
Het steeds herroepen. O, geloof toch dit:

Geen voorrechtsteeken, 's werelds grooten eigen,
Geen koningskroon, geen stedehouders-zwaard,
Geen maarschalksstaf, geen rechtersambtsgewaad,
Verleent aan wie het draagt slechts half de schoonheid,
Die hem genade schenkt.
Waar' hij geweest als gij, en gij als hij,
Als hij waart gij gevallen, maar hij zou
Zoo wreed niet zijn als gij.

Angelo.

Ik bid u, ga.

Isabella.

O, dat de hemel uwe macht mij schonk,
Gij Isabella waart! zou 't zóo nu staan?
Neen, toonen zou ik, wat een rechter is,
Wat een gevang'ne.

Lucio (*tot* Isabella).

Goed; ga voort; dit roert.

Angelo.

Verbeurd is, naar de wet, uws broeders leven,
En wat gij spreekt, is woordverspilling slechts.

Isabella.

Ach! Elke menschenziel was eens verbeurd,
En hij, die 't recht had om te straffen, vond
Het reddingsmiddel zelf. Hoe waar' 't met u,
Als Hij, het allerhoogste recht, u richtte,
Zooals gij zijt? Bedenk dit, en genade
Ontstroomt, gelijk eens nieuw geboor'nen adem,
Alsdan uw lippen.

Angelo.

Schoone maagd, berust;
Het recht, niet ik, veroordeelt uwen broeder;

Waar' hij mijn bloedvriend, broeder, ja mijn zoon,
Het bleve 't zelfde, morgen moest hij sterven.

Isabella.

Op morgen? O, hoe haastig! Spaar hem, spaar hem!
Hij is niet voorbereid ten dood. Wij slachten
Voor onzen disch 't gevogelte niet eer
Dan als het tijd is; zullen wij den hemel
Met minder zorg bedienen dan onszelf,
Ons, grove stof? O denk, genadig heer,
Wie heeft voor dit vergrijp ooit moeten sterven?
En menigeen beging het.

Lucio *(tot zichzelf).*

Ja, zeer juist.

Angelo.

De wet was geenszins dood, hoezeer zij sliep.
Die velen hadden 't kwaad niet durven doen,
Zoo daad'lijk de eerste, die de wet verbrak,
Geboet had voor zijn doen; nu is ze ontwaakt,
Ziet wat gebeurd is, en, als een profeet,
Ziet ze in een spiegel, welk toekomstig kwaad,
't Zij nieuw, hetzij door slapheid weer verwekt,
En zóo gebroed, op weg om uit te komen,
Alsnu niet verder zich ontwikk'len zal,
Maar, eer 't nog leeft, zal sterven.

Isabella.

Toch, toon deernis!

Angelo.

Die toon ik 't meest, als ik het recht voltrek;
'k Heb deernis dan met hen, die ik niet ken,
Die de onbestrafte schuld eens wroegen zou;
En hèm doe 'k recht, die, éene misdaad boetend,
Behoed is voor een tweede. Wees getroost;
Uw broeder sterft op morgen; maar berust.

Isabella.

Zoo zijt gij de eerste, die dit vonnis velt,
Hij de eerste, dien het treft. O, reuzenkracht
Bezitten, grootsch is 't; reuzenkracht gebruiken,
't Is tyrannie.

Lucio (*tot* Isabella).

Dit is zeer goed gezegd.

Isabella.

O, konden 's werelds grooten dond'ren
Als Jupiter, geen rust had Jupiter,
Want elk beambte, hoe gering en nietig,
Zou in zijn hemel dond'ren, niets dan dond'ren. —
Erbarmingsvolle Hemel!
Gij splijt met uwe scherpe donderkegge
Veel eerder dan de teed're myrt, de' onkliefb'ren
En knoestige' eik; de mensch, de trotsche mensch,
Met korte, nietig kleine macht bekleed, —
Het meest vergetend, wat hij 't zekerst kent,
Zijn aard van glas, — speelt, als een toornige aap,
Voor 't oog des hemels zulke vreemde kluchten,
Dat de eng'len weenen, die, zoo onze luim
Hun eigen waar', zich sterflijk zouden lachen.

Lucio (*tot* Isabella).

Zoo verder, verder, meisjen! hij wordt week;
Ik zie 't, hij weifelt.

Stokbewaarder *(ter zijde).*

Geev' haar God de zege!

Isabella.

Niet met zichzelf mag men zijn naaste meten;
Een groot man mag met heil'gen schertsen; geest
Heet dit bij hèm, bij kleinen is 't godslast'ring.

Lucio (*tot* Isabella).

Gij slaat het rechte pad in, meisjen; verder!

Isabella.

Wat van den veldheer slechts een toornig woord heet,
Is van den mind'ren krijger driest verzet.

Lucio (*tot* Isabella).

Hoe komt ge op zulke dingen? vaar zoo voort!

Angelo.

Waarom zegt gij die spreuken zoo tot mij?

Isabella.

Wijl macht, al moog' zij ook als and'ren dwalen,
Een heelkracht in zich zelf heeft, die haar feilen
Licht met een huid bedekt. Grijp in uw boezem;
Klop aan, en vraag uw hart, of 't zelf niets kent,
Wat naar mijns broeders misstap zweemt. Bekent het
In zijnen aard een schuld, zooals de zijne,
Dan legge 't geen gedachte op uwe tong,
Die mijnen broeder doodt.

Angelo *(ter zijde).*

Zij spreekt; en 't is
Een geest, die mijnen geest bevrucht. — Vaarwel!

Isabella.

Genadig heer, keer om en hoor nog.

Angelo.

'k Wil overwegen. — Kom op morgen weder.

Isabella.

O heer, hoor toe; òmkoopen wil ik u.

Angelo.

Omkoopen! mij?

Isabella.

Ja, maar met gaven, die met u de hemel
Moet deelen.

Lucio (*tot* Isabella).

O, schier hadt ge uw zaak bedorven!

Isabella.

Met ijd'le sikkels niet van wichtig goud,
Of steenen, welker waarde rijk of arm is,
Naar luim die schat, maar met een vroom gebed,
Dat, eer de zonne rijst, ten hemel stijgt,
Er binnen dringt, dat reine maagden bidden,
Gewijd door vasten, in wier ziel de wereld
Geen plaats meer vindt.

Angelo.

Genoeg; kom morgen tot mij.

Lucio (*tot* Isabella).

Goed, goed; gij slaagt; nu heen!

Isabella.

De hemel hoede uw edelheid!

Angelo (*ter zijde*).

Ja amen!
Wijl ik den weg ga der verzoeking, waar
't Gebed mij stuite!

Isabella.

Op welk uur zal ik morgen
Mij tot u wenden?

Angelo.

Elk uur voor den middag.

Isabella.

De hemel hoede uw edelheid!

(Isabella, Lucio *en de Stokbewaarder af.*)

Angelo.

Voor u, voor uwe deugd! — Wat, wat is dit?
Wat is 't? is 't hare schuld of is 't de mijne?
Wie is de grootste zondaar, die verzocht wordt,
Of die verzoekt? Neen, zij niet, zij verzoekt niet;
Maar ik lig bij 't viooltjen in de zon,
En, wat de bloem niet doet, ik rot, als aas
In zuiv're lentelucht. Kan 't zijn, dat vrouwen
Door zedigheid de zinnen meer betoov'ren,
Dan door lichtvaardig dart'len? Kunnen wij,
Bij overvloed van woesten grond, verlangen
Een heiligdom te slechten, om juist daar
Onze ondeugd aan te kweeken? Foei, foei, foei!
Wat doet gij, of wat zijt gij, Angelo?
Verlokt gij haar tot zonde, en juist om alles,
Wat haar zoo goed maakt? — Laat haar broeder leven;
De dief heeft volmacht voor zijn roof, indien
De rechter zelve steelt. — Wat! min ik haar,
Dat ik nog eens haar hooren wil, nog eens
Haar blik genieten? Waarvan droom ik toch?
O listige euv'le, die een heil'ge kiest,
Tot lokaas voor een heil'ge! 't Meest gevaarlijk
Is die verzoeking, die tot zonde ons lokt
Door liefde tot de deugd. Geen lichtekooi
Kon, met haar dubb'le macht, natuur en kunst,
Mij ooit verlokken; maar die vrome maagd
Brengt mij ten val. — En vroeger? o, ik zag
Geen man verdwaasd, dan met verbaasden lach!

(Angelo *af.*)

DERDE TOONEEL.

Een vertrek in de gevangenis.

De HERTOG, *als monnik vermomd, en de Stokbewaarder komen op, van verschillenden kant.*

Hertog.

Heil u, vriend stokbewaarder; want dit zijt gij?

Stokbewaarder.

Ik ben 't. Wat wenscht gij van mij, vrome broeder?

Hertog.

Ik kom uit christenliefde en ordeplicht
De droeve zielen in den kerker hier
Bezoeken. Leid, zooals gebruik'lijk is,
Mij bij hen rond, en doe den aard mij kennen
Van hun vergrijpen, opdat ik mijn ambt
Naar eisch vervullen moog'.

Stokbewaarder.

Ik deed volgaarne meer, zoo 't noodig ware.
Zie, daar komt juist een meisjen, hier in hecht'nis,
Die, in de vlammen vallend van haar jeugd,
Haar eer verzengde. De arme draagt een kind,
Welks vader sterven moet, een jonge man,
Geschikter voor 't herhalen van 't vergrijp,
Dan om te sterven.

(JULIETTA *komt op.*)

Hertog.

Wanneer moet hij sterven?

Stokbewaarder.

Waarschijnlijk morgen. — (*Tot* JULIETTA.) Wacht een [oogenblik;

'k Heb een verblijf voor u gereed, en laat
Er u terstond naar toe geleiden.

Hertog.

Hebt gij berouw, schoon meisjen, van uw zonde?

Julietta.

Ja; en mijn schande draag ik met geduld.

Hertog.

Ik leer u, uw geweten te onderzoeken,
En uw berouw te toetsen, of het echt
En innig is, of voos.

Julietta.

'k Wil gaarne leeren.

Hertog.

Hebt gij den man nog lief, die u verleidde?

Julietta.

Niet minder dan de vrouw, die hem verleidde.

Hertog.

Dus hebt gij, schijnt het, elk uw zware zonde
Uit eigen lust begaan?

Julietta.

Uit eigen lust.

Hertog.

Dan was uw zonde zwaarder dan de zijne.

Julietta.

'k Belijd het, vader, en ik heb berouw.

Hertog.

Goed, dochter; maar 't moet u niet enkel rouwen,
Dat uwe zonde deze schande u bracht;
Zulk leed geldt slechts onszelve, niet den hemel,

En toont, dat wij uit vrees den hemel dienen,
En niet uit ware liefde tot den Heer.

Julietta.

Ik heb berouw, dat ik de zonde pleegde,
En draag met vreugd de schande.

Hertog.

Blijf daarbij.
Uw schuldgenoot moet, hoor ik, morgen sterven;
Ik ga hem sterken door een troostend woord.

Julietta.

De Heer geleide u!

Hertog.

Benedicite!

(De Hertog *af.)*

Julietta.

Moet morgen sterven! O, wat wreede goedheid,
Die mij een leven spaart, welks een'ge troost
Steeds doodsverschrikking is!

Stokbewaarder.

't Is jammer van hem.

(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Een vertrek in Angelo's *huis.*

Angelo *komt op.*

Angelo.

Wil 'k bidden, denken, ach, gebed en denken
Loopt wijd uiteen; God heeft mijn ledig woord,
Terwijl mijn geest, niet luist'rend naar mijn tong,
Bij Isabella 't anker werpt; mijn mond

Noemt God, als wilde ik enkel zijn naam kauwen,
Maar in mijn hart is 't groot en groeiend kwaad
Van boozen lust. De staat, zoo lang mijn studie,
Is thans als een goed boek, dat, vaak gelezen,
Verdriet, ja, afstoot; mijn zwaarwichtige ernst,
Waarop ik, — hoore 't niemand! — ijdel was, —
Ik gaf die, zelfs met toegift, voor een veêrtjen,
Dat wiegelt op de lucht. O rang, o aanzien,
Hoe dikwijls dwingt gij door uw kleed, uw hulsel,
Aan dwazen eerbied af en boeit zelfs wijz'ren
Door schijnvertoon! — O bloed, gij blijft steeds bloed;
„Goede engel" schrijven we op des duivels horen,
En 't is geen duivels-helmkam meer.

(Een Dienaar komt op.)

Wat is 't? wiedaar?

Dienaar.

Een zuster, Isabella,
Wenscht u te spreken, heer.

Angelo.

Wijs haar den weg.
(Dienaar af.)

O hemel!
Wat trekt mijn bloed zich samen naar mijn hart,
Zoodat dit alle zelfbeheersching derft,
En al mijn and'ren deelen hun verrichting,
Hun werkingskracht ontrooft!
Zoo dringt zich, dwaas, om een in zwijm gevall'ne
De menigt' saam, hulpvaardig, maar de lucht,
Die hem in 't leven roepen zou, versperrend;
Zoo loopt, als zijn geliefde koning nadert,
Het volk uit huis en hof, stroomt om hem heen,
En juicht en dringt, zoodat hun lompe liefde
Hem kwetsen moet.

(ISABELLA *komt op.*)

Nu, schoone maagd, wat is 't?

Isabella.

Ik kom om uw beslissing te vernemen.

Angelo.

Het waar' mij liever, dat gij die reeds wist,
Dan dat gij vraagt. Uw broeder blijft niet leven.

Isabella.

Zoo is 't dus. — Dat de hemel u behoede!

(Zij gaat terug.)

Angelo.

Een poos, ja, kon hij leven; en, misschien,
Zoolang als gij en ik, maar sterven moet hij.

Isabella.

En krachtens uw beslissing?

Angelo.

Ja.

Isabella.

En wanneer, bid ik u? opdat dit uitstel,
't Zij lang, 't zij kort, tot heil strekk' zijner ziel,
En hij zich voorbereide.

Angelo.

O foei, die snoode lusten! Even goed
Zou 't zijn, vergiff'nis hèm te schenken, die
Natuur een reeds bestaanden mensch ontsteelt,
Als hùn de drieste wulpschheid kwijt te schelden,
Die zich vermeten in verboden stempels
Des hemels beeld te slaan; 't valt even licht
Een echt en wettig leven valsch te rooven,
Als door onwettige en ontzegde midd'len
Er een, dat valsch is, te verwekken.

Isabella.

Zij dit het hemelsch recht, 't is 't aardsche niet.

Angelo.

Beweert gij dit, dan vang ik u weldra.
Wat koost gij eer, uw broeder te zien sterven
Naar recht en wet, of zelf, om hem te redden,
Uw lichaam te off'ren aan onreinen lust,
Als zij, die hij bevlekt heeft?

Isabella.

Heer, geloof,
Eer offerde ik mijn lichaam dan mijn ziel.

Angelo.

Ik spreek niet van uw ziel; gedwongen zonden,
Zij worden slechts geteld, niet toegerekend.

Isabella.

Wat meent gij?

Angelo.

'k Blijf geen borg voor wat ik zeg,
Ja, kan mijn eigen woorden tegenspreken;
Doch hoor: zoo ik, als mond en tong der wet,
Het vonnis spreek, waardoor uw broeder sterft,
Waar' dan de zonde, die uws broeders leven
Nog redde, geen barmhartigheid?

Isabella.

Zoo pleeg die;
Ik durf op reek'ning mijner ziel haar nemen;
Het is barmhartigheid en geenszins zonde.

Angelo.

Zoo pleeg gij die op reek'ning uwer ziel;
't Weegt even zwaar, barmhartigheid en zonde,

Isabella.

Is, dat ik om zijn leven bid, een zonde,
Dan drage ik die met God! en is uw toestaan
Der bede een zonde, daag'lijks wil ik dan
God smeeken mij die zonde toe te reek'nen,
U schuld'loos achtend.

Angelo.

'k Bid u, hoor; uw denken
Wil 't mijn' niet volgen; òf gij zijt onwetend
Of houdt u zoo, met list; dit is niet goed.

Isabella.

Onwetend zij ik, en slechts hierin goed,
Dat ik genadig weet, niet goed te zijn.

Angelo.

Zoo wil in hoog'ren glans de wijsheid stralen
Door zich te laken; zooals zwarte maskers
Bedekte schoonheid tienmaal luider prijzen,
Dan haar onthulling 't doen kan. — Doch let op;
Versta mij, nu ik duid'lijker ga spreken:
Uw broeder sterft.

Isabella.

Dit blijft dus zoo!

Angelo.

En zijn vergrijp is zoo, dat deze straf
Klaarblijk'lijk naar den eisch der wet hem treft.

Isabella.

't Is waar.

Angelo.

Stel dan, geen middel ware er voor zijn redding, -
Niet dat ik dit beweer, dit of iets anders,
Ik stel alleen 't geval, — slechts dit, dat gij,
Zijn zuster, u begeerd zaagt door een groote,

Wiens invloed op den rechter of wiens aanzien
Uw broeder uit de boeien redden kon
Der sterke wet, en dat op aard geen middel
U bleef om hem te redden, dan dat gij
Uws lichaams kleinood zulk een man moest off'ren,
Of anders aan den dood hem overliet;
Wat zoudt gij doen?

Isabella.

'k Zou voor mijn armen broeder
Niet minder doen dan voor mijzelf; dat is:
Zoo ik ter dood veroordeeld ware, ik zou
Een geeselstriemen als robijnen dragen,
Me ontkleeden voor den dood als voor een bed,
Waarnaar ik had gesmacht, dan ik mijn lichaam
Aan schande prijs gaf.

Angelo.

Daarmeê liet gij dan
Uw broeder sterven.

Isabella.

't Offer waar' 't geringst;
't Waar' beter, dat een broeder eenmaal stierf,
Dan dat een zuster om hem 't lijf te redden,
Steeds, immer stierf.

Angelo.

En waart gij dan niet even wreed als 't vonnis,
Door u zoo fel gelaakt?

Isabella.

Vrijkoop door schande en vrije schuldvergiff'nis
Zijn gansch verscheiden; en genâbetooning
Heeft met een eerloos losgeld niets gemeen.

Angelo.

Pas, scheen het, was de wet u een tyran;

Gij spraakt, als waar' de misstap van uw broeder
Een scherts veeleer dan een vergrijp.

Isabella.

O, heer, vergeef! om, wat hij wenscht, te erlangen,
Spreekt menigeen vaak anders dan hij meent.
Ik ging verschoonen, wat ik innig haat,
Ten baat van hem, dien ik van harte min.

Angelo.

Zwak zijn wij allen.

Isabella.

O, zoo laat mijn broeder
Niet sterven, dan wanneer hij eenig is,
En aller mannen zwakheid met hem sterft.

Angelo.

Neen, zwak zijn ook de vrouwen.

Isabella.

Ja, als het glas is, waar zij zich in spieg'len,
Dat even schielijk breekt, als 't vormen schept.
Een vrouw! — help, God! de man ontwijdt zijn werk,
Misbruikt hij haar. Neen, noem ons tienmaal zwak;
Want wij zijn teêr als onze lichaamsbouw,
Voor valschen indruk licht ontvank'lijk.

Angelo.

't Is zoo;
En naar dit eigen oordeel van uw kunne, —
Wijl wij ook, komt mij voor, niet sterker zijn
Dan zonde, die ons schokt, — zij ik nu stout
En vat u op uw woord. Wees, wat gij zijt,
Dat is, een vrouw; indien gij meer zijt, zijt gij
Geen vrouw meer; zijt ge er een', — en dat gij 't zijt,
Getuigt uw maagd'lijk schoon, — zoo toon het nu,
En hul u in de u toegekende dracht.

Isabella.

Ik heb slechts éene tong; genadig heer,
Laat mij u bidden, spreek uw vroeg're taal.

Angelo.

Dan, kort en goed, ik min u.

Isabella.

Mijn broeder minde Juliette; en gij,
Gij zegt, hij sterft er voor.

Angelo.

Dit zal hij niet,
Neen, Isabella, zoo gij mij verhoort.

Isabella.

Ik weet, een deugd als de uwe heeft het voorrecht,
Dat zij zich zwakker, boozer voor mag doen,
Om and'ren streng te toetsen.

Angelo.

Neen, geloof mij,
Neen, op mijn eer, ik zeg, wat ik bedoel.

Isabella.

Ha! luttel eer, voor een die veel geloof vindt!
En heilloos doel! — O schijn, o huich'larij!
'k Doe, Angelo, alom u kennen, weet dit;
Stel mij terstond mijns broeders schuldvergiff'nis
Ter hand, of ik verkondig aan de wereld,
En luid, wat man gij zijt.

Angelo.

En wie zal u gelooven, Isabella?
Mijn onbevlekte naam, mijns levens strengheid,
Mijn woord dat u weerspreekt, mijn hooge rang,
't Zal alles zoo uw aanklacht overwegen,
Dat gij in uw verhaal verstikken zult

En rieken zult naar last'ring. Eens begonnen,
Laat ik mijn' lusten thans de teugels vrij;
Dus schik u naar den honger, die mij drijft;
Leg alle preutschheid af en dralend blozen,
Dat afwijst wat het smeekt; verlos uw broeder,
Door mijn begeert' te stillen met uw schoon,
Of anders sterft hij niet alleen den dood,
Maar zal uw stuurschheid hem het sterven rekken
Tot lange mart'ling. Geef mij morgen antwoord,
Of anders, bij den hartstocht, die mij drijft,
Ik blijk hem een tyran. Gij mij betichten!
O spreek vrij waar, mijn valschheid doet het zwichten.

(ANGELO *af.*)

Isabella.

Wien kan ik klagen? Zoo ik dit verhaalde,
Bij wien vond ik geloof? O booze monden,
Die met één enk'le, niet dezelfde tong,
Ter dood verdoemen of hun bijval schenken,
De wetten buigen doen naar hunnen wil,
En aangehaakt zoo recht als onrecht sleuren,
Waarheen hun luim het trekt! 'k Ga tot mijn broeder;
Al viel hij door verlokking van zijn bloed,
Toch zetelt in 't gemoed zoo vast hem de eere,
Dat, had hij twintig hoofden neer te vlijën
Op twintig blokken, hij veel eer dit deed,
Dan hij zijn zuster 't lichaam prijs liet geven
Aan zoo onreinen lust. O, Isabella,
Leef kuisch; en broeder, sterf; ik hoed mijn eer;
Hoeveel een broeder gelde, kuischheid meer.
Ik deel hem Angelo's begeeren mede,
En geef hem stervensmoed, zijn ziele vrede.

(ISABELLA *af.*)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een vertrek in de gevangenis.

De HERTOG *in monniksgewaad,* CLAUDIO *en de Stokbewaarder komen op.*

Hertog.

Dus hoopt gij op genâ van Angelo?

Claudio.

Rampzaal'gen blijft geen andere artsenij
Dan hoop alleen;
Ik hoop te leven, schoon ter dood bereid.

Hertog.

Acht sterven zeker; dood zoowel als 't leven
Wordt zoo verzoet. Spreek tot het leven dus:
Verlies ik u, 'k verlies dan iets, dat enkel
De dwaas behouden wil; een adem zijt gij,
Aan ied'ren wind, elk weder onderworpen,
Die uur op uur uw huizing trillen doen.
Gij zijt de nar, en anders niets, des doods;
Dien wilt gij door de vlucht gestaâg ontgaan,
Doch loopt steeds naar hem toe. Gij zijt niet edel,
Want, wat u diene en streel', 't wordt door wat laag,

Onedel is, gevoed. Gij zijt niet dapper,
En ducht zelfs de gespleten, zwakke tong
Eens armen worms. Uw beste rust is slaap;
Dien zoekt gij vaak, en beeft toch voor den dood,
Ook zelf een slaap. Gij zijt uzelve niet,
Want gij bestaat uit vele duizend korrels,
Die stof zijn, stof. Gelukkig zijt gij niet,
Want steeds begeert gij, wat gij niet bezit,
Vergetend wat gij hebt. Gij hebt geen vastheid,
Want wondervreemd is 't wiss'len van uw stemming;
Zij volgt de maan. Hoe rijk ook, gij zijt arm;
Als de ezel, buigend onder baren gouds,
Draagt gij uw zwaar bezit een dagreis ver;
De dood ontlast u. Vrienden hebt gij niet,
Want zelfs uw afkomst, die u vader noemt,
Uw eigen vleesch en bloed, vervloekt de jicht,
Het hoesten, 't huidzeer, dat zij u niet sneller
In 't graf doen dalen. Jeugd noch ouderdom
Bezit gij, maar als 't ware een middagslaapjen,
Dat droomt van beide; want uw blijde jeugd
Is zelf als oud, daar zij bij stramme grijsheid
Moet beed'len gaan; en zijt gij oud en rijk,
Dan hebt gij vuur noch lusten, kracht noch schoonheid,
Die rijkdom doen genieten. Nu, wat blijft er
Van wat men leven noemt? En toch, er schuilen
In 't leven duizend dooden, en wij vreezen
Den dood, die alles effent.

Claudio.

Need'rig dank.
Ik zie: vraag ik om 't leven, 'k zoek den dood;
Zoek ik den dood, 'k vind leven; dat hij kome!

Isabella *(van buiten).*

Doet open! Heil en vrede zij met u!

Stokbewaarder.

Wie daar? kom in! die wensch verdient een welkomst.

Hertog.

Eerlang, mijn vriend, herhaal ik mijn bezoek.

Claudio.

Ik dank u, heil'ge vader.

(ISABELLA *komt op.*)

Isabella.

Met Claudio vraag ik een kort onderhoud.

Stokbewaarder.

Volgaarne, ja. Daar is uw zuster, heer.

Hertog *(tot den Stokbewaarder).*

Cipier, een woord met u.

Stokbewaarder.

Zooveel gij wilt.

Hertog *(zacht).*

Verberg mij, waar ik hun gesprek kan hooren.

(De HERTOG *en de Stokbewaarder af.)*

Claudio.

Nu, zuster, welken troost brengt gij?

Isabella.

Wel, zooals alle troost is, goed, zeer goed;
Want Angelo heeft zaken in den hemel,
En wenscht met spoed u daar als afgezant,
Opdat ge er als zijn plaatsvervanger blijft;
Maak ras uw toebereids'len voor de reis;
Ge aanvaardt die morgen.

Claudio.

Is er dus geen redding?

Isabella.

Geen and're, dan die, om een hoofd te redden,
Een hart door midden klieft.

Claudio.

Er is dus redding?

Isabella.

Ja, broeder, gij kunt leven; ja, er woont
Een duivelsch medelijden in den rechter;
Roept gij het in, dan redt u dit het leven,
Maar boeit u tot den dood.

Claudio.

Dus eeuw'ge hecht'nis?

Isabella.

Juist, eeuw'ge hecht'nis; ja een dwang, die u,
Al lag de wijde wereld voor u open,
Steeds drukt en kluistert.

Claudio.

Doch op welke wijs?

Isabella.

Op zulk een wijs, dat, zoo gij er in toestemt,
Zij al, wat eer is, afschilt van uw stam,
U naakt laat staan.

Claudio.

O zeg toch, wat het is.

Isabella.

O Claudio, ik word angstig; ja, ik sidder,
Dat gij een koortsig leven redden wilt,
En zes of zeven winters hooger achten
Dan eeuwige eer. Hebt gij den moed te sterven?
De smart des doods is grootendeels verbeelding,
En de arme kever, als wij hem vertreden,

Gevoelt niet minder lichaamskwelling dan
De reus, die sterft.

Claudio.

Waarom mij zoo vernederd?
Gelooft gij, dat ik vasten moed kan putten
Uit bloementeederheid? Zoo ik moet sterven,
Ik groet de duisternis dan als een bruid,
En klem die in mijn armen.

Isabella.

Daar sprak mijn broeder; uit mijns vaders graf
Vernam ik daar een stem. Ja, sterven moet gij;
Gij zijt te fier om 't leven te behouden
Door lage midd'len. Die schijnheil'ge rechter,
Wiens ernstig uitzicht en bedachtzaam woord
De jeugd op 't hoofd pikt, ijdelheid doet rillen,
Gelijk de valk de duif, is toch een duivel,
Een poel, die, van 't inwendig vuil ontdaan,
Diep als de hel bleek.

Claudio.

Angelo, die vrome?

Isabella.

O, 't is het listig dienstkleed van de hel,
Zoo 't meest vloekwaardig lichaam wordt omhuld
Door priestertooi! Kunt gij 't gelooven, Claudio,
Dat, zoo ik hem mijn onschuld off'ren wilde,
Gij vrij zoudt zijn?

Claudio.

O hemel! neen, onmoog'lijk.

Isabella.

Ja, hij vergunde u, voor zoo snoode zonde,
Uw zonde voort te zetten; deze nacht
Moet ik, wat ik te noemen huiver, doen,
Of gij sterft morgen.

Claudio.

Nimmer moogt gij 't doen.

Isabella.

O, ware 't slechts mijn leven,
Ik wierp, alsof 't een speld waar', 't gaarne weg
Voor uw bevrijding.

Claudio.

Dank, mijn Isabella.

Isabella.

Wees, Claudio, morgen dus ter dood bereid.

Claudio.

Ja. — Wonen in hem zulke lusten,
Die hem de wet in 't aangezicht doen slaan,
Terwijl hij ze uitvoert? O, dan is 't geen zonde,
Of, zoo 't een doodzonde is, toch de allerkleinste.

Isabella.

Welke is de kleinste?

Claudio.

Bedreigde haar verdoem'nis, gaf dan hij,
Zoo wijs, zich, voor de lust eens oogenbliks,
Ooit prijs aan eeuw'ge straf?

Isabella.

Wat zegt mijn broeder?

Claudio.

Dood is iets verschrikk'lijks.

Isabella.

Een schand'lijk leven afschuwwekkend.

Claudio.

Ja, maar te sterven, gaan wie weet waarheen;
In killen boei te liggen, en te rotten;

Van warm en levend wezen tot een aardkluit
Te worden, en den geest, met heil gezegend,
Te domp'len in een vuurpoel, of te rillen
In koude streken van tiendubbel ijs;
En, door onzichtb're winden ingekerkerd,
Gezweept te worden om de zwevende aard,
Steeds voort; of meer te lijden dan de zwaarst
Geplaagde, dien ons woest en rustloos denken
Zich huilend voorstelt; — al te gruw'lijk is 't!
Het zwaarste en jammervolste leven, dat
Smart, ouderdom, gebrek, gevangenschap
Den mensch ooit oplegt, 't is een paradijs
Bij wat wij vreezen van den dood.

Isabella.

Ach, wee mij!

Claudio.

Lieve zuster, laat mij leven!
Door welke daad ge eens broeders leven redt,
Natuur rechtvaardigt ied're zonde zoo,
Dat zij een deugd gerekend wordt.

Isabella.

Gij dier!
Trouwlooze lafaard! Eervergeten booswicht!
Moet mijne zonde een man u maken? Is 't niet
Bloedschande, ja! zoo ge aan uw zuster's schande
Het leven dankt? Wee mij, wat moet ik denken?
God! was mijn moeder steeds mijn vader trouw?
Want zoo verdraaid kon nooit een wilde loot
Zijn stam ontspruiten. Hoor, wat ik u aanzeg:
Sterf en verga! Al kon ik met een voetval
U voor uw lot behoeden, 't mocht begaan.
Ik heb een duizend beden voor uw dood,
Voor uwe redding geen.

Claudio.

Hoor, Isabella, hoor!

Isabella.

O foei, foei, foei!
Geen toeval was uw zonde, ze is uw ambacht.
Genade wierd, u sparend, koppelaarster;
't Best is uw snelle dood.

(Zij wendt zich af om heen te gaan.)

Claudio.

O, Isabella, —

(De Hertog *komt weder op.)*

Hertog.

Gun, jonge zuster, mij een woord, één woord slechts.

Isabella.

Wat wenscht gij van mij?

Hertog.

Als uw tijd het vergunt, wenschte ik zoo dadelijk een kort onderhoud met u, niet slechts voor mijn eigen bevrediging, maar ook ten uwen nutte.

Isabella.

Ik heb wel geen overvloed van tijd; mijn vertoef moet ik aan andere zaken ontstelen; maar ik zal een oogenblik op u wachten.

Hertog (*ter zijde tot* Claudio).

Mijn zoon, ik heb mede aangehoord, wat er tusschen uwe zuster en u is voorgevallen. Angelo heeft nooit het plan gehad van haar te verleiden; hij heeft alleenlijk hare deugd beproefd, om zijn oordeel over den aard der menschelijke natuur te oefenen. Zij, van ware eerbaarheid doordrongen, heeft zijn voorstellen met een zedige wei-

gering beantwoord, die hem hoogst welkom was. Ik ben Angelo's biechtvader en ik weet, dat het zoo is. Bereid u alzoo ter dood; vlei uwe standvastigheid niet met bedriegelijke verwachtingen; morgen moet gij sterven. Ga dus, werp u op de knieën en bereid u voor.

Claudio.

Laat mij mijne zuster vergiffenis vragen. De lust tot het leven is mij zoo vergaan, dat ik smeeken wil er verlost van te worden.

Hertog.

Blijf daarbij, vaarwel!

(Claudio *af.*)

(De Stokbewaarder komt weder op.)

Cipier, een woord met u.

Stokbewaarder.

Wat is uw wensch, eerwaarde vader?

Hertog.

Dat gij weder gaat, zooals gij gekomen zijt. Laat mij met het meisjen een poos alleen. Mijne gezindheid zoowel als mijn gewaad zijn u borg, dat zij niets van mijn gezelschap te vreezen heeft.

Stokbewaarder.

Het zij zoo.

(Stokbewaarder af.)

Hertog.

De hand, die u schoon deed zijn, heeft u ook goed doen zijn. Goedheid, die gul is met schoonheid, maakt de schoonheid kortstondig in deugdelijkheid; maar de liefelijke reinheid, die de ziel is van uw wezen, zal ook het lichaam immer schoon doen zijn. De aanslag, die Angelo op u gedaan heeft, is door een toeval tot mijn

kennis gekomen; en zoo de menschelijke zwakheid niet voorbeelden genoeg opleverde van zulk een val, zou ik over Angelo verbaasd staan. Hoe wilt gij het aanleggen, om den stedehouder te bevredigen en uwen broeder te redden?

Isabella.

Ik ga op weg om hem mijn besluit mede te deelen. Ik wil liever, dat mijn broeder volgens de wet sterft, dan dat een zoon van mij onwettig geboren wordt. Maar o, hoezeer heeft zich de goede hertog in Angelo vergist! Als hij ooit terugkeert en ik hem spreken kan, wil ik nimmermeer mijn lippen tot spreken openen, of hem de waarheid openbaren aangaande Angelo's bestuur.

Hertog.

Dit zou niet kwaad zijn; maar toch, zooals de zaak nu staat, zal hij uwe beschuldiging ontduiken: hij heeft u alleen willen beproeven. — Daarom, leen het oor aan mijne raadgevingen; voor mijne liefde om goed te doen daagt een redmiddel op. Ik heb namelijk de overtuiging, dat gij in alle deugdzaamheid aan een arm verongelijkt meisje een verdiende weldaad bewijzen kunt, uwen broeder aan den toorn der wet onttrekken, uwe eigene reine persoon vlekkeloos houden, en den afwezigen hertog, als hij eens terugkeeren en van uwe zaak hooren mocht, eene groote vreugde bereiden kunt.

Isabella.

Laat mij dit verder van u hooren. Ik heb moed om alles te doen, wat aan de waarachtigheid van mijn gemoed niet onrein voorkomt.

Hertog.

Deugd is moedig en een goed hart nimmer bevreesd. Hebt gij nooit hooren spreken van Mariana, de zuster van Frederik, dien grooten krijgsoverste, die op zee verongelukte?

Isabella.

Ik heb meermalen van haar gehoord en nooit anders dan goeds van haar vernomen.

Hertog.

Haar zou deze Angelo getrouwd hebben; hij was plechtig met haar verloofd en de dag van het huwelijk was reeds vastgesteld. Maar tusschen den dag van den ondertrouw en het tijdstip van het echtfeest kwam haar broeder Frederik op zee om, en in het vergane schip was ook het huwelijksgoed zijner zuster. En denk nu, hoe zwaar dit onheil het arme meisjen trof; zij verloor een edelen en beroemden broeder, die altijd in zijne liefde voor haar echt trouw en hartelijk geweest was, en met hem haar erfdeel en de zenuw van haar geluk, haren bruidschat, en met beide tegelijk haren verloofden echtgenoot, dezen braafschijnenden Angelo.

Isabella.

Is het mogelijk? Heeft Angelo haar toen verlaten?

Hertog.

Hij verliet haar in hare tranen en droogde er niet één van met zijn troost, herriep zijn geheele verloving, voorgevende, iets te harer oneere ontdekt te hebben; kortom, hij liet haar aan haar verdriet ten prooi, dat zij nog steeds om zijnentwille draagt; en hij, een marmerblok voor haar tranen, wordt er wel door besproeid, doch niet vermurwd.

Isabella.

Welk eene weldaad zou de dood bewijzen, door dit arme meisjen van de aarde weg te nemen! Welk eene laagheid begaat het leven, door dezen man in het leven te laten! — Maar hoe kan zij in dit geval baat vinden?

Hertog.

Het is een wonde, die gij gemakkelijk heelen kunt; en

deze genezing redt niet alleen uw broeder, maar behoedt daarenboven uwe eer volkomen.

Isabella.

Zeg mij hoe, goede vader.

Hertog.

Dat meisjen volhardt nog steeds in hare eerste genegenheid; zijne onrechtvaardige en harde bejegening, die volgens alle rede hare liefde had moeten verstikken, heeft die, als een hindernis in een stroom, heftiger en onstuimiger gemaakt. Ga gij naar Angelo; beantwoord zijn begeeren met eene schijnbare gehoorzaamheid; willig zijne eischen in, wat de hoofdzaak betreft, maar stel ten uwen behoeve deze voorwaarden: vooreerst, dat uw vertoef bij hem niet lang zal zijn, dan, dat het in de duisternis en in alle stilte plaats hebbe, en op een geschikte plaats. Is dit alles toegestemd, — en nu volgt het overige, — dan overreden wij het verongelijkte meisjen, uwe afspraak over te nemen, in uwe plaats te gaan. Wordt nu later de samenkomst openbaar, dan moet hem dit dwingen haar te bevredigen, en zoo wordt hierdoor uw broeder gered, uw eer onbesmet gehouden, de arme Mariana gelukkig gemaakt en de verdorven stadhouder ontmaskerd. Het meisjen zal ik onderrichten en tot de uitvoering van dit plan voorbereiden. Indien gij goed vindt, hierin naar vermogen te helpen, zal de dubbele weldaad, hiermee beoogd, dit bedrog voor alle blaam vrijwaren. Wat dunkt u er van?

Isabella.

Reeds de gedachte er aan geeft mij bevrediging; en dit alles zal, hoop ik, tot een allergelukkigste uitkomst leiden.

Hertog.

Van uw vastberaden hulp hangt alles af. Spoed u terstond tot Angelo; als hij u deze nacht bij zich begeert, beloof hem dan aan zijn wensch te voldoen. Ik ga nu

dadelijk naar Sint Lucas; — daar, in de hoeve op het eilandjen, woont de treurende Mariana; kom aldaar mij opzoeken, en zorg met Angelo spoedig tot een beslissing te komen.

Isabella.

Ik dank u voor deze vertroosting. Vaarwel, goede vader!
(Beiden af, naar verschillenden kant.)

TWEEDE TOONEEL.

De straat voor de gevangenis.

Van de eene zijde komt de Hertog *op in monniksgewaad, van de andere* Elboog *met* Pompejus *en Gerechtsdienaars.*

Elboog.

Ja, als daar geen middel tegen te vinden is en gij maar kunt voortgaan mannen en vrouwen als vee te koopen en te verkoopen, dan zal spoedig de geheele wereld bruinen en witten Bastaard moeten drinken.

Hertog.

O hemel! wat is dit voor volk?

Pompejus.

Met het vroolijk leventjen in de wereld is het uit, sinds, van twee woekerzaken, de vroolijkste verboden is en aan de slechtste van de twee bij de wet een pelsrok werd toegekend om zich warm te houden, en dat wel gevoerd met vos- en lamsvacht, om aan te duiden, dat list, zooveel rijker dan onschuld, voor omboordsel dient.

Elboog.

Vooruit, kerel! — God zegen u, goede vader broeder!

Hertog.

Insgelijks, goede broeder vader. Wat heeft die man u voor kwaad gedaan, vriend?

Elboog.

Wel, pater, de wet heeft hij kwaad gedaan; en, pater, wij houden hem voor een dief ook, pater; want wij hebben een zeer bijzonderen keizer bij hem gevonden, dien wij aan den stadhouder hebben gestuurd.

Hertog.

Foei, man, een kopp'laar, een nietswaardig kopp'laar!
De zonde, waartoe gij het werktuig zijt,
Is uw bestaan. Bedenk eens, wat het zegt,
De maag te vullen en den rug te dekken
Door zulk afschuw'lijk doen. Zeg tot uzelf:
„Door hun gestreel, hun dierlijk, laag verkeer,
Eet ik en drink ik, kleed ik mij en leef."
Gelooft gij dan, zulk leven is een leven,
Dat zoo naar ondeugd stinkt? Ga, beter u!

Pompejus.

Ja, het stinkt wel eenigermate, pater; maar toch, pater, zou ik kunnen bewijzen, —

Hertog.

Gaf voor uw doen de duivel u bewijzen,
't Bewijst slechts, dat gij zelf des duivels zijt;
Gij, voer hem weg; hier moeten leer en straf
Aan 't werk, zal eens dit ruwe dier zich beet'ren.

Elboog.

Hij moet voor den stadhouder, pater; die heeft hem al eens gewaarschuwd. De stadhouder kan geen bordeelhouder uitstaan; als hij een bordeelwaard is en voor hem komt, mocht hij wenschen een mijl ver op een boodschap uit te zijn.

Hertog.

Ware ieder, wat zoo menig schijnt te zijn,
Van zonde vrij en zonde vrij van schijn!

Elboog.

Zijn hals zal spoedig wezen als uw middel, eerwaarde, — omstrikt.

Pompejus.

Ik speur troost; ik roep een borg aan. Daar komt een edelman, een vriend van mij.

(Lucio *komt op.*)

Lucio.

Hoe is het, edele Pompejus? Wat, zoo naast Cæsar's kar? wordt gij nu in triomf rondgevoerd? Wat, zijn er geen Pygmalionsbeelden, geen nieuwbakken vrouwen meer te krijgen, om de hand in den zak te steken en als vuist er weer uit te halen? Geen antwoord? niets? Wat zegt gij van dit deuntjen, dit liedjen, dit wijsjen? Is uw antwoord in den laatsten regen verdronken? Hé, wat zegt gij, oudjen? Is de wereld nog als van ouds, kerel? Waar gaat het naar toe? Is het treurig, kortaf of hoe? Wat is de grap er van?

Hertog.

Altijd dezelfde, altijd dezelfde; ja erger!

Lucio.

Hoe maakt het mijn lief brokjen, uw meesteres? Koppelt ze nog altijd, hé?

Pompejus.

Waarachtig, heer, zij heeft geen vleesch meer om in te pekelen en zit nu zelf in de pekelton.

Lucio.

Wel, dat is zeer goed; zoo behoort het; zoo moet het zijn; altijd versch vleesch, en die het levert in de pekel! een onvermijdelijk gevolg; zoo moet het zijn! Gaat gij naar de gevangenis, Pompejus?

Pompejus.

Ja, zoo is het, heer.

Lucio.

Zoo, dat is niet kwaad, Pompejus; vaarwel. Ga, en zeg, dat ik er u heen zond. Om schulden, Pompejus, of waarom?

Pompejus.

Wegens koppelarij, wegens koppelarij.

Lucio.

Welnu dan, in de gevangenis met hem. Als gevangenschap aan een koppelaar toekomt, dan komt ze hem toe, waarachtig, want een koppelaar is hij, zeker, en van ouds, koppelaar geboren. Vaarwel, goede Pompejus. Mijn groeten aan de gevangenis, Pompejus. Gij zult nu recht huishoudelijk worden, Pompejus; gij zult het huis moeten houden.

Pompejus.

Ik hoop, heer, dat uw edelheid borg voor mij zal willen spreken.

Lucio.

Neen, zeker niet, Pompejus, dat zal ik niet; dat is geen mode. Ik wil bidden, Pompejus, om verlenging van uw gevangenschap; als gij er ongeduldig bij wordt, wel, des te meer vuur zal er in u zitten. Vaarwel, wakkere Pompejus. — God zegene u, pater.

Hertog.

U desgelijks.

Lucio.

Blanket Brigitta zich nog altijd, Pompejus? hé?

Elboog.

Komaan, vooruit, man; komaan!

Pompejus.

Nu dan, gij wilt dus geen borg voor mij zijn, heer?

Lucio.

Neen, Pompejus, noch nu, noch dan. — Wat nieuws is er in de wereld, pater? wat nieuws is er?

Elboog.

Komaan, vooruit, man; komaan!

Lucio.

Ga in 't hok, Pompejus, in 't hok!

(Elboog *en de Gerechtsdienaars met* Pompejus *af.*)

Is er ook nieuws, pater, van den hertog?

Hertog.

Ik weet niets. Kunt gij er mij iets van vertellen?

Lucio.

Sommigen zeggen, dat hij bij den keizer van Rusland is, anderen weer, dat hij in Rome is; waar zou hij wezen, denkt gij?

Hertog.

Ik weet niet waar; maar waar hij ook zij, ik wensch hem het beste.

Lucio.

Het was een dwaze, vreemde gril van hem, uit het rijk weg te sluipen en het bedelvak op te vatten, waar hij nooit toe geboren is. Angelo hertogt ondertusschen ter dege in zijn afwezigheid en zit de zonde wel na.

Hertog.

Daar doet hij wel aan.

Lucio.

Een weinigjen meer toegevendheid in dit opzicht zou hem niet kwaad staan; wel wat te nijdig in dit opzicht, pater.

Hertog.

De ondeugd is al te verbreid en moet door gestrengheid genezen worden.

Lucio.

Ja, voorwaar, de ondeugd is van groote familie en heeft voorname betrekkingen; maar het is onmogelijk haar geheel uit te roeien, zoolang eten en drinken niet afgeschaft worden. Men zegt, dat die Angelo niet van een man en vrouw verwekt is langs den gebruikelijken weg der natuur; zou dit waar zijn, denkt gij?

Hertog.

En hoe zou hij dan ontstaan zijn?

Lucio.

Sommigen zeggen uit de kuit van een meermin; eenigen, dat twee stokvisschen hem samen zouden verwekt hebben. Maar zeker is het, dat, als hij zijn water maakt, het dadelijk tot ijs gestold is; dit, weet ik, is waar; en het is ook ontegenzeggelijk, dat hij een draadpop is ten opzichte van het geslacht.

Hertog.

Gij zijt een spotvogel, heer, en los in den mond.

Lucio.

Wel, wat een onbarmhartige streek is het van hem, wegens een oproerigen broeksknoop een man het leven te benemen! Zou de hertog, die nu weg is, dit gedaan hebben? Eer die een man had laten hangen voor het verwekken van een honderd bastaards, zou hij liever het kostgeld voor een duizendtal betaald hebben. Hij had

eenig gevoel voor die liefhebberij; hij kende den dienst en dit stemde hem tot barmhartigheid.

Hertog.

Ik heb nooit gehoord, dat de afwezige hertog zich met vrouwen afgaf; dit was geen zwak van hem.

Lucio.

O, heer, hierin vergist gij u.

Hertog.

Dat is niet mogelijk.

Lucio.

Wat! de hertog niet? daar hadt gij die bedelaarster van vijftig; hij was gewoon altijd een dukaat te werpen in haar klepbus. De hertog had zijn grillen; hij hield ook wel van een roes; dit kan ik u zeggen.

Hertog.

Gij doet hem onrecht aan; dit kan ik u verzekeren.

Lucio.

Heer, ik was een van zijn vertrouwden. De hertog was een schuwe knaap; en ik geloof, dat ik wel weet, waarom hij zich verwijderd heeft.

Hertog.

Nu, ik bid u, waarom was dat dan?

Lucio.

Neen, vergeef mij, dat is een geheim, dat achter tanden en lippen besloten moet blijven; maar zooveel kan ik u te kennen geven, — de meerderheid zijner onderdanen hield den hertog voor wijs.

Hertog.

Wijs; wel, buiten twijfel was hij dat.

Lucio.

Wat! een zeer oppervlakkig, onwetend man, waar weinig bij zat.

Hertog.

Zoo spreekt gij uit boosheid, uit dwaasheid of uit dwaling; zijn geheele levensloop en zijn bestuur der staatszaken moest hem, zoo het noodig ware, een beter getuigenis geven. Men beoordeele hem slechts naar wat hij tot stand bracht en hij zal zelfs aan benijders een geleerde, een staatsman en een krijgsman blijken. Daarom, gij spreekt zonder eenig inzicht; of, als gij er meer kennis van hebt, dan is die door uwe boosaardigheid zeer verduisterd.

Lucio.

Heer, ik ken hem en ik heb hem lief.

Hertog.

Liefde spreekt met meer kennis, en kennis met grooter liefde.

Lucio.

Nu, heer, ik weet wat ik weet.

Hertog.

Dit kan ik nauwelijks gelooven, daar gij niet weet wat gij zegt. Maar als de hertog ooit terugkeert, — zooals wij allen bidden, dat het geschiede, — laat mij dan van u verlangen, dat gij u voor hem verantwoordt. Hebt gij als een man van eer gesproken, dan zult gij ook den moed hebben, het gezegde vol te houden. Het is mijn plicht, dit van u te vorderen, en daarom, ik bid u, uw naam?

Lucio.

Mijn naam, heer, is Lucio, bij den hertog welbekend.

Hertog.

Hij zal u nog beter leeren kennen, heer, als mij het leven gegund wordt om hem van u te spreken.

Lucio.

Ik ducht u volstrekt niet.

Hertog.

O gij hoopt, dat de hertog niet terugkeert, of gij houdt mij voor een te onschadelijken tegenstander. En, inderdaad, ik kan u weinig kwaad doen; gij zult zweren, dat het niet zoo is.

Lucio.

Eer liet ik mij hangen; dan kent gij mij niet, pater. — Maar van iets anders: kunt gij mij zeggen, of Claudio morgen sterven moet of niet?

Hertog.

Waarom zou hij moeten sterven, heer?

Lucio.

Waarom? omdat hij een flesch gevuld heeft met een trechter. Ik wenschte, dat de hertog, waar wij over spreken, maar weer terug was; deze onmachtige machthebber zal het land ontvolken door onthouding; de musschen mogen niet meer aan zijn daklijst nestelen, omdat zij te wulpsch zijn. De hertog daarentegen zou, wat in het duister geschied was, in het duister laten; hij zou het nimmer aan het licht brengen. Ik wenschte, dat hij maar weer terug was. Ach, die Claudio is veroordeeld om een ontkleedpartij. Vaarwel, goede pater, ik bid u, bid voor mij. De hertog, zeg ik u nog eens, zou op Vrijdagen wel schapenbout eten. Zijn tijd is nu wel voorbij; maar toch zeg ik u, zou hij trekkebekken met een bedelaarster, al rook zij ook naar roggebrood met uien; zeg gerust, dat ik het gezegd heb. Vaarwel!

(Lucio *af.*)

Hertog.

Geen macht of grootheid in den mensch behoedt
Voor achterklap. De laster wondt verwoed

Den rug der blankste deugd. Wat koningstroon
Beveiligt voor een tong vol gal en hoon?
Doch wie komt daar?

(ESCALUS, *de Stokbewaarder en Gerechtsdienaars met vrouw* MODDERGAAR *komen op.*)

Escalus.

Gaat; weg met haar naar de gevangenis!

Vrouw Moddergaar.

Genadige heer, heb genade met mij; uwe edelheid is een barmhartig man, zoo men zegt; ach, genadige heer!

Escalus.

Dubbel en driedubbel gewaarschuwd, en altijd op dezelfde manier voortgezondigd! Dit zou de genade zelve doen vloeken en een tyran doen worden.

Stokbewaarder.

Een koppelaarster sedert elf jaar her, met verlof van uwe genade!

Vrouw Moddergaar.

Genadige heer, dat heeft een zekere Lucio van mij aangebracht. Juffer Kaatjen Neervlij moest bij hem in de kraam, in den hertog zijn tijd; hij had beloofd haar te trouwen; zijn kind wordt komenden Sint Philippus en Jacobus vijf verreljaars; ikzelf heb het opgebracht, en zie nu, hoe hij mij behandelt!

Escalus.

Die Lucio is een groote losbol; — zorg, dat hij voor ons geroepen wordt. — Weg met haar naar de gevangenis! Weg! geen woord meer!

(De Gerechtsdienaar met vrouw MODDERGAAR *af.)*

Cipier, mijn broeder Angelo wil van niets hooren; morgen moet Claudio sterven. Bezorg hem geestelijken

en alles wat tot christelijke voorbereiding strekken kan; als mijn broeder te werk ging met mijn medelijden, zou het anders met hem wezen.

Stokbewaarder.

Genadige heer, deze pater is bij hem geweest en heeft hem ter dood voorbereid.

Escalus.

Goeden avond, goede vader!

Hertog.

God zegene en behoede u!

Escalus.

Vanwaar zijt gij?

Hertog.

Niet uit dit land afkomstig, waar het toeval
Mij thans vertoeven doet. Ik ben een broeder
Van heilige orde en kom sinds kort van Rome
Met wichtige opdracht van zijn heiligheid.

Escalus.

Wat nieuws daarbuiten in de wereld?

Hertog.

Niets, dan dat de braafheid van zulk een heftige koorts bevangen is, dat alleen haar ondergang haar genezen kan; alleen naar wat nieuw is wordt gevraagd; en het is evenzeer gevaarlijk op de eene of andere levensbaan oud te zijn, als het reeds een deugd is in de eene of andere onderneming standvastig te blijven. Er is nauwelijks genoeg goede trouw meer over om de maatschappij te waarborgen, maar borgstelling genoeg om iemand alle maatschap te doen verwenschen. Om dit raadsel draait zoo ongeveer al de wijsheid der wereld. Dit nieuws is oud genoeg, en is toch het nieuws van elken dag. — Ik bid u, heer, zeg mij, van welken aard was het karakter van den hertog?

Escalus.

Zoo, dat hij bovenal streefde zichzelven te leeren kennen.

Hertog.

Aan welke genoegens was hij bijzonder gehecht?

Escalus.

Hij was eer blijde, als hij anderen vroolijk zag, dan zelf vroolijk over iets, dat bestemd was om hem te verblijden; een man, die in alles maat hield. Doch laten wij hem aan zijn lot overlaten met de bede, dat het hem gunstig zij; en vergun mij u te vragen, hoe gij Claudio voorbereid hebt gevonden. Ik vernam, dat gij hem geestelijke toespraak verleend hebt.

Hertog.

Hij erkent, dat de rechter hem niet met een onwettige maat gemeten heeft, en onderwerpt zich deemoedig aan de uitspraak der gerechtigheid. Toch had hij zich, door de ingevingen zijner zwakheid, menige bedriegelijke hoop op levensbehoud gevormd, die ik hem allengskens heb doen opgeven; en thans is hij bereid te sterven.

Escalus.

Gij hebt jegens den hemel de eischen uwer roeping, en bij den gevangene al de plichten van uw heilig ambt vervuld. Ik heb voor den armen jonkman geijverd tot de uiterste grens mijner bescheidenheid, maar ik heb mijn medebroeder in het rechtersambt zoo gestreng bevonden, dat ik mij genoopt zag hem te zeggen, dat hij de Gerechtigheid zelf is.

Hertog.

Als zijn eigen leven aan de gestrengheid van zijn handelen beantwoordt, zal het hem goedstaan; maar als hij hierin te kort schiet, heeft hij zijn eigen vonnis geveld.

Escalus.

Ik ga den gevangene bezoeken. Vaarwel.

Hertog.

Vrede zij met u.

(Escalus *en de Stokbewaarder af.*)

Wie 's hemels zwaard wil voeren, zij,
Ja, gestreng, maar vroom er bij;
Zij een toonbeeld, hoe de deugd
Steeds in reinheid zich verheugt;
Deel' geen straf uit, die hij niet
Eigen schuld ook lijden liet.
Wee, wie iemand rechten laat,
Zelf een slaaf van 'tzelfde kwaad!
Driewerf wee u, Angelo;
And'ren straft ge en handelt zóo!
O, hoe boos kan 't harte zijn,
Schoon de mensch een engel schijn'!
En hoe ver gaat huichelkunst,
Schenkt haar slechts de tijd zijn gunst;
Met een nietig spinragkoord
Sleept zij zware lasten voort!
Boosheid nu door list bestreden!
Angelo omhelst nog heden
Zijn verstooten vroeg're bruid;
Loosheid vang' den loozen guit,
Zoo, dat valschheid valschheid straff',
Ouden rechten recht verschaff'!

(De Hertog *af.)*

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Voor Mariana's *huis.*

MARIANA, *gezeten, en een Knaap.*

Knaap *(zingt).*

„Weg, o weg die mond, die zoet,
Ach, zoo meen'gen meineed deed;
Weg dier oogen morgengloed,
Want de dag brengt enkel leed;
Maar, o! breng mijn kussen weer,
kussen weer,
Minbezeeg'ling, ach! niet meer,
ach! niet meer!"

Mariana.

Staak uw gezang en ga terstond van hier;
Daar komt een man van troost, wiens goede raad
Reeds vaak het oproer in mijn boezem stilde.

(De Knaap af.)

(De HERTOG *komt op, in monniksgewaad.)*

Ik vraag verschooning, heer; het doet mij leed,
Dat gij zoo met muziek mij bezig vondt;

Geloof mij, niet tot vreugde stemde 't lied,
Maar 't schonk door klagen troost mij in 't verdriet.

Hertog.

Goed; doch muziek begoochelt soms 't gemoed
En maakt het goede boos, het booze goed.
Ik bid u, zeg mij, heeft niemand hier vandaag naar mij gevraagd? Tegen dit uur heb ik iemand beloofd hier te zullen zijn.

Mariana.

Er heeft niemand naar u gevraagd; ik heb den geheelen dag hier gezeten.

Hertog.

Ik geloof u ten volle. Maar dit is de tijd, die afgesproken is; ik bid u, verlaat mij voor een korten tijd; waarschijnlijk roep ik u spoedig terug, en dan voor uw eigen bestwil.

Mariana.

Ik ben u altijd ten hoogste verplicht.

(MARIANA *gaat het huis binnen.*)

(ISABELLA *komt op.*)

Hertog.

Juist op uw tijd; wees welkom!
Wat is uw tijding van den stedehouder?

Isabella.

Hij heeft een door een muur omgeven tuin,
Die naar het westen aan een wijngaard grenst;
En naar den wijnberg voert een planken poort,
Die deze groote sleutel oop'nen moet;
Deze and're hier past op een kleine deur,
Die uit den wijngaard in den tuin geleidt;
Daar zal ik volgens afspraak hem ontmoeten,
Omstreeks het duister uur van middernacht.

Hertog.

Maar zijt gij zeker, goed den weg te vinden?

Isabella.

Ik heb nauwkeurig alles opgemerkt;
Al fluist'rend en met al de zorg der zonde,
Met handgebaren sprekend, wees hij mij
Tweemaal den weg.

Hertog.

Hebt gij geen and're teekens
Met hem besproken, die zij kennen moet?

Isabella.

Neen, enkel hem in duisternis te ontmoeten;
En 'k heb hem meegedeeld, dat mijn vertoef
Slechts kort kan wezen, want, — zoo gaf ik voor,
Een dienares zal met mij medekomen
En wacht op mij, en deze denkt, dat ik
Daar voor mijn broeder kom.

Hertog.

't Is goed bedacht.
Ik heb Mariana met geen enkel woord
Alsnog verwittigd. — Hé daar, kom nu weer!

(Mariana *komt weder op.*)

Ik bid u, maak met deze jonkvrouw kennis;
Zij komt u goed doen.

Isabella.

Ja, dit is mijn wensch.

Hertog.

Gij zijt toch overtuigd, dat ik u acht?

Mariana.

Dit weet ik, goede pater, uit ervaring.

Hertog.

Zoo reik haar nu, als uw vriendin, de hand;
Zij heeft u iets belangrijks toe te fluist'ren;
Ik wacht intusschen hier op u. Doch haast u;
De kille nacht valt in.

Mariana.

Kom, bid ik, mede.

(MARIANA *en* ISABELLA *af.*)

Hertog.

O rang en grootheid! veel millioenen oogen
Begluren valsch u steeds. Geruchten, talloos,
Valsch, tegenstrijdig, zijn door dit bespieden
Van al uw doen verspreid; een duizendtal
Vernuften, die steeds reut'len, maken u
Tot vader van hun ijd'le droomvisioenen
En folt'ren u met hun verbeeldingskroost.

(MARIANA *en* ISABELLA *komen weder op.*)

Weest welkom! zijt gij 't eens geworden?

Isabella.

Zij wil het waagstuk ondernemen, vader,
Zoo gij het goedvindt.

Hertog.

'k Vind het niet slechts goed;
Ik wensch het zelfs.

Isabella.

Te zeggen hebt gij luttel;
Slechts als gij van hem gaat, bedeesd en zacht:
„Gedenk mijn broeder nu."

Mariana.

O, wees gerust.

Hertog.

En, lieve dochter, wees ook zelf gerust.
Door zijn verloving is hij reeds uw gade;
U zoo bijeen te brengen is geen zonde,
Daar 't onbetwistbaar recht, dat ge op hem hebt,
Bedrog rechtmatig maakt. Komt, laat ons gaan;
Eerst na het zaaien breekt onze oogsttijd aan.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een vertrek in de gevangenis.

De Stokbewaarder en Pompejus *komen op,*

Stokbewaarder.

Kom hier, knaap. Kunt gij eenen man het hoofd afslaan?

Pompejus.

Als de man een vrijgezel is, heer, dan kan ik het; maar als hij een getrouwd man is, dan is hij het hoofd van een vrouw en nimmer zou ik een vrouw het hoofd kunnen afslaan.

Stokbewaarder.

Kom, kerel, laat je grappen achterwege en geef een bepaald antwoord. Morgen vroeg moeten Claudio en Bernardijn sterven. Wij hebben hier in de gevangenis onzen gewonen beul, maar die heeft een handlanger noodig; wilt gij nu op u nemen hem behulpzaam te zijn, dan helpt u dit van uw boeien af; zoo niet, dan hebt ge uw vollen tijd in de gevangenis uit te zitten, en wordt niet losgelaten dan met een onbarmhartige vracht zweepslagen, want ge zijt een berucht koppelaar geweest.

Pompejus.

Heer, ik ben een ondenkbaren tijd een onwettige koppelaar geweest, maar ik wil gaarne een wettige beul worden. Het zou mij lief wezen eenig onderricht van mijn medebroeder te ontvangen.

Stokbewaarder.

Hédaar, Isegrim! waar is Isegrim? hé

(Isegrim *komt op.*)

Isegrim.

Hebt gij geroepen, vriend?

Stokbewaarder.

Hier, man, is een knaap, die je morgen bij de terechtstelling helpen zal. Als je het goed acht, neem hem dan eens voor een jaar aan, en houd hem bij je; zoo niet, gebruik hem dan voor ditmaal en dank hem daarna weer af. Dat zijn goede naam bij u zou lijden, kan hij niet beweren; hij is een koppelaar geweest.

Isegrim.

Een koppelaar, zegt ge? O schande op hem! hij zal onze kunst onteeren.

Stokbewaarder.

Loop, kerel, gij beiden weegt al even zwaar; een veêrtjen zou de schaal doen overslaan.

(Stokbewaarder af.)

Pompejus.

Ik bid u, vriend, bij uw vriendelijk gezicht, — want een vriendelijk gezicht hebt ge, al hebt gij ook een ophangblik, — noemt gij, vriend, uw beroep een kunst?

Isegrim.

Ja zeker, man, een kunst.

Pompejus.

Schilderen, vriend, — heb ik wel hooren zeggen, — is een kunst; en daar de deernen, vriend, die bij mijn beroep behooren, het schilderen verstaan, leveren zij het bewijs, dat mijn beroep een kunst is; maar wat er voor kunst zou schuilen in het hangen, al moest ik er voor hangen, het is mij niet duidelijk.

Isegrim.

Ja, kerel, het is een kunst.

Pompejus.

Bewijs dat.

Isegrim.

Elken eerlijken mans kleêren passen den dief; —

Pompejus.

Als ze te klein zijn voor den dief, houdt de eerlijke man ze voor ruim genoeg; als ze te ruim zijn voor den dief, vindt de dief ze toch klein genoeg; en dus passen elken eerlijken mans kleêren den dief.

(De Stokbewaarder komt weder op.)

Stokbewaarder.

Wel, zijt gij het eens geworden?

Pompejus.

Heer, ik wil bij hem dienen, want ik vind, dat een beul toch een boetvaardiger ambacht heeft dan een koppelaar; hij bidt vaker om vergiffenis.

Stokbewaarder.

Nu, man, heb blok en bijl morgen ochtend te vier uren gereed.

Isegrim.

Kom, koppelaar, ik wil je in mijn handwerk onderrichten; volg mij.

Pompejus.

Ik verlang te leeren, vriend; en ik hoop, dat, als gij eens aanleiding vindt om mij voor uw eigen hals te gebruiken, gij mij recht handig zult vinden; want waarlijk, vriend, uwe goedheid verdient erkenning.

Stokbewaarder.

Roep Bernardijn en Claudio hierheen;
(Isegrim *en* Pompejus *af.*)
Den een' beklaag ik, de' and'ren niet, al waar'
Hij ook mijn broêr; hij is een moordenaar.

(Claudio *komt op.*)

Hier is 't bevelschrift, Claudio, voor uw dood;
't Is middernacht nu, en om acht uur morgen
Wordt gij onsterflijk. — Waar is Bernardijn?

Claudio.

Zoo vast in slaap, als schuld'looze afgematheid,
Die loodzwaar op eens wand'laars leden drukt;
Hij wordt niet wakker.

Stokbewaarder.

Wie kan hem ooit goed doen?
Nu, ga, bereid u voor. — Doch welk gedruis?
(Er wordt buiten geklopt.)
De hemel sterke en trooste u! —
(Claudio *af.*)
Daad'lijk, ja! —
Ik hoop, dit is vergiff'nis nog, of uitstel,
Voor onzen goeden Claudio. —

(De Hertog *komt op, in monniksgewaad.)*

Welkom, vader!

Hertog.

Dat u de beste en zegenrijkste geesten
Der nacht omgeven, goede stokbewaarder!
Is er ook iemand hier geweest?

Stokbewaarder.

Neen, niemand
Na 't avondklokjen.

Hertog.

Isabella niet?

Stokbewaarder.

Neen.

Hertog.

Nu, dan zal ze er spoedig zijn.

Stokbewaarder.

Zou er nog hoop voor Claudio zijn?

Hertog.

Nog een'ge hoop.

Stokbewaarder.

Een wreede stedehouder!

Hertog.

Dat niet, dat niet! Geheel zijn levensloop
Volgt steeds het richtsnoer van zijn rechtersambt.
Met heil'ge onthouding onderdrukt hij staâg
Hetzelfde in zich, wat hij met al zijn macht
In and'ren dempt. Doortrok ook hem de deesem,
Door hem gewraakt, dan waar' hij tyranniek;
Maar nu is hij rechtvaardig. *(Geklop.)* Hoor, daar zijn zij.
(Stokbewaarder af.)
Een edel stokbewaarder! Ongemeen,
Een streng cipier en menschenvriend meteen!
(Aanhoudend geklop.)

Doch welk gedruis? Wat haast bezielt dien geest,
Die de achterpoort met zulke slagen beukt!

(De Stokbewaarder komt weder op.)

Stokbewaarder.

Hij moet daar wachten, tot de dienaar op is,
Die gindsche poort ontsluit; hij is gewekt.

Hertog.

Hebt ge omtrent Claudio nog geen tegenlast,
Of moet hij morgen sterven?

Stokbewaarder.

Niets ontvangen.

Hertog.

Al is de scheem'ring reeds nabij, cipier,
Gij hoort, eer 't dag is, meer.

Stokbewaarder.

Misschien is u
Dan iets bekend; maar ik geloof, er komt
Geen tegenlast; 't zou zonder voorbeeld zijn;
En ook, uitdrukk'lijk, op zijn rechterstoel,
Voor 't oor van 't gansche volk, heeft Angelo
Het tegendeel verklaard.

(Een Bode komt op.)

Dit is een dienaar van den stedehouder.

Hertog.

Die brengt de begenadiging van Claudio.

Bode.

Mijn heer zendt u dit schrijven, en door mij nog den uitdrukkelijken last, dat gij niet in het allerminste punt er van afwijkt, noch wat den tijd, noch wat den inhoud,

noch wat eenige bijzonderheid betreft. Goeden morgen! want het komt mij voor, dat het bijna dag is.

Stokbewaarder.

Ik zal gehoorzamen.

(Bode af.)

Hertog *(ter zijde).*

't Is oogst van zonde, die vergiffenis,
Wijl die vergiff'nis schenkt, zelf schuldig is;
Geen wonder, zoo dáar ondeugd welig groeit,
Waar 't hoog gezag ze heim'lijk zelf besproeit;
Genâ, zoo schuld haar toekent, woekert voort,
Wijl in den zondaar zonde zelfs bekoort.
Nu, vriend, wat is er?

Stokbewaarder.

Wat ik gezegd heb; ja, de stedehouder Angelo, die, naar het schijnt, mij van nalatigheid in mijn dienst verdenkt, drijft mij door deze ongewone aansporing voort; dit komt mij vreemd voor, want hij heeft het nooit te voren gedaan.

Hertog.

Ik bid u, laat mij hooren.

Stokbewaarder *(leest).*

„Wat gij ook voor het tegendeel mocht hooren, laat Claudio te vier uren terechtstellen; en, in den namiddag, Bernardijn. Zend mij, te mijner overtuiging, Claudio's hoofd tegen vijf uren. Draag zorg, dat dit nauwkeurig voltrokken worde, en bedenk, dat er meer van afhangt, dan wij u thans kunnen mededeelen. Blijf dus niet in gebreke en doe uw plicht, of gij zoudt het met uw leven hebben te verantwoorden." — Wat zegt gij hiervan, heer?

Hertog.

Wie is die Bernardijn, die in den namiddag ter dood gebracht moet worden?

Stokbewaarder.

Een Bohemer van geboorte, maar hier te lande grootgebracht en opgegroeid; hij zit reeds negen jaar gevangen.

Hertog.

Hoe komt het dat de hertog, die nu afwezig is, hem niet de vrijheid schonk of hem liet terechtstellen? Ik heb gehoord, dat hij zoo steeds plach te doen.

Stokbewaarder.

Zijn vrienden wisten telkens uitstel te bewerken; en inderdaad werd zijn misdrijf eerst onder het bestuur van Angelo onbetwijfelbaar bewezen.

Hertog.

Is het nu uitgemaakt?

Stokbewaarder.

Volkomen zeker, en hij heeft ook bekend.

Hertog.

Heeft hij zich in de gevangenis boetvaardig gedragen? Schijnt hij geroerd te zijn?

Stokbewaarder.

Hij is een mensch, die met niet meer schrik aan den dood denkt dan aan een dronkenmansslaap; onverschillig, onbekommerd en onbeangst voor het verledene, het tegenwoordige of het toekomstige, ongevoelig voor den dood, en dien toch wanhopig nabij.

Hertog.

Hij heeft toespraak noodig.

Stokbewaarder.

Hij zal er niet naar luisteren. Hij heeft in de gevangenis steeds al de daar mogelijke vrijheid gehad; men zou hem gelegenheid tot vluchten kunnen geven, en hij zou er geen gebruik van maken. Hij is meermalen op

één dag dronken, zoo niet verscheiden dagen achtereen in één roes. Wij hebben hem reeds vaak gewekt als om hem naar de terechtstelling te voeren en er hem een nagemaakt bevelschrift voor getoond, maar hij bleef er volmaakt onverschillig bij.

Hertog.

Wij komen straks op hem terug. Op uw voorhoofd, stokbewaarder, staan braafheid en vastberadenheid geschreven; als ik dit niet goed lees, dan bedriegt mij mijn oude kunst; maar in het vertrouwen op mijn menschenkennis wil ik het wagen. Claudio, dien gij hier last hebt terecht te stellen, is voor de wet niet schuldiger dan Angelo, die hem gevonnisd heeft. Om u hiervan ten klaarblijkelijkste te overtuigen, vraag ik u slechts een uitstel van vier dagen, waarvoor gij mij echter terstond een hachelijken dienst te bewijzen hebt.

Stokbewaarder.

En waarin zou die bestaan, heer?

Hertog.

In het uitstellen van zijn dood.

Stokbewaarder.

Ach, hoe kan ik dit doen, terwijl het uur mij voorgeschreven is, en ik het uitdrukkelijk bevel heb van, op verbeurte van mijn leven, zijn hoofd voor Angelo's oogen te brengen? Het zou mijzelven gaan als Claudio, wanneer ik in het minst van den last afweek.

Hertog.

Bij de gelofte mijner orde, ik sta u voor alles in; als gij mijne voorschriften volgen wilt, laat gij Bernardijn van morgen vroeg terechtstellen en zijn hoofd aan Angelo brengen.

Stokbewaarder.

Angelo heeft hen beiden gezien en zal het gelaat herkennen.

Hertog.

O, de dood verandert geweldig, en gij kunt daar het uwe nog aan toebrengen. Scheer hem het hoofd en kort hem den baard, en zeg, dat de berouwvolle zondaar het zoo verlangd heeft voor zijn dood; gij weet, zoo iets komt dikwijls voor. Als gij hiervan iets anders oogst dan dank en geluk, bij den heilige aan wien ik mij gewijd heb, dan wil ik er met mijn leven voor boeten.

Stokbewaarder.

Vergeef mij, goede pater, het is tegen mijn eed.

Hertog.

Hebt gij dien aan den hertog of aan den stedehouder gedaan?

Stokbewaarder.

Aan hem en zijn plaatsvervangers.

Hertog.

Gij zult toch gelooven, geen overtreding te begaan, als de hertog uw handelwijze billijkt?

Stokbewaarder.

Maar welke waarschijnlijkheid heb ik hiervoor?

Hertog.

Geen waarschijnlijkheid, maar volle zekerheid. Doch omdat ik u angstvallig zie, en noch mijn ordekleed, noch mijn overreding u gemakkelijk doen toegeven, wil ik verder gaan dan mijn plan was, om u alle vrees te ontnemen. Zie hier, man; dit is de hand en het zegel van den hertog; gij kent zijn schrift ongetwijfeld en zijn zegel is u zeker niet vreemd.

Stokbewaarder.

Ik ken beide.

Hertog.

Deze brief meldt de terugkomst van den hertog. Lees hem terstond door, als gij wilt: gij zult zien, dat hij binnen twee dagen hier zal zijn. Hiervan weet Angelo niets, want hij zal nog vandaag brieven ontvangen van vreemden inhoud, misschien dat de hertog dood is, misschien dat hij in een klooster is gegaan, maar waarschijnlijk niets van wat hier geschreven staat. Zie, de ontkooiende morgenster roept den schaapherder reeds naar het veld. Verontrust u niet over wat hier omgaat; alle moeilijkheden zullen verdwijnen, zoodra de zaak aan het licht komt. Roep den scherprechter en laat het hoofd van Bernardijn vallen; ik zal hem terstond de biecht afnemen en hem tot een beter leven voorbereiden. Gij staat nog versteld; maar dit zal u voldoende zekerheid geven. Kom mede; het is reeds held're morgenschemering.

(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Een ander vertrek in de gevangenis.

Pompejus *komt op.*

Pompejus.

Ik ben hier al zoo goed thuis, als ik het in onze vroegere zaak was. Een mensch zou bijna gelooven, in vrouw Moddergaar haar eigen huis te wezen, zooveel van haar oude klanten zijn hier. Daar hebt ge vooreerst den jongen heer Ras; die zit om een partijtjen grauw papier en oude gember, honderd-zeven-en-negentig pond sterling samen, waar hij maar vijf mark gereed geld voor

kon krijgen; trouwens, naar gember was toen weinig vraag, want de oude vrouwen waren juist allen gestorven. Dan is hier ook een zekere vriend Bokkesprong, opgepakt ten verzoeke van den zijdekoopman Driehaar, voor drie of vier pakken kleêren van mooie bruine zijde, en dat heeft hem dit bruine bedelaarsleventjen bezorgd. Dan hebben wij hier den jongen Zwendelaar, en den jongen heer Vloekgraag, en sinjeur Koperspoor en sinjeur Hongerling, den dolk- en degenman, en den jongen Zakleêger, die den vroolijken Podding doodsloeg, en sinjeur Klopperman, den vechtersbaas, en den sierlijken sinjeur Schoenriem, den grooten reiziger, en den woesten Halfpint, die Kruikman doorstak, en ik geloof nog wel een veertig anderen, allen goede klanten voor ons vak, maar die nu achter de tralies roepen: „Om Gods wil, heeren!"

(ISEGRIM *komt op.*)

Isegrim.

Hé knaap, breng Bernardijn hier.

Pompejus.

Hé, vriend Bernardijn, sta op, om gehangen te worden; hé, vriend Bernardijn!

Isegrim.

Komaan, vlug wat! Bernardijn!

Bernardijn *(achter het tooneel).*

Naar den duivel met je kelen! wie maakt daar dat leven? wie zijn dat daar?

Pompejus.

Je goede vrienden, man; de beul. Je moet zoo goed wezen, man, van op te staan om ter dood gebracht te worden.

Bernardijn *(achter het tooneel).*

Loop heen, schurk, loop heen; ik heb slaap.

Isegrim.

Zeg hem, dat hij wakker moet worden en wat vlug ook.

Pompejus.

Als 't je blieft, vriend Bernardijn, word eens wakker tot na de terechtstelling, en ga dan slapen.

Isegrim.

Ga binnen bij hem en haal hem hier.

Pompejus.

Hij komt al, baas, hij komt al; ik hoor zijn stroo ritselen.

Isegrim.

Ligt de bijl op het blok, knaap?

Pompejus.

Alles is klaar, baas.

(Bernardijn *komt op.*)

Bernardijn.

Nu, Isegrim, wat is er te doen?

Isegrim.

Wel man, ik moet je verzoeken om aan je gebeden te gaan, want, ziet ge, het bevelschrift is gekomen.

Bernardijn.

Loop, schurk, ik ben de geheele nacht aan het drinken geweest, ik ben er niet voor klaar.

Pompejus.

Des te beter, man; want wie de geheele nacht drinkt en vroeg in den morgen gehangen wordt, kan den volgenden dag des te beter uitslapen.

Isegrim.

Zie maar, kerel, daar komt je biechtvader; zoudt ge nu nog denken, dat wij schertsen?

(De HERTOG *komt op, in monniksgewaad.)*

Hertog.

Vriend, gedreven door christelijke liefde en vernomen hebbende, hoe spoedig gij de reis moet aanvaarden, ben ik gekomen om u te vermanen, te troosten en met u te bidden.

Bernardijn.

Daar kan niets van komen, pater; ik heb de geheele nacht hard gedronken en moet meer tijd hebben om mij voor te bereiden; anders mogen zij mij met knotsen de hersens inslaan. Ik verkies vandaag niet te sterven, daar blijft het bij.

Hertog.

Gij moet, mijn vriend; en daarom, bid ik u,
Blik op den weg, dien gij te wand'len hebt.

Bernardijn.

Ik zweer, dat geen mensch mij zal bepraten om vandaag te sterven.

Hertog.

Maar hoor toch, —

Bernardijn.

Neen, geen woord; als gij mij iets te zeggen hebt, kom dan in mijn hok; want dat verlaat ik vandaag niet meer.

(BERNARDIJN *af.*)

Hertog.

Onvoorbereid voor 't leven als voor 't sterven;
O steenen hart! — Hem na, naar 't blok met hem!

(ISEGRIM *en* POMPEJUS *af.*)

(De Stokbewaarder komt op.)

Stokbewaarder.

Nu, heer, hoe vondt gij den gevang'ne?

Hertog.

Onvoorbereid, voor 't sterven niet geschikt;
Onmenschlijk ware 't, hem in zulk een staat
Terecht te stellen.

Stokbewaarder.

In den kerker, vader,
Stierf heden morgen vroeg aan felle koortsen
Een zeer beruchte roover, Ragozijn,
Een man van Claudio's jaren; haar en baard
Van éene kleur met hem. Wat zoudt gij zeggen,
Zoo wij dien woest'ling tijd tot boete lieten,
Den stedehouder paaiend met het hoofd
Van Ragozijn, op Claudio meer gelijkend?

Hertog.

Een voorval, zoo beschikt door 's hemels hand!
Ja, doe dit snel; het uur is reeds nabij,
Dat Angelo bepaalde. Zorg hiervoor
En zend naar last hem 't hoofd. — Ga; ik beproef
Boetvaardigheid te wekken bij den boef.

Stokbewaarder.

Het zal terstond geschieden, vrome vader;
Doch na den middag sterve Bernardijn. —
Maar hoe het best met Claudio nu gehandeld,
Om mij te hoeden voor 't gevaar, dat dreigt,
Als men hem levend weet?

Hertog.

Breng Bernardijn
En Claudio beiden in geheime hecht'nis;
Want eer de zon haar dagelijkschen groet
Tweemaal aan de aardbewoners heeft gebracht
Is uwe veiligheid verzekerd.

Stokbewaarder.

Gaarne
Volg ik geheel uw raad.

Hertog.

Zoo spoed u thans,
En zend het hoofd aan Angelo.

(Stokbewaarder af.)

Nu schrijf ik fluks een brief aan Angelo, —
De stokbewaarder brenge dien, — hem meldend,
Dat ik op mijn terugreis en nabij ben,
En mij om reed'nen van gewicht genoopt zie,
Een plechtige' intocht in mijn stad te doen.
Ik zal hem vragen, bij de heil'ge bron,
Een uurtjen van de stad, mij op te wachten;
Dan willen wij berekend, trapsgewijs,
Omzichtig, kalm, met Angelo te werk gaan.

(De Stokbewaarder komt weder op.)

Stokbewaarder.

Hier is het hoofd; ik wil het zelf hem brengen.

Hertog.

Zeer goed, zeer goed. Doch kom terstond terug,
Daar ik u zaken mee te deelen heb,
Die niemand anders hooren mag.

Stokbewaarder.

Ik spoed mij.

(Stokbewaarder af.)

Isabella *(van buiten).*

Zij vrede met u! hé, doe open!

Hertog.

't Is Isabella's stem. Zij komt vernemen,
Of reeds haar broeder begenadigd werd;

Doch ik wil haar het goede nieuws onthouden,
Om uit vertwijfling hemeltroost te scheppen,
Als zij die 't minst verwacht.

(ISABELLA *komt op.*)

Isabella.

Vergun mij, heer.

Hertog.

Ontvang mijn zegen, schoone en vrome dochter.

Isabella.

Een schoonen groet van zulk een heilig man.
Heeft de regent mijn broeder begenadigd?

Hertog.

Ontheven, dochter, van der wereld smarten;
En hij ontving zijn afgehouwen hoofd.

Isabella.

O neen, dit kan niet zijn.

Hertog.

Toch is het zoo;
Toon uwe wijsheid, dochter, door berusting.

Isabella.

O, 'k ga tot hem en ruk hem de oogen uit!

Hertog.

Men zal u niet vergunnen, hem te naad'ren.

Isabella.

Rampzaal'ge Claudio! troost'looze Isabella!
Driest-wreede wereld! duivelsche Angelo!

Hertog.

Stil! dit deert hem zoo min als 't u vertroost;
Dus draag uw leed, en dat de hemel richte.

Hoor wat ik zeg, want ied're letter zult gij
De reinste waarheid vinden. Morgen komt
De hertog thuis; — neen, wisch uw oogen af; —
Een van onze orde, die zijn biechtheer is,
Gaf mij 't bericht; ook is alreeds de tijding
Aan Escalus en Angelo geworden;
Die wachten voor de poort hem op, om daar
Hun ambt weer in zijn handen neêr te leggen.
Wees wijs, en volg, indien gij kunt, den weg,
Dien ik als goed u toon, dan zal de snoodaard
Ontvangen wat uw boezem wenscht; en u
Gewordt des hemels gunst, de wraak des harten
En 's werelds eer.

Isabella.

Ik wil uw leiding volgen.

Hertog.

Geef dan aan broeder Peter dezen brief,
Waarin hij mij des hertogs thuiskomst meldde;
Zeg, dat ik, bij dit teeken, hem verzoek,
Mij deze nacht aan Mariana's huis
Te komen spreken. Hare en uw belangen
Deel ik hem mede; hij zal naar den hertog
U vergezellen, waar gij, Angelo
In de oogen ziende, tegen hem uw klachten
Met klem hebt in te brengen. Ik, helaas!
Gebonden ben ik door een heil'gen eed
En moet afwezig zijn. Ga, neem dien brief,
En ban die zilte druppels uit uw oogen,
Getroost van hart; mijn ambt derve elk vertrouwen,
Raad ik u niet ten beste. — Wie komt daar?

(Lucio *komt op.*)

Lucio.

Goeden avond. Pater, waar is de cipier?

Hertog.

Niet thuis, heer.

Lucio.

O lieve Isabella, ik ben bleek van harte, dat ik uwe oogen zoo rood geweend zie; gij moet kalm zijn. Ik moet mij 's middags en 's avonds met water en zemelen vergenoegen; ik durf om mijn hoofd mijn buik niet vullen; één overvloedig maal zou het mij doen. Maar het zeggen is, dat de hertog morgen weer hier zal zijn. Zoo waar ik leef, Isabella, uw broeder was mij lief; als onze oude dwaze hertog van donkere hoekjes thuis was geweest, dan leefde hij nog.

(Isabella *af.*)

Hertog.

De hertog, heer, is u verbazend weinig dank schuldig wegens uwe praatjes over hem; maar het beste er van is, dat hij er niet uit te herkennen is.

Lucio.

Monnik, gij kent den hertog niet zoo goed als ik; hij is een grooter strooper, dan gij vermoedt.

Hertog.

Nu, er komt wel eens een dag, dat gij dit zult moeten verantwoorden. Vaarwel.

Lucio.

Neen, wacht een oogenblik, ik ga met u mede. Ik kan u aardige geschiedenisjes van den hertog vertellen.

Hertog.

Gij hebt er mij reeds te veel van hem verteld, als zij waar zijn; en zijn zij niet waar, dan is minder dan één al genoeg.

Lucio.

Ik ben eens vóór hem gedaagd, omdat een deerne zwanger bij mij was.

Hertog.

En was dit zoo?

Lucio.

Ja, zeker was het zoo; maar ik haastte mij te zweren, dat het niet zoo was; anders ware ik nog gedwongen geworden de rotte mispel te trouwen.

Hertog.

Heer, uw gezelschap is meer vriendelijk dan oorbaar. Vaarwel!

Lucio.

Op mijn woord, ik ga tot het eind van de straat met u mede; als bordeelpraatjes u hinderen, zullen wij er zeer weinig van hebben. Ja, pater, ik ben een soort van klis, — moeilijk af te schudden.

(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Een kamer in Angelo's *huis.*

Angelo *en* Escalus *komen op.*

Escalus.

Ieder nieuwe brief van hem was in tegenspraak met den vorigen.

Angelo.

Op de vreemdste en meest verwarde wijze. Zijne handelingen toonen iets, dat aan waanzin grenst; de hemel beware hem bij zijn verstand! En waarom moeten wij hem buiten de poort te gemoet gaan en daar onze volmachten aan hem teruggeven?

Escalus.

Ik kan het niet raden.

Angelo.

En waarom moeten wij een uur voor zijne intrede laten bekend maken, dat, als iemand herstel van onrecht heeft te vorderen, zij hunne verzoekschriften op de openbare straat hebben in te leveren?

Escalus.

Daarvoor heeft hij zijn reden opgegeven: om alle klachten in eens af te doen en ons te beveiligen voor latere aanvallen, die dan geen kracht meer tegen ons zullen hebben.

Angelo.

Nu, 'k bid u, 't zij alom bekend gemaakt.
Bij tijds kom ik u morgen ochtend halen;
Roep allen op, wie rang en ambt verplicht
Om hem te ontvangen.

Escalus.

'k Zal het doen; vaarwel, heer!

Angelo.

Ik wensch u goeden avond.

(Escalus *af.*)

Die daad verwart mij, maakt mijn geest verstompt,
Verlamt mijn hand'len gansch. Een maagd onteerd!
En dit door den regent, die zelf de wet
Verscherpt heeft! — Zweeg haar schaamte niet
Van 't rooven harer onschuld, hoe kon zij
Mij smaden! Doch haar wijsheid boeit haar tong;
Want zoo in aanzien staat mijn achtbaarheid,
Dat iedere aanval last'ring schijnt en dus
Elk, die haar uit, verderft. Hij leefde nog,
Had niet zijn vuur'ge jeugd, verhit en dol,
Mij in de toekomst wis met wraak bedreigd,
Wijl 't leven, zoo gekocht, met zulk een schande,

Hem eerloos schijnen moest. Toch, dat hij leefde!
Helaas, vergeten we eenmaal deugd en eer,
Weg onze kracht, wij sling'ren heen en weer!
(ANGELO *af.*)

VIJFDE TOONEEL.

Een veld buiten de stad.

De HERTOG *komt op, in zijn eigen gewaad, met Broeder* PETER.

Hertog.

Geef deze brieven alle tijdig af.
(Hij overhandigt Broeder PETER *brieven.)*
De stokbewaarder kent geheel ons plan.
Volg, als de zaak te gang is, stipt ons voorschrift;
En houd altoos het ware doel voor oogen,
Al moge u de een of and're grond soms nopen
Iets af te wijken. — Ga naar Flavius' huis,
En zeg hem, waar ik ben; bericht hetzelfde
Aan Crassus, Roland en Valentius; zeg hun,
Dat ze aan de poort met hun trompetters zijn;
Maar zend mij Flavius eerst.

Broeder Peter.

Terstond, mijn vorst.
(Broeder PETER *af.)*

(VARRIUS *komt op.*)

Hertog.

Dank, Varrius, dank, gij hebt u goed gehaast.
Kom, laat ons gaan; nog and're vrienden zullen
Terstond ons hier begroeten, goede Varrius.
(Beiden af.)

ZESDE TOONEEL.

Een straat nabij de poort der stad.

ISABELLA *en* MARIANA *komen op.*

Isabella.

Zoo onoprecht te spreken, valt mij zwaar;
Liefst sprake ik waarheid; zóo hem aan te klagen
Ware uwe rol. Maar toch, ik zal het doen;
Hij zegt, 't is zoo het best.

Mariana.

Ja, volg zijn raad.

Isabella.

Hij zegt mij ook, dat, zoo hij tegen mij
Ten gunste van mijn tegenstander spreekt,
Mij dit niet moet bevreemden, wijl 't alleen
Een artsenij is, bitter wel, maar heilzaam.

Mariana.

Zoo broeder Peter maar —

Isabella.

O stil, daar komt hij.

(Broeder PETER *komt op.)*

Broeder Peter.

Komt mede, ik vond een recht geschikte plaats,
Waar u de hertog niet voorbij kan slippen.
Reeds tweemaal gaven de trompetten 't sein;
Al de edelsten en waardigsten der stad
Zijn aan de poort verzameld, en de hertog
Trekt daad'lijk binnen; haast u dus, komt meê!

(Allen af.)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een plein bij de poort der stad.

De HERTOG, *met* VARRIUS *en andere Edellieden, en* ANGELO, ESCALUS, LUCIO, *de Stokbewaarder, Gerechtsdienaars en Burgers komen op, van verschillende richtingen;* MARIANA, ISABELLA *en Broeder* PETER *nemen hun plaats vooraan onder de menigte in.*

Hertog.

Mijn zeer geëerde neef, wees hart'lijk welkom; —
Mijn oude trouwe vriend, mijn blijde groet!

Angelo *en* Escalus.

Gezegend zij de thuiskomst uwer hoogheid!

Hertog.

Van ganscher harte dank u beiden, dank!
Wij hebben nagevorscht, en zooveel goeds
Van uw bestuur vernomen, dat ons hart
In 't openbaar u dank betuigen moet,
Als voorboô van een grooter loon.

Angelo.

'k Gevoel mij immer meer aan u verplicht.

Hertog.

O, luid spreekt uw verdienste; 'k deed haar onrecht,
Zoo 'k haar gekluisterd in mijn boezem sloot,
Haar, die verdient, omschanst, in bronzen schrift,
Beschut te blijven voor den tand des tijds
En 't schaven der vergetelheid. Uw hand!
Opdat het volk aanschouwe en klaar erkenne,
Hoe gaarne zich 't gevoel des harten uit
Door openbare gunst. — Kom, Escalus,
Gij moet aan de and're zijde naast mij gaan;
Zoo heb ik goede steunen.

(Broeder PETER *en* ISABELLA *treden vooruit.)*

Broeder Peter.

Nu is 't uw tijd; spreek luid en kniel voor hem.

Isabella.

Gerechtigheid, verheven hertog! sla
Den blik hier op eene arme, diepgekrenkte,
Ach! gaarne zeide ik maagd! Mijn vorst, ontwijd
Uw oog niet, door iets anders aan te zien,
Aleer gij mijne ware klacht gehoord hebt
En mij mijn recht verschaft, mijn recht, mijn recht!

Hertog.

Waarover klaagt gij en om wien? Doch kort!
Heer Angelo zal gaarne u recht verschaffen;
Onthul hem alles.

Isabella.

O verheven hertog,
Dit waar' verlossing bij den duivel zoeken.
Hoor zelf mij aan; want, wat ik spreken moet,
Eischt straf voor mij, wanneer ik geen geloof vind
Of dwingt herstel u af. Hoor, hoor mij! hier!

Angelo.

Mijn vorst, zij is, zoo vrees ik, krank van brein,
Zij smeekte mij om 't leven van haar broeder,
Naar de' eisch van 't recht onthoofd, —

Isabella.

Naar de' eisch van 't recht!

Angelo.

En zal zeer bitter en zeer vreemd nu spreken.

Isabella.

Vreemd zal ik spreken, doch zeer waar. Of is,
Dat Angelo meineedig is, niet vreemd?
Dat Angelo een moord'naar is, niet vreemd?
Dat Angelo een schand'lijke ontuchtpleger,
Een huich'laar en een maagdeschenner is,
Is dit niet vreemd, en vreemd?

Hertog.

Ja, tienmaal vreemd.

Isabella.

Niet warer is het, dat hij Angelo,
Dan dat dit alles even waar als vreemd is;
Ja, het is tienmaal waar, want waar is waar,
Als eind van alle reek'ning.

Hertog.

Weg met haar!
Het arme schepsel spreekt in waanzin zoo.

Isabella.

'k Bezweer u, vorst, zoo waar als gij gelooft,
Dat er nog and're troost is dan deze aarde,
Dat gij mij niet terugwijst, in den waan,
Dat ik krankzinnig ben. Acht niet onmoog'lijk,
Wat ongeloof'lijk schijnt. 't Is niet onmoog'lijk,

Dat zelfs de laagste, booste schurk ter wereld
Zoo kalm en waardig, onberisp'lijk schijnt
Als Angelo; zoo kan ook Angelo
Met al zijn praal en titels, strenge vormen,
Een aartsellend'ling zijn. Ja, is hij minder,
Dan is hij niets, mijn vorst; doch hij is meer,
Kende ik een erger naam voor schand'lijkheid.

Hertog.

Nu, op mijn eer, als zij krankzinnig is, —
En dit geloof ik nog, — dan heeft haar waanzin
Zulk een gelijk'nis met gezond verstand,
Een samenhang van woord tot woord, als ik
Nog nooit van waanzin hoorde.

Isabella.

O, edel vorst!
Dit woord niet meer! verban 't verstand hier niet
Als onverstand; laat uw verstand hier werken,
Dat dit verborgen waarheid openbaar',
En valschheid, die als waar zich tooit, ontmomme!

Hertog.

Recht velen, niet waanzinnig, derven meer
Gezond verstand dan zij. — Wat wilt gij zeggen?

Isabella.

Ik ben de zuster, vorst, van Claudio,
Een jong'ling, die om ontucht werd veroordeeld,
Ter dood veroordeeld werd door Angelo.
Mijn broeder zond tot mij, die in een klooster
Mijn proefjaar intrad; zeek're Lucio kwam
Als bode, —

Lucio.

Die ben ik, mijn vorst; vergun mij,
Van wege Claudio kwam ik haar verzoeken,

Haar roerend smeeken bij heer Angelo
Voor haren armen broeder te beproeven.

Isabella.

't Is waar.

Hertog (*tot* Lucio).

Ik heb u niet gelast te spreken.

Lucio.

Neen, eed'le vorst, maar toch ook niet te zwijgen.

Hertog.

Dan doe ik 't nu; en neem mijn wil in acht;
En hebt gij in uw eigen zaak te spreken,
Bid God dan, dat uw antwoord afdoend zij.

Lucio.

Heer, 'k wil hier instaan voor —

Hertog.

Sta voor uzelven in, draag hiervoor zorg.

Isabella.

Die jonker heeft voor mij alreeds gemeld, —

Lucio.

En juist.

Hertog.

Juist moge 't zijn, maar 't is verkeerd,
Te spreken voor uw tijd. — (*Tot* Isabella.) Ga voort.

Isabella.

Ik ging dan
Tot dezen lagen booswicht, den regent; —

Hertog.

Dit klinkt weer iets naar waanzin.

Isabella.

Heer, vergeef mij,
De naam past bij zijn doen.

Hertog.

Weer goed gezegd, — „zijn doen". Ga voort.

Isabella.

Kortom,
't Onnoodige niet meldend, hoe ik smeekte,
Hem op de knieën te overreden zocht,
Hoe hij mij afwees, hoe mijn antwoord was,
Want dit ware al te lang, — begin ik nu,
Het vuig besluit vol schaamte en smart te melden.
Hij zou, alleen voor 't off'ren van mijn kuischheid
Aan zijnen teugelloozen, snooden lust,
Mijn broeder sparen; na langduur'gen strijd
Bezweek mijn eer voor 't zusterlijk erbarmen,
En ik gaf toe. Maar toen zijn lust geboet was,
Liet hij mijn armen broeder de' and'ren morgen
Terstond onthoofden.

Hertog.

Dit klinkt zeer waarschijnlijk!

Isabella.

O ware 't zoo waarschijnlijk als het waar is!

Hertog.

Bij God, gij weet niet wat gij zegt, zottin,
Of gij zijt omgekocht tot zulk een last'ring
Door vuigen haat. Vooreerst is zijn karakter
Gansch vlekkeloos; ten and're waar' 't onzinnig,
Dat hij zoo fel een zonde, hem ook eigen,
Vervolgen zou. Had hij zich dus vergrepen,
Uw broeder had hij naar zichzelf gemeten,
Hem niet onthoofd. Men heeft u opgestookt;
Belijd de waarheid; zeg, wie u bewoog,
Hier uw beklag te doen.

Isabella.

En is dit alles?
Dan, o genadevolle, heilige eng'len,
Schenkt mij geduld! en zij, is de ure daar,
De wandaad, nu door 't hoog gezag omsluierd,
Onthuld! Zoo waarlijk hoede u Gods genâ,
Als ik, die geen geloof vind, troost'loos ga!

Hertog.

'k Begrijp, gij wilt wel gaan! — Een dienaar hier!
Neem haar in hecht'nis. — Zouden wij gedoogen,
Dat laster hèm met giftige' adem treft,
Die ons zoo na staat? — 't Moet een boos bedrog zijn. —
Wie wist van uwe komst hier en uw plan?

Isabella.

De pater Lood'wijk; ware hij slechts hier!

Hertog.

Haar zieleherder wis. Wie kent dien Lood'wijk?

Lucio.

Ik ken hem, heer; 't is een bemoeiziek monnik,
Dien 'k niet mag lijden; waar' hij leek geweest,
Ik had hem, om 't belast'ren van uw hoogheid,
Toen gij van hier waart, duchtig afgerost.

Hertog.

't Belast'ren! nu, dit schijnt een fraaie monnik;
En dit verdwaasde meisjen aan te hitsen
Op onzen plaatsbekleeder! — Spoort hem op!

Lucio.

Ik zag de laatste nacht, heer, in den kerker
Haar met dien monnik saâm; een driesten monnik,
Een recht nietswaardig mensch!

Broeder Peter.

God hoede uw hoogheid!
Ik stond hierbij en hoorde uw vorst'lijk oor
Daar grof misleid. Vooreerst, dit meisjen heeft
Uw plaatsbekleeder deerlijk valsch beschuldigd:
Hij heeft zoo min onrein haar aangeraakt,
Als hàar een ongeboren wicht onteert.

Hertog.

Niets anders wachtten wij. Kent gij den monnik,
Van wien zij spreekt?

Broeder Peter.

Ik ken dien broeder Lood'wijk;
Hij is een heilig man van vromen wandel,
Geenszins onwaardig, geen bemoeiziek mensch,
Zooals die jonkman daar van hem berichtte;
En, op mijn woord, een man, die zeker nooit,
Zooals hij zegt, uw hoogheid heeft gesmaad.

Lucio.

Mijn vorst, hij deed het, als een schurk, geloof mij.

Broeder Peter.

Te zijner tijd moog' hij dit zelf weerleggen,
Doch dezen morgen werd hij plots'ling krank,
Door koorts geplaagd. 't Is juist op zijn verzoek,
Wijl hij vernam, dat tegen Angelo
Een aanklacht was beraamd, dat ik hierheen kwam,
Om, als met zijnen mond, hier te getuigen,
Wat waar is en wat valsch, zooals hij 't zelf
Bij eede staven zal en klaar bewijzen,
Als hij wordt ingedaagd. Vooreerst, dit meisjen, —
Om de eer te redden van deze' edelman,
In 't openbaar en driest door haar beschuldigd, —
Haar zal ik in uw bijzijn logenstraffen,
Tot zij het zelf belijdt.

Hertog.

Laat hooren, pater. —
(ISABELLA *wordt door een wacht weggevoerd;*
MARIANA *treedt vooruit.*)
Nu, Angelo, is 't niet belachenswaard?
Wat ijdel woelen van armzaal'ge dwazen! —
Men brenge zetels! — Kom, neef Angelo,
'k Wil hier geen rechter zijn; wees gij dit zelf;
't Is uwe zaak. — Is, pater, deze hier
Getuige? — Dan onthulle zij 't gelaat,
En spreek' daarna.

Mariana.

Vergeef, doorluchte heer;
Ik wil het niet onthullen, vóor mijn gade
Mij dit beveelt.

Hertog.

O zoo, gij zijt getrouwd?

Mariana.

Neen, heer.

Hertog.

Dus zijt ge een meisjen?

Mariana.

Neen, mijn vorst.

Hertog.

Dus zijt gij weduw?

Mariana.

Ook niet, heer.

Hertog.

Dus niets,
Gij, die noch meisjen zijt, noch vrouw, noch weduw?

Lucio.

Genadige heer, dan zal zij een lichtekooi zijn, want de meesten daarvan zijn noch meisjen, noch vrouw, noch weduwe.

Hertog.

Snoert dien knaap toch den mond; ik wenschte, er waar'
Een reden, dat hij voor zichzelf moest praten.

Lucio.

Ik zwijg, mijn vorst.

Mariana.

Heer, ik belijd, dat ik nog nooit getrouwd was,
En ik belijd, dat ik geen meisjen ben;
Ik heb mijn man gekend, wien 't niet bekend is,
Dat hij mij ooit gekend heeft.

Lucio.

Dan moet hij beschonken geweest zijn, genadig heer, anders is het niet mogelijk.

Hertog.

Waart gij het ook! misschien waart gij dan stil!

Lucio.

Ik zwijg, mijn vorst.

Hertog.

Maar dit is geen getuig'nis voor heer Angelo.

Mariana.

Nu kom ik tot de zaak, doorluchte heer;
Want zij, die hem van ontucht heeft beschuldigd,
Beschuldigt op gelijke wijs mijn man,
En noemt, mijn vorst, bij de aanklacht juist den tijd,
Waarop ikzelf, dit zweer ik, hem omarmde
Naar heel den eisch der liefde.

Angelo.

Zij beschuldigt
Nog één behalve mij?

Mariana.

Niet dat ik weet.

Hertog.

Niet? en gij zegt, uw man.

Mariana.

Ja juist, mijn vorst, en dat is Angelo,
Die denkt te weten, dat hij nooit mij kende,
En waant te weten, Isabella wel.

Angelo.

Een weergâloos bedrog! — Onthul 't gelaat!

Mariana.

Nu mijn gemaal beveelt, ontmom ik mij.
(Zij werpt haar sluier af.)
Ziehier 't gelaat, hardvochtige Angelo,
Dat eens, gij zwoert het, wel het aanzien waard was;
Ziehier de hand, die met een heil'gen eed
Gesloten werd in de uwe; ziehier mij,
Die de afspraak overnam van Isabella,
En die, voor haar gehouden, in uw tuinhuis
Uw wensch vervulde.

Hertog.

Kent gij deze vrouw?

Lucio.

En vleesch'lijk, zegt zij.

Hertog.

Zwijg toch, knaap!

Lucio.

Ja, heer.

Angelo.

Ik moet belijden, vorst, dat ik haar ken;
En voor vijf jaren was er tusschen ons
Zelfs van een huw'lijk sprake; dit verviel,
Deels wijl het toegezegde huw'lijksgoed

Te kort schoot bij 't verdrag; deels, en vooral,
Omdat lichtzinnigheid haar goeden naam
Geschaad had; doch sinds al die jaren zag ik,
Noch sprak ik haar, en hoorde ook niets van haar,
Niets, op mijn woord en eer.

Mariana.

Mijn vorst, zoo waar
Den hemel 't licht, den adem 't woord ontstroomt,
In waarheid zin is, waarheid in de deugd,
Ben ik als vrouw aan hem verloofd, zoo vast,
Als ooit een eed verbond; en, beste vorst,
Hij heeft, nu Dinsdag nacht, mij in zijn tuinhuis
Als vrouw gekend. Is dit nu waar, — en 't is het, —
Dan rijze ik ongedeerd weer van mijn knieën,
Zoo niet, dan blijve ik, als een marm'ren beeld,
Hier steeds verstijfd.

Angelo.

Tot nu toe glimlachte ik;
Thans smeek ik, heer, vergun aan 't recht zijn loop;
Voorbij is mijn geduld. Ik zie nu duid'lijk,
Die arme vrouwen, zoo verbijsterd, zijn
Werktuigen slechts eens and'ren, groot'ren, die
Hen aanzet tot dit doen. Geef mij verlof, heer,
Den aanslag na te speuren.

Hertog.

Zeker, gaarne;
En straf zoo streng, als gij het wenschlijk acht. —
Onnooz'le monnik en verdwaasde vrouw,
Gevaarlijk wezen, die hebt saamgespannen
Met haar, die juist daar ging, gelooft gij waarlijk,
Dat, zelfs al riept gij elken heilige aan,
Uw eeden iets getuigden tegen hèm,
Wiens waarde lang getoetst is en gestempeld?
Gij Escalus, neem zitting met mijn neef,

Leen hem uw hulp en spoor van dezen laster
Den oorsprong na. — Er was een tweede monnik,
Die haar heeft opgestookt; men zoek' hem op.

Broeder Peter.

Mijn vorst, ja, waar' hij hier! Hij was het werk'lijk,
Die deze vrouwen tot hun klacht bewoog.
Uw stokbewaarder weet, waar hij vertoeft,
En kan hem halen.

Hertog *(tot den Stokbewaarder).*

Doe dit onverwijld.

(Stokbewaarder af.)

En gij, mijn eed'le, welgetoetste neef,
Die bij 't doorgronden dezer zaak belang hebt,
En recht hebt om dit streven te doorgronden,
Vervolg en straf, zooals het best u dunkt,
De krenking van uw eer. Ik wil u thans
Voor korten tijd verlaten; blijf gij hier,
Tot gij die zaak der last'raars hebt beslecht.

Escalus.

Mijn vorst, wij zullen grondig onderzoeken.

(De Hertog *af.)*

Signor Lucio, hebt gij niet gezegd, dat gij dien broeder Lodewijk kent als een weinig achtenswaardig man?

Lucio.

Cucullus non facit monachum; achtenswaardig in niets dan zijn gewaad; en iemand, die zich recht schurkachtig over den hertog heeft uitgelaten.

Escalus.

Wij moeten u verzoeken hier te blijven tot hij komt, om uw gezegden tegen hem vol te houden. Het zal blijken, dat die monnik een gevaarlijke knaap is.

Lucio.

Zoo gevaarlijk als er maar een in Weenen loopt, op mijn woord.

Escalus.

Roep die Isabella nog eens voor ons; ik wensch met haar te spreken. *(Een Gerechtsdienaar af.)* — Ik bid u, heer, vergun mij, haar te ondervragen; gij zult zien, hoe ik haar onder handen zal nemen.

Lucio.

Zeker niet beter, dan hij het deed, naar haar eigen verhaal.

Escalus.

Wat zegt gij?

Lucio.

Wel, heer, ik denk, dat, als gij haar in het geheim onder handen naamt, zij eerder zou opbiechten; misschien zal zij zoo in het openbaar wat beschaamd zijn.

Escalus.

Ik zal op bedekte wijze met haar te werk gaan; er zal wel licht komen in het duister.

Lucio.

Goed bedacht, heer; in het pikkeduister zijn de vrouwen het lichtst.

(Gerechtsdienaars brengen Isabella *terug.)*

Escalus.

Treed nader, meisjen. Hier deze juffer ontkent alles, wat gij gezegd hebt.

Lucio (*tot* Escalus).

Genadige heer, daar komt de schelm, waar ik van gesproken heb; daar, met den stokbewaarder.

Escalus.

Juist te rechter tijd; — maar spreek gij niet tot hem, voor wij u oproepen.

Lucio.

Mondjen dicht dus!

(De Hertog *komt op, in monniksgewaad, met den Stokbewaarder.)*

Escalus.

Treed nader, heer. Hebt gij deze vrouwen aangezet om den heer Angelo te belasteren? zij hebben bekend, dat gij het gedaan hebt.

Hertog.

Dat is gelogen.

Escalus.

Wat! weet gij, waar gij zijt?

Hertog.

Ontzag voor uwen rang! Zoo wordt de duivel
Ook vaak gehuldigd om zijn vlammentroon!
Waar is de hertog? hem slechts geef ik antwoord.

Escalus.

Hem ziet ge in ons; ons zult gij antwoord geven;
Zorg, waar te zijn.

Hertog.

Ten minste stout zal 'k zijn. —
Maar ach, gij arme zielen, kwaamt gij hier
Om 't lam terug te vord'ren van den vos?
Goed' nacht dan uw goed recht. De hertog weg?
Weg is dan ook uw zaak. 't Is onrecht kweeken,
Dat hij uw luid beroep op hem terugwees,
En de uitspraak in den mond legt van den schurk,
Dien gij hier aan komt klagen.

Lucio.

Dat is de schelm; hij is 't, van wien ik sprak.

Escalus.

Hoe! gij onheil'ge, niets ontziende monnik,
Is 't niet genoeg, dat gij die vrouwen ophitst
Tot aanklacht van dien achtb'ren man? gij waagt nog
Met wreev'len mond hem voor zijn eigen ooren
Een schurk te noemen? ja, van hem ter sluik
Een blik te werpen op den hertog zelven
Als onrechtkweeker! — Weg met hem, en spant
Hem op den pijnbank, rekt hem lid voor lid,
Tot hij zijn plan bekent! — Wat, onrechtkweeker!

Hertog.

Wees niet zoo fel, de hertog durft niet meer
Mijn vinger rekken dan den zijnen. 'k Ben
Geen onderdaan van hem, in geen provincie
Hier ingedeeld. Mijn werkkring in dit rijk
Gaf aan mijn oogen veel te zien in Weenen;
Ik zag er, hoe 't bederf hier kookt en bobbelt
En overschuimt; een wet op elke zonde,
Doch zonde zoo in gunst, dat strenge wetten
In tel zijn als de wetten van een bierhuis,
Gelezen, maar belachen.

Escalus.

't Is last'ring van den staat; ten kerker met hem!

Angelo.

Wat weet gij van dien monnik, signor Lucio?
Is dit de man, van wien gij hebt gesproken?

Lucio.

Ja, hij is het, heer. — Kom hier, vriend Kaalkruin; kent gij mij?

Hertog.

Ja, ik herken u, heer, aan den toon van uw stem; ik heb u, toen de hertog nog afwezig was, in de gevangenis ontmoet.

Lucio.

Zoo, waarlijk? en weet gij nog wel, wat gij van den hertog gezegd hebt?

Hertog.

O zeer goed, heer.

Lucio.

Zoo, waarlijk? en was de hertog een liefhebber, een zotskap en een lafaard, zooals gij toen van hem beweerd hebt?

Hertog.

Gij moet onze twee personen omruilen, heer, voor gij mij zulk een schildering in den mond legt; want, inderdaad, gij hebt zoo over hem gesproken, en nog veel meer en veel erger.

Lucio.

Wat, gij nietswaardige kerel, heb ik u niet bij den neus gepakt om uw praatjes?

Hertog.

Ik betuig, dat ik den hertog even zoo lief heb als mijzelven.

Lucio.

Hoort eens, hoe de schelm zich van de zaak wil afmaken, na al zijn verraderlijke lasteringen!

Escalus.

Met zulk een kerel behoeft men geen praatjes te maken; — weg met hem naar de gevangenis! — Waar is de stokbewaarder? — weg met hem naar de gevan-

genis! achter slot en grendel met hem! hij heeft geen woord meer te spreken! — Weg ook met die lichtzinnige deernen en dien anderen medemakker der bende!

(*De Stokbewaarder legt de hand op den* HERTOG.)

Hertog.

Wacht, man, een oogenblik geduld!

Angelo.

Wat! hij verzet zich? help een handjen, Lucio.

Lucio.

Kom, man! kom, man! voorwaarts! foei! Wat, gij kaalkruin, gij leugenachtige schelm! Welzeker, verkap u maar, welzeker! laat uw schurkegezicht eens kijken en dan aan de galg met u! laat uw wolvetronie eens zien en ga dan eens een uurtjen hangen! Nu, nog niet ontkapt?

(*Hij rukt hem de kap van het hoofd en herkent den* HERTOG.)

Hertog.

Geen schelm, die ooit vóor u een hertog maakte! —
Eerst blijf ik borg, cipier, voor deze drie. —
(*Tot* LUCIO.) Neen, sluip niet weg, vriend, want de [monnik heeft
Terstond met u te spreken. — Houdt hem vast.

Lucio.

Dit wordt ten slotte iets ergers nog dan hangen.

Hertog (*tot* ESCALUS).

'k Vergeef wat gij gezegd hebt; zet u neer;
Ik borg de plaats van hèm. — (*Tot* ANGELO.) Vergun [mij, heer.
Hebt gij nog woorden, geest of onbeschaamdheid
Ten uwen dienste? Zoo gij die nog hebt,

Vertrouw er op, tot ik heb uitgesproken,
Doch langer niet.

Angelo.

O mijn gestrenge heer,
'k Zou schuldiger nog worden dan ik ben,
Wanneer ik dacht mij schuil te kunnen houden,
Terwijl, zoo 't blijkt, uw hoogheid als een god
Mijn doen doorzien heeft. Daarom, eed'le hertog,
Wijd niet een lange zitting aan mijn schande,
Maar mijn bekent'nis zij mijn gansch verhoor;
Een daad'lijk vonnis en een snelle dood
Moog' mijn genade zijn.

Hertog.

Kom hier, Mariana. —
Spreek, waart gij met dit meisjen ooit verloofd?

Angelo.

Dat was ik, heer.

Hertog.

Zoo ga, en treed terstond met haar in de' echt. —
Gij monnik, sluit het huw'lijk; voer daarna
Hem weder hier. — Ga mede, stokbewaarder.

(Angelo, Mariana, *Broeder* Peter *en de Stokbewaarder af.*)

Escalus.

Mijn vorst, nog meer verbaast mij zijne schuld,
Dan 't vreemde van 't vergrijp.

Hertog.

Kom, Isabella;
De monnik werd uw vorst; maar heb ik toen
Met echte trouw mij aan uw zaak gewijd,
Ik blijf, het hart niet wiss'lend met het kleed,
Steeds aan uw dienst verbonden.

Isabella.

Heer, vergeef mij,
Dat uw vazalle, uw hoogheid niet erkennend,
U zoo met moeite en lasten heeft bezwaard!

Hertog.

O, die vergiff'nis hebt gij, Isabella;
Wees, lieve, ook zoo genadig jegens ons!
Uws broeders dood, ik weet het, grieft u diep;
Verbazen moet het u, dat ik in 't duister
Zijn leven zocht te redden, en niet liever
Met mijn verborgen macht te voorschijn trad,
Dan zoo hem sterven liet. Doch, lieve maagd,
De plotselinge snelheid van zijn dood,
Die, dacht ik, met veel trager voet zou naad'ren,
Vernietigde mijn plan; — hij ruste zacht!
Een leven, dat geen dood meer vreest, is beter
Dan een in stâge vrees. Zij dit uw troost:
Dit is 't geluk uws broeders.

Isabella.

't Is zoo, heer.

(Angelo, Mariana, *Broeder* Peter *en de Stokbewaarder komen weder op.*)

Hertog.

Den pasgehuwden man, die ons daar nadert,
En die met wulpschen lust uw strenge kuischheid
Zoo smaadlijk krenkte, moet gij dit vergeven
Ter will' van Mariana. Doch dewijl hij
Uw broeder heeft veroordeeld, schoon zelf schuldig, -
Ja, dubbel schuldig, door de dubb'le schennis
Van heil'ge kuischheid en van 't woord, verpand
Voor wat uw loon zou zijn, uws broeders leven, —

Zoo roept nu de genade zelf der wet
Luid hoorbaar uit, ja, met zijn eigen mond:
„Een Angelo voor Claudio, dood voor dood!"
Voor spoed wordt spoed vergolden, kwaad voor kwaad,
Gelijk steeds voor gelijk, en Maat voor Maat.
Dus, Angelo, — uw schuld is openbaar,
En wildet gij haar looch'nen, 't zou niet baten, —
Gij zijt veroordeeld tot hetzelfde blok,
Waar Claudio's hoofd op viel, met de' eigen spoed. —
Weg met hem!

Mariana.

O, genadig vorst, ik hoop,
Dat gij mij niet voor spot een gade gaaft.

Hertog.

Uw gade zelf gaf u voor spot een gade.
't Was ter behoeding van uw eer, dat ik
Het huw'lijk noodig keurde, opdat geen blaam,
Wijl hij u had gekend, op u zou rusten,
En uwer toekomst schade doen. Zijn have
En goed, schoon naar de wet aan ons vervallen,
Verleenen wij als weduwgoed aan u;
Koop u een beet'ren man er voor.

Mariana.

Mijn vorst,
Ik vraag geen and'ren, noch een beet'ren man.

Hertog.

Smeek niet om hem; het is ons vast besluit.

Mariana.

Genadig vorst, —

(Zij knielt.)

Hertog.

Het is vergeefsch, uw knielen.
Voert hem ter dood. — (*Tot* Lucio.) Nu, heer, is 't uwe [beurt.

Mariana.

O beste vorst! — Help, dierbare Isabella,
Leen mij uw knieën, en geheel mijn leven
Geef ik aan u; 't is aan uw dienst gewijd.

Hertog.

't Is gansch onreed'lijk, dat gij haar zoo dringt;
Want smeekte ze om genâ voor deze daad,
Haars broeders geest verbrak zijn steenen bed
En sleurde haar naar de' afgrond der verschrikking.

Mariana.

O Isabella, lieflijke Isabella,
Kniel toch hier naast mij neer; verhef de handen,
Al ware 't zwijgend, ik zal alles zeggen.
De beste mannen, zegt men, worden zoo
Door feilen, ja, te beter, waren ze eerst
Een weinig slecht; misschien zoo ook mijn gade.
O Isabella, knielt gij niet met mij?

Hertog.

Hij sterft voor Claudio's dood.

Isabella *(knielend).*

Zachtmoedig vorst,
Ik bid u, zie op dezen zondaar neer,
Alsof mijn broeder leefde. Naar ik meen,
Bestuurden plicht en braafheid steeds zijn doen,
Totdat hij mij gezien had; is dit zoo,
Dan sterve hij thans niet. Mijn broeder werd
Naar recht en naar den eisch der wet gestraft,

Wijl hij de daad beging, waarvoor hij stierf.
Doch Angelo, — hoe boos zijn doel ook ware,
Zijn daad bereikte 't niet; dus moet zijn daad,
Als een bedoeling, onderweg gestorven,
Begraven worden. Vrij toch zijn gedachten,
Bedoelingen gedachten.

Mariana.

Slechts gedachten!

Hertog.

Uw smeeken baat u niet; rijst op, ik wil het. —
Een andere overtreding valt mij in. —
Hoe kwam het, stokbewaarder, dat die jonkman
Onthoofd werd op een uur, zoo ongewoon?

Stokbewaarder.

Het werd mij zoo bevolen.

Hertog.

Dus ontvingt gij
Er een bevelschrift voor in allen vorm?

Stokbewaarder.

Neen, edel heer, 't was een bijzond're last.

Hertog.

Daarvoor onthef ik hier u van uw ambt;
Geef dus uw sleutels af.

Stokbewaarder.

Vergeving, heer;
Ik dacht wel, 't was niet goed, maar 'k wist het niet;
Ik kreeg berouw bij rijper overweging;
En als bewijs hiervoor diene een gevang'ne,
Die ook moest sterven door gelijken last,
Maar die nog leeft.

Hertog.

Hoe heet hij?

Stokbewaarder.

Bernardijn.

Hertog.

O, hadt gij zoo met Claudio gedaan! —
Ga, haal hem hier; ik wil hem zien.

(Stokbewaarder af.)

Escalus.

Het smart mij, dat een man, zoo wijs en kundig,
Als ik mij u, heer Angelo, steeds dacht,
Zoo diep kon vallen door zijn vurig bloed,
En 't niet door 't koeler oordeel wist te temp'ren.

Angelo.

Mij smart het, dat ik zulk een leed u breng;
En ik gevoel in 't hart zoo diep berouw,
Dat ik den dood eer afsmeek dan genade,
Want dien heb ik verdiend, en 'k bid er om.

(De Stokbewaarder komt terug met Bernardijn, *met* Claudio, *door een grooten mantel geheel omhuld, en met* Julietta.)

Hertog.

Wie is die Bernardijn?

Stokbewaarder.

't Is deze, heer.

Hertog.

Een pater heeft mij van dien man gesproken. —
Ik hoorde, knaap, dat gij verstokt van hart zijt,

En, om geen and're wereld u bekomm'rend,
Een roek'loos leven leidt. Gij zijt veroordeeld;
Doch de aardsche straffen scheld ik thans u kwijt;
Gebruik nu die genâ, word in de toekomst
Een ander mensch. — Gij, pater, wees zijn leidsman;
Ik laat hem u. — Wie staat daar zoo vermomd?

Stokbewaarder.

't Is, heer, nog een gevang'ne, dien ik spaarde,
Die sterven moest, toen Claudio 't hoofd verloor,
Hem zoo gelijk, als waar' hij Claudio zelf.
(*Hij onthult* Claudio.)

Hertog (*tot* Isabella).

Gelijkt hij op uw broeder, dan ontvangt hij
Om zijnentwil vergiff'nis; en reik gij
Mij om uw eigen lieflijkheid de hand,
En zeg, dat gij de mijne zijt, dan is hij
Mijn broeder ook. Doch dit voor beet'ren tijd. —
Zoo ziet nu Angelo, dat hij nog leeft;
Mij dunkt, ik zie een flikk'ring in zijn oog. —
Nu, Angelo, uw kwaad loont u met goed;
Bemin uw vrouw en wees haar waarde waardig. —
Wel ben ik thans gestemd om te vergeven,
Maar één toch onder allen kan ik 't niet. —
(*Tot* Lucio.) Gij knaap, die mij als nar, als lafaard,
[kendet,
Als wulpschen woest'ling, ezel, dolhuisman,
Spreek, waarmeê heb ik toch aan u verdiend,
Dat gij mij zulk een lof schonkt?

Lucio.

Inderdaad, mijn vorst, ik sprak zoo, alleen omdat het de gril van den tijd is. Wilt gij er mij voor laten hangen, dan moogt gij het doen; doch liever ware 't mij, zoo het u behaagde, mij enkel te laten geeselen.

Hertog.

Neen, eerst gegeeseld, man, en dan gehangen. —
't Zij, stokbewaarder, door de stad verkondigd,
Dat, zoo een meisje' op dezen losbol recht heeft, —
Gelijk hijzelf mij zwoer, dat er een is,
Die hem een kind schonk, — zij zich aan moet melden;
Hij zal haar huwen; na de bruiloft worde
Hij dan gegeeseld en daarna gehangen.

Lucio.

Ik smeek uwe hoogheid, mij niet met een lichtekooi te doen trouwen. Uwe hoogheid heeft zoo even gezegd, dat ik u tot hertog gemaakt heb, beloon mij niet daarmede, genadige heer, dat gij mij tot horendrager maakt.

Hertog.

Haar huwen zult gij, op mijn eerewoord.
Uw lastertaal, en wat gij meer misdreeft,
Zij u vergeven. — Weg met hem, ten kerker!
Draag zorg, dat mijn bevel worde uitgevoerd.

Lucio.

Een lichtekooi te trouwen, genadig heer, is doodgeperst, gegeeseld en gehangen te worden.

Hertog.

't Verdiende loon voor 't last'ren van een vorst. —
(Lucio *wordt door Gerechtsdienaars weggevoerd.*)
Breng, Claudio, hàar in eere, die gij krenktet. —
Geluk, Mariana! Min haar, Angelo;
Ik was haar biechtheer, en ik ken haar deugd. —
Vriend Escalus, mijn dank voor al uw goedheid;
Ik hoop u dien op and're wijs nog te uiten. —

Dank, stokbewaarder, voor uw doen en zwijgen;
Ge erlangt weldra een hooger ambt en rang. —
Vergeef hem, Angelo, dat hij u 't hoofd
Van Ragozijn voor dat van Claudio bracht;
't Vergeeft zichzelve. — Dierbare Isabella,
Ik heb een wensch, die uw geluk beoogt;
Vind ik gehoor, wilt gij de mijne zijn,
Dan is al 't mijne 't uwe, 't uwe mijn. —
Nu naar 't paleis, opdat we u daar verklaren,
Wat ons nog oov'rig blijft u te openbaren.

(Allen af.)

AANTEEKENINGEN.

HAMLET, PRINS VAN DENEMARKEN.

Van Shakespeare's „Hamlet" verscheen in het jaar 1603 eene uitgave in quarto: *The Tragicall Historie of Hamlet Prince of Denmarke By William Shake-speare. As it hath beene diuerse times acted by his Highnesse seruants in the Cittie of London: as also in the two Vniuersities of Cambridge and Oxford, and elsewhere At London printed for N. L. and Iohn Trundell. 1603.* In het volgend jaar verscheen een veel omvangrijker en betere uitgaaf, met den titel: *The Tragicall Historie of Hamlet, Prince of Denmarke. By William Shakespeare. Newly imprinted and enlarged to almost as much as it was, according to the true and perfect Coppie. At London, Printed by I. R. for N. L. and are to be sold at his shoppe vnder Saint Dunstons Church in Fleetstreet. 1604.* Van deze uitgave volgde in 1603 een tweede druk, in 1611 een derde; een vierde, zonder jaartal, schijnt naar dien van 1611 te zijn afgedrukt. In de folio-uitgave van de gezamenlijke dramatische werken des dichters van 1623, draagt het stuk den titel: *The tragedie of Hamlet, Prince of Denmarke.*

Dat het stuk reeds in 1602 bestond, blijkt uit eene inschrijving in de registers van den boekhandel; daar wordt, bij den datum van den 26sten Juli van dat jaar, de volgende aanteekening aangetroffen: *James Robertes Entred for his Copie vnder the handes of master*

Pasfield and master Waterson warden A booke called the Revenge of Hamlett Prince Denmarke as yt was latelie Acted by the Lord Chamberleyne his servantes..... vjd.

Dat het hier bedoelde stuk Shakespeare's Hamlet was, is aan geen twijfel onderhevig; het werd alzoo voor 26 Juli met goed gevolg gespeeld door het gezelschap, waartoe Shakespeare behoorde, dat in 1602 nog met den naam van „*the Lord Chamberlain's servants*" werd aangeduid, maar in Mei 1603 zich 's konings tooneeltroep, „*the King's Players*", mocht noemen. James Roberts hoopte ongetwijfeld een afschrift van het stuk machtig te worden en wilde op deze wijze beletten, dat een ander drukker of uitgever hem voor was. Het duurde tot in 1603, eer hij of een ander een afschrift kon ter perse leggen. De uitgave van 1603 vermeldt den naam van den drukker niet; op den titel staat alleen: „gedrukt voor N. L.", — waarmede zekere Nicholas Ling bedoeld wordt, — „en Iohn Trundell", maar de drukker kan zeer wel I. Roberts geweest zijn, want I. R. drukte in 1604 de veel vermeerderde uitgave voor denzelfden N. L. of Nicholas Ling. Dat deze druk inderdaad veel vermeerderd was, kan reeds uit de eenvoudige vermelding blijken, dat de geheele Hamlet, zooals dit stuk in de Globe-editie voorkomt, 3891, grootendeels volledige, regels bevat, terwijl de druk van 1603 er niet meer dan 2143 heeft, en onder deze vele onvolledige.

Het was niet voor 1823, dat een exemplaar van 1603 door Sir Henry Bunbury ontdekt werd; het is sedert in de bibliotheek van den Hertog van Devonshire, die het voor 230 pond sterling aankocht, overgegaan; de laatste bladzijde ontbreekt er aan. Een tweede exemplaar, zonder titel, maar met de laatste bladzijde, werd in 1856 door een boekhandelaar te Dublin aangekocht voor 1 Eng. shilling, verkocht voor 70 pond sterling; later kocht Mr. Halliwell het voor 120 pond; thans maakt het een deel uit van de schatten van het Britsch Museum. Dat in den lateren tijd zoowel de tekst van de quarto van 1603, als van 1604 meer dan eens in het licht gegeven en zoowel onderling als met den tekst der folio-uitgave nauwkeurig vergeleken zijn, behoeft nauwelijks gezegd te worden. Het is tegenwoordig voor ieder mogelijk, zelf als het ware met de stukken in de hand zich een oordeel te vormen, want van beide quartodrukken is door middel van photo-lithographie eene nauwkeurige reproductie verkregen en, onder toezicht van Fred. J. Furnival, die voor elk dezer eene belangrijke inleiding geschreven heeft, uitgegeven door William Griggs, als No. 1 en 2 zijner *Shakspere-guarto Facsimiles*.

Dat de eerste quarto, de uitgave van 1603, zeer onvolkomen is, zeer slordig verzorgd en slecht gedrukt werd, is reeds bij een oppervlakkig onderzoek te ontwaren. Hieromtrent zijn alle onderzoekers het eens. Evenzeer moet ieder bij vergelijking met de tweede quarto bevinden, dat de verschillen bijzonder groot zijn. Dat Polonius en zijn dienaar Reynaldo hier *Corambis* en *Montano* genoemd worden, is wel niet belangrijk, maar toch opmerkelijk; doch er zijn verschillen van zeer groote beteekenis. De samenkomst van Hamlet met Ophelia (III. 1.) volgt in de eerste quarto onmiddellijk op Polonius' (Corambis') mededeelingen over de oorzaak van Hamlet's zielsziekte (II. 2. 85 en vgg.) en gaat dus zoowel het bezoek der tooneelspelers als dat van Rosencrantz en Guildenstern bij Hamlet vooraf. Terwijl de tweede quarto er niet van gewaagt, of de koningin iets van den moord van haar eersten echtgenoot weet, zweert zij, in het gesprek met Hamlet in haar slaapvertrek, dat zij er onschuldig aan is, en zegt hem haar stilzwijgen en haren bijstand toe voor wat hij tegen zijn oom, haren echtgenoot, dien hij uit wraak wil dooden, mocht ontwerpen; Hamlet antwoordt hierop alleen „Het is genoeg, moeder; goede nacht! Kom, heer, ik zal u, die in uw leven een dwaze babbelaar zijt geweest, een graf bezorgen"; en gaat met het lijk van den verslagen hoveling heen. De afwijkingen zijn nog grooter: nadat de ongelukkige, waanzinnige Ophelia vertrokken, en Laertes' woede door den koning bezworen is, heeft Horatio eene samenkomst met de koningin, waarin hij haar bericht, dat Hamlet 's konings verraad ontdekt, het door hem geopende brievenpak, na verandering van den inhoud der brieven, met zijn ring verzegeld heeft, dat Guildenstern en Rosencrantz hun noodlot in Engeland te gemoet zijn gegaan, en dat Hamlet terug is gekeerd; de koningin is zeer bezorgd voor haren zoon, hoopt, dat hij slaagt in wat hij voor heeft en zendt hem haren zegen; dit tooneel is niet in de tweede quarto te vinden, doch behelst wat aan Horatio betreffende Hamlet's lotgevallen wordt medegedeeld (IV. 6 en V. 2). Eindelijk is hier nog te vermelden, dat op Laërtes in de eerste quarto een eenigszins gunstiger licht valt, daar het plan, om de spits van zijn schermdegen te vergiftigen, niet van hem, maar van den koning uitgaat.

Het is niet te verwonderen, dat door verscheidene, ook door zeer degelijke beoefenaars van Shakespeare's werken, het denkbeeld is voorgestaan, dat de eerste quarto eene op bedrieglijke wijze verkregen en verminkte uitgave is van Shakespeare's stuk, zooals dit door hem aanvankelijk is ontworpen en uitgewerkt; dat hij dit eerste

ontwerp later aanzienlijk heeft gewijzigd en uitgebreid, zooals het in de tweede quarto tot ons is gekomen.

De bezwaren tegen deze onderstelling zijn echter zoovele en zoo overwegend, dat zij voor goed is op te geven. Hier kan slechts het belangrijkste even aangestipt worden. Wie de zaak uitvoerig wil nagaan, moge het tweede deel, de „appendix" van *Furness'* voortreffelijke Hamlet-uitgave raadplegen, of, mocht deze niet in zijn bereik zijn, de inleiding van Delius op dit stuk, in zijne algemeen verbreide Sh.-uitgave, opslaan, waar blz. 356 hem de voornaamste bezwaren opnoemt. Hierbij houde men echter in het oog, dat Delius, toen zijne uitgave gestereotypeerd werd, nog niet geheel afkeerig was van het denkbeeld, dat de Hamlet gedeeltelijk zou zijn omgewerkt, maar dat hij later hier volkomen van is teruggekomen en in de voorrede der latere drukken dit uitdrukkelijk verklaart; Shakespeare heeft, ook naar mijne overtuiging, geen enkel zijner stukken, nadat hij het voltooid en voor het spelen uit de hand had gegeven, in meerdere of mindere mate omgewerkt. Inderdaad, van een tooneeldichter, die tevens tooneelspeler was, en dus wist, met welke schier onoverkomelijke moeilijkheden het wijzigen van reeds geleerde en opgevoerde stukken gepaard gaat, kan men niet anders verwachten; de wijzigingen kunnen alleen bestaan in het inlasschen van enkele bijzonderheden, b.v. van toespelingen op de tijdsomstandigheden, of in het aanbrengen van kappingen. Met name bij Shakespeare is het maken van wijzigingen schier volstrekt onaannemelijk. Het getuigenis zijner vrienden, Heminge en Condell, die in 1623 zijne gezamenlijke tooneelwerken uitgaven, luidt: „Zijn geest en zijn hand gingen samen; en wat hij dacht, uitte hij met zoo groote gemakkelijkheid, dat wij te nauwernood een doorhaling in zijne werken vinden." En nu vergelijke men met den gewonen tekst van het derde tooneel van het derde bedrijf, zooals wij die b.v. in de Globe-editie of in Delius' uitgave vinden, wat de quarto van 1603 hiervan geeft:

Enter the King.

King O that this wet that falles vpon my face
Would wash the crime cleere from my conscience!
When I looke vp to heauen, I see my trespasse,
The earth doth still crie out vpon my fact,
Pay me the murder of a brother and a king,
And the adulterous fault I haue committed:
O these are sinnes that are vnpardonable:

Why say thy sinnes were blacker then is ieat,
Yet may contrition make them as white as snowe:
I but still to perseuer in a sinne,
It is an act gainst the vniuersall power,
Most wretched man, stoope, bend thee to thy prayer,
Aske grace of heauen to keepe thee from despaire.

hee kneeles. *enters Hamlet.*

Ham. I so, come forth and worke thy last,
And thus hee dies: and so am I revenged:
No, not so: he tooke my father sleeping, his sins brim full,
And how his soule stoode to the state of heauen
Who knowes, saue the immortall powres,
And shall I kill him now,
When he is purging of his soule?
Making his way for heauen, this is a benefit,
And not reuenge: no, get thee vp agen, (drunke,
When hee's at gameswaring, taking his carowse, drinking
Or in the incestuous pleasure of his bed,
Or at some act that hath no relish
Of saluation in't, then trip him
That his heeles may kicke at heauen,
And fall as lowe as hel: my mother stayes,
This phisicke but prolongs thy weary dayes. *exit Ham.*
King. My wordes fly vp, my sinnes remaine below,
No King on earth is safe, if Gods his foe. *exit King.*

Men ziet, het is onmogelijk aan eene latere omwerking te gelooven; zulke verzen, als hier en elders in de eerste quarto voorkomen, heeft Sh. in geen enkele periode van zijn leven geschreven. Hier kon slechts een enkel staaltjen gegeven worden; het zou niet moeilijk vallen tal van andere voorbeelden aan te wijzen. Het zou blijken, dat hier en daar de verschillen nog veel grooter zijn. Wie de zaak volledig wil nagaan, kan niet beter doen dan de photolithographische reproductie van de eerste quarto ter hand te nemen; de aanteekeningen aan den rand stellen den lezer dadelijk in staat na te gaan, op welke wonderlijke wijze de regels, die wij uit de tweede quarto en de folio kennen, verminkt en dooreengehaspeld zijn. Nooit is het stuk in den vorm, waarin de eerste quarto het ons levert, gespeeld geworden.

Op welke wijze is deze uitgave dan tot stand gekomen? Hierop is het antwoord niet moeilijk te geven. Toen de Hamlet opgang maakte, trachtte weldra een uitgever den tekst machtig te worden. De tooneelspelers werkten hem met alle macht tegen, daar de uitgave tegen hun belang streed, en verdedigden hun wettig eigendom; zij wisten ongetwijfeld ook te beletten, of ten minste te belemmeren, dat hij door snelschrijvers den tekst zich verschafte. Zijn de zoodanigen voor hem aan het werk geweest, dan was wat zij leverden uiterst onvolledig en onnauwkeurig; misschien verkreeg hij zijn gebrekkigen tekst door het omkoopen van een der tooneelspelers, die gedeeltelijk uit het hoofd, gedeeltelijk door het raadplegen van enkele rollen, — want sommige rollen zijn beter dan andere medegedeeld, — het stuk opschreef, en wel, zooals blijkt, vaak op weinig leesbare wijs; bovendien verslapte zijn ijver na korten tijd, want het begin van het stuk is nauwkeuriger dan het vervolg teruggegeven. Dit onvoldoende en verwarde materiaal moet toen aan een ander persoon van geringe begaafdheid toevertrouwd geworden zijn, die er op zijne wijze, zonder met den schrijver van het afschrift in overleg te treden of wat hij geschreven had door het bijwonen der voorstellingen te verbeteren, een geheel van maakte. Aldus laten zich het tot stand komen dezer eerste uitgave en de groote afwijkingen van den echten tekst volkomen verklaren. — De namen Corambis en Montalto, in plaats van Polonius en Reynaldo, zijn geen bezwaar hiertegen, want het is mogelijk, dat de personen eerst zóo heetten en later vernoemd zijn; en het kan ook zijn, dat zij, zooals Tycho Mommsen gegist heeft, in het afschrift door de verkortingen *Cor.* voor „*Courtier*", Hoveling, en *Man*, d. i. Dienaar, werden aangeduid en dat de bewerker hier namen van gemaakt heeft.

Toen nu de tooneelspelers zagen, dat er, niettegenstaande hunne waakzaamheid, een tekst van den Hamlet het licht had gezien, die slechts een zeer onvolkomen denkbeeld gaf van het geheel, achtten zij het waarschijnlijk beter hun tegenstand op te geven en het reeds meermalen gespeelde stuk in een beteren vorm te laten uitgeven, zoodat zij in 1604 aan den drukker gelegenheid gaven een volledigen Hamlet, bijna tweemaal zoo groot als de eerste, ter perse te leggen. Doch hoe dit ook geschied zij, zeker is het, dat wij in de tweede quarto, evenzeer als in de folio, den echten tekst bezitten. Heeft aldus de eerste onvolledige uitgaaf aanleiding gegeven tot het verschijnen der betere, dan zijn wij den uitgever dank schuldig, want de folio is zeker niet naar het handschrift des dichters afgedrukt, maar naar een afschrift, dat van kappingen te lijden had

gehad, welke in 1604, toen Shakespeare nog aan het tooneel verbonden was, nog niet waren aangebracht; zoodat, wanneer men de folio aan eene tekstuitgave ten grondslag legt, deze hier en daar uit de quarto moet aangevuld worden. Zonder deze zouden wij dus een onvolledigen Hamlet, zooals wij zonder eene (trouwens veel slechtere) quarto-uitgaaf een minder volkomen tekst van den Koning Lear zouden bezitten, dan thans het geval is; zie deel VIII, blz. 492–494.

Het verhaal, dat aan Shakespeare's stuk ten grondslag ligt, komt het eerst voor in de Deensche geschiedenis van Saxo Grammaticus (gestorven 1204), welk in het Latijn geschreven werk voor de eerste maal in 1514 gedrukt werd. Niets ondertusschen behoeft ons te doen vermoeden, dat Sh. dit werk geraadpleegd heeft; veeleer heeft hij geput uit de Fransche verzameling van geschiedenissen en novellen van Belleforest en Boisteau, welke onder den titel van *Cent Histoires Tragiques* te Parijs werd uitgegeven en waarvan het vijfde deel, dat de geschiedenis van Hamlet bevat, in 1564 verscheen. Reeds vroeg, omstreeks 1587, werd deze geschiedenis tot een Engelsch tooneelstuk verwerkt; of Shakespeare er iets aan ontleend heeft, is niet uit te maken, daar van dit oudere stuk niets naders bekend is. Aan dit Fransche verhaal kon Shakespeare echter alleen den gang der gebeurtenissen, en dit nog alleen met belangrijke wijzigingen, ontleenen. Eene zeer korte vermelding moge voldoende zijn, om dit te staven.

Roderick, koning van Denemarken, had twee broeders, Horvendile en Fengon, tot stadhouders over Jutie, later Ditmarschen geheeten, aangesteld. Horvendile overwon en versloeg den dapperen koning van Noorwegen, en verwierf hierdoor Geruth, Roderick's dochter, tot vrouw. De spruit van dit huwelijk was Hamblet. Na eenigen tijd versloeg Fengon op verraderlijke wijze zijn broeder Horvendile, wiens weduwe hij weldra huwde. Hamblet, voor zijns ooms aanslagen beducht, hield zich, zooals voor hem Brutus en koning David gedaan hadden, krankzinnig; Fengon, die onderzoeken wilde, of de krankzinnigheid van zijn neef geveinsd was of niet, zorgt, dat Hamblet op een eenzame plaats in een bosch een schoon meisjen ontmoet, dat hem verleiden moest en achter de waarheid moest trachten te komen; te vergeefs: Fengon blijft nog in het onzekere. Hij verbergt daarom een zijner raadsheeren in de kamer der koningin, om een gesprek tusschen moeder en zoon te beluisteren; maar Hamblet vermoedt eene hinderlaag, doorsteekt den raadsheer, sleept hem naar buiten, maakt hem af, houwt het lijk in

stukken, welke hij laat koken en in een open gewelf werpen om den varkens tot voeder te dienen. Nu zendt Fengon Hamblet, dien hij, wegens zijne echtgenoote en haren vader Roderick, moet schijnen te ontzien, naar Engeland, met twee begeleiders, die een in hout gesneden verzoek aan den koning aldaar overbrengen om Hamblet te doen dooden. Hamblet weet den houten staf machtig te worden en vervangt den brief door een anderen, waarin de dood der metgezellen verlangd en voor Hamblet 's konings dochter tot vrouw gevraagd wordt. Hamblet weet zich invloed bij den Engelschen koning te verschaffen en erlangt zijn wensch. Hij keert nu naar Denemarken terug, waar men hem dood waant en juist zijne uitvaart viert; hij doet zich weer als waanzinnig voor, mengt zich onder de gasten, moedigt hen tot drinken aan, maakt hen weerloos, steekt het paleis aan de vier hoeken in brand en doodt zijn oom. Aanvankelijk houdt hij zich nu verborgen, maar treedt op een gunstig geacht oogenblik te voorschijn, houdt eene zeer lange rede tot de Denen, waarin hij hun den loop der gebeurtenissen mededeelt, en wordt eenstemmig tot koning verkoren. — Na de kroning gaat hij weder naar Engeland, bespeurt, dat de Engelsche koning het op zijn leven toelegt. doodt dezen en keert met twee vrouwen naar Denemarken terug. Daar wordt hij aangevallen door een oom van hem, Wiglerus, en gedood door het verraad van zijne tweede vrouw, die later met Wiglerus huwt.

Men kan uit dit beknopt overzicht reeds opmaken, dat Shakespeare aan het oude verhaal niets anders dan den gang van de gebeurtenissen, en gewijzigd, ontleend heeft, en dat het geheele treurspel inderdaad zijne eigene grootsche schepping is, eene schepping, die tot lezen en herlezen opwekt en tot de veelsoortigste beschouwingen aanleiding heeft gegeven. Het is bekend, dat er over geen treurspel ter wereld zooveel geschreven is als over Hamlet; wie er een overzicht van wil bekomen, moge het tweede deel van den Hamlet van Furness raadplegen. Hier moet het verwerven van een dieper inzicht in den Hamlet aan het lezen en herlezen van het stuk zelve overgelaten worden; waar ophelderingen of vingerwijzingen noodzakelijk te achten zijn, zullen de aanmerkingen die trachten te geven; maar het tal van beschouwingen over den Hamlet met een nieuwe verhandeling te vermeerderen of de zeer uiteenloopende denkbeelden van anderen, — wij noemen hier slechts Goethe (Wilhelm Meister's Lehrjahre) en Karl Werder (Vorlesungen, Berlin 1875), — in een nieuwen vorm te brengen, kan het doel dezer aanteekeningen niet zijn. De mededeeling van eenige der belangrijkste

beschouwingen of meeningen te dezer plaatse zou allicht te uitvoerig worden, en misschien ook de eenvoudige en zuivere opvatting van 's dichters woorden verhinderen of ten minste belemmeren, daar bij velen, die over den Hamlet schreven, de uitlegkunde niet vrij van inlegkunde gebleven is.

Blz. 3. I. 1. 1. Wie daar? 't Zou aan den schildwacht zijn, deze vraag te doen, maar haast, en misschien angst voor 't spook, doen Bernardo het eerst spreken. Het „Lang leev' de koning!" – zoo leze men liever in vers 3, waarop dan „Gij, Bernardo?" volgen kan, — is niet het wachtwoord, maar iets als „Goed' vriend!" zie reg. 15 de antwoorden, die Horatio en Marcellus op het aanroepen van den schildwacht geven.

Blz. 6. I. 1. 42. Gij zijt geletterd. Een geest moest in het Latijn toegesproken worden.

Blz. 9. I. 1. 112. Een spooksel is 't. *A mote it is. Mote* is de nieuwere spelling voor het *moth* der oude uitgaven; het woord beteekent een „stofjen", een „atoom"; Tschischwitz verklaart het door „spooksel", wat hier gevolgd is.

In de volgende regels is de omzetting van Tschischwitz, ook door Massey voorgesteld, overgenomen, die de vier regels, 117–120 der gewone uitgaven: „Een ster met vuur'gen staart.... werd gedoofd", welke anders op „Rome's straten" volgen, achter landgenooten" plaatst. Het is zeker de eenvoudigste wijze om de plaats gezond te maken. Laat men de vier regels op hun plaats, dan moet men aannemen, dat er een regel verloren is gegaan, of andere verbeteringen beproeven, die veel minder bevredigend zijn.

Blz. 14. I. 2. 65. Wat meer dan neef, doch niet in 't minst uw zoon. Meer dan een neef (daar ik uw stiefzoon ben), maar weinig of geenszins met u van één aard, één natuur (niet als een zoon, die naar zijn vader aardt). In 't Engelsch: *A little more than kin, and less than kind. Kind* beteekent niet alleen „aard" of „natuur", maar ook „vriendelijk". Deze woordspeling liet zich niet teruggeven, maar de zin is in de vertaling opgenomen, daar een zoon gehouden is zijn vader lief te hebben, wat Hamlet zijn stiefvader niet doet; hierom: „*niet in 't minst* uw zoon". De vertaling heeft dit voordeel, dat zij volkomen op 's konings zeggen terugslaat.

Blz. 16. I. 2. 113. Ter hoogeschool van Wittenberg. Shakespeare koos deze in 1502 gestichte hoogeschool ongetwijfeld,

wijl zij aan zijn publiek uit Marlowe's Faustus welbekend was. Bovendien was zij niet ver van Denemarken.

Blz. 17. I. 1. 140. Een zongod bij een sater. In 't Engelsch: *Hyperion to a satyr;* Hyperion is een naam van den zonnegod Helios, zie Homerus' Odyssea, I. 8. — Men merke in deze regel en op andere plaatsen dezer alleenspraak, de onregelmatigheden in de versmaat op, waardoor Shakespeare uitdrukt, dat het gemoed van den spreker aan eene hevige ontroering ter prooi is; vergelijk reg. 137, 146.

Blz. 24. I. 3. 11—14. De wasdom van natuur... Aan geest en ziel. Volgens de opmerking van Tschischwitz staan deze regels hier niet op hunne ware plaats, en behooren zij achter reg. 32: „Voor zijn onstuim'gen, onbescheiden dwang" ingevoegd te worden.

Blz. 25. I. 3. 58. En zorg, dat gij mijn regels in 't geheugen u grift. Eene opmerkelijke vermaning van Polonius; de lessen van levenswijsheid, die hij hier geeft, wijken zeer van zijn gewone wijze van spreken af, zijn niet van hemzelf, maar ongetwijfeld aan de eene of andere vreemde bron ontleend, en worden waarschijnlijk door hem uit het geheugen medegedeeld. Het was in Shakespeare's tijd niet vreemd, dat een vader tot leering van zijn zoon dergelijke lessen opstelde, en er den vorm van spreuken aan gaf. Zoo kent men een brief van Sir Henry Sidney aan zijn zoon Philip; zoo ook „tien raadgevingen", *ten precepts*, van Lord Burgley aan zijn zoon Robert, later graaf van Salisbury, uit welke b.v. het vijfde voorschrift luidt: „Beware of suretyship for thy best friends. He that payeth another man's debts seeketh his own decay. But if thou canst not otherwise chose, rather lend thy money thyself upon good bonds, although thou borrow it. So shalt thou secure thyself and pleasure thy friend. Neither borrow of a neighbour or of a friend, but of a stranger, whose paying for it thou shalt hear no more of it." Wat de lessen van Polonius betreft, zij schijnen aan het in Sh's tijd veel gelezen boek van Lyly, *Euphues*, ontleend te zijn, waarin Euphues aan Philautus de volgende voorschriften geeft: „Be not lavish of thy tongue", vergelijk reg. 59; „Every one that shaketh thee by the hand, is not joined to thee in heart", vergel. reg. 64, 65; „Be not quarrellous for every light occasion: they never fight without provoking, and once provoked they never cease", vergel. reg. 66, 67; „It shall be better to hear what they say, than to speak what thou thinkest", vergel. reg. 68. — De eigen levenswijsheid van

Polonius vindt men in het eerste tooneel van het tweede bedrijf.

Blz. 27. I. 3. 99. Vaak heeft hij me in den laatsten tijd getoond. In 't Engelsch: *He hath made many tenders.* Het woord *tender* beteekent „betuiging" of „aanbod" vooral van liefde, of ook iets dat in betaling gegeven wordt, en in dien zin vat Polonius het woord in reg. 106 op; het werkwoord *tender* beteekent „aanbieden" en ook „toonen", of wel „achten", rekenen", en in dezen zin bezigt Polonius het reg. 109. Dat bij het gebruik van het woord *tender* ook op de beteekenis „teeder" gelet is, spreekt wel van zelf.

Blz. 30. I. 4. 17. Dit brein-beneev'lend drinken. Het Deensche hof was, met name onder Christiaan IV, die van 1588—1649 regeerde, om zijn slemppartijen bekend. Howell, die het in het begin van de zeventiende eeuw bezocht, spreekt in zijne brieven van een feest, dat van elf uur in den morgen tot 's avonds duurde en waarop de koning vijf-en-dertig dronken instelde, tot hij in zijn stoel werd weggedragen.

Blz. 34. I. 5. 11. Te smachten. Er staat eigenlijk „te vasten". Honger, en ook dorst, te moeten lijden werd tot de ellenden van het vagevuur gerekend.

Blz. 36. I. 5. 62. Met giftig, vloekbaar ebbensap gewapend. In 't Engelsch: *With juice of cursed hebenon in a vial.* Men kan dit beschouwen als sap, afkomstig van den boom, *Diospyrus Ebenum*, die het ebbenhout levert; dit sap schijnt voor giftig gehouden te zijn; in Marlowe's „Jew of Malta" leest men: „the blood of Hydra, Lerna's bane, The *juice of hebon*, and Cocytus' breath." Anderen vatten *Hebenon* op als *Henebon* of *Henbane*, het bilsenkruid, *Hyoscyamus niger.* Plinius zegt in zijne Natuurlijke Historie (XXV, 4), dat de olie, uit de zaden dezer plant getrokken, in de ooren gedrupt, het verstand verbijstert. Dat vergiften bij indruppeling in het oor hunne werking uitoefenen, was omstreeks Sh's tijds een volksgeloof.

Blz. 37. I. 5. 107. Ik teeken 't aan. In 't Engelsch: *My tables. — meet it is I set it down.* De folio herhaalt, evenals zij drie regels vroeger *yes, yes!* voor het eenvoudige *yes* heeft, de woorden: *My tables, my tables!* De gejaagdheid van Hamlet wordt door deze herhaling, waardoor de versmaat verbroken wordt, zeer goed aangeduid. — Het was in Sh.'s tijd gewoonte een aanteekeningboekjen, in den vorm van toegeklepte schrijftafeltjes, hetzij van lei, hetzij van ivoor, hetzij misschien van een andere, met was bedekte stof, bij zich te dragen.

Blz. 40. I. 5. 150. Zijt gij daar, aardgeest? In 't Engelsch: *Art thou there, true-penny?* Het woord *true-penny* kan wellicht eenvoudig beteekenen brave knaap; volgens Collier zou het bij Sheffield een mijnwerkers-uitdrukking zijn, voor een aanwijzing van de richting, waarin erts te vinden is Op deze opmerking steunt de hier gegeven vertaling.

Blz. 41. I. 5. 156. *Hic et ubique.* „Hier en overal."

Ald. I. 5. 170. Hoe wonderlijk en vreemd ik mij gedraag. Hamlet's vlugge geest heeft dadelijk bevroed, dat hij, zoo diep geschokt, zich niet altijd kalm zal kunnen houden en wellicht krankzinnigheid zal moeten veinzen, om den argwaan van den door schuldgevoel achterdochtigen koning te ontgaan.

Blz. 42. I. 5. 189. De tijd sprong uit den band, enz. In 't Engelsch:

The time is out of joint: O cursed spite,
That ever I was borne to set it right!

Blz. 53. II. 2. 113. Voor haren uitnemend-blanken boezem, dit. In de dagen van koningin Elizabeth droegen de dames op de linkerborst een klein zakje, geschikt voor het bewaren van briefjes en andere kleinigheden.

Blz. 54. II. 2. 136. Voor lessenaar of brieventasch. Die de geheimen in zich opnemen en zwijgen. Voor brieventasch staat eigenlijk *tablebook*, d. i. memorandumboek, zie blz. 459, onderaan.

Blz. 55. II. 2. 160. Somtijds uren lang. Er staat eigenlijk: „soms vier uren lang". De getallen „vier", „veertig", „veertigduizend" (vergelijk V. 1. 292) worden door Shakespeare vaak in onbepaalden zin gebruikt, om „eenige", vele", „zeer vele" uit te drukken. Ook enkele andere getallen komen meermalen terug, b.v. twee-en-twintig, vier-en-veertig.

Blz. 56. II. 2. 163. Achter 't wandtapijt. *Behind an arras*, zoo genoemd naar de plaats, waar deze tapijten vooral vervaardigd werden. Er was dikwijls een vrij groote ruimte tusschen den wand en het tapijt.

Ald. II. 2. 170. Gij vergunt dit? Zoo kan de tekst vertaald worden, als men deze woorden tot den koning en de koningin bij hun vertrek gericht denkt, zooals Delius en de meeste uitgevers doen; maar er staat eigenlijk: „O vergun mij", en dit moet de vertaling zijn, wanneer men ze de inleiding acht tot Pol.' vraag aan prins Hamlet: *How does my good Lord Hamlet?* zooals door de uitgevers der Globe-editie geschiedt.

Blz. 57. II. 2. 182. Als een aas, dat goed is om te kus-

sen. *Being a good kissing carrion.* Men vatte dit niet op als *good at kissing*, „dat den kus der zon gaarne teruggeeft", maar als *good for kissing*, „goed om te kussen, goed om door de zon gekust te worden". De beknopte verzameling der aanteekeningen op deze eenvoudige woorden neemt in Furness' variorum-editie van den Hamlet vier blz. groot 8°, met kleine letter gedrukt, in. Sommigen, waaronder ook de uitgevers der globe-editie, veranderen den tekst en vervangen *good* door *god*, zoodat *being a god* dan op het verwijderde *Sun* zou moeten terugslaan.

Blz. 64. II. 2. 335. De luimige snaak. *The humourous man.* Iemand die de humoristische rollen speelt, zooals b.v. Mercutio in Romeo en Julia, Jacques in Elk wat wils *(As you like it)*, wel te onderscheiden van den *clown*, den grappenmaker.

Ald. II. 2. 354. Er is een kindergebroedsel opgekomen. Shakespeare doelt hier op de toenmalige lotgevallen van het tooneel in Engeland, namelijk op de kinderen van de koninklijke kapel en andere gezelschappen, koorknapen, die ook tooneelvertooningen mochten geven en door de karige bezoldiging, die zij ontvingen, er ook wel toe verplicht waren. De zucht naar nieuwigheden lokte veel bezoekers er heen en deed aan de oudere schouwburgen afbreuk. De dramatische schrijvers kozen voor of tegen de kindergezelschappen partij en in de stukken kwamen niet zelden luimige zetten of vinnige uitvallen tegen de mededingers voor.

Blz. 65. II. 2. 378. Hercules met zijn vracht en al. Het teeken van het Globe-theater, waartoe ook Sh. behoorde, was Hercules, die den wereldkloot draagt. Daaronder stond: *Totus mundus agit histrionem:* de geheele wereld speelt comedie.

Blz. 67. II. 2. 418. Onverdeelde vertooning of onbeperkt dichttafereel. Met de *scene individable* zal wel een stuk bedoeld zijn, dat eene bepaalde handeling heeft, eene zekere eenheid bezit, met *poem unlimited* een vertooning, waarin b.v. het geheele leven van een persoon of een tijdperk der geschiedenis werd voorgesteld.

Ald. II. 2. 422. O Jeftha enz. De oude ballade: *Jepha Judge of Israel* is bewaard gebleven en in Percy's *Reliques of Ancient English Poetry* te vinden.

Blz. 68. II. 2. 443. Dat gij haar op de tanden hebt. In 't Engelsch: *to beard me*, „om mij te trotseeren. — Bij het zien van een anderen tooneelspeler herinnert zich Hamlet, dat hij dezen vrouwerollen had zien spelen; vandaar zijn toespraak: „Mijne

jonge dame." In Sh.'s tijd en nog lang daarna, tot omstreeks 1660, werden de vrouwerollen steeds door knapen en aankomende jongelingen vervuld. De hooge schoen, *chopine*, was vooral in Venetië in gebruik bij dames van rang, en daar soms een halve el hoog, maar ook in Engeland niet onbekend.

Blz 69. II. 2. 461. Eenvoud. Shakespeare gebruikt hier het woord *modestia* in denzelfden zin, waarin Cicero (*De Officiis*, I. 40) het woord *modestia* bezigt: „ut modestia sit scientia rerum earum, quæ agentur aut dicentur, loco suo collocandarum."

Ald. II. 2. 474. Wiens saab'len rusting. *Sabel* is de naam voor zwart in de wapenkunde, zooals *keel* die voor rood.

Blz. 71. II. 2. 525. De schaars omhuifde koningin. In 't Engelsch: *the mobled queen.* Het woord moet beteekenen: omwoeld, omwonden, ongeveer als *muff'led*, waarvan het een verbastering of provinciale uitspraak zou kunnen zijn. Coleridge zegt hieromtrent: „A *mobcab* is still a word in common use for a morningcab, which conceals the whole head of hair, and passes under the chin. It is nearly the same as the nightcap, that is, it is an imitation of it, so as to answer the purpose („I am not drest for company"), and yet reconciling it with neatness and perfect purity." Men denkt dadelijk aan ons *mopmuts*. Trouwens *moppen* en *bemoppen* beteekent „omwinden", en deze woorden werden, evenals „doeken", overdrachtelijk voor „bedriegen" gebezigd.

Blz. 73. II. 2. 587. 't Wachtwoord voor ontroering. *The cue for passion. Cue* is de wacht, het wachtwoord, in de tooneelspeelkunst, d. i. het laatste woord of de laatste woorden, die aan het optreden of het antwoord van een acteur voorafgaan, de *staart* als 't ware van het gezegde zijns voorgangers, waar hij op moet letten om op het juiste oogenblik in te vallen. Het werd, zegt men, in de afschriften der rollen met de letter Q aangewezen.

Blz. 75. II. 2. 616. Een almansdel! In 't Engelsch: *A scullion*, een bediende van de minste soort, wien b.v. het vatenwasschen was opgedragen; in de vertaling mocht het volgend woord niet zwakker zijn dan het voorafgaande, *a very drab.*

Blz. 79. III. 1. 59. Of 't hoofd te bieden. Er staat letterlijk: *to take arms*, „de wapenen te grijpen".

Ald III. 1. 65. Ja, dit stremt. In 't Engelsch: *Ay, there's the rub.* „Rub" is een hindernis, een hinderpaal; het woord wordt bij het kegelen gebruikt, als de bal in zijn loop belemmerd wordt.

Ald. III. 1. 70. Want wie verdroeg enz. Men vergelijke Sonnet 66.

Blz. 80. III. 1. 88. Zoo maakt het peinzen enz. In 't Engelsch: *Thus conscience does make* etc. Hier wordt *conscience* gebezigd in den zin van het Latijnsche *conscientia*, „bewustzijn van zichzelf", „denkvermogen", niet in dien van „geweten", veeleer als *consciousness*, *inmost thoughts*.

Ald. III. 1. 93. 'k Heb nog gedachtenissen van u, prins. Hier ontwaart Hamlet plotseling, dat de ontmoeting niet toevallig is, dat Ophelia er op voorbereid was; en hij vermoedt of begrijpt, dat hij bespied wordt; vandaar zijne plotselinge bitterheid en droefenis; ook zij, ook Ophelia, is schijn; aan zoo iemand heeft hij nooit iets gegeven. — Nog eens toetst hij haar, reg. 132, met de vraag, waar haar vader is; als zij hierop een leugen stamelt, gaat zijn droefenis in verontwaardiging over.

Blz. 81. III. 1. 126. Ik ben zeer trotsch enz. Men vulle het volgende woord aan en leze: „Ik ben zeer trotsch, wraakzuchtig, eergierig;" enz. Bij den druk bleef toevallig het woord „wraakzuchtig" na de afbreking onvolkomen

Blz. 85. III. 2. 12. Om de ooren van den engelenbak te doorkrijschen. Er staat woordelijk: „de ooren van de grondelingen". In Sh.'s tijd was het parterre, de „bak", de minste plaats; men moest zich daar, vrij wel in de diepte, in den zoogenaamden *pit*, met staanplaatsen op den ruwen grond behelpen, want banken of andere zitplaatsen waren er niet. De toeschouwers daar heetten *grondelingen*, en deelden dezen naam met de bekende visschen, ook weeralen genoemd, die zich nabij den bodem van het water, vaak in het slijk ophouden.

Ald. III. 2. 13. Onverklaarbare pantomimes. Bij de oudere schouwspelen werd het beloop der geschiedenis door eene stomme vertooning den toeschouwers voor oogen gesteld; deze werd dan later opgehelderd door de gezegden der tooneelspelers; men kan er hier, in het tusschenspel, een voorbeeld van zien en ook in den Pericles (deel X). Soms moeten die stomme vertooningen vrij onbegrijpelijk geweest zijn; in Heywood's *The Four Prentices* (1615) vindt men: „Enter Tancred, with Bella Franca richly attired, she *somewhat affecting him*, though she *makes no show of it*." — De Termagant, die een oogenblik later genoemd wordt, komt in oude romances als een Saraceensche godheid voor; in de oude mirakel- en tooneelspelen is hij, evenals koning Herodes, de grimmigheid en woestheid in persoon, een schreeuwer, twistzoeker, moordenaar. De vertaling zou misschien korter en beter zijn: „omdat hij Termagant overbuldert, Herodes overherodest."

Akt. III. 2. 26. Aan de verworpenheid haar eigen beeld te toonen. Het Engelsch heeft: *scorn her own image.* De keus van het woord *scorn* is vreemd; is het op te vatten als *mockery, satyre?* of als *disdain, pride?* Men heeft er ook *sin* voor vermoed, dat, oudtijds *sinne* geschreven, lichtelijk met *scorne* kon verwisseld worden. Men zou dan door zonde of boosheid kunnen vertalen. — Ook het volgende *the very age and body of the time* levert zwarigheden op; men heeft voor „very" *every*, of voor „very age" *visage* vermoed, of „time" in de beteekenis *world* opgevat. 't Best zal zijn, zonder den tekst te veranderen, *very* te nemen in den zin van „juist deze", „juist de eigen", *age* in dien van „a generation of men", „a particular period of time", wat hier door *eeuw* is uitgedrukt, *body* als dat wat het levende en wezenlijke deel van iets uitmaakt. Hiermede moge de gegeven vertaling gerechtvaardigd geacht worden.

Blz. 88. III. 2 97. Hoe gaat het leven, neef Hamlet? In 't Engelsch: *How fares my cousin Hamlet?* letterlijk: Hoe vaart mijn neef Hamlet? Maar *to fare* heeft behalve de beteekenis, waarin de koning het woord bezigt en ook wij het gebruiken, ook die van: „het leven houden", „zich voeden", en zoo vat Hamlet het op.

Blz. 89. III. 2. 119. Zal ik in uw schoot liggen. Het schijnt, dat bij vertooningen binnenshuis de heeren zich vaak aan de voeten der schoonen nedervlijden. In Gascoigne's *Greene Knight's Farewell to Fancie* leest men: „To lie along in ladies lappes". Gezegden als die hier volgen waren in Elizabeth's tijd ook in de hoogste kringen niet ongewoon. Ik herinner mij gehoord of gelezen te hebben, dat Elizabeth op haar gang naar de kerk eens een bedelaar langs den weg zag liggen en bij het voorbijgaan zeide: „Pauper ubique iacet", waarop de bedelaar, misschien een gewezen student, onmiddellijk antwoordde:

„In thalamis, regina, tuis hac nocte iacerem,
Si verum hoc foret: Pauper ubique iacet;"

en dat de koningin, in dit zeggen groot vermaak scheppende, er een ruime belooning voor gaf.

Blz. 90. III. 2. 137. Nu, dan moge de duivel in het zwart gaan, want ik wil sabelbont dragen. Of: „Nu, dan moge de duivel rouw dragen, ik wil in sabel gaan." *Sabel* is in de wapenkunde de naam voor zwart, maar het is ook de naam van een kostbaar bont, dat volgens een statuut van

Hendrik VIII niemand beneden den rang van Earl (graaf) mocht dragen. — Over het Meidanspaard, reg. 143, zie men Deel I, blz. 499.

Blz. 91. III. 2. 147. Het is muichelend ongevoeg. In 't Engelsch: *This is miching mallecho. Miching* schijnt „sluipend", „loerend", te moeten beteekenen, en *mallecho* eene verbastering van het Spaansche „malhecho", misdaad, te zijn.

Blz. 92. III. 2. 162. Het rijmpjen van een ring. Een paar voorbeelden van de, natuurlijk zeer korte, rijmpjes op ringen van Sh.'s tijd zijn: „I cannot show The love I O", en „God above, Increase our love".

Blz. 96. III. 2. 255. Gij zijt een goed uitlegger, prins. In 't Engelsch: *You are as good as a chorus.* „Chorus" was de naam van den enkelen persoon, die, het oude koor vervangende, een stuk inleidde of de deelen aaneenverbond; zie Koning Hendrik V, Winteravondsprookjen, Pericles. — Die bij het Marionettenspel het woord deed, heette *interpreter*, zie den volgenden regel.

Ald. III. 2. 264. Om wraak ten hemel schreit het raafgekras. Waarschijnlijk een aanhaling uit een algemeen bekend tooneelstuk, of uit een volksdeuntjen.

Blz. 97. III. 2. 282. 't Gekwetste hert zoek' hijgend rust, enz. Eindelijk heeft Hamlet bereikt, wat hij, wien het niet mogelijk was dadelijk de hand aan het werk te slaan, volgens de laatste regels van het tweede bedrijf in de eerste plaats zocht te verkrijgen, de zekerheid van 's konings schuld; de Geest had waarheid gesproken. Al wordt de vervulling der schrikkelijke taak dubbel moeilijk, nu de koning weet, dat Hamlet zijne schuld doorgrond heeft, toch is er een last van Hamlet's gemoed afgewenteld, hij juicht in zijn aanvankelijk slagen, beschaamt zijn vroegere speelmakkers, thans handlangers van zijn verraderlijken oom, bespot den ouden Polonius, die zichzelf in al zijn nietigheid ten toon stelt, en ijlt naar zijne moeder om hare ziel door zijne taal aan de heerschappij der zonde te ontrukken.

Blz. 98. III. 2. 295. Is iemand, lang van — vinger. In 't Engelsch: *A very very — pajock.* Dit vreemde woord, dat het woordjen *ass* vervangt, — het versjen is waarschijnlijk aan een volksdeuntjen ontleend, — heeft vrij wat gissingen uitgelokt. Dyce zegt, dat in het noorden van Schotland dikwijls in plaats van *peacock* „peajock" gezegd wordt en houdt dit woord voor 'tzelfde als *pajock*. Deze verklaring is wel aan te nemen, tenzij men met Delius *pajock* voor *bajocco*, een Italiaansche munt van

geringe waarde, wil houden. — Ook in het volgende versjen verandert Hamlet de laatste woorden; voor de vertaling kan men vermoeden, dat de bedoeling was: dat hem 't geweten knaagt.

Blz. 101. III. 2. 358. „Terwijl het gras groeit." — „Verhongert het paard." Het oude Engelsche spreekwoord luidt: *While grass doth growe, the silly horse doth starve.*

Blz. 103. III. 2. 412. De ziel van Nero. Van Nero, den moedermoorder.

Blz. 106. III. 3. 79. Wat! dit waar' loon en handgift, maar geen wraak. Nauwelijks ziet Hamlet den koning, of hij wil den stoot doen; maar zijne natuur vermag zulk een daad niet te plegen, en zijn geest, niet tot zulk een handeling geneigd, oppert onmiddellijk allerlei bezwaren om zich aan de vervulling zijner taak te onttrekken en zoekt redenen om zijn niet handelen te verontschuldigen en te rechtvaardigen. Zoo kan men deze alleenspraak zeer wel opvatten. — Is men echter van meening, dat Hamlet den koning niet slechts heeft te dooden, maar eerst te ontmaskeren, de straf hierdoor te rechtvaardigen, en als redder van den Deenschen staat op te treden, dat alzoo de taak niet slechts voor zijn natuur, maar uit haren aard te zwaar is, dan kan men zeggen, dat hij nog niet meer heeft kunnen doen en de alleenspraak anders opvatten, namelijk aldus *). Groot was de verzoeking voor Hamlet om zijn oom, van wiens schuld hij even te voren de zekerheid heeft verkregen, neder te stooten, nu hij hem alleen vindt; hij moet zichzelven de krachtigste gronden voorhouden, om de daad niet te plegen, die den koning geen bekentenis zou afdwingen, hem geen schande zou brengen, maar hem voor het slachtoffer van een sluipmoord, door een half waanzinnige begaan, zou doen houden. Inderdaad, men stelle zich eens voor, dat Hamlet zijnen oom, door hem den dolk in den rug te stooten, had afgemaakt! Wie zou zeggen, dat hij zijn vader op waardige en voor den staat heilzame wijze, zie I. 5. 189, gewroken had? Maar welk een diepen indruk het zien van den broedermoorder en verleider zijner moeder, en de gedachte, dat de booswicht in zijn bereik is, op hem maken, is in deze alleenspraak krachtig uitgedrukt. — Hoe dit zij, diep ontroerd, zichzelven nauwelijks meester, treedt hij de slaapkamer

*) Hier is in enkele trekken het onderscheid aangegeven tusschen de beschouwingen van Goethe en van Werder (voorafgegaan door L. Klein) aangaande Hamlet's karakter.

zijner moeder binnen en zijne woeste, wilde woorden dwingen haar den kreet af, die Polonius om hulp doet roepen. Nu is het geheel met zijn zelfbeheersching gedaan, hij wordt bespied bij het onderhoud met zijne moeder, bij het bed, welks ontheiliging zijne ziele grieft, waarschijnlijk door den schurk, wiens bestraffing hem tot plicht is gesteld; hij doet den noodlottigen stoot, die hem verder dan ooit van zijn doel verwijdert. Maar, — en hier blijkt, „dat hooger wijsheid vaak verkneedt en vormt, wat wij slechts ruw ontwerpen" (V. 2. 10), — juist als dit doel hem onbereikbaar schijnt te zijn geworden, brengen de omstandigheden den balling terug, en is het hem gegeven, zij het ook ten koste van zijn eigen leven, den gekroonden booswicht te doorsteken op een oogenblik, zooals Hamlet gewenscht had, „dat ieder uitzicht rooft op zaligheid" (III. 3. 92), op een oogenblik, dat hij zich aan een nieuwen, drievoudigen moord schuldig heeft gemaakt.

Blz. 108. III. 4. 4. Als schild. Het oorspronkelijke bedoelt veeleer een vuurscherm.

Blz. 111. III. 4. 39. Wat heb ik dan gedaan? Men ziet, de koningin is niet medeplichtig aan den dood van haren eersten echtgenoot; met de donkerzwarte vlekken, die zij in het binnenst harer ziel ontwaart, reg. 90, bedoelt zij haar bezwijken voor de verleiding van haar zwager.

Blz. 112. III. 4. 100. Die van een plank de kostb're kroon ontvreemdde. Men merke op, dat Hamlet hier wel van zijn oom zegt, dat deze de kroon gestolen heeft, maar niet van zichzelven zegt, dat hij beroofd is. Men denke Denemarken als een kiesrijk, waarin natuurlijk ook verwanten elkander konden opvolgen, zoodat Hamlet de naaste was aan den troon, zie V. 2. 65.

Blz. 113. III. 4. 104. Eed'le schim, wat wilt gij? In 't Engelsch: *What would your gracious figure?* Het is niet wel mogelijk, dit *gracious* in eene andere taal terug te geven; het kan edel, heilig, deugdzaam, en ook genadig, vriendelijk, zacht, goed en bevallig zijn, en is ook een gewone uitdrukking bij het toespreken van vorstelijke personen. Komt de geest geharnast op, als vroeger, dan moet de toespraak eenigszins bevreemden; eigenaardiger is het, dat hij in het slaapvertrek zijner echtgenoote hetzij in zijn gewoon koninklijk gewaad verschijnt of wel in huisgewaad. Dat het stuk werkelijk zoo in Sh.'s tijd gespeeld werd, blijkt uit de quarto van 1603, waarin te lezen staat: *Enter the Ghost in his night gowne.* Wij moeten dit *nightgown*

niet juist als nachtgewaad, maar veeleer als gewoon gewaad opvatten.

Ald. III. 4. 106. Komt gij niet om uw tragen zoon te laken? Op deze vraag, men merke dit op, volgt slechts eene korte aansporing, geen verwijt; men zou zeggen, dat de geest vooral verschijnt om Hamlet matiging jegens zijne moeder aan te bevelen; zijn uitzicht was niet geschikt om Hamlet tot gestrengheid aan te manen, zie reg. 129.

Blz. 114. III. 4. 135. Mijn vader in zijn doen alsof hij leefde. In 't Engelsch: *My father, in his habit as he lived.* Het woord *habit* beteekent vaak eenvoudig „kleeding", „gewaad", zoodat men kan vertalen; Mijn vader, in zijn kleeding, of hij leefde (als bij 't leven); maar het drukt ook zeer dikwijls het geheele uiterlijk voorkomen, houding, wijs van doen aan, zooals hier verkozen is.

Blz. 116. III. 4. 182. Den opgezwollen koning. *Let the bloat king.* Het woord *bloat*, — voor het *blowt* der oude quarto's en het *blunt* der folio's door gissing in den tekst gekomen, — dat opgezwollen, opgeblazen, beteekent, wijst op het gezwollen voorkomen des konings, een gevolg zijner onmatigheid.

Ald. III. 4. 193. Den korf met vogels. De inhoud der van elders niet bekende fabel is duidelijk. Hamlet wil er natuurlijk mee zeggen, ontsluit gij uw hart en stelt gij mijne zoo even u medegedeelde gedachten in vrijheid, dan kunt gij in mijn val medegesleept worden.

Blz. 117. III. 4. 200. Ik moet naar Engeland. Hamlet beseft, dat hij na den beganen misslag, het overijld overhoop steken van Polonius, de zending naar Engeland niet meer kan ontgaan, en dat hij, om zijn doel nog te bereiken, list tegen list zal moeten overstellen. Men meene niet, dat hij zijn doel uit het oog verliest, en zich eenvoudig er op verheugt, bedriegers te bedriegen.

Ald. III. 4. 212. Ik sleep zijn dikheid enz. In 't Engelsch: *I'll lug the guts* etc. *Guts* beteekent ingewanden, en wordt meermalen gebruikt om slempers of dikzakken aan te duiden; zie 1 Koning Hendrik IV, II. 4. 251. Het woord was in Sh.'s tijd zeker meer gebruikelijk en minder onedel dan thans. Hamlet gebruikt het hier in zijn bitterheid, daar hij zichzelf verwijt door het verslaan van den onbeteekenenden hoveling verder dan ooit van zijn doel te zijn.

Blz. 118. IV. 1. 1. Er is een reden enz. De folio laat op het heengaan van Hamlet onmiddellijk volgen: *Enter King.* „De Ko-

ning komt op." In de quarto van 1603 staat *Enter the King, and Lordes;* in die van 1604: *Eenter King, and Queene, with Rosencraus and Guyldensterne.* Bij geen van allen begint er een nieuw bedrijf; trouwens de quarto's onderscheiden geen bedrijven, de folio niet meer na het tweede. De inrichting van de folio-uitgave is de beste; de Koningin blijft achter en de Koning komt, alleen, bij haar, om den afloop van haar gesprek te vernemen; reg. 4: Laat met den Koning enz., aan de quarto van 1604 ontleend, is volkomen overtollig en wordt dan ook in de folio niet gevonden. Het best zou zijn, het derde bedrijf hier te laten doorgaan en eerst met het vierde tooneel, blz. 126, waar Fortinbras optreedt, het vierde bedrijf te doen aanvangen. De gewone indeeling, die Rowe (1709) uit de quarto-editie van 1676 overnam, zou dus wel te verbeteren zijn, maar bleef hier behouden, daar zij in alle of nagenoeg alle uitgaven, ook in de Globe-editie, gevolgd is.

Blz. 127. IV. 4. 25.

Tweeduizend zielen dus, en twintigduizend
Dukaten voor een ding, geen strootjen waard!

Men vatte de getallen niet op als bepaalde getallen, alsof Hamlet van de sterkte van het leger en de kosten der oorlogstoerusting nauwkeurig onderricht ware; gelijk zoo dikwijls bij Shakespeare, — men vergelijke blz. 460 de aanteekening op II. 2. 160, — drukken zij eenvoudig een groot aantal uit. — In het Engelsch staat: *Two thousands souls and twenty thousands ducats Will not debate this question of a straw.* De wensch, om de vermelding van dit stroo, — zie regel 55, — te bewaren, deed dezen vorm voor de vertaling kiezen; geeft men dit woord prijs, dan kan de vertaling, in den vorm nader aan het oorspronkelijke blijvende, luiden:

„Tweeduizend zielen, neen, noch twintigduizend
Dukaten slechten dezen twist om niets."

Wij vinden hier en in de volgende drie regels den indruk teruggegeven, dien het zien van Fortinbras' onderneming op Hamlet maakt; hij zegt ze voor zich, niet tot den hopman. Men heeft gevonden, dat deze uiting in tegenspraak is met de volgende alleenspraak van Hamlet, en ze dus, tegen de quarto van 1604 en de folio in, geheel of ten deele den hopman willen toekennen; doch er is inderdaad geen tegenstrijdigheid; ook in de alleenspraak zegt Hamlet, dat Fortinbras om een nietig stuk gronds ten strijde trekt en vindt juist dit beschamend voor zichzelven.

Blz. 128. IV. 4. 45. Daar 'k wil en kracht en grond en middl'en heb. Men leze liever, de oorspronkelijke volgorde behoudende: Daar 'k grond en wil en kracht en middl'en heb.

Ald. IV. 4. 53. Het waarlijk groot zijn Is niet, zich enkel voor iets groots te roeren. In 't Engelsch: *Rightly to be great Is not to stir without great argument.* Men kan twijfelen, of de ontkenning *not* behoort bij *is*, zoodat men achter *not* eene komma plaatsen moet, of wel bij het volgende *to stir*. In het eerste geval is het volgende *but* juist gekozen, in het tweede iets minder goed. Wenscht men ondertusschen, wat mij thans verkieslijker voorkomt, de tweede opvatting, dan luide de vertaling: Echt groot zijn is, Zich niet dan voor een machtig doel te roeren, Maar enz. Capell en Delius rekenen, dat *not* zoowel bij *is* als bij *to stir* behoort, dus eigenlijk voor *not not* staat: „Het waarlijk groot zijn bestaat niet daarin, dat men niet dan om eene groote oorzaak in beweging komt, maar" enz.

Blz. 129. IV. 5. 1. Ik wensch haar niet te spreken. Hamlet verdwijnt voor geruimen tijd voor het tooneel, maar men zegge daarom niet, dat de handeling stilstaat. Integendeel, zij gaat sneller voort dan ooit; een hoogere macht voert Hamlet tot het doel, dat hemzelven onbereikbaar was. Hij heeft de fout begaan. Polonius te dooden; de pijl, aan zijn boog ontglipt, heeft een ander wit getroffen dan waarvoor het bestemd was (V. 2. 254); de liefelijke Ophelia is waanzinnig geworden van smart, en bezwijkt; haar broeder is toegesneld om zijns vaders dood te wreken; thans handelt de koning en dompelt zich, bij het vernemen van Hamlet's terugkomst, in nieuwe schuld, die hem den ondergang bereidt. Het is Hamlet gelukt door zijn eigen list des konings listen te verijdelen; hij is op schier wonderdadige wijze teruggekeerd, en krachtiger dan ooit spreekt hij uit (V. 2. 63), dat het zijn plicht is, den arm tegen den koning op te heffen, het is nu *perfect conscience*. Door hooger hulp heeft hij het bedrog ontdekt, door 's hemels bestel droeg hij zijns vaders zegelring bij zich (V. 2. 10 en 48); hij gevoelt, dat hij gedreven wordt tot de wraak; het is, of hij beseft, dat het volbrengen van deze taak hem het leven kosten zal; zijn peinzen over de vergankelijkheid (V. 1. 203) en een angstig voorgevoel (V. 2. 222) getuigen het; maar niets, dan wat gebeuren moet, gebeurt; hij is bereid (V. 2. 231). In 't eind: de koning heeft zijn verraderlijk net ge-

spannen, dat Hamlet reeds omhult, maar de schurkerij komt aan het licht, en de gekroonde, eindelijk ontmaskerde, booswicht valt door zijn eigen verraderlijken aanslag; Hamlet heeft, stervende, het bevel van den geest vervuld.

Ald. IV. 5. 4. Zij spreekt steeds van haar vader. In de quarto van 1604 is met de Koningin en Horatio een Edelman binnengetreden, die deze woorden spreekt, waarna Horatio den raad geeft: „'t Waar' goed" enz. De folio laat den Edelman weg, en inderdaad is Horatio de geschikte persoon om zich Ophelia aan te trekken en haar bij de koningin te brengen; er is dan tevens een reden, waarom hij tot de koningin komt; bovendien is het beter, dat de koningin reg. 17–20: „'t Is voor mijn kranke ziel" enz. alleen, dan, terwijl de Edelman Ophelia haalt, in het bijzijn van Horatio ter zijde spreekt.

Blz. 130. IV. 5. 25. Aan zijn pelgrimsstaf. Het pelgrimsgewaad heeft indertijd wel meermalen tot mom bij minnerij gediend.

Blz. 131. IV. 5. 41. Men zegt, dat de uil een bakkersdochter geweest is. Ophelia denkt aan een oude legende, die in Glocestershire algemeen in omloop was: de Heiland vroeg eens een bakkersvrouw om brood, wat zij hem ook dadelijk wilde bakken. De dochter vond, dat hare moeder er te veel deeg voor gebruikte en nam het grootste deel er van weg. Toen zwol het overschot plotseling allergeweldigst op, zoodat de dochter, in haar verbazing, kreten uitte, niet ongelijk aan uilengeschreeuw, waarop de Heiland haar in een uil veranderde. Vandaar Ophelia's zeggen: „wij weten niet, wat wij kunnen worden." Dit verhaal werd aan kinderen gedaan, om hun barmhartigheid in te prenten.

Ald. IV. 5. 48. Op morgen is het Sint-Valentijnsdag. De Sint-Valentijnsdag, 14 Februari, roept zeer sterk de oud-Germaansche mythe voor den geest en doet denken aan den zeeghaften strijd van de nieuwe lente, Vali, met den blinden winter, Hödr. Naar de oud-Engelsche volksoverlevering paren op dien dag de vogels. De jonge lieden vierden steeds op dien dag feest en ieder verkreeg door het lot een liefje, waarin een voorspelling voor een latere verloving gezien werd. Nog ten huidigen dage is de Valentijnsdag een feest, waarop brieven, gedichten en geschenken worden toegezonden; naar het kinderlijk bijgeloof van het volk wordt het eerste meisjen, dat iemand op dien dag ziet, zijn vrouw, en de meisjes zijn er op uit hem, dien zij wenschen, dien dag het eerst te zien. Hierop doelt het liedjen. — Men verdenke Ophelia's verleden niet om wat er lichtvaardigs in haar liedjen voorkomt; wat

het zinnelijke meisjen vroeger gehoord heeft, komt in hare verbijstering haar voor den geest, misschien opgewekt door de vermaningen van haar vader en haar broeder, zooals men zou opmaken uit reg. 71: „Mijn broeder moet het weten."

Blz. 136. IV. 5. 146. En, als de pelikaan mijn leven offrend. De pelikanen voeden de jongen met visschen uit den geopenden keelzak; het bloedverlies der visschen en een bleekroode vlek aan de borst van den vogel hebben aanleiding gegeven tot het sprookjen, dat de pelikaan zijn jongen met zijn eigen bloed voedt, en zelfs den vogel in de middeleeuwen tot symbool van den Verlosser doen kiezen.

Blz. 137. IV. 5. 171. Naar onder, naar onder, naar onder! Voor de derde herhaling staat eigenlijk: „En roept hem naar onder!"

Ald. IV. 5. 172. O wat past dat spinnewiel er bij. In 't Engelsch: *O, how the wheel becomes it!* Aan Ophelia komt een meisjen voor den geest, dat onder het spinnen het lied zingt. Men verklaart ook wel: O wat past dat refrein goed! *Wheel* zou referein beteekenen. Jammer, dat dit, naar het schijnt, niet te bewijzen is.

Ald. IV. 5. 175. Daar hebt gij Rozemarijn. Men behoeft hier niet te denken, dat Ophelia inderdaad met bloemen fantastisch gesierd of met bloemen in de hand optreedt; de oude uitgaven geven dit niet aan en zij kan zeer wel denkbeeldige bloemen uitdeelen. Rozemarijn werd geacht het geheugen te versterken en daarom zoowel bij bruiloften als bij begrafenissen gedragen; voor de Vergeet-mij-nietjes heeft het Engelsch *pansies*, — d. i. *pensées*, — met de bijvoeging: *for thoughts;* de Nederlandsche benaming harer plaatsvervangsters rechtvaardigt wel de verandering. Venkel werd gerekend het gezicht te verhelderen, of een zinnebeeld van vleierij geacht, Akelei wees op ongeluk in de liefde of in 't huwelijk, wegens de sporen of horentjes der bloem; Wijnruit, — *Rue* of *Ruth*, — een zinnebeeld van rouw, berouw of smart, werd ook wel *herb of grace*, „genadekruid" genoemd, zie K. Richard II, III. 4. 105, en mocht vooral op een Zondag, die een stichtelijke stemming te voorschijn roept, den laatsten naam dragen. Madeliefjes gaven een waarschuwing aan luchthartige meisjes, dat zij niet te veel op de beloften van hare minnaars moesten vertrouwen, en Viooltjes waren een zinnebeeld der getrouwheid. Men behoeft zich geenszins voor te stellen, dat Ophelia deze bloemen met bepaalde bedoeling aan bepaalde personen geeft; de hier gegeven aanwijzingen van

personen zijn niet aan de oude drukken ontleend en waren misschien beter weggebleven.

Blz. 147. IV. 7. 170. Lange purperbloemen. De bedoelde bloemen zijn de zoowel in Engeland als hier vrij gewone roode Orchideën of Standelkruiden, Orchis mascula (in het Nederlandsch wel eens *knaapjes-* of *kullekenskruid* geheeten) en Orchis latifolia, planten met twee knollen aan den voet, die bij de eerste rond zijn, bij de tweede handvormig verdeeld: de ruwe herdersnamen, welke in het Latijn door *testiculus caninus* uitgedrukt worden en ook ten onzent met allerlei variaties bekend zijn *), passen op de eerste, de naam „doômansvingers" op de tweede soort.

Blz. 149. V. 1. 2. Haar zelfs zaligheid. In 't Engelsch: *Her own salvation.* De doodgravers worden bij hun optreden in het oorspronkelijke *clowns* genoemd, en het kan niet verwonderen, dat zulk een persoon *salvation* zegt, als hij *damnation* bedoelt.

Ald. V. 1. 4. De lijkschouwer. Als iemand niet een natuurlijken dood door ziekte gestorven was, had een beambte der kroon, *coroner* of *crowner*, te onderzoeken of hij door toeval om het leven gekomen was en het gevaar had trachten te ontkomen, *se defendendo*, of wel den dood gezocht had, *se offendendo.* — De spitsvondige redeneering, die de eerste doodgraver een oogenblik later houdt, moet wellicht zien op een coroner's rechtspraak bij gelegenheid van den zelfmoord van Sir James Hales, kort na de troonsbeklimming van koningin Elizabeth in waanzin begaan, naar men vermoedde uit gewetenswroeging, daar hij een der rechters geweest was, die Lady Jane Grey ter dood veroordeelden. De beambte der kroon, zekere Plowden, verdeelde toen ook de handeling of daad, *act*, in drie deelen: *the imagination*, *the resolution and the perfection*, en trachtte spitsvondig te onderzoeken, of Sir James was *the agent or the patient; or, in other words, whether he went to the water or the water came to him.* — Het *ergel*, dat de doodgraver gebruikt, is natuurlijk verbastering van het Latijnsche *ergo.*

Blz. 152. V. 1. 69. Ik minde, minde enz. De doodgraver zingt, schoon met veel verminking, gedeelten van een oud lied, dat aan lord Vaux wordt toegeschreven en o. a. in Percy's *Reliques of Ancient English Poetry* te vinden is. Ook de melodie is

*) Stcph. Blankaart, de Nederlandschen Herbarius of Kruidboek. Tweeden druk. 1714. blz. 516.

bewaard gebleven en wordt door Chappell, *Popular Music of the „Olden Time"*, medegedeeld.

Blz. 155. V. 1. 136. Gij liegt hierin. Het Engelsch heeft hier weer de vaak terugkeerende woordspeling met *to lie*, „liggen" en „liegen".

Blz. 157. V. 1. 177. Ik ben hier doodgraver geweest, baas en knecht, dertig jaar. Het Engelsch heeft: *I have been sexton here, man and boy, thirty years.* Het woord *sexton* beteekent een ondergeschikt kerkbeambte, het kan dus b.v. een onderkoster of kerkeknecht zijn, wien tevens het ambt van doodgraver was opgedragen; bij dit tooneel is het eigenaardiger het woord door doodgraver te vertalen; in plaats van „baas en knecht" ware „als man en knaap" letterlijker geweest, maar bij de vermelding van het bedrijf schijnt „baas en knecht" iets beter te passen en kan „als" wegblijven. — Uit dit zeggen en de latere vermelding van Yorick's schedel moet men voor Hamlet's leeftijd dertig jaar aannemen; velen denken hem jonger, vier- of vijf-en-twintig of nog jonger; er is vrij wat over geschreven en sommigen willen zelfs den tekst er voor veranderen.

Blz. 159. V. 1. 225. Het edel stof van Alexander. Men heeft overeenkomst gevonden tusschen de hier uitgedrukte gedachte en de bespiegelingen van den wijsgeer Giordano Bruno, die een tijdgenoot van Shakespeare was en eenigen tijd in Londen heeft doorgebracht. Doch de overeenkomst is van weinig beteekenis, en men kan er, zoo min als uit andere plaatsen van dit stuk, uit afleiden, laat staan bewijzen, dat Sh. de geschriften van Giordano Bruno gekend en beoefend heeft. De eenvoudige overweging, dat de mensch stof is en tot stof moet wederkeeren, kon Sh. tot het schrijven dezer regelen brengen, zooals zij ook anderen tot dergelijke uitingen gebracht heeft. Zoo vindt men b.v. dezelfde gedachte uitgedrukt in een Roebay (een vierregelig gedicht van bepaalden vorm) van Omar Chajjâm, den beroemden Persischen sterrekundige en dichter uit de tweede helft der elfde eeuw. De dichter zit bij een wijnkan te peinzen over de veranderingen der aardsche zaken, en drukt zijne gedachten uit in het volgend, naar Bodenstedt's vertaling hier medegedeeld gedichtjen:

„Dieser Krug ist, wie ich, unglücklich lebendig gewesen,
In schöne Locken und Augen verliebt unverständig gewesen;
Dieser Henkel am Halse des Kruges war einst ein Arm,
Der in Umhalsung der Schönen unbändig gewesen."

Bodenstedt heeft den vorm van het oorspronkelijke zooveel mogelijk bewaard en haalt dit gedichtjen als voorbeeld er van aan.

Blz. 163. V. 1. 299. A z i j n v e r z w e l g e n. In 't Engelsch: *Woo 't drink op eisel?* Voor het woord *eisel* hebben de quarto's *Esill*, de folio *Esile*, cursief gedrukt als een eigennaam. Sommigen willen onder dit woord *Esile* of *Esill* volstrekt een rivier, met name den IJsel, verstaan; doch dan zou de Nijl, als meer bekend, te verkiezen zijn en goed bij de vermelding van den krokodil passen. Doch wil men lezen: *Woo 't drink up Nilus, eat a crocodile?* dan is niet wel te begrijpen, hoe het zoo bekende woord door *Esill* of *Esile* vervangen werd. Anderen vatten *eisel* op als *azijn*, waarvan niemand groote hoeveelheden met een zoet gezicht zal verzwelgen. Men bedenke hierbij, dat Hamlet aan Laërtes niet een grootschen, maar een belachlijken wedstrijd voorstelt en dat het in Sh.'s tijd bij jonge mannen van de wereld niet ongewoon was, ter eere van hun liefste het een of ander vreemd stuk te bestaan, waaronder vooral het drinken van iets onaangenaams of walgelijks in zwang was. Men vergelijke nog sonnet 111. — Het is verder te vermoeden, dat bij den krokodil aan het tranenstorten, waarvoor het dier bekend is, moet gedacht worden; zie 2 Kon. Hendrik VI, III. 1. 226 en Othello, IV. 1. 257.

Ald. V. 1. 314. D o e H e r c u l e s enz. Men leze: D o e H e r c u l e s o o k a l w a t h ij v e r m a g enz. „Al 't goed" is een inkruipsel, in 't oorspronkelijke niet te vinden. De beteekenis van 't gezegde is: Of iemand zich ook schier bovenmenschelijk inspanne, hij kan de natuur van een wezen niet veranderen, de kat blijft kat, de hond hond. — Dat Hamlet aan de goede behandeling denkt, die Laërtes steeds van hem ondervond, ligt voor de hand; van hier het inkruipsel; ook na ontvangen weldaden komt de onedele, dierlijke natuur van een onedel wezen vroeg of laat boven.

Blz. 164. V. 2. 6. I n b o e i e n, e r g e r d a n e e n m u i t'l i n g. In 't Engelsch: *Worse than the mutines in the bilboes.* Door *bilboes*, — zoo naar de stad Bilboa, oudtijds om haar ijzerwerk beroemd, geheeten, — verstaat men vrij korte ijzeren staven, aan weerszijde met een boei, waardoor oproerige schepelingen dicht aan elkaar werden gekoppeld, zoodat er van rustigen slaap bij hen niet veel sprake kon zijn; de minste beweging van den een moest den ander wekken.

Blz. 165. V. 2. 30. W a n t e e r M ij n b r e i n z e l f s e e n p r o l o o g h a d u i t g e d a c h t, B e g o n n e n z ij h u n s p e l. Eer

Hamlet een, — men leze „een", in plaats van „den" proloog, zooals abusievelijk is afgedrukt, — proloog of voorspel voor zijn eigen spel had kunnen uitdenken, waren zijne tegenstanders, de schurken, hun spel reeds begonnen. Hij had dus geen oogenblik te verliezen en moest de hand aan 't werk slaan. — Dit is de verklaring, die velen, Theobald, Heath, Caldecott, Delius, Elze, van deze plaats geven; en deze werd bij de vertaling gevolgd. — Johnson was de eerste, die eene andere gaf, welke thans door de meesten wordt aangenomen. Het Engelsch luidt:

„Being thus be-netted round with villanies, —
Ere I could make a prologue to my brains,
They had begun the play, — I sat me down, —"

In plaats van het *they* uit den derden regel te doen slaan op *villains*, welk woord men aan het *villanies* uit den eersten regel zeer goed kan ontleenen, laten zij het terugslaan op het onmiddellijk voorafgaande *brains*. De beteekenis wordt dan: „Eer Hamlet zijne hersenen aan het werk kon zetten, zijn plan kon doordenken en naar aanleiding daarvan een proloog kon samenstellen, de zaak kon voorbereiden, waren zijne hersenen hun spel reeds begonnen, was Hamlet reeds aan het handelen gegaan. Neemt men deze verklaring, die zich inderdaad door hare eenvoudigheid aanbeveelt, als de juiste aan, dan kan de vertaling worden:

„Aldus door schurkerij omstrikt, begon,
Zelfs eer het een proloog ontworpen had,
Mijn brein terstond zijn spel, — zette ik mij neer," —

Blz. 166. V. 2. 42. Hun beider handen innig saam zou voegen. In 't Engelsch: *And stand a comma 'tween their amities.* Woorden of zinsdeelen, die alleen door een comma gescheiden zijn, behooren bij elkaar, staan met elkander in nauw verband. Men heeft voor *comma* ook wel *cement* of *co-mate* vermoed. Hoe 't zij, de beteekenis is in de vertaling uitgedrukt. — In den volgenden regel staat het woord Ases, meervoudsvorm van het woordeken *As;* een woordspeling met *asses*, „ezels", is bedoeld. De *s* van *As* wordt in Warwickshire steeds hard uitgesproken, en zoo deed Sh. ongetwijfeld ook.

Blz. 167. V. 2. 77. Want in de trekken enz. Laërtes had, als Hamlet, den dood van zijn vader te wreken.

Blz. 169. V. 2. 117. Heer, zijne afschildering enz. Osrik heeft zich bediend van de gezochte hoftaal, die tijdens Elizabeth's

regeering bij de hoogere kringen in zwang was, en Hamlet blijft hem niets schuldig, maar overtreft hem. Deze uitdrukkingswijze, die door geest wil schitteren, treft men aan in de vreemdsoortig, doch geenszins zonder geest geschreven, en toen veel gelezen boeken van John Lyly, getiteld: *Euphues, the Anatomy of Wit* (1580), en *Euphues and his England* (1581); zij wordt naar den held dezer verhalen *Euphuisme* geheeten; Lyly zelf verkreeg den bijnaam van *the Euphuist*. Daar het Euphuisme meermalen in Shakespeare's werken, meestal met overdrijving nagebootst, voorkomt, mag het niet overbodig gerekend worden, het door een paar aanhalingen uit Lyly's werken, in den oorspronkelijken vorm, hier te doen kennen; men zal er het boven gezegde door gestaafd vinden. Sprekende van de geestkracht, die een man behoort te bezitten, zegt Lyly het volgende. „There are three things which cause perfection in a man — nature, reason, use. Reason I call discipline: use, exercise: if any one of these branches want, certainly the tree of virtue must needs wither; for nature without discipline is of small force, and discipline without nature more feeble: if exercise or study be void of any of these, it availeth nothing. For as in tilling of the ground in husbandry there is first chosen a fertile soil, then a cunning sower, then good seed, even so must we compare nature to the fat earth, the expert husbandman to the schoolmaster, the faculties and sciences to the pure seeds. If this order had not been in our predecessors, Pythagoras, Socrates, Plato, and whosoever was renowned in Greece for the glory of wisdom, they had never been eternized for wise men, neither canonized, as it were, for saints, among those that study sciences." etc. Als tweede voorbeeld diene: „When parents have more care fo leave their children wealthy than wise, and are more desirous to have them maintain the name than the nature of a gentleman; when they put gold into the hands of youth, where they should put a rod under their girdle; when, instead of awe, they make them past grace, and leave them rich executors of goods, and poor executors of godliness; then it is no marvel that the son, being left rich by his father, will become retchless in his own will."

Blz. 171. V. 2. 174. Hij heeft op twaalf tegen negen gewed. Osrik bezit de gaaf niet van duidelijk te zeggen, hoe de weddingschap eigenlijk is.

Blz. 173. V. 2. 200. Door de meest dwaze en de meest verfijnde denkbeelden. In 't Engelsch: *through the most fond and winnowed opinions*. Op deze wijze zijn *fond* en *winnowed*

natuurlijk tegen elkaar overgesteld. Maar men heeft ook vermoed, dat voor *fond* gelezen moet worden *fand*, d. i. *fann'd*, zoodat er sprake zou zijn van „gezifte en gebuilde" denkbeelden of beoordeelingen, d. i. die van de menschen der fijnste qualiteit, met andere woorden die der fijne wereld, die der hovelingen. De gissing geeft een uitmuntenden zin en is waarschijnlijk juist. — De quarto van 1604 heeft niet *fond*, maar *prophane*.

Blz. 174. V. 2. 234. Daar niemand iets bezit van wat hij verlaat. *Since no man has aught of what he leaves.* Dit is de lezing der folio. De quarto van 1604 heeft er voor: *since no man of aught he leaves, knows*: daar niemand iets weet van wat hij verlaat. De vertaler achtte het raadzaam de folio te volgen.

Blz. 176. V. 2. 282. Op Hamlet's heil. *To Hamlet's better breath.* Dat geen kortademigheid Hamlet hindere.

Blz. 179. V. 2. 313. Welnu dan! In de folio volgt op deze woorden van Laërtes geen andere spelaanwijzing dan: *In scuffling they exchange rapiers.* Door Rowe is dit aldus uitgewerkt, dat Laërtes voor de wisseling van wapens Hamlet wondt en Hamlet na de wisseling Laërtes. Zooals men denken kan, heeft men bij het spelen dit op allerlei, soms zeer vreemde, wijze trachten uit te voeren. De spelaanwijzing op blz. 179 was mede eene poging om den toedracht der zaak duidelijk te maken. Bij het samenstellen der aanteekeningen komt mij de opmerking van Von Friesen, in het Jahrbuch der deutschen Shakespeare-Gesellschaft voor 1869 (ald. blz. 376), over de wijze, waarop Hamlet en Laërtes van rapieren wisselen, ter hand, en ik meen thans een betere, waarschijnlijk geheel juiste, voorstelling van het spel te kunnen geven. Von Friesen beschrijft een vechtmanoeuvre, waarbij men zijn tegenstander met de linkerhand tracht te ontwapenen. Zoodra de tegenpartij een uitval gedaan en gestooten heeft, en in de parade wil terugkeeren, geeft men een zoo krachtig mogelijke *battute*, een langs de kling afglijdenden slag, om deze uit de richting, zoo mogelijk met de spits benedenwaarts te brengen, treedt gelijktijdig met den linkervoet naast de buitenzijde van den rechtervoet des tegenstanders, grijpt met de linkerhand de stootplaat van zijn wapen en tracht dit door een krachtigen druk hem uit de hand te wringen; gelukt dit, dan zet men hem de punt van den degen op de borst en dwingt hem zich voor overwonnen te verklaren. Zoo de tegenstander de *battute* niet weerstaat en den aanvaller met de punt van den degen niet terug kan houden, is hij wel

gedwongen den aanval op dezelfde wijze te beantwoorden en evenzoo het wapen van den aanvaller te bemachtigen. Bij schermers van gelijke geoefendheid is dit de gewone uitslag, waarbij dan de partijen van plaats gewisseld zijn en de strijd onmiddellijk wordt voortgezet. Het schermen gaat alzoo geheel naar de regelen der kunst. De kunstgreep gaat met groot gevaar vergezeld, eischt veel oefening en is hierdoor in onbruik geraakt *).

Nu kan men zich den loop van den schermstrijd voorstellen: Laërtes wondt Hamlet; Hamlet bespeurt, dat hij getroffen wordt, maar gevoelt de kleine wonde niet; in den ijver om te winnen, waagt hij de ontwapening met de linkerhand, die gelukt, wijl Laërtes, zijner misdaad bewust, de *battute* niet genoeg weerstaat; deze slaagt er echter in, Hamlet te ontwapenen, en de strijd wordt voortgezet. Hierop roept de Koning, die niet wil, dat Laërtes thans gewond wordt, wijl hij dan misschien het verraad zou openbaren: Scheidt hen! beiden zijn verhit. (Men leze hier nu *verhit*, in plaats van *verbitterd*, welk woord, daar de wonde door Hamlet nog niet is opgemerkt, te sterk is.) Maar de strijders hebben reeds van plaats gewisseld, Hamlet roept uit: Neen, neen, nog eens! en brengt, met de scherpte van het wapen onbekend, onmiddellijk met een krachtigen stoot Laërtes een zwaardere wonde toe en juist op dat oogenblik zijgt de koningin neder, waarop Osrik's uitroep volgt. Nu bespeurt Horatio, dat er bloed vloeit, en hij is het, die Hamlet op zijne wonde opmerkzaam maakt; deze echter let er nog niet op, hij heeft zijne moeder zien nederzijgen en vraagt daarom: „Wat deert de koningin?" waarop de koning antwoordt: „Zij valt in onmacht, Nu zij u bloeden ziet." Men vervange de op blz. 179, reg. 319, voorkomende vertaling door de hier gegevene, die zich nauwer aan het oorspronkelijke houdt.

Blz. 181. V. 2. 358. Zoo wijk nog niet naar zaal'ger oord, maar lijd Een poos nog 's werelds smart. In 't Engelsch:

Absent thee from felicity awhile,
And in this harsh world draw thy breath in pain.

Zóo, in 's werelds booze lucht met moeite ademhalend, heeft Hamlet moeten leven. Wij vinden in deze weinige woorden tot

*) *Vincentio Saviolo his Practise* (zie deel VI, blz. 570) geeft aanwijzingen voor: *fastning your left hand on the hiltes of your enemies swoord*, doch meer kan ik uit dit boek hierover niet mededeelen.

Horatio weder uitgedrukt, wat Hamlet in zijne eerste alleenspraak, I. 2. 129, nog vóor de geest hem verschenen was, van de wereld en al haar woeling gezegd heeft. Dit gevoel, dat de wereld boos is en de macht harer boosheid te groot, dan dat hij in staat is den stroom van het kwade te keeren, dit gevoel, zoo roerend geuit in die andere alleenspraak, III. 1. 56, waarin hij 's werelds ellenden en zijne machteloosheid om ze te bekampen, schildert, dit is het, wat Hamlet vervult, de oorzaak is zijner droefgeestigheid en bitterheid, hem de eenvoudige wraakoefening, die toch de boosheid der wereld niet verkeeren zou, (I. 3. 190), onmogelijk maakt, en eerst in het laatste oogenblik de straf aan den gekroonden booswicht laat voltrekken. Dit is het, wat Hamlet tot eene zoo hoogst tragische figuur maakt en dit stuk van den dichter tot eene schepping, in welker geheimenissen de denkende mensch steeds dieper en dieper tracht door te dringen.

JULIUS CÆSAR.

Shakespeare's Julius Cæsar is ons alleen door de folio-uitgave zijner gezamenlijke tooneelwerken, van 1623, behouden gebleven, en daar nauwkeuriger gedrukt dan de meeste andere stukken. De wijze van uitdrukking en de versbouw wijzen ten duidelijkste aan, dat dit stuk uit de middelste periode van Sh. werkzaamheid afkomstig is, toen zijn talent volkomen gerijpt was, en vóor Koning Lear, Othello, Macbeth. Men mag vermoeden, dat het tusschen de jaren 1600 en 1603 geschreven is. In 1603 gaf Drayton een nieuwe bewerking van zijn episch gedicht *Mortimeriados* en zegt daarin van zekeren Mortimer:

His lively temper was so absolute,
That 't seemed, when heaven his model first began,
In him it show'd perfection in a man.

Dit stemt zoo zeer overeen met de laatste woorden, die Antonius van den gevallen Brutus betuigt, dat hier de eene dichter den anderen moet hebben nagevolgd. En dat Drayton hier de navolger was, is te waarschijnlijker, daar Drayton in eene latere uitgave van zijn gedicht, van 1619, zich nog nauwer aan Sh.'s woorden aansluit. Er is verder reden om te gelooven, dat reeds in 1602 Sh.'s Julius Cæsar gespeeld werd en veel bijval vond. Men vindt

namelijk in het dagboek van den schouwburgbestuurder Henslowe, wiens troep met dien van het Globus- en Blackfriars-theater wedijverde, aangeteekend, dat te dien tijde vier schrijvers, waaronder de bovengenoemde Drayton, voor hem bezig waren een stuk, „Cæsar's val" getiteld, samen te stellen. Men kan hieruit gissen, dat de opgang van Sh.'s stuk tot mededinging had geprikkeld, en dat Sh.'s tooneelgezelschap zorgvuldig haar eigendom behoedde, zoodat er geen afschriften van te krijgen waren. Hoe aantrekkelijk het onderwerp werd geacht, blijkt ook nog hieruit, dat de Schotsche dichter Stirling het mede in een tooneelwerk, dat in 1604 het licht zag, behandelde.

De „Levens van Plutarchus" leverden aan Shakespeare de stof voor zijn „Cæsar" en zijne twee andere stukken uit de Romeinsche geschiedenis, „Coriolanus" en „Antonius en Cleopatra". Een Engelsche vertaling dezer levens door Sir Thomas North was in 1579 verschenen onder den titel: *The lives of the Noble Grecians and Romanes, compared together by that grave learned Philosopher and Historiographer, Plutarke of Chæronea.* De vertaling was niet onmiddellijk uit het Grieksch, maar naar het Fransch van Amyot, gelijk op het titelblad wordt medegedeeld. Verscheidene drukken zijn op deze eerste gevolgd, en er is niet aan te twijfelen, of een aanmerkelijk deel van het lezend publiek putte zijn kennis van de groote mannen der oude wereld uit dit boek. Ook Shakespeare heeft het, blijkens zijne werken, evenals menig ander dichter, vlijtig ter hand genomen; men zou schier vermoeden, dat het eene lievelingslectuur van hem was, van zijne jonge jaren af. Hij ontleent er, in zijne tooneelwerken, die in de Romeinsche wereld spelen, niet alleen het onderwerp, maar ook menige trek en menige redeneering aan. In verscheidene uitgaven van Shakespeare vindt men uittreksels medegedeeld om dit te staven. In de aanteekeningen zal hieromtrent het een en ander worden medegedeeld.

Dat Shakespeare gelijk had, zijn tooneelwerk Julius Cæsar te noemen, al treedt Cæsar slechts enkele keeren op, en al sterft hij in het midden van het stuk, zal ieder toegeven, die overweegt, dat de samenzwering tegen een der grootste mannen, die de geschiedenis kent, en de onmiddellijke gevolgen van den op hem gepleegden moord, het onderwerp van dit meesterstuk zijn; welk eene belangrijke rol Brutus er ook in spele, het moet Julius Cæsar, niet Brutus, heeten

Blz. 187. I. 1. 3. Dat gij, als handwerkslieden, enz. Zulke bepalingen bestonden inderdaad, zoowel in Engeland als in Duitschland.

Blz. 188. I. 1. 15. Het verbeteren van den slechten wandel der menschen. Het Engelsch heeft: *a mender of bad soles.* De woordspeling met *soles* en *souls* is in het Engelsch veel natuurlijker, en wat hier gegeven wordt, is veel te deftig, maar het is moeilijk iets beters te vinden; misschien zou kunnen dienen: „Zonder mij ging de wereld op sloffen," of wel: „op sokken".

Ald. I. 1. 26. Mijn els lapt mij alles. Het Engelsch heeft een woordspeling met *awl* en *all.*

Blz. 189. I. 1. 44. Ja, schoorsteentoppen zelfs. Begrijpelijk zeker voor het schouwburgpubliek, al schudden oudheidkenners het hoofd bij die Romeinsche schoorsteenen.

Ald. I. 1. 56. Die om Pompejus' bloed komt zegepralen. Cæsar kwam terug, na bij Munda Pompejus' zonen verslagen te hebben.

Blz. 190. I. 1. 72. Gij weet, het is vandaag Lupercus' feest. Faunus was bij de Romeinen een god der velden en bosschen en een beschermer der in de velden weidende kudden. Als god der kudden droeg hij den naam *Lupercus* (wolvenafweerder), en te zijner eere werd op 15 Februari het door Romulus en Remus ingestelde feest gevierd, waarbij geiten en bokken met eigenaardige plechtigheden werden geofferd. Daarna sneden alsdan de priesters riemen uit de vellen der offerdieren, en liepen, alleen met een uit deze vellen gesneden schort bekleed, van de offerplaats aan den Palatijnschen berg, waar een aan Lupercus gewijde grot den naam van *Lupercal* droeg, door de stad. Gehuwde vrouwen liepen hun gaarne in den weg om met deze riemen geslagen te worden, wijl hierdoor onvruchtbaarheid werd opgeheven en de gemakkelijke geboorte der kinderen verzekerd. Plutarchus vermeldt mede dit volksgeloof, en verhaalt verder, dat Cæsar in het jaar van zijn dood, op een gouden zetel in het redenaarsgestoelte, dit feest bijwoonde, en dat Antonius, toen consul, aan den loop deelnam.

Ald. I. 1. 73. Laat met Cæsar's zegeteek'nen enz. Plutarchus vermeldt, dat er beelden van Cæsar werden opgericht met diademen op het hoofd, en dat de volkstribunen, Flavius en Marullus, die omverhaalden

Ald. I. 1. 77. Ruk Cæsar's vleugels deze veed'ren uit.

Namelijk de gunst van het gepeupel, — *the vulgar*, — een paar regels vroeger genoemd. In 't Engelsch wordt gesproken van *These growing feathers*, „dit wassend gevederte"; in de vertaling is het woord „wassend" weggevallen.

Blz. 195. I. 2. 82. Toch is hij mij lief. Eigenlijk is niet Marcus Iunius Brutus, maar Decimus (of Decumus) Iunius Brutus, die in de persoonsopgave van dit tooneel „Decius" genoemd wordt, de vertrouwde vriend van Cæsar geweest. De vergissing komt voor in den Griekschen tekst, door Henricus Stephanus in 1572 uitgegeven, alsook in diens Latijnsche vertaling, ging van daar in de Fransche vertaling van Amyot en Dacier, en uit deze in den Plutarchus van North over. Bij deze vertalers vindt men ook, evenals bij Sh., Cæsar's echtgenoote *Calphurnia*, in plaats van *Calpurnia* genoemd. — Voor het gesprek tusschen Brutus en Cassius vond Sh. eenige gegevens in Plutarchus, evenzoo voor Cæsar's wantrouwen tegen Cassius, voor het aanbieden der kroon aan Cæsar, voor de luchtverschijnselen, die Cæsar's dood voorafgingen, voor de schriftelijke aanmaningen, die Brutus ontving en ook voor de samenkomst van Brutus en Caius Ligarius.

Blz. 197. I. 2. 152. Na den grooten vloed. Cassius kan natuurlijk alleen aan den grooten vloed denken, waar Deucalion en Pyrrha uit overbleven. Dat de tooneeldichter, met het oog op zijn gehoor, hier niet op Noach's zondvloed gezinspeeld heeft, is echter moeilijk te beweren. Een oogenblik later wordt van den „opperduivel" gesproken, in 't Engelsch van *the eternal devil*, „den alouden, eeuwigen duivel". — De woordspeling met *Rome* en *ruim* klinkt, of klonk, in het Engelsch beter dan in het Nederlandsch: de overeenkomst in de uitspraak van beide woorden is grooter.

Ald. I. 2. 159. Er was een Brutus eens enz. Lucius Iunius Brutus, die koning Tarquinius Superbus, en met hem het koningschap, uit Rome verdreef.

Blz. 200. I. 2. 237. Ik zag Marcus Antonius hem een kroon aanbieden. Plutarchus verhaalt, dat een diadeem, met lauweren omwonden, aldus werd aangeboden; maar vermeldt, dat Cæsar zijne gramschap over het mislukken der vertooning eerst tehuis, in den kring zijner vertrouwde vrienden, lucht gaf — Sh. zegt, dat het geen kroon was, maar een *coronet*, een kleinere kroon, geen koningskroon met beugels over het hoofd. — Cæsar had, meldt Plutarchus, den senaat en het volk gekrenkt, door van zijn zetel op het forum niet op te staan, toen de senaat de hem toegedachte eerbetooningen kwam aankondigen; hierover

had hij, volgens het gerucht, zooals Plutarchus zegt, zich later ontschuldigd, door te wijzen op zijne kwaal, de vallende ziekte, wijl zij, die er aan onderhevig zijn, niet staande tot het volk kunnen spreken, zonder last te hebben van beverigheid en duizelingen.

Blz. 202. I. 2. 282. Ja, iets in het Grieksch. Er werd onder de voorname Romeinen zeer veel Grieksch gesproken; hier zou men kunnen vermoeden, dat Cicero het deed, opdat het volk hem niet zou verstaan, doch men behoeft er dit niet achter te zoeken. Casca had het zeker ook kunnen verstaan, als hij er dicht genoeg bij was geweest; wat hij laat volgen: „Voor mij was het Grieksch", is als een spreekwoordelijk gezegde op te vatten voor iets onverstaanbaars.

Blz. 203. I. 2. 311. Denk middl'erwijl aan 's werelds eischen. Er staat eigenlijk: „Denk middelerwijl aan de wereld", aan de wereld en hoe het er toegaat; overweeg den toestand.

Blz. 204. I. 2. 319. Nimmer leende ik aan hem het oor. In 't Engelsch: *He should not humour me;* „hij zou mij niet winnen, niet bewerken, zijn luim niet doen dienen." Mij dunkt, er staat duidelijk: „Als ik Brutus was, en hij Cassius, dan zou hij mij niet bepraten, niet ompraten." Er is geen reden om dit *He* op Cæsar te laten slaan, en het zeggen op te vatten: „Dan zou Cæsar, — of Cæsar's liefde, — mij niet bewegen, zijn luim te dienen." Deze verklaring komt mij gedwongen voor en past niet goed in het verband, dat naar de hier gegeven vertaling duidelijk genoeg is. „Als Cassius een hooger, edeler geest was, zooals Brutus, alzoo aan Cæsar's geest nader stond, en bovendien zich in Cæsar's liefde mocht verheugen, zou hij zich niet laten ompraten, maar zich aan Cæsar houden."

Blz. 211. I. 3. 143. En leg 't in Brutus' prætorsstoel. Men leze hier, als nauwkeuriger: „Zie toe, en leg het in den prætorsstoel, Waar Brutus 't vinden moet." Brutus en Cassius bekleedden in Cæsar's sterfjaar het prætorsambt. — Hier zij tevens opgemerkt, dat zij zwagers waren: Cassius was met eene Iunia, zuster van Marcus Iunius Brutus, gehuwd.

Blz. 214. II. 1. 40. Is 't morgen, knaap, niet de eerste Maart? Brutus is, zooals nader blijkt, volle veertien dagen in de war, want wij zijn in de stormnacht, die aan de Idus, — in Maart de vijftiende dag der maand, — voorafgaat. Dat Shakespeare van den eersten Maart spreekt, is waarschijnlijk hieraan toe te schrijven, dat bij Plutarchus Cassius tot Brutus gewag maakt van eene senaatszitting op den eersten Maart. — Dat Lucius in

zijn antwoord van „vijftien" in plaats van „veertien" dagen spreekt, is blijkbaar een kleine onachtzaamheid des dichters.

Blz. 215. II. 1. 66. Des menschen genius en zijn sterflijk deel, Dat uitvoert, plegen raad. Men zou ook kunnen vertalen: „Dan plegen 's menschen ziel en 't sterflijk deel, Waardoor zij handelt, raad." Het oorspronkelijke luidt: *The Genius and the mortal instruments Are then in council.* Om dergelijke gezegden goed te begrijpen, moet men zich de psychologische theorie van Sh.'s tijd voor den geest stellen. De ziel werd een onstoffelijk, eigenlijk aan het lichaam vreemd wezen geacht, een Genius of Dæmon, waaraan tijdelijk het lichaam met zijne bijzondere werktuigen en krachten als verblijfplaats of domein was aangewezen, opdat zij door middel van deze haren wil zou volbrengen. De vermogens des lichaams worden hier sterfelijke werktuigen, *mortal instruments*, geheeten; tot deze wordt ook het brein met zijne organen voor herinnering, verbeelding en denken gerekend. Op deze vermogens der hersenen doelt Brutus hier vooral; zij worden door de beheerschende ziel tot een krijgsraad opgeroepen voor de ontzettende daad, waar het denken voor terugbeeft. Men kan in het Julinummer van de *Edinburgh Review* van 1869 eene reeds in 1594 uitgegeven Engelsche vertaling vinden van een geschrift van den Spaanschen arts Huarte: *Examination of Man's Wits*, waaruit Gildemeister, in zijne aanteekeningen op den Julius Cæsar, het volgende aanhaalt. „De in het lichaam wonende redelijke ziel kan onmogelijk verschillende en tegengestelde werkzaamheden vervullen, wanneer zij niet voor ieder dezer een afzonderlijk orgaan, *instrument*, heeft." Evenals voor de uitwendige waarneming, zooals zien en hooren, is het ook met de inwendige. „Door dit vermogen der ziel hebben wij verstand, verbeelding, herinnering. Indien het nu waar is, dat iedere verrichting een afzonderlijk werktuig, *instrument*, vereischt, dan volgt hieruit, dat er in de hersenen een werktuig moet zijn voor het verstand, een voor de verbeelding, en een derde, van de vorige verschillend, voor de herinnering." — Het woord Genius wordt ook door Macbeth (III. 1. 55.) gebezigd in de bekende plaats: *Under him, my Genius is rebuked; as, it is said, Mark Antony's was by Cæsar.* In „Antonius en Cleopatra" (II. 3. 19.) zegt een waarzegger tot Marcus Antonius: *Thy demon, that 's thy spirit which keeps thee, is noble, courageous, high, unmatchable, where Cæsar's is not; but, near him, thy angel becomes a fear, as being overpower'd.* Men ziet, dat *demon*, *spirit* en *angel* hier synoniem

zijn en dat alle de onsterfelijke ziel moeten aanduiden, die tijdelijk het lichaam bewoont, *keeps*, en er bewind in voert.

Blz. 217. II. 1. 114. Indien niet onze trekken. Het Engelsch heeft: *If not the face of men*, „zoo niet der menschen gelaat". Het gelaat is natuurlijk, wat op het gelaat te lezen staat, de droefheid om Rome's vernedering; wat door het woord trekken genoegzaam is uitgedrukt. — Dat er bij deze zamenzwering geen eed werd afgelegd, vond Sh. in Plutarchus; evenzoo dat zij aan Cicero de zaak niet mededeelden, — en wel omdat zij vreesden, dat hij door de bedachtzaamheid van den ouderdom het vuur, voor de uitvoering noodig, zou trachten te temperen —; alsmede, dat Marcus Antonius op Brutus' aandrang gespaard bleef.

Blz. 220. II. 1. 177. En later schijnbaar gispen. *And after seem to chide 'em.* Het woord sluwe meesters, *subtle masters*, heeft Sh. het woord dienaars in plaats van „handen" doen gebruiken en ook deze woorden doen bezigen. Zoo zal het hart later de daad, die noodzakelijk geacht wordt, betreuren. Dat de gedachte aan huichelarij hier verre moet blijven, spreekt wel van zelve.

Alz. 221. II. 1. 204. Dat de eenhoorn zich met boomen laat verschalken. De fabelachtige Eenhoorn, uit het Engelsch wapen welbekend, wordt als een zeer grimmig dier geschilderd. Om het te overmeesteren, zorgde de jager, door plotseling achter een boom te treden, dat de eenhoorn, in volle vaart aanrennend, met zijn hoorn in den boom beklemd raakte. Zoo zegt Spencer, in zijne „Elfenkoningin", boek II, canto V:

„Like as a lion, whose imperial pow'r
A proud rebellious unicorn defies,
T' avoid the rash assault and wrathful stowre *),
Of his fierce foe, him to a tree applies,
And when him running in full course he spies,
He slips aside; the while that furious beast
His precious horn, sought of his enemies,
Strikes in the stock †), nor thence can be releast,
But to the mighty victor yields a bounteous feast."

Ald. II. 1. 205. De beer met spiegels. Blijkbaar moest een spiegel den beer zijn beeld vertoonen en hem ophouden, opdat de jager naderen kon of beter kans had om het dier te treffen.

*) *Shock.* †) *Trunk.*

Trouwens, de middelen, waardoor de beren in Rusland en Siberië overmeesterd worden, zijn koddig genoeg; in mijn werk „De Dieren" zijn zij in het kort vermeld.

Ald. II. 1. 212. En laat ons allen ginds hem af gaan halen. „Ginds" beteekent „van zijn huis", niet: in 't Kapitool.

Ald. II. 1. 215. Caius Ligarius wrokt steeds tegen Cæsar. Dit is volkomen waar, hij droeg Cæsar een doodelijken haat toe; doch Cæsar had hem niet verweten, dat hij Pompeius prees, maar hem integendeel grootmoedig vergiffenis geschonken: in dit opzicht wijkt Sh. hier van de geschiedenis af.

Blz. 224. II. 1. 284. Om uwen disch te deelen en uw bed. Voor dit gesprek van Brutus met Portia leverde Plutarchus den dichter weder eenige bouwstoffen, b.v. dit gezegde, en ook de verwonding aan de dij.

Blz. 225. II. 1. 315. Om 't hoofd te omwinden. Evenzoo is in 2 Koning Hendrik IV, I. 1. 147 een doek om 't hoofd van Northumberland de aanwijzing, dat hij ziek is, en deze wordt daar evenzoo weggeworpen. — Ook voor dit gesprek van Brutus met Ligarius ontleende Sh. het een en ander aan Plutarchus.

Blz. 231. II. 2. 99. Als Cæsar's gade beter droomen heeft. Hier houdt zich Sh. weder getrouw aan Plutarchus, wien hij voor dit tweede tooneel verscheidene trekken ontleende, zooals: de voorteekenen van Cæsar's dood, de droom van Calpurnia, de ongunstige uitkomsten van het onderzoek der wichelaars, zijn plan om Marcus Antonius naar den Senaat te zenden, de redeneering van Decius Brutus, die Cæsar tot het gaan naar de Senaatsvergadering deed besluiten.

Blz. 233. II. 3. 1. Cæsar, neem u in acht enz. Plutarchus bericht, dat zekere Artemidorus, een rhetor uit Cnidos, die van de samenzwering kennis had gekregen, aan Cæsar bij zijn gang naar de Senaatszitting een klein geschrift overreikte, waarin hij hem de noodigste inlichtingen gaf en zeer aandrong, dat Cæsar, dit onmiddellijk lezen zou. Deze beproefde het verscheidene keeren, maar werd er in verhinderd door de menigte volks, dat hem begroette.

Blz. 234. II. 4. 32 'k Weet niets, dat moet, vrees veel, dat kan gebeuren. Ten onrechte vervangen verscheidene uitgevers dezen waarzegger, die niets bepaalds weet, maar beduchtheid koestert, door Artemidorus, die van de samenzwering veel nauwkeuriger kennis draagt.

Blz. 237. III. Eerste Tooneel. *Het Kapitool. Zitting van den*

Senaat. In de folio-uitgave ontbreken hier alle aanwijzingen van de plaats, waar dit tooneel voorvalt. Uit den tekst blijkt, dat Sh. den moord laat volbrengen op het Kapitool, niet in de hal nabij het theater van Pompejus, waar hij inderdaad werd gepleegd. — De hier bijgevoegde plaatsbepaling is in overeenstemming met de eenvoudige inrichting van den schouwburg in Sh.'s tijd, toen de verbeelding der toeschouwers de geheel of nagenoeg geheel ontbrekende decoraties moest vervangen. De voorgrond stelde aanvankelijk de straat bij het Kapitool voor; later nam Cæsar zijn zetel in, eenigszins achter op het tooneel, dat nu voor de vergaderzaal van den Senaat moest gelden. — Het beloop van den moord ontleende Sh. aan Plutarchus, uit de levens zoowel van Cæsar als van Brutus.

Blz. 241. III. 1. 76. Dan, handen, spreekt voor mij. Hierop volgen bij Sh. alleen de woorden: *Zij doorsteken Cæsar*, en op Cæsar's laatste woorden: *sterft.* Deze aanwijzing is geheel voldoende; latere uitgevers hebben haar naar aanleiding van Plutarchus verhaal eenigszins uitgebreid. — De laatste woorden van Cæsar luiden bij Shakespeare: *Et tu, Brute! Then fall, Cæsar!* Deze zijn niet aan Plutarchus ontleend, die vermeldt, dat Cæsar bij den eersten stoot, Casca's hand grijpend, in het Latijn uitriep: „Verrader Casca, wat doet gij?" maar ziende, dat hij door zwaarden omgeven was, zijn hoofd omhulde, zijn toga laag nedertrok om op welvoegelijke wijs te vallen en aan het voetstuk van Pompejus' beeld nederstortte. In Suetonius' leven van C. Julius Cæsar, C. 82, vindt men, dat volgens sommigen Cæsar, toen hij Brutus zag naderen, in het Grieksch zeide: „Zijt ook gij van dezen, ook gij, mijn zoon?" Waarschijnlijk werden de woorden *Et tu, Brute!* als historisch aangemerkt, of waren aan het publiek als zoodanig bekend; men vindt ten minste in de quarto-uitgave van 3 Koning Hendrik VI, — niet in de folio, — in het tooneel (V. 1) waar Clarence als bondgenoot van zijns broeders vijanden met zijne krijgsmacht optreedt, dat Edward hem toespreekt: *Et tu Brute, wilt thou stab Cæsar too?* waarop een mondgesprek van Clarence en Edward volgt en Clarence overloopt met de woorden (reg. 81): „Weet gij, wat dit beteekent, vader Warwick?" enz. Misschien waren de woorden: *Et tu, Brute?* aan een Latijnschen „Julius Cæsar", van Richard Eedes, ontleend, welke in 1582 te Oxford gespeeld werd.

Blz. 249. III. 1. 271. Verzeld van Ate. Ate is de Furie van de Tweedracht, ook vermeld in „Veel Leven om niets", II. 1. 163, en in „Koning Jan", II. 1. 63; hier wordt zij voorgesteld als ter jacht,

en op het punt van de honden van den krijg, tot nog toe aan de lijn gehouden, los te laten. Wat Sh. onder deze honden verstaat, blijkt uit Koning Hendrik V, I. Pr. 7: „Voor zijn voeten kropen, Als honden aangekoppeld, vuur en zwaard En honger rond om werk."

Blz. 251. III. 2. 2. Zoo volgt mij, vrienden enz. Sh. vond in Plutarchus' leven van Brutus, dat deze het volk door eene toespraak voor een poos tot kalmte wist te brengen en, zeer tegen den zin van Cassius, aan Marcus Antonius verlof gaf Cæsar's testament aan het volk voor te lezen, en ook de lijkplechtigheid te leiden. Had reeds de mededeeling, dat Cæsar aan iederen burger 75 drachmen en aan het volk zijne lusthoven aan deze zijde van den Tiber had vermaakt, allen tot rouw om Cæsar bewogen, bij de later gehouden lijkrede wist Antonius door zijne welsprekendheid en het vertoonen van Cæsar's geheel bloedig gewaad het volk in felle woede te doen ontvlammen, zoodat zij banken, tafels enz. op en om de marktplaats afbraken, er een stapel van maakten, Cæsar's lijk te midden der heiligste plaatsen verbrandden, en met de vlammende stukken hout door de stad liepen om de huizen der moordenaars in brand te steken. — Uit deze weinige gegevens heeft Sh. dit groot tooneel opgebouwd.

Blz. 263. III. 3. 11. Ik heb van nacht gedroomd enz. Plutarchus verhaalt, dat er in Rome een dichter was, Cinna geheeten, die niet alleen geen deel had genomen aan de samenzwering, maar integendeel tot Cæsar's warmste aanhangers behoorde. Deze droomde de nacht te voren, dat Cæsar hem ten avondeten noodigde en, daar hij niet wilde, zeer bij hem aandrong en hem eindelijk bij de hand nam en in eene groote donkere ruimte voerde, waarheen hij, doodelijk beangst, gedwongen was tegen zijn wil hem te volgen. Deze droom maakte hem de geheele nacht koortsachtig; maar toen hij den volgenden morgen vernam, dat Cæsar's lijk ten grave gebracht werd, ging hij toch, zich schamende dat hij de baar niet zou volgen, zijn huis uit en begaf zich in den drang van het mindere volk, dat zeer oproerig was; en daar iemand hem bij zijn naam Cinna riep, geloofde het volk, dat hij die Cinna was, die in eene redevoering zeer veel kwaad van Cæsar gesproken had, viel woedend op hem aan en versloeg hem terstond op het marktplein.

Blz. 266. IV. 1. 4. Dat Publius mede sterve. Bij Plutarchus offert Antonius zijnen oom van moeders zijde, Lucius Cæsar, op.

Blz. 269. IV. 2. 3. Lucilius, gij? Is Cassius in de buurt? Het blijkt, dat Lucilius door Brutus naar Cassius is afgevaardigd geweest en nu *met* Cassius' dienaar Pindarus terugkomende, Brutus, Titinius en Lucius ontmoet. De gewone spelaanwijzing der uitgaven: „BRUTUS, LUCILIUS, LUCIUS *komen op, met troepen;* TITINIUS *en* PINDARUS *komen van den anderen kant op* (of: *ontmoeten hen*), is hier dus gewijzigd en Lucilius heeft met Titinius van plaats gewisseld, zooals ook in Gildemeister's vertaling van den Julius Cæsar geschiedt.

Blz. 276. IV. 3. 115. Als smart, en hitte van zijn bloed, hem plaagt. Uit Brutus' antwoord blijkt, dat Cassius met dit hem zichzelven bedoelt.

Blz. 277. IV. 3. 124. Laat mij naar binnen. Plutarchus verhaalt, dat bij gelegenheid van een twist tusschen Brutus en Cassius een zekere waanwijze philosoof bij hen binnendrong en hen tot eendracht vermaande; zij moesten luisteren, zeide hij, een gezegde van Nestor uit Homerus aanhalende, als zijne jongeren (Ilias I. 259). Hij werd uitgelachen en weggedreven, maar de verzoening volgde op zijne tusschenkomst.

Blz. 278. IV. 3. 146. Dan geeft ge uw wijsbegeerte geen gehoor. Brutus was de Stoïsche leer toegedaan, Cassius veeleer die van Epicurus. — De wijze, waarop Portia stierf, ontleende Sh. aan Plutarchus.

Blz. 286. IV. 3. 273. Laat zien, heb ik het blad niet omgevouwen enz. Brutus was, zooals Plutarchus getuigt, een zeer arbeidzaam man, die vaak in de nacht zich met lezen bezig hield. — Toen hij zich gereed maakte om uit Klein-Azië naar Europa over te steken en eens in een laat nachtuur op zijn rustbed lag te peinzen, — zoo verhaalt Plutarchus in Brutus' leven, — meende hij iemand te hooren aankomen en zag weldra een vreemde, monsterachtige gedaante naderen, die geen woord sprak. Zonder eenige vrees te koesteren, vroeg Brutus aan den geest, wie hij was; waarop het antwoord was: „Ik ben uw booze geest; gij zult mij te Philippi wederzien." De dienaren van Brutus, ondervraagd, hadden niets bespeurd. Brutus deelde, den volgenden morgen, aan Cassius zijn gezicht mede. — In Cæsar's leven wordt door Plutarchus de hallucinatie van Brutus eenigszins anders verhaald; daar wordt van het duister worden van het lucht gesproken en gezegd, dat Brutus in het eerste oogenblik zeer verschrikt was. Dat de verschijning Cæsar's geest was, staat in Plutarchus niet.

Blz. 291. V. 1. 34. Hybla's bijen. De bijen van Hybla, een berg in Sicilië, waren bij de ouden om haar honig beroemd.

Blz. 282. V. 1. 53. Cæsar's drie-en-dertig wonden. Plutarchus spreekt van drie-en-twintig wonden; 't getal doet er niet veel toe, want de tweede, geen andere, schijnt doodelijk geweest te zijn. Misschien vond Sh., dat „drie-en-dertig" beter klonk; vreemd is het, dat hij er niet „twee-en-twintig" van gemaakt heeft, een getal, dat hij meer dan eens gebruikt, en een aantal wonden, waar een mensch ook aan dood kan gaan, getuige graaf Floris de Vijfde van Holland.

Blz. 293. V. 1. 73. Geef mij de hand, Messala. Dat Cassius aan Messala betuigde, niet dan gedwongen de vrijheid van zijn land op een veldslag te zetten, vond Sh. in Plutarchus, evenzoo het verhaal van de twee adelaars. Ook voor het vervolg van het gesprek, als Cassius zegt: Doch wijl der menschen lot onzeker blijft enz. ontleende de dichter aan Plutarchus de bouwstoffen, doch met een belangrijke afwijking. Bij Plutarchus zegt Brutus, dat hij als jongeling den zelfmoord van Cato had afgekeurd, die zijns inziens had moeten afwachten, wat de hoogere machten over hem beschikten, dat hij thans, in de ure des gevaars, die afkeuring herriep en zelf, zoo de slag verloren werd, zich het leven zou benemen; na welke betuiging Cassius hem welgemoed omhelsde. Bij Shakespeare handhaaft Brutus zijne vroegere meening en zegt niet, wat hij van plan is te doen, wanneer hij het onderspit mocht delven. Waarschijnlijk verwachtte hij zeker, zoo hij de nederlaag leed, in den strijd te vallen of bij zijne weigering om zich over te geven gedood te worden, en zich niet gedwongen te zien het gelaakte voorbeeld van Cato te volgen, zooals hij later toch deed.

Blz. 295. V. 2. 4. Octavius' vleugel heeft geen vastheid enz. Menige bijzonderheid van den slag bij Philippi is door Sh. aan Plutarchus ontleend; welke, behoeft hier niet aangewezen te worden. Hij heeft als dichter de vrijheid genomen, de twee groote gevechten bij Philippi, van welke het eerste door den zelfmoord van Cassius, die verkeerde berichten had ontvangen van den loop des gevechts op den anderen vleugel, zoo noodlottig eindigde, en het tweede, een twintigtal dagen later geleverd, Brutus tot zelfmoord bracht, tot éénen grooten veldslag samen te smelten.

Blz. 299. V. 3. 71. Gij doodt de moeder enz. De dwaling, uit Cassius' zwaarmoedigheid geboren, bracht met den dood van Cassius tevens dien zijner zwaarmoedigheid teweeg.

Blz. 303. V. 5. 2. Statilius gaf het fakkelsein. Plutarchus deelt mede, waarom Statilius een fakkelsein zou geven: „Verder dacht Brutus, dat er geen groot aantal mannen in den slag gevallen was, en om de waarheid te vernemen, was er een, met name Statilius, die beloofde zich door de vijanden heen te slaan, — want anders was het onmogelijk, — en de legerplaats te zien; en van daar zou hij, als alles daar behouden was, een toortslicht omhoog houden, en dan met allen spoed tot hem terugkeeren. Het toortslicht werd opgehouden zooals beloofd was, want Statilius ging er heen. Toen nu Brutus zag, dat hij lang draalde met terugkeeren, zeide hij: „Als Statilius nog in leven is, zal hij terugkeeren." Maar zijn boos noodlot was, dat hij bij zijn terugkomst in de handen zijner vijanden viel en gedood werd."

Blz. 307. V. 5. 68. Hij was van allen de edelste Romein. Volgens Plutarchus zou, naar verhaald werd, Antonius meermalen openlijk verklaard hebben, dat onder allen, die Cæsar gedood hadden, alleen Brutus er toe bewogen werd door de overtuiging van de loffelijkheid der daad, maar de anderen door wrok of afgunst gedreven werden. — Aan de volgende woorden ligt de meening ten grondslag, dat de mensch uit de vier elementen is samengesteld en dat van hunne meer of minder gelukkige mengeling de meer of mindere volkomenheid, lichamelijke zoowel als geestelijke, van den mensch afhangt.

MAAT VOOR MAAT.

„Maat voor Maat" werd het eerst gedrukt in de folio-uitgave van 1623. Toch behoeven wij over den tijd, waarin het geschreven werd, niet in het onzekere te verkeeren, want het is bekend, dat het op 26 December 1604 ten hove, in het paleis te Whitehall, door het tooneelgezelschap, waartoe Shakespeare behoorde, werd gespeeld. In de lijst van tooneelvertooningen ten hove vindt men, in het jaar van Oct. 1604 tot Oct. 1605, van den *Master of the Revels* de volgende aanteekening: *By his Matis plaiers On St. Stevens Night in the Hall A play called Mesur for Mesur.* In de kolom daarnevens, waarvan het bovenschrift luidt: *The Poets wch mayd the plaies* wordt *Shaxberd* als schrijver genoemd. Ongetwijfeld was het stuk slechts kort te voren geschreven; de taal, stijl en versbouw bevestigen dit ten volle. De afdruk van den tekst laat tamelijk veel te wenschen over, en men kan nog niet zeggen, dat alle moeilijke, duistere of bedorven plaatsen toereikend verklaard of verbeterd zijn.

Shakespeare ontleende de stof, hoewel met vele wijzigingen, aan een tooneelstuk van *George Whetstone*, in twee afdeelingen en tien bedrijven, dat in 1578 het licht zag onder den titel: *The right excellent and famous Historye of Promos and Cassandra.* Dezelfde stof werd door Whetstone ook tot eene novelle bewerkt, die in 1582

werd uitgegeven en den titel draagt: *The rare Historie of Promos and Cassandra, Reported by Madam Isabella.* Dit verhaal is van randnoten voorzien, waarvan de eerste op het tooneelstuk wijst: „This historie for rareness thereof, is livelie set out in a comedie, by the Reporter of the whole worke, but yet never presented upon stage."

Whetstone putte op zijne beurt uit eene verzameling van Italiaansche novellen, de *Ecatommiti* van *Giraldi Cinthio*, en volgt diens verhaal, — dat de vijfde novelle uitmaakt der achtste decade, — vrij getrouw. Het mag belangrijk gerekend worden, de vervorming der stof hier beknopt na te gaan.

De inhoud van Cinthio's novelle is in het kort als volgt.*) Juriste, een man, die als uiterst nauwgezet, deugdzaam en bekwaam bekend staat, wordt door keizer Maximiliaan tot stadhouder van Innsprück benoemd. Een jonkman met vurig bloed, Viro geheeten, verleidt een meisjen; door hare bloedverwanten wordt hij aangeklaagd bij Juriste, die hem ter dood veroordeelt. Viro's zuster Epitia doet voor het leven haars broeders een voetval voor den gestrengen stadhouder; deze, door hare schoonheid betooverd, vraagt haar om liefde en belooft haar, zoo zij zijne wenschen wil vervullen, de begenadiging van haren broeder. Epitia bezweert nu haren broeder, dat hij liever zich aan den dood, dan haar aan schande prijs geve, doch laat zich eindelijk door zijne beden en tranen bewegen, om den verliefden stadhouder ter wille te zijn, op voorwaarde, dat hij haar huwe en haren broeder in vrijheid stelle. De stadhouder belooft, dat hij den volgenden morgen haren broeder tot haar zal zenden. In plaats hiervan doet hij haar broeder onthoofden en zendt haar het lijk. Aanvankelijk is zij van plan, den stadhouder bij eene tweede omarming te vermoorden, maar besluit weldra den keizer te gaan smeeken de gruweldaad te straffen. Zij treedt in rouwgewaad voor zijn rechterstoel; de keizer ontbiedt Juriste voor zich en dwingt hem zijn misdaad te bekennen. De uitspraak is, dat hij haar door een huwelijk in hare eer zal herstellen en daarna ter dood zal gebracht worden. Epitia smeekt echter zoo dringend voor hem, dat het leven hem geschonken wordt.

Bij de verwerking dezer niet aantrekkelijke geschiedenis tot een drama heeft Whetstone menige verzachting aangebracht. Niet alleen heeft hij de pijnlijk aandoende tooneelen door inmenging van andere

*) Daar ik het werk van Cinthio niet kan naslaan, volg ik het overzicht, door Bodenstedt er van gegeven.

elementen van een eenigszins komischen tint pogen af te wisselen, maar hij zorgt ook voor een blij einde van het somber aangelegde stuk. De schuldige broeder, Andruzio, wordt namelijk niet ter dood gebracht, maar door den stokbewaarder in vrijheid gesteld, die aan de zuster, Cassandra geheeten, het hoofd zendt van een pas terechtgestelden boosdoener, tot onkenbaarheid toe mishandeld. Cassandra, die dit hoofd voor dat haars broeders houdt, wil eerst uit wanhoop de hand aan zichzelve slaan, maar het verlangen naar wraak behoudt de overhand. Zij besluit haar leed aan den koning te gaan klagen, die terstond den stadhouder, Promos, voor zich daagt; zoodra Promos' schuld blijkt, wordt het vonnis geveld: hij zal Cassandra door haar te huwen in hare eer herstellen, maar zijn misdrijf daarna met zijn hoofd boeten. Het huwelijk wordt voltrokken. Cassandra heeft haar man liefgekregen en smeekt om zijn leven, maar de koning blijft aanvankelijk weigeren; nu treedt haar broeder Andruzio, die vermomd aanwezig is, te voorschijn en vereenigt zijne beden met die zijner zuster, zoodat de koning eindelijk, ter wille van de deugden zijner zuster, zoowel aan hem als aan Promos genade schenkt. — Wie iets meer van dit stuk wenscht te kennen, moge Delius' Shakespeare-uitgave raadplegen; daar vindt men enkele tooneelen er uit overgedrukt. Het geheele stuk is in 1779 door Steevens herdrukt in zijne *Six Old Plays, on which Shakespeare founded his Measure for Measure, Comedy of Errors, Taming of the Shrew, King John, Henry the Fifth, and King Lear.*

Men ziet uit dit kort overzicht, hoeveel Shakespeare aan de stof, die hij overnam, gewijzigd heeft. Claudio heeft Julia niet verleid, hij is wettig verloofd; zijn huwelijk wordt alleen door omstandigheden buiten hem tegengehouden; zijne zuster, Isabella, behoeft hare eer niet voor zijne redding op te offeren; de vermomde hertog weet met schrander beleid alles ten beste te leiden, en zijn optreden als voorzienigheid stelt dadelijk gerust, dat het dreigend onweder ten slotte door een helderen hemel zal vervangen worden. De personen van Escalus en Mariana zijn door Shakespeare uitgedacht, evenzoo de verkleeding van den hertog en zijn huwelijk met Isabella; kortom, de geheele handeling is zoo aanzienlijk veranderd, dat men die schier nieuw ontworpen kan rekenen; dat de karakters inderdaad zijne schepping zijn, behoeft wel nauwelijks gezegd te worden; de wijzigingen, die hij aan de handeling van het oudere stuk toebracht, zijn even zoovele verbeteringen te achten. Met welk een rijk dichterlijk gewaad hij den inhoud bekleedde, behoeft hier niet uiteengezet te worden. Toch zullen ongetwijfeld zeer velen door

den gang en den afloop van het stuk niet bevredigd zijn; mocht het ook in Shakespeare's tijd, in de dagen van Elizabeth en Jacobus I geenszins ongehoord zijn, dat een groot heer, die onteerende daden te zijnen laste had, na ondergane bestraffing zijne vroegere plaats in de maatschappij hernam en in zijn vroeger aanzien hersteld werd, alsof de straf iedere smet had weggevaagd, naar onze begrippen wordt Angelo, hoe oprecht en innig zijn berouw misschien ook zij, wat al te gereedelijk en te volkomen begenadigd; bovendien zijn verscheidene tooneelen, die ons een blik doen werpen op het diepverdorven leven in de plaats der handeling, niet van dien aard, dat zij met onverdeeld genot worden bijgewoond, doch ook hier moeten wij ons den geest des tijds voorstellen. Want al speelt dit stuk in Weenen, de dichter stelt ons zijn eigen tijd hier voor oogen. Als wij bedenken, dat hijzelf in zijn Hamlet, III. 2. 24, als de strekking van het schouwtooneel heeft vermeld: „aan de natuur als het ware een spiegel voor te houden, aan de deugd haar eigen trekken, aan de verdorvenheid haar eigen beeld te toonen, en aan de eeuw zelve haar gedaante en afdruk", en erkennen, dat hij in dit stuk deze roeping heeft nagestreefd, eerst dan zijn wij in staat er een billijk oordeel over uit te spreken.

Dat Shakespeare, toen hij Sir John Falstaff, Bardolf, Nym, Pistool, vrouw Haastig, Doortjen Scheurlaken en anderen ten tooneele voerde, inderdaad zeden van zijn tijd schilderde, zal niemand betwijfelen. Evenmin is het te ontkennen, dat het zedenbederf niet tot de lagere standen beperkt was, maar inderdaad ook in hoogere kringen heerschte. Men kan het afleiden uit de vrijmoedigheid, waarmede in de tooneelwerken, niet alleen van Shakespeare, maar ook van Ben Jonson, en van Beaumont en Fletcher, over lichtzinnige vrouwspersonen, huizen van ontucht, en de ziekten, bij het bezoeken er van op te doen, gesproken wordt, en uit de omstandigheid, dat deze stukken ten hove vertoond werden. Dat er bij de hoogere standen veel door de vingers gezien werd, wordt ons bevestigd, als wij lezen, dat koning Jacobus I in zijn boek, dat, als koningsgave aan zijnen zoon, wijze lessen en raadgevingen bevat, er zich toe bepaalt, hem bij den omgang met lichtzinnige vrouwspersonen, eene zekere matiging aan te bevelen: *In primis autem cavendum est, ne in cœlibatu tuo levicularum feminarum in consortiis et colloquiis frequens aut nimius sis.* Houden wij dit bij de lezing van het stuk in het oog en letten wij tevens op de hooge zedelijke waarheden, die den inhoud er van uitmaken, dan zijn wij in staat het op zijne juiste waarde te schatten.

Over de begenadiging van Angelo nog een enkel woord. Angelo, wat hij ook in den loop van het stuk moge misdoen, is in den grond van zijn hart noch een booswicht, noch een huichelaar; zijne alleenspraken, — in deze dragen Shakespeare's personen het hart op de tong, — kunnen het bewijzen. Hij is eerzuchtig, de staat is zijn studie, hooge rang en waardigheden zijn het doel, waar hij naar streeft; zijne verloving met Mariana is voor vijf jaren verbroken, sedert was hij koel voor de liefde, totdat de indruk, dien de schoone en edele Isabella op hem maakt, hem in verzoeking brengt, zijn gemoed ontvlamt. De natuur, zoolang bij hem onderdrukt, doet zich met volle kracht gelden, sleept hem mede, en zou hem moord en vrouwenschennis hebben doen plegen, zoo de voorzienigheid des hertogs het niet verhinderd had. De hertog, die blijkbaar doordrongen is van het denkbeeld, dat de straf niet wraak moet nemen voor het kwade, maar tot goed moet dwingen, en de bij het verhoor doorgestane doodsangsten voldoende straf en zijn berouw oprecht en duurzaam acht, schenkt hem genade, ja, neemt ook de schande van hem weg.

Wat den titel, *Measure for Measure*, betreft, deze kwam Shakespeare waarschijnlijk voor den geest bij het lezen van een paar regels uit Whetstone's *Promos and Cassandra;* in het vierde tooneel van het vijfde bedrijf staat daar te lezen:

„who others doth deceyve,
Deserves himself like measure to receyve."

Blz. 311. I. 1. 8. Dat uw bekwaamheid met uw hooge waarde Vereenigd werk'! Het Engelsch is hier hopeloos bedorven, zoodat de vertaling niets anders vermag te leveren dan wat de zin *kan* wezen. Vermoedelijk zijn eenige woorden verloren gegaan; aan de aanvulling hebben velen hunne krachten beproefd. Zoo vermoedt b.v. Tyrwhitt: *Then no more remains, But that to your sufficiency [you put A zeal as willing] as your worth is able, And let them work.*

Blz. 316. I. 2. 35. Zooals gij geschoren zijt. Toespeling op het uitvallen der haren, tengevolge eener losbandige levenswijs, door de Françoysen; men vermeed, met hen, die met deze ziekte behept waren, uit één glas te drinken; het kale hoofd heette een Fransche kroon of kruin; als geneeswijze tegen de ziekte was een zweetkuur in gebruik, welke ook wel het zitten in de pekelton

genoemd werd. Zinspelingen op dit alles komen meermalen in dit stuk voor.

Blz. 317. I. 2. 50. Voor drieduizend kronen 's jaars. In 't Engelsch staat *dollars*, in de folio *dollours* geschreven, om de bedoelde woordspeling met *dolours*, „pijnen", te doen uitkomen.

Blz. 321. I. 2. 126. Des hemels woord. De woorden, die volgen, bevatten een toespeling, maar in het Engelsch niet zeer duidelijk uitgedrukt, op Paulus' brief aan de Romeinen, IX, 15 en 18.

Blz. 322. I. 2. 149. Na bindende verloving. In 't Engelsch: *upon a true contract.* Men bedenke, dat in de middeleeuwen het kerkelijk trouwen niet wezenlijk was, en dit in Engeland aan een weduwe bij een tweede huwelijk zelfs ontzegd werd en haar echt toch volkomen wettig was. De kerk heeft het huwelijk bij verdrag eerst later overvleugeld. Men moge hierover Grimm's Rechts-Alterthümer nazien. — Claudio's schuld wordt hierdoor nog zeer verminderd.

Blz. 326. I. 3. 42. Terwijl mijn wezen enz. Ook hier is het oorspronkelijke vrij duister.

Blz. 328. I. 4. 32. Met meisjes kievit te spelen. Van den kievit is het bekend, dat hij door geschreeuw en angstig vliegen zijne vervolgers ver van zijn nest tracht weg te lokken en hen op een geheel verkeerde plaats te doen zoeken.

Blz. 334. II. 1. 59. De een blijft, bij schuld op schuld, enz. Wie eens wil nagaan, welke moeilijkheden dit stuk aanbiedt, raadplege de aanteekeningen, door verschillende uitgevers op deze plaats gemaakt.

Ald. II. 1. 47. Den armen hertog zijn gerechtsdienaar. Hij wil natuurlijk zeggen: „'s hertogs arme gerechtsdienaar", maar gebruikt, zooals de clowns bij Shakespeare steeds doen, allerlei verkeerde uitdrukkingen en woorden, b.v. beneficanten voor malificanten, detesteeren voor protesteeren of attesteeren, respecteeren voor suspecteeren enz.

Blz. 338. II. 1. 133. Druiventroskamer. In oude herbergen had elke kamer haar naam, zie 2 Koning Hendrik IV, II. 1. 94.

Blz. 340. II. 1. 180. De Gerechtigheid of de Boosheid. *Justice or Iniquity.* Twee in de oude zedespelen telkens optredende personen.

Blz. 342. II. 1. 228. Uw pof is het grootste enz. *Your bum is the greatest thing about you.* De pofbroeken werden in Sh.'s tijd vaak zoo geweldig groot, met allerlei dingen opgevuld, dat er een parlementsacte tegen werd uitgevaardigd. Eens bracht men, —

zoo verhaalt Nath. Drake, — een overtreder dezer wet voor het gerecht, die uit zijn pofbroek *(bum*, i. e. *great bum of Paris*, *cul de Paris)* de volgende kleinigheden voor den dag haalde: een paar beddelakens, twee tafellakens, tien zakdoeken, vier hemden, een borstel, een spiegel, een kam, verscheidene slaapmutsen enz. Ook met zemelen vulden de modehelden hunne Fransche pofbroeken op. Eens kreeg zulk een fat bij het opstaan van zijn stoel door een splinter een scheur in zijn pofbroek en de zemelen begonnen er uit te loopen. De dames, die het dadelijk opmerkten, begonnen te lachen. De jonge mensch, die meende, dat men om zijne verhalen en invallen lachte, deed hartelijk mede, maar hoe meer hij van lachen schudde, des te meer zemelen gaf de molen.

Blz. 351. II. 2. 94. Als een profeet ziet ze in een spiegel. Sh. dacht hier aan een toovenaar, die in een spiegel de toekomst ziet en ze hierdoor voorspellen kan.

Blz. 352. II. 2. 108. Reuzenkracht bezitten. In 't Engelsch: *To have a giant 's strength.* Hier werd door Sh. waarschijnlijk aan de Titanen gedacht, die den hemel bestormden, — zie Vroolijke Vrouwtjes van Windsor, II. 1. 81, — veeleer dan aan de reuzen uit ridderromans.

Blz. 355. II. 2. 172. Onze ondeugd aan te kweeken? In 't Engelsch: *And pitch our evils there?* Men heeft het woord *evil* hier en in Koning Hendrik VIII, II. 1. 67 ook wel verklaard met „heimelijk gemak" en zou dan hier kunnen vertalen: „Om juist daar Ons drekhuis op te slaan. O, foei, foei, foei!" Men vergelijke 2 Koningen X, vs. 27: „Zij braken ook het opgerichte beeld van Baäl af; daarbij braken zij het huis van Baäl af, en maakten dat tot heimelijke gemakken, tot op dezen dag."

Blz. 361. II. 4. 56. Eer offerde ik mijn lichaam dan mijn ziel. Eer offerde ik mijn lichaam, mijn leven, op, dan dat ik mijn ziel aan onreinen lust offerde.

Blz. 362. II. 4. 79. Zooals zwarte maskers enz. Toespeling op de zwarte halve maskers, die de dames in Sh.'s tijd bij het uitgaan droegen; men vergelijke Romeo en Julia, I. 1. 236.

Blz. 364. II. 4. 121. Zoo laat mijn broeder enz. Weder eene zeer moeilijke plaats, zooals bij vergelijking van de velerlei aanteekeningen kan blijken.

Blz. 371. III. 1. 94. Angelo, die vrome? De folio heeft: *The prenzie, Angelo?* Hetzelfde woord *prenzie* komt drie regels later weder voor: *in prenzie guards*, waar *guards* niet zoozeer het belegsel op het kleed, als wel het gewaad zelf aanduidt. Het vreemde

woord *prenzie* wordt door *too nice*, *demure*, *prim* verklaard en met het oud-Schotsche woord *prunse* vergeleken, of met de noord-Engelsche provincialismen *pensie* en *primsie*. De tweede folio, van 1632, heeft *princely*, Warburton giste *priestly*, wat in den zin zeer goed past. Hoe het zij, de bedoeling van het woord zal: „de vrome", „de fijne" wezen. Verkiest men in de vertaling drie regels later hetzelfde woord als hier, dan kan men er lezen: „Door vrome dracht."

Blz. 379. III. 2. 4. Bastaard moeten drinken. „Bastaard" was een zware zoete Spaansche wijn, waarvan twee soorten, de lichte en de donkere, vermeld worden. — Het woord komt ook voor 1 K. Hendrik IV, II. 4. 30 en 82; het is daar met „muskaat" vertaald.

Blz. 381. III. 2. 48. Pygmalionsbeelden. De mythe van Pygmalion, koning van Cyprus, die op een door hemzelven gemaakt ivoren vrouwestandbeeld verliefd werd en van Aphrodite verkreeg, dat het levend werd, waarna hij met zijne bekoorlijke schepping trouwde, is welbekend. — Lucio schijnt aan Pompejus te vragen, of hij geen vrouwspersonen meer kon krijgen, die aan de klanten de beurs lichtten, en of hij nu zelf zakkenroller geworden is en hiervoor opgepakt werd.

Ald. III. 2. 60. Zit nu zelf in de pekelton. Weder toespeling op de zweetkuur; zie de aanteekening op I. 2. 85, blz. 499.

Blz. 383. III. 2. 89. Ga in 't hok, Pompejus. Pompejus was een vrij gewone hondenaam.

Blz. 392. IV. 1. 1. Weg, o weg enz. Men kan dit kleine lied voor een geheel houden, al zegt Mariana tot den knaap: „Staak uw gezang", of in 't Engelsch: *Break off thy song;* bij den inhoud toch behoeft niets meer gevoegd te worden. — Er is verder geen reden om te vermoeden, dat het niet door Shakespeare gedicht zou zijn; immers al de liedjes, in zijn stukken ingevlochten, schijnen van hemzelven afkomstig te zijn; bovendien vindt men de gedachte van den laatsten regel ook terug in het 142ste sonnet, reg. 5—7. — Opmerkelijk is intusschen, dat ditzelfde gedichtjen, met een tweede couplet, in een aan Fletcher toegeschreven tooneelwerk: *The Bloody Brother, or Rollo, Duke of Normandy*, dat in Beaumont en Fletchers werken is afgedrukt, voorkomt. Het is niet te beslissen, of dit tweede couplet van Sh. afkomstig is en hier, als niet geschikt om voor Mariana gezongen te worden, door hem weggelaten werd; het kan zeer wel zijn, dat Fletcher het bij Shakespeare's couplet gevoegd heeft. Het luidt als volgt:

Hide, oh, hide those hills of snow,
Which thy frozen bosom bears,
On whose tops the pinks that grow
Are yet of those that April wears;
But first set my poor heart free,
Bound in those icy chains by thee.

Wat aldus vertaald kan worden:

„Berg, o berg dat heuv'lenpaar,
Sneeuw, gewelfd op borst van ijs;
'k Neem er purp'ren knoppen waar,
Dat April mij schoon're wijz'!
Doch ontsla mijn hart, dat gloeit,
Schoon het ijs zij, wat het boeit!"

Blz. 396. IV. 1. 72. Door zijn verloving is hij reeds uw gade. *He is your husband on a precontract.* Volgens het oud-Engelsch en oud-Germaansch rechtsbegrip was de verloving het gewichtigste deel van den trouw; zie boven blz. 499. Shakespeare zelf heeft het ook zoo opgevat.

Blz. 398. IV. 2. 40. Het schilderen verstaan. Hier is natuurlijk blanketten bedoeld.

Ald. IV. 2. 46. Elken eerlijken mans kleeren passen den dief; — Hier is de verdeeling van de folio behouden; de volgende woorden „Als ze te klein zijn," enz. zijn daar, evenals hier, aan den clown, Pompejus, toegekend, en niet, zooals vele uitgevers doen, aan Abhorson (Isegrim), in wiens mond zij veel minder passen. Men denke, dat Isegrim een wijdloopig betoog wil geven, met de kleeren, — die hem na aan 't hart liggen, wijl de kleeren van den gehangene voor den beul waren, — begint, en dat de levendige clown hem terstond in de rede valt. — Wil men veranderen, dan zou het best zijn, een gezegde van den beul in te lasschen en dezen b.v. te laten beginnen: *Every hangman's collar fits your thief*, — waarop dan Pompejus kan invallen: *Every true man's apparel fits your thief; if it be too little* etc.

Ald. IV. 2. 54. Hij hidt vaker om vergiffenis. Dit deed de scherprechter steeds aan den veroordeelde, voor hij hem ter dood bracht.

Blz. 401. IV. 2. 92. De achterpoort. In 't Engelsch: *the unsisting postern.* Het woord *unsisting* heeft men met *unresting, never at rest,* verklaard; waarschijnlijk heeft men met een drukfout

te doen; men heeft vermoed: *resisting*, *unresisting*, *unshifting*, *unresting*, *unlisting*, *unwisting*, en *insisting;* bij zooveel keus is geen keuze gedaan, maar het woord weggelaten.

Ald. IV. 2. 103. Dit is een dienaar van den stedehouder. De folio kent deze woorden ten onrechte aan den hertog, de volgende van den hertog aan den stokbewaarder toe, en drukt het blijkbare proza van den bode, — denzelfden, die aan de poort heeft moeten wachten, — als verzen.

Blz. 406. IV. 3. 5. Die zit om een partijtjen grauw papier en oude gember In den ouden tijd werd het nemen van rente voor geleend geld als strafbare woeker beschouwd. De geldschieters hadden er dus op verzonnen, aan hunne jonge verkwistende klanten de gewenschte som gedeeltelijk in geld, gedeeltelijk in allerlei koopwaren, niet weinig boven de waarde hun toegerekend, te verschaffen. De schuldenaars moesten dan maar zien, deze koopwaar op de voordeeligste manier van de hand te zetten; zij waren natuurlijk gehouden de geleende som in klinkende munt terug te betalen. Was er aan het geldschieten nog al risico verbonden, dan kregen zij weinig geld en veel waren in handen; de laatste bestonden dikwijls uit grauw papier, zoodat de woekeraars dikwijls met den naam van „grauwpapier-handelaars", *brown-paper-merchants*, werden aangeduid. Gedroogde gember moest ook vaak dienst doen; deze was was als specerij om bier te kruiden nog al in trek. — De mark, die hier genoemd wordt, was een gouden munt van 13 schillings 4 pence, dus acht gulden waard.

Blz. 409. IV. 3. 69. Hem na; naar 't blok met hem! In 't Engelsch: *After him*, *fellows; bring him to the block.* Deze woorden van den hertog, volgens welke Bernardijn onmiddellijk zijn hoofd op het blok zou moeten leggen om onthoofd te worden, strijden zoo geheel en al met wat de hertog juist gezegd heeft en laat volgen, dat zij niet juist kunnen zijn; de tuchtiging, die de hertog voor den ongevoeligen Bernardijn passend moest achten, was zeker het blok, dat uit twee stukken hout bestond, waartusschen de enkels der misdadigers gesloten werden; deze straf kon hem wellicht tot inkeer brengen. Men leze dus, zooals Tschischwitsch voorsloeg, *the stocks* in plaats van *the block.* Om een gewone zegswijze te bezigen, — zie Koning Lear, II. 4 65 en 185, Vroolijke Vrouwtjes van Windsor, IV. 5. 123 en Eind goed, al goed, IV. 3. 127, — verandere men liefst ook het werkwoord, en leze: *set* of *put him in the stocks.* De gegeven vertaling zou

kunnen behouden blijven, maar worde liever vervangen door: „Hem na; in 't blok met hem!" of „sluit hem in 't blok!", of „zet hem in 't blok!" Het laatste woord zou desverkiezende duidelijkshalve nog door „voetblok" kunnen vervangen worden.

Blz. 432. V. 1. 272. Ik bid u, heer, vergun mij. In 't Engelsch: *Pray you, my lord, give me leave to question.* Het spreekt van zelf, dat Escalus dit tot Angelo zegt, die stilzwijgend zijn toestemming geeft, niet tot Lucio. Dat deze, die zijn mond niet houden kan, zijne opmerkingen ten beste geeft, moge niemand in de war brengen.

Blz. 434. V. 1. 328. In tel zijn als de wetten van een bierhuis. Het Engelsch heeft: *Stand like the forfeits in a barber's shop*, dus als de boeten, die in een barbierswinkel verschuldigd zijn. Wie een letterlijke vertaling begeert, leze dus in plaats van bierhuis „scheerhuis". Maar men bedenke, dat in den ouden tijd barbierswinkels plaatsen waren, waar de menschen samenkwamen om den tijd te dooden, met elkander te praten en te redetwisten, en dat er ook wel bier te verkrijgen was, zoodat tot handhaving der orde eenige bepalingen niet overtollig waren; deze hingen dan ook wel aan den muur, maar werden lang niet altijd geëerbiedigd. Al worden er ook thans bij barbiers allerlei gewichtige zaken verhandeld, een scheerwinkel was in vroeger tijd wat anders dan tegenwoordig.